

ES-SEYYİD
OSMAN HULÛSİ EFENDİ'NİN
(KADDESALLAHU SIRRAHÛ)

Gönül Zaviyesi

MUSA TEKTAŞ

ES-SEYYİD OSMAN
HULÛSİ EFENDİ'NİN (KS.)
GÖNÛL ZAVİYESİ

Musa TEKTAŞ

Nasihat Yayınları

**Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin (ks.)
Gönül Zaviyesi**

Musa TEKTAŞ

1. Baskı

ISBN: 978-9944-774-55-0

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Visan İktisadi İşletmesi

Zaviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Cad. No: 71 (44700)

Darende / MALATYA

Tel : 0422 615 15 00 - 615 28 95

Faks : 0422 615 28 79

www.hulusiefendivakfi.org.tr

www.nasihatyayinlari.com

Kapak Tasarım

Pikatron Medya 0850 455 14 34

Baskı

Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj San. Ltd. Şti.

Tel: (0312) 341 10 24

Her Hakkı Mahfuzdur

Yayın No: 55 - Nisan-2019

İÇİNDEKİLER

Takdim	7
Önsöz Niyetine	13
Vakıf Kurucumuz Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)	21
Vakıf Mütevelli Heyeti Başkanımız H. Hamideddin Ateş.....	23
Vakıf Mütevelli Heyeti Başkanımız H. Hamideddin Ateş Efendi ile Röportaj	25
Vakıf Mütevelli Heyeti Başkanımız H. Hamideddin Ateş Efendi ile “Gül ve Gönül Medeniyeti” Üzerine Röportaj	45
H. Hamideddin Ateş Efendi: “Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.) Duası Makbul Bir İnsan-ı Kâmindir”	55
Hacı Ayşe Ateş Hanımefendi ile Hacı Naciye Ateş Hanımefendi Hakkında Röportaj	69

“Ya Rab, Sevdiğimle Beraber Eyle!”	79
Gönül Aynası	89
Ehlullah Allah'ın Kılıcıdır.....	101
Cemâli İsteyenler Dünyaya İtibar Etmezler	113
İhlâs ile Yola Koyulmak	125
Hak ile Beraber Olan Âşıkların Gönülleri	135
Varını Terk Edip Yokluğa Erişen Dervişler	147
Sıdk ve Muhabbetin Göstergesi Ahde Vefâ.....	157
Sabretmeyi Öğrenebilmek	167
“Namaz Mü'minin Mîracıdır.”	177
Sevgili'nin Hürmetine Bağışla	187
İhlaslı ve Sadakatli Olabilmek.....	197
Muhabbet ve Rıza Makamında.....	207
“Ölmeden Evvel Nefsi Öldürmek”	217
Nefse Muhalefet Edebilmek	227
Pîre Candan Uymak Dünyevîleşmekten Kurtulmak.....	239
Somuncu Baba'yı Anmak ve Anlamak	249
İnsan Aynasında Hakikati Seyredebilmek	261
Aşk Mektebinde Yokluk Dersini Okuyabilmek.....	273
İnsanoğlunu Hor Görmemek Hoş Görebilmek.....	283
Dost Yolunda Tevazu Gösterip Dermana Kavuşmak	291
Sadece Allah Rızasına Talip Olmak.....	303
Güzelliği Görebilmek	315

TAKDİM

Evvela kendisiyle barışık olan insanlar, kendisini tanır, âlemi ve âlemleri yaratan Rabbini bilir, böylece marifette erer. İnsanın kendini tanımasının en güzel yolu, ona gerçekleri gösteren ilahî emirlere uymasından geçer. İnsanın toplumla barışık olması da çok önemlidir. Çünkü içinde yaşadığımız dünyada ve toplumda sadece ben yok “biz” vardır. Etrafımızdaki insanları en az kendimiz kadar haklı ve saygıya değer görmemiz bir erdemdir.

İnsanın en önemli barışı “Allah” (c.c.) ile olanıdır. Çünkü kâinattaki her şey Allah’ın tasarrufu altındadır. Bu inanç ile iman ve amel noktasında gereken her şeyi yapmamız onun rızasına uygun hareket etmemiz, Mevlâ’mızla barışık olduğumuzun bir ifadesidir. Bu güzel ilkeler doğrultusunda hareket eden insanlar, hayat nizamını doğru bir şekilde tanzim etmiş ve hakikati yakalamış demektir.

Hayatın getireceği her durum karşısında tevekküllü olmak da bir kâmillik numunesidir. Sorumluluklarımızın

farkında olarak kolumuzdaki saatin çalışmasını her an hatırlayıp, doğru istikamette ilerleme kaydetmemiz ise, kaçınılmaz beklentidir. Bütün bu saydığımız temel prensipleri sevgi ile dolu bir yürekte yoğurur, dengeli bir hayatın dilimlerini oluşturursak, o zaman ruhumuzu da bedenimizi de rahatlığa kavuşturmuş oluruz. Estetik düşünebilen bir beyin, güzelliklerle bezenmiş bir gönül ve gerçek sevgiyle dolu bir yürek sahibi olmak elbette ki bir manevî terbiyenin tezahürüdür. Bu manevî terbiyenin ana kaynağı Allah (c.c.) inancı ve Peygamber (sav.) sevgisidir. Sevgili Peygamberimiz(sav.)'in yolunu takip ettiren gönül sultanları, Anadolu'da tutuşturdukları muhabbet ocağında gönülleri olgunlaştırmış ve hararetle aşk ateşinde yaktıkları gönülleri bir bulut kadar geniş ve serinlik veren rahmet şemsiyesi altında huzura kavuşturmuşlardır. Gönül sultanlarından biri de her şeye gönül zaviyesinden bakabilen mürşid-i kâmil, mutasavvıf-divan şairi Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleridir.

Hulûsi Efendi Hazretlerinin “Dîvan-ı Hulûsî-i Darendevî” adlı eserindeki beyitlerini okuyanlar, onun gönül aynasından hakikati seyre dalıyorlar. Onun gülden, bülbülden, gönülden bahseden ilahîleriyle; solmayan güllerin rayihasını duyup, kokularıyla mest oluyorlar. İsminden ve eserlerinden bahsedilen her zaman diliminde gönül baharını onun etrafında yakalayan canlar var. O iklim girenler, onun ilahî aşk ile yoğrulmuş sînesinde yazılı olan “Yâ Dost” nakşının akislerini levha levha duvarlarda, damla damla sularda ve yaprak yaprak güllerde görüyorlar.

“Kişi sevdiğiyle beraberdir” müjdesinden yola çıkarak, gönüllere taht kuran, gönüllere sultan olan, Es-Seyyid Hulûsi Efendi (ks.) gibi mübarek ve muhterem zevatın anıldığı her yerde onların manevî feyzi vardır. Onlar ve fakârdır, dostlarını unutmazlar. Onlar şefkatlidir, hep güzellikle muamele ederler. Onlar mütevazıdır, gönlünü yere seren dostlarına mihmân olurlar. Ve onlar sehâvette su gibidir, herkesin kurumuş dudağına nem verir, her canlının kuruyan toprağına can verirler. Onlar Hakk'a dost olmuştur, kendilerine dost olanları Hakk'a götürürler.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.); Dîvân'ıyla, Mek-tûbat'ıyla, Hutbeler adlı eseriyle, vakfı, hayratı, hayatı hat-ta hayru'l-halef evladı H. Hamideddin Ateş Efendi'nin etrafında öbeklenen gönül halkasıyla da binlerce insanın gönül tahtına mihman olmuş bir büyük zâttır. Onun sevgisi yüreklere genişlik ve ferahlık veren bir iksirdir.

Onun beyitlerine kulak ve gönül verenler hep güzellerle ve güzel işlerle meşgul olmaktadırlar. Ruhlarını terbiye edip, hoş gönülle insanların içinde yaşayanlar, daima örnek gösterilmektedirler. Yıllarca verilen emeklerin mahsulü olan tasavvufi şiirleri, iyi niyetlerle başlanmış hizmetlerin ürünü olan eserleri, bilgi ve kültür dünyamıza düşen nakışlar gibidir. Kur'an ve sünnet gibi iki sağlam temelden beslenen tasavvufî şiirleri yıllardır sohbet meclislerinde okunmuştur, hâlâ da okunmaya devam edilmektedir. Tasavvuf eğitimi metoduyla, gönüller kazanan, gönüller yapan Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin bu vasfını Vakıf Mütevelli Heyet Başkanımız H. Hamideddin Ateş Efendi şöyle özetlemektedir:

“Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri, tasavvufî düşüncesiyle hep gönüllere hitap eden, gönüllere hizmet eden bir yüce şahsiyettir. Ona göre, gönül; aşkın membaı, manevî ilham ve duyguların zuhur ettiği yerdir. Hakk'ın sırlarının tecelli ettiği aynadır. Samimi gönül; sahibini Allah'ı her an kalpte zikretmeye ve ona tam bir imanla yönelmeye sevk eder; manevî kuvvet ve destek verir. Bunların hepsinden murad, ancak can u gönülden Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna sâfiyâne varmaktır. Gönül âyinesindeki bu ezeli muhabbet ile Osman Hulûsi Efendi; Allah'ın yarattıklarına sevgi ile bakmış, “İnsanların hayırlısı, insanlara faydalı olandır” prensibi ile insanlığa hizmeti, Hakk'a hizmet kabul etmiştir. İnsanlara şefkat ve yardımda ahlâk numunesi sevgili cediti Hz. Muhammed (sav.)'i örnek almış, O'nun yolunu takip etmiştir. Allah ve Resulünün rızasını kazanmak için, insana ve çevreye karşı duyarlı olmuş, gösterdiği hassasiyetle samimiyetini bütün ömrüne yaymıştır. Hayatına bakıldığında, insanlar arası ilişkilere çok geniş seviyede yer verdiği ve bu konularda çok hassas olduğu görülmüştür. Hizmetleri ve hareketleriyle, ihlâs ve samimiyetin eseri olarak insanlara karşı yardımsever ve hoşgörülü, içinde yaşadığı topluma karşı güven verici ve barışı sağlayıcı bir manevî görevi üstlenmiş olduğu açıkça müşahede edilebilir.

Hulûsi Efendi Hazretleri, din hizmetlerinin ve irşad faaliyetlerinin yanında, insanlarla ilişkilerinde dürüst, cömert, yardımsever, başkalarına yük olmayan onların yükünü paylaşan, kendi elinin emeğiyle geçinen, kimseye kötülük etmeyen, kendisine yapılan kötülüğü de affede-

bilen bir maneviyat eridir. Güzel ahlâklı insanları, gülü, bülbülü, seher vaktini, güzel kokuyu, hâsılı güzel olan her şeyi seven bir insân-ı kâmindir. Din, dil, ırk, sosyal statü gibi herhangi bir şekilde insanlar arasında ayırım yapmaksızın herkese karşı eşit, tutarlı ve yaklaşımçı tavırlar sergilemiştir. İnsanlar ile münasebetlerini İslâmî prensiplere bağlamış, binlerce seveninin “Gönüller Sultanı” olmuştur. Hiçbir insanın hatta canlı varlığın incitilmesine onun gönlü razı olmamış, eserlerinde ve sohbetlerinde incitmeyi ve incinmemeyi tavsiye etmiştir. Gönül huzurunun toplum huzuruna vesile olduğunu ifade etmiştir.”

Bu vesile ile “Dîvan-ı Hulûsî-i Darende” adlı eserdeki beyitleri “Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)’nin Gönül Zaviyesinden” açıklama gayretinin ürünü olan bu satırları sizlerle paylaşıyoruz. Okuyucuya kitap halinde ulaşmasına himmet buyuran Vakıf Mütevelli Heyet Başkanımız H. Hamideddin Ateş Efendi’ye şükranlarımızı arz eder, yazımız Musa Tektaş’a başarılar dileriz.

Bütün okurlarımızı sevgi, saygı ve muhabbetle selamlarız.

19.03.2019

Vakıf Mütevelli Heyeti

ÖNSÖZ NİYETİNE

Gönül dünyamızı yüzünün nuruyla, sözünün sürûruyla ışık ışık donatan gönül sultanlarının hayatlarını, fikirlerini ve eserlerini tanımak suretiyle gönül iklimimiz genişleyebilir.

Yaşadığı asra hizmet, gönüllere muhabbet mührünü vuran mürşid-i kâmiller bıraktıkları eserlerle, ölümsüzlük sırrına eren gönülleriyle canlı olarak aramızda yaşamaktadırlar.

Onlar ciddi bir manevî eğitimden geçerek kâmil bir insan olarak yetişmişler ve insanları da kemal sıfatlarla olgunlaştırarak insanların gönlünü kazanmışlardır. Gönül medeniyetinin beşiği olan “Gönül Zaviyesi”ni bu şekilde inşâ etmişlerdir.

Bizim gönül medeniyetimizin esası; sevgi ve aşktır. Allah’ın yarattığı her varlığı kutsal bilip yaratılanı yaratan-dan dolayı sevmek inancı, gönül medeniyetinin başlangıcıdır. Gönül mimarları, gönül medeniyetini muhabbetle inşâ etmişlerdir.

Bugün insanlık âlemi işte bu gönül medeniyetini kucakacak gönül mimarlarına muhtaçtır. Bu eserimizde, gönül mimarlarından Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)'nin gönle bakış açısını tanımaya çalışacağız.

Hulûsi Efendi (ks.) ve Gönül

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.), ilim ve irfan adamı idi. Gönül medeniyetini sahip olduğu ilim, sevgi, rahmet, hoşgörü, şefkat gibi eskimeyen evrensel değerler üzerine inşa etmiştir. Göz kamaştırıcı eserleriyle tarihe imzasını atan, gönüllere hitab eden, gönüllere değer veren bir müşid-i kâmilidir.

Gönül Zaviyesi'nden bakınca medeniyetle "Gönül" arasında sıkı bir bağ ve bütünlük görülür. İnsan "Gönül"ü keşfettikçe, gönle değer verdikçe medenileşmiştir. "Âlemden maksat âdemdir, âdem ise gönülden ibarettir." sözüyle ilahî tecelli yeri gönlün kudsîyetine işaret edilmiştir.

Hulûsi Efendi (ks.), Dîvân-ı Hulûsî-i Darenevî adlı eserinin bir beytinde şöyle buyurur:

Demişlerdir gönüldür Kâ'betu'llâh

Nazargâh-ı Hudâ şâzı gönüldür

Şiir dünyamızda, gönül kırmak "Allah'ın evini (Beytul-lâh'ı) tahrip etmek", gönül yapmak da "Kâ'be inşâ etmek" olarak tavsif edilmiştir.

Anı bir kimse taş urup yıkarsa

Denir yık Kâ'be'yi yıkma gönüldür

Halis bir gönlün sahibi olan insan da elbette yücedir değerlidir. Eşref-i mahlûkat olan insan, âlemin seçilmiş, kâinatın göz bebeğidir. Hakikat denizinden inci mercan toplayan bir dalgıçtır:

*Hulûsî'yâ hâs gerek
Bahrına gavoâs gerek
Gönülde ihlâs gerek
Gönül yâra yâr olur*

Benî âdemin asıl yüceliği: “Yere göğe sığmadım da inanan kulunun gönlüne sığdım.” mealindeki kudsî hadisın sırrına mazhar olmasıdır. Gizli hazineyi içinde barındırmasıdır. İşte bu gerçeği bizlere fısıldayan iki beyit:

*Nüsha-i kübrâ demidir âdemin
Âdemi bil âdem ol âdem gönül
“Küntü kenz”in mahzeni zâtındadır
Bil Hulûsî sırrın olma kem gönül*

Gönül ilahî tecellinin merkezidir. Gönül daima nefis ile mücadele içerisinde. Manevî açıdan yetişen insanlar, maddenin hâkimiyetinden kurtularak, gönülle iş birliği yaparlar.

Osmanlı'da Gönül Medeniyeti

İhtişamlı bir medeniyetin yapıcısı olan ecdadımız Osmanlı'nın hep gönül tarafı ağır basmıştır. Böyle bir gönül medeniyetini temsil eden Osmanlı'nın maddeye bakışı da tam manasıyla gönül zaviyesinden olmuştur.

Osmanlı gönül zaviyesini yakalayınca söz söyleme sanatı da bu açıdan gelişmiştir. Onun için Osmanlı padişahlarının 21'i şairdi, büyük devlet adamları da şairler arasından seçilirdi. Söze böyle hassasiyet gösteren bir medeniyet tabiidir ki, gönlü gibi binasının içini ve dışını mamur edecekti. Kapı tokmağını, pencere pervazını, bahçesini, ibriğini, leğenini, yemek tasını ve elbette dünyasını süsleyecekti.

Osmanlı'da şiir üç ayrı tarzda gündeme geliyordu: Tahsil görmüş insanların bulunduğu yerlerde divan şairleri, tekkelerde mutasavvıf şairler, köyde, kırdan, bayırda halk şairleri yetişmişti.

Toplumunu yeniden inşa etmek istiyorsak onun gönül medeniyeti haline nasıl geldiğine iyi bakmak lazımdır. Çeşitli ırklardan, çeşitli kültürlerden, çeşitli dinlerden oluşan bir topluluğu, barış ve huzur ortamında nasıl bir arada yaşattıklarını anlamaya çalışacak olursak şu sonuca ulaşırız: Ecdadımız gönle değer vermiş, insanı aziz bilmiştir. Önce kendisiyle sonra etrafıyla barışık yaşamayı öğrenmiştir. Sanatla edebiyatla, söz ile gönüllere hitab etmiş, şiirin efsunlu gücünü aşk tadında sunarak gönülleri fethetmiştir.

Dîvân şiirimiz gönül medeniyetimizin has bahçesidir. Çünkü bu bahçede aşk ile açan elvan elvan çiçekler dostluğu, kardeşliği, sevmeyi, sevmeyi anlatır. Her dalından, her tomurcuğundan ayrı ayrı güzel kokular, dallar yapraklar olarak güzellikler saçılır.

Bir insanın kalbini kazanmak, iki cihanı kazanmaktan aziz tutulmuş, bu genel kural satır satır insanlara gül gü-

zelliğinde sunulmuştur. Bir çiçeğin sarmal yapraklarının içindeki benekleri saklaması gibi, özündeki esrarı saklamış, sırlamıştır. Hakiki güzelliği yansıtan bir ayna olmuştur. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)'nin bir gazelinin satır aralarında bu güzellikleri birlikte seyredelim:

Halvet-geh-i dil-dâr olur âşıkların gönülleri
Gencîne-i esrâr olur âşıkların gönülleri

Allah aşkı ile yananların gönül ve ruh dünyaları, irfânî ilimler ve Rabbânî sırlarla aydınlanıp parlamıştır. Bundan dolayıdır ki, âşıkların iç âlemi sevgiliyle baş başa kalabilen bir mekân hüviyeti kazanmaktadır.

Sevda yıldızları, irfan mehtapları, tevhit güneşleri, maneviyat nurlarının doğuş ufukları, vuslat iklimleri, ariflerin gönül dünyalarında ve Allah âşıklarının iç âlemlerindedir. O gönüller, türlü türlü nakışlarla bezenmiş hazinelerdir. Hatta o nakışların her biri güzelliklerin sembolüdür. Her motifin gizlediği özel bir mâna ve sır vardır. O gönüller, her an şeytanları kovalayan ve yakıp kül eden manevî aşk ateşinin yandığı ocaktır. Çünkü onlar, Hakk tecellilerinin arşı ve icraat tahtıdır.

İki cihânın mebdei bir kalb içinde gizlidir
Âyîne-i dîdâr olur âşıkların gönülleri

“Beni göklerim ve yerim içine alamadı da mü'min kulunun kalbi rahatlıkla içine alabildi.” kudsî hadisi, mü'min gönlünün enginliğini ve ne büyük feyizlere mazhar olduğunu ne güzel ifade etmektedir!

Kalp, Allah'ın aynasıdır. Gönül, Mevlâ'nın tahtıdır. Kalp aynası gerçek nûrunu, ancak nurların nûru olan, gü-

neşi lamba ve Ay'ı kandil yapan, Nûr ismiyle âlemin çehresini baştan başa aydınlatan Cenâb-ı Allah'tan alabilir. O'nun namına olmayan, O'nu göstermeyen, O'na götürmeyen her nûr sahte birer ışıltı ve göz boyayan birer büyüçüdür. Kalbin Allah'a çevrilmesi, ancak bolca tefekkür ve çokça zikirle olur.

*Ol kenz-i mahfiye gönül mahzendürür mahremdürür
Bir cilvekâr-ı yâr olur âşıkların gönülleri*

"Gizli bir hazine idim, bilinmeyi diledim." hakikatinin sırrına vâkıf olanlar gönülden Allah'a doğru manen yol alırlar, ibadet ve taatte bulunurlar, onların feyiz ve nurları artar. Bu esrarın kendilerine sağladığı güç, teşvik ve motivasyonla yoldan sapmadan dosdoğru ilerlerler. Manevî vazifelerini yerine getirip Allah'a vâsıl olanlar ise, gönül gözleriyle Allah'ı seyretmenin nurlarına bürünmüşlerdir. Birinciler, biraz da o nurları kaybetmemek için çalışırken, ikinciler ise, nur ve feyizler onların bir parçası gibi olmuştur. Ebedî bir güneşin aynası haline geldikleri için nereye yönelirlerse orayı da aydınlatırlar. Bunlar, başka hiçbir şey için değil, sadece Allah içindirler. O'nda adeta benliklerinden geçmiş ve yok olup gitmişlerdir.

İlahî aşktan nasip alabilmek için sevmek ve sevilmek şarttır. Aynı zamanda ibadet ve zikir gereklidir. Dinî hayatta ihlas ve samimiyetinde şüphe olmayanlar aşk makamına erişirler. Rıza-yı ilahiye talip olanlar; ibadet ve taatlerinde, yaptığı hayırlı işlerde Allah'ın hoşnutluğundan başka hiçbir şeyi düşünmezler. Hatta, değil dünyevî bir beklenti içinde olmayı, ahiret sevap ve mükâfatını bile gaye edin-

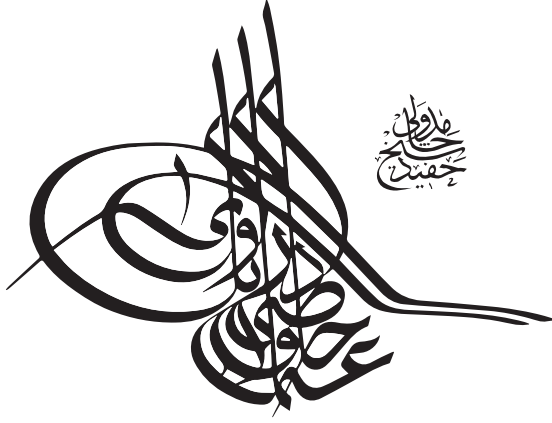
mezler. Çünkü en büyük mükâfat olan cennet bile Allah'ın hoşnutluğu yanında küçük ve önemsizdir. Maneviyatta ilerlemiş, gönül ve ruhu aydınlık kimseler gönüllerinde yâr ile beraber olmanın fırsatını yakalamış bahtiyar kimselerdir.

Gönül medeniyetini "Gönül Zaviyesi" olarak inşâ eden ruh halini içinde taşıyan insan-ı kâmilî örnek alan bu yolun sâlikleri, sevdiklerine gönül tahtında yer verirler. Gönül gözüyle görüp gönül diliyle konuşurlar. Gönülden gönüle sevgi yolu bulurlar. Gönlü Allâh'ın evi bilir, gönüllere hizmet etmeyi Allah'ın rızasını kazanmaya vesile bilirler. Hazret, şu beyti ile bu hakikati dillendirir:

*Hulûsî istersen rızâ gönüllere sen hizmet et
Kiblegâh-ı esrâr olur âşıkların gönülleri*

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî'de inci mercan misali sırlarla dolu binlerce beyitten birkaç tanesini kendi anladığımız kadarıyla izaha çalıştığımız bu eserin yayınlanmasında bizlere himmetini esirgemeyen H. Hamideddin Ateş Efendi'ye şükranlarımı arz eder, bütün okuyucularımızı muhabbetle selamlarım.

*03.03.2019, Darende
Musa TEKTAŞ*

VAKIF KURUCUMUZ

ES-SEYYİD OSMAN
HULÛSİ EFENDİ (ks.)

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.); 1914-1990 yılları arasında Darende'de yaşamış bir gönül sultanıdır. Soy bakımından 12. batından Somuncu Baba'ya oradan da Hz. Muhammed (sav.) Efendimize ulaşan nesebiyle 36. kuşaktan Peygamberimizin soyundandır. Babası Es-Seyyid Şeyhzâde Hatip Hasan Feyzi Efendi, annesi Seyyid İbrahim Taceddin-i Veli soyundan Fatıma Hanımdır. Her iki yönden de Peygamber Efendimizin soyundandır. 1945-1987 yılları arasında 42 sene bilfiil Somuncu Baba Camii'nde görev yapmıştır.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi aynı zamanda mutasavvıf ve şairdir. Divan şiirinin 20.yüzyıldaki örnek temsilcisi bu zâtın Gazel, İlâhi, Kaside, Rubaiyyat ve Müstezat türünden meydana gelen, Divân-ı Hulûsi-î Darenevî adlı eseri ile, yakınlarından başlamak üzere ahbablarına yazdığı, nazım ve nesir şeklinde mektupların toplandığı Mektûbat-ı Hulûsi-î Darenevî ve Hutbeler adlı eserleri vardır. Bu eserler kendisinin kuruculuğunu yaptığı Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı tarafından neşredilmiştir. Her zaman halkın yanında Hakk'la beraber olma yüceliğini şahsında ve eserlerinde görmek mümkündür.

Hayatı boyunca kendini insanlığa hizmete vakfetmiş, gerçek manâda tasavvufun insanlığa hizmet olduğunu örnek ahlâkıyla sergilemiştir. "Allah güzeldir, güzel olanı sever" prensibi ile güzel olan her şeyi insanların hizmetine sunmuştur. Yapılan hizmetleri Allah için yapan ve topluma örnek olan yüce şahsiyetlerden biridir. Geçmişten geleceğe hizmet etme aşkı ve heyecanı ömrünün son günlerine kadar devam etmiştir. 20. asırda insanlığa hizmet etmenin neşvesini, neşesini insanlık alemine göstermiş, bir insan ömrünün nasıl dolu dolu yaşanacağını, güzel ve örnek ahlâkı ile ortaya koymuştur.

VAKIF MÜTEVELLİ HEYETİ BAŞKANIMIZ
H. HAMİDEDDİN ATEŞ

Hamid Hamidettin Ateş Efendi, 18.08.1960 tarihinde Darende'nin Zaviye Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Babası Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, annesi Hacı Naciye Hanım'dır. İlk, orta ve lise öğrenimini Darende'de tamamlamıştır. Çocukluk yıllarından itibaren Osman Hulûsi Efendinin özel bir ihtimam ve gayretleri ile yetişmiş, babasının yüksek ahlâk ve seciyesini, hizmet anlayışını yaşayarak öğrenmiştir. 1979 yılında Elbistan Müftüsü merhum Ahmet Bilici Hoca Efendi'den Arapça tahsili görmüştür. Askerlik vazifesinden sonra, İstanbul Bayezid Camii imam-hatibi hâfız-ı kurra merhum İsmail Biçer Hoca Efendi'den aşere-i takrîb üzere Kur'an-ı Kerim ta'lim ve terbiye derslerine devam etmiş; aynı zamanda İstanbul emekli müftüsü Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı'nın talebelerinden Yusuf Deniz Hoca Efendi'den Arapça dersleri almıştır. 1986 yılında Sivas İl merkezinde Selim Ağa Camii imam-hatibi olarak göreve başlamıştır. 1987 yılında Darende Çarşı Zaimoğlu Camii'ne tayin olmuş ve burada bir yıl kadar görev yaptıktan sonra, babası Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendinin emekli olması üzerine Darende Şeyh Hamid-i Veli Somuncu Baba Camii imam-hatipliğine atanmıştır. Emekli olduğu 2014 yılına kadar Şeyh Hamid-i Veli Somuncu Baba Camii İmam-Hatibi olarak görev yapmıştır. Yüce devletimizin bekâsı, şanlı bayrağımızın ilelebet semâlarda dalgalanması için her türlü milli-manevi değerlere bağlı olarak, Vakıf hizmetlerinin yürütülmesine devam etmektedir.

Hamid Hamidettin Ateş Efendi, Osman Hulûsi Efendi'nin arzu ettiği, ancak hayatta iken gerçekleştiremediği birçok eseri kısa bir zaman içerisinde gerçekleştirmiştir. Vakıf hizmetlerinin yaygınlaştırılması, her türlü sosyal faaliyetin genişletilmesi için gayretler göstermiştir.

خط
عماد
الدين
قنبري

١٤٤٠

VAKIF MÜTEVELLİ HEYETİ BAŞKANIMIZ
H. HAMİDEDDİN ATEŞ
EFENDİ İLE RÖPORTAJ

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri ne zaman, nerede dünyaya gelmiştir?

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri, 12 Ağustos 1914 tarihinde Darende'nin Hacılar Şeyhli Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Babası Şeyh Hâmid-i Velî Hazretleri'nin neslinden, Şeyhzade oğullarından Es-Seyyid Hasan Feyzi Efendi (1872-1945)'dir. Annesi Es-Seyyid Tâceddîn-i Velî Hazretleri'nin soyundan Fatıma Hanım (1879-1945)'dir. Ahmet Nuri Efendi (1900-1945), Bedreddin Efendi (1902-1906), Sakine Hanım (1920-2008) olmak üzere iki erkek bir kız kardeşirler.

Babası Hasan Feyzi Efendi'nin mesleği nedir?

Babası Hatip Hasan Efendi; Şeyh Hâmid-i Velî Hazretleri Medresesi talebelerinden olup, kendisini yetiştirmiş âlim ve fâzıl bir zattır. Ecdadı olan Şeyh Hâmid-i Velî Hazretleri'nin Camiinin imam hatipliğini yapmakta imiş. Aynı zamanda külliyenin mütevellîsi olup Darende ve civarında

külliyyeye vakfedilmiş bulunan yirmi dört pare köyün Şeyh Hâmid-i Velî vakfiyesine göre organizesini yapmakta imiş.

Hulûsi Efendi Hazretleri'nin kardeşleri hakkında bilgi verebilir misiniz?

Ahmet Nuri Efendi, Efendi Hazretleri'nin büyük ağabeyidir. Aynı zamanda Ahmet Nuri Efendi, Şeyh Hâmid-i Velî Hazretleri Medresesi'nde tahsil yapmış, bir ara ticaretle iştigal etmiş, en son Kangal'ın Kalkım Köyü'nde imamlık yapmıştır.

Diğer küçük kardeşi Bedreddin Efendi doğduktan sonra fazla uzun yaşamamış, dört yaşında vefat etmiştir. Sakine Hanım da Adana İmamoğlu'nda yaşamakta iken bu 2008 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Ağabeyi ile münasebetleri çok iyi ve güzelmiş. Genelde sohbetlerde Efendi Hazretleri ilâhi doğuşları yazar, ağabeyi de o güzel dâvûdî sesiyle sohbet esnasında ihvanlara okurmuş. Diyalogları hakîkaten kardeşten öte bir dost, bir yakın arkadaş gibi, nereye gitseler birlikte giderler, bir sohbeta, bir yere gidecekleri zaman birlikte hareket ederlermiş. Ahmet Efendi, yaşça büyük olmasına rağmen, Hulûsi Efendi onun bulunduğu meclise geldiği zaman ayağa kalkar yer verirmiş...

Yetişme ortamı hakkında bilinenler nelerdir?

Efendi Hazretleri'nin doğduğu yer olan Hacılar Şeyhli Mahallesi'ne bakıldığı zaman, vadinin ortasında, suların şırıl şırıl aktığı, bülbül sesleriyle bezenmiş bir yerdir.

Çeşitli muhtemel istilalar sırasında devlet yetkilileri tarafından burası seyyidlerin barınması/muhafazası için tahsis edilmiştir. Hakikaten tefekkür edilecek uzlet makamı, sakin bir ortam, insanların fazla gelip geçmediği saklı bir yerdir. Aynı zamanda âlimlerin ve büyük zatların yetiştiği bir mahal olduğunu söyleyebiliriz.

Hulûsi Efendi Hazretleri'nin çocukluğuyla ilgili neler anlatılabilir?

Efendi Hazretleri, ilk doğduğu günden itibaren annesinin özel ihtimamı ile yetişmiş. Annesi abdestsiz süt vermemiş, verse bile, o almazmış. Çocukken de ağırbaşlı, olgun, çevresine güzel gül kokusu saçan asil bir seyyidmiş. Mahalledeki çocuklar Efendi Hazretleri gelmeden kesinlikle oyuna başlamazlarmış. Efendi Hazretlerini sever, sayar, Şeyhli Mahalle Medresesi'nde eğitimlerini alırlarmış. O dönemlerdeki eğitimin yanında ilave olarak babasının özel gayreti ve ihtimamı ile yetişmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'i yedi yaşlarında hatmetmiştir.

Yedi yaşından sonraki hayatında aldığı eğitimin neticesi olarak; genelde Allah ve Peygamber sevgisinin had safhada olduğunu söyleyebiliriz. 1920'li yıllarda Sivas'tan İhramcızâde Hazretleri Darende'ye ziyarete gelmiş. Hulûsi Efendi Hazretleri, o zaman küçük yaşlarda imiş. Efendi Hazretleri'yle karşılaşmışlar. Pir Efendimiz İhramcızâde Hazretleri, "Oğlum, bize Hacı Mustafa Efendî'nin evini gösterebilir misin?" demiş. "Tabii Efendim, buyurun göstereyim." diye önlerine düşmüş. Kestirme bahçe aralarından geçilen bir yoldan götürmüş. Pir Efendimiz demiş ki,

“Oğlum, bizi nereye götürüyorsun?” “Efendim, sizi yâre giden en kestirme yoldan götürüyorum, yar yolundan götürüyorum.” demiş ve gidecekleri eve kadar götürmüş. Efendi Hazretleri; “Şimdi Pir Efendim bana bir şey teklif ederse ben himmet isterim.” diye düşünmüş. Hakîkaten eve vardıkları zaman, “Oğlum, para mı istersin, himmet mi istersin?” demiş. Pir Efendimiz sözünü bitirir bitirmez Efendi Hazretleri hemen, “Himmet isterim efendim.” demiş. Pir Efendimiz, bu hadise karşısında çok etkilenmiş. Karşısında duranın sıradan bir çocuk değil, hakîkaten ileride gelecek va'd edecek veya gelecekte birtakım büyük işler başaracak düzeyde akıllı bir çocuk olduğunu anlamış ve “Ben gittikten sonra bu çocuk ders isterse dersini târif edersiniz.” diye yanında bulunan eski ihvanlara talimatta bulunmuş.

Efendi Hazretleri'nin çocukluk yıllarında yaşanan hârikulâde belirtiler hakkında neler anlatılmaktadır?

Babasıyla birlikte hayatları geçtiği için birtakım hadiseler vardır. Onlardan birini burada zikrederim:

Yazları Hacılar'da, kışları da Darende'de geçirirlermiş, Hacılar Mahallesi'ndeki evlerinden babası ile Zaviye Mahallesi'ne at sırtında gelip giderken, Efendi Hazretleri, babası Hatip Hasan Efendi'yle evden çıkmışlar, bir müddet gittikten sonra atı kamçulamak için bakmış ki kamçısı yok, yolda, “Oğlum, şuradan bir dal kes ver de atı kamçılalım.” demiş. Hulûsi Efendi attan inmiş, etrafına bakmış, bir dala elini uzatmış, ağaç Cenab-ı Allah'ı zikrediyor. O dalı kesememiş. İkinci dala uzanmış, onda da aynı hadiseyi ya-

şayınca babası; “Anlaşıldı oğlum, gel sen dalı kesemeyeceksin.” demiş. Tabii Efendi Hazretlerinin babası da ârif ve fâzıl bir insan olduğu için bu hadiseyi hissetmiş.

Bir genç olarak Hulûsi Efendi Hazretleri hakkında neler anlatılır?

Efendi Hazretleri, gençlik yıllarında da lider vasıflı bir insanmış. Her yaptığı işi güzel yapar, her yaptığı işte öncülük eder. Mahallenin her işine koşuşturur, bir iş yapılacaksa onu en güzel bir biçimde sonuçlandırır. Bir içme suyu getirtilecekse veya elektrik sistemleri yapılacaksa, Efendi Hazretleri önder olur, mahalledeki insanlara yol gösterir. Bu şekilde bir gençlik hayatı var. Ayrıca ticaretle bir ara iştiğal etmiş. Darendede marangozluk işleriyle meşgul olmuş. Sanat ve estetik yönüyle çok güzel eserler yapmış. Müşteriler hep sıraya dizilirmiş. O kadar güzel eserler yapmış. Bir ara da Darendenin dışında ticareti geliştirelim diye akrabalarıyla birlikte Kangalın Çetinkaya beldesinde ticaret yapmışlar. Bu arada tabii akrabaların ve çevrenin tesiriyle ticarete fazla meyletmişler ve bir gün öğle vakti camiye girdiğinde hatibi hutbede iken görmüş. Cuma namazı olduğunu o an farketmiş. Cuma namazı Efendi Hazretleri için çok önemli bir hadise. Cuma namazını unutturduğu için hemen ticareti bırakmaya karar vermiş. “Allahım, benim ticaretimden dolayı namazımı geçirmem benim için büyük bir eksiklik, senin ibadetine mâni olacak rızık bana verme.” diye ticareti bırakarak Darendeye dönmüş. Darendede kendini iyice yetiştirmiş. Arapça ve Farsça gibi ilimleri öğrenmiş ve Divanında bunu en güzel bir şekilde kullanmıştır.

Hangi tarihte evlenmişler?

Efendi Hazretleri, 19 Şubat 1938 tarihinde, Darende eşrafından Mehmet Ali Efendi'nin kızı Naciye Hanım (1919-2005)'la evlenmişlerdir. Vâlidemiz Hacı Naciye Hanım da Efendi Hazretleri gibi, Peygamberimiz'in neslinden bir seyyidedir. Temiz ve pak insanlar temiz nesiller yetiştirirler... Bu iki soylu ve temiz ailenin seçkin evlatlarının izdivâcından, elhamdülillah, temiz evlatlar dünyaya gelmiştir. Babaları Hatip Hasan Efendi, Hacılar'daki evlerini satarak evlilik için gerekli ihtiyaçlarını karşılamışlar. Evlendikten sonra da Hacılar'la irtibatı tamamen kesmişler. Biz geçtiğimiz yıllarda o eski günleri yâd etmek için Hacılar'dan bir bahçe yeri aldık.

Hacılar'la irtibatı kestikten sonra, şu anda Şeyh Hâmid-i Velî Hazretleri'nin bulunduğu külliyenin civarında bir eve yerleşmişler. Uzun süre orada kalmışlar; babasıyla ve ailesiyle orada oturmuşlar. Daha sonra Hatip Efendi'nin hanımı yani babaannemiz Fatıma Hanım'ın ecdad mülkü olan Tâceddîn-i Velî Hazretleri'nin türbesinin de bulunduğu bahçede yeniden bir ev inşa ettirmişler ve oraya taşınmışlar.

Askerlik vazifesini ne zaman nerede yapmıştır? Önemli hatıraları nelerdir?

Askerlik vazifesine Diyarbakır'da başlamıştır. Darendeli asker arkadaşlarıyla görüştüğümüzde Efendi Hazretleri'nin çok pratik zekâsı olduğunu, bir iş söylendiği zaman anında yerine getirdiğini söylerler. Şöyle bir hadise

gerçekleşmiş: Muhabere bölüğüne bir telsiz cihazı gelmiş. Komutan, ilk defa gördükleri bu cihazı söküp takacak olup olmadığını sorduğunda, Efendi Hazretleri; "Ben söküp takabilirim." demiş. Arkadaşları endişelenmişler; "Çok pahalı bir cihaz, acaba takamazsa veya toparlayamazsa bir şey derler mi?" diye. Fakat Efendi Hazretleri daha önce o cihazı görmüş gibi en ince detayına kadar söküp takmış ve bölük komutanına teslim etmiş. Bu olaydan sonra Efendi Hazretleri her zaman ve her işte ön planda olmuş. Daha sonra Diyarbakır'dan Maraş'a dağıtım olmuşlar.

Bu arada Maraş'ta da bir hatırası var: Efendi Hazretleri, genellikle seher vakti nöbet tutmayı severmiş. Bölük yazıcısına, "Bana sürekli seher vakti nöbet yaz." diye ricada bulunmuş. O da nöbetlerini seher vaktine denk getirirmiş. Bir gün de nöbet yerine geç kalmış. Abdest alırken silahını duvara dayamış. Nöbetçi subayı devriye gezerken bakmış ki silah orada, nöbetçi asker yok. Bunun üzerine, "Ben bu silahı saklayayım, askere de bir ceza vereyim." diye düşünmüş. Elini silaha atmış, fakat silahı alamamış. "Bu silahı kim bıraktı buraya?" diye sormuş. O sırada Efendi Hazretleri abdestini tazeleyerek nöbet yerine gelmiş. Komutan, "Oğlum, neden silahını buraya bıraktın, silah önemlidir." diye sormuş. Efendi Hazretleri, "Komutanım, ben silahımı kendi haline bırakmadım, onu sahibine teslim ettim." demiş. Oradaki nöbetçi subayı da mâneviyâtı güçlü bir insanmış, hatta bir zata bağlı olduğunu da naklederler. "Bu silahını bıraktığın, teslim ettiğin zat kimdir, bana anlatır mısın?" deyince; "Sivas'ta İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi var, odur." demiş. Komutan, "Beni ona gö-

türür müsün?" diye ricada bulunmuş. Uygun bir zamanda komutanı ile Sivas'a Pir Efendimiz'i ziyarete gitmişler. O zat, ondan sonra da Pir Efendimiz'in sohbetlerine fırsat buldukça devam etmiş.

Efendi Hazretleri'nin askerlikle ilgili hatırası pek çoktur. O dönemde camiler âtıl durumda olduğu için askeriye depo olarak kullanılmış. Efendi Hazretleri titiz, itinalı, estetik anlayışı üst seviyede bir insan olduğu için bölük komutanı depoyu ona teslim etmiş. Demiş ki; sana bir hafta müsaade bu deponun pırıl pırıl, tertipli ve düzenli olmasını istiyorum. Hakikaten Efendi Hazretleri bir hafta bile sürmeden depoyu tertemiz, pırıl pırıl etmiş, hatta bir bölümünde de namaz kılmak için yer hazırlamış. Orada oturup namaz kılar, sohbet ederlermiş. Diğer bölük komutanları askerlere, "Gidin, Hulûsi'nin deposuna bakın, onu örnek alın, siz de deponuzu onun gibi düzenleyin." demiş. O bölüğe örnek gösterilen biriymiş.

1945'li yıllar, zorlu yıllar... Sıkıntılar, acılar ve yeni görevler hep iç içe yaşanmış herhalde?

Maraş'ta askerliğini tamamlayıp geldiği yıllarda Darıca'da tifo salgını yaygınmış. Hastalıklar had safhada, yokluklar var. Babası ve annesi tifo salgınına yakalanmış. 1945 yılında birer gün arayla annesini ve babasını kaybetmiş. Babası daha önce Somuncu Baba Hazretleri'nin Camii'nde imam hatip olarak görev yaptığı için vefatından sonra Kangal'da imam hatiplik yapan Ahmet Nuri Efendi'ye haber etmişler, "Baban vefat etti gel, vazifeye başla." diye. Tabii bu arada Ahmet Nuri Efendi'ye haber gönderil-

meden önce Hulûsi Efendi bir mektup yazmış ağabeyine. Bu mektupta hanede geçen sıkıntıları manzum şekilde dile getirmiş. "Gel kardaşım gel..." redifli bir şiir... O arada da hava şartları, kış, Darende'de ve o bölgede çok ağır geçmiş. Efendi Hazretleri de, "Ben şimdi bu mektubu gönderirsem ağabeyim bu kış şartlarında zor gelir." diye düşünerek mektubu göndermemiş. Fakat Ahmet Nuri Efendi, "Hâne-mizde Darende'de bir sıkıntı var, içim sıkılıyor." diye yola çıkmış. Birkaç gün içinde Darende'ye gelmiş. Gelmesi ile birlikte, o da tifo salgınına yakalanmış. Tabii bu arada babası Hatip Hasan Efendi'nin vefatı ile Ahmet Nuri Efendi'ye görev vermişler. Fakat fazla görev yapamamış; o istemiş ki, kendisinden küçük olmasına rağmen Hulûsi Efendi bu görevi yapsın... Hulûsi Efendi de ağabeyi dururken kendisinin bu görevi yapmasının uygun olmadığını düşünmüş. Aradan kırk gün geçmiş, Ahmet Nuri Efendi de Hakk'ın rahmetine kavuşmuş. Bundan sonra Efendi Hazretleri sekiz yıl fahri olarak Somuncu Baba Hazretleri'nin Camii'nde görev yapmış. Daha sonra 42 yıl, Somuncu Baba / Şeyh Hamid-i Veli Camii'nde görev yapmıştır.

Biraz da Efendi Hazretleri'nin aile fertlerinden bahsedebilir misiniz? Kaç çocuğu olmuştur, kaç kardeşiniz?

Efendi Hazretleri'nin on evladı dünyaya gelmiş. Bunlardan beşi erkek beşi kızdır. Erkek çocukların ikisi doğduktan hemen sonra vefat etmişlerdir. 1986 yılında Kemal Ağabey trafik kazasında, Ayşe Bacımız (küçük) 1962 doğumlu idi, o da aynı trafik kazasında vefat etti. 1995 yılında Hatice Ablamız rahmetli oldu, daha sonra Ahmet

Ağabeyimiz vardı, o da geçtiğimiz yıllarda (2006) rahmet-i Rahman'a kavuştu. Şu anda bir erkek, üç kız evladı hayatta.

Efendi Hazretleri'nin evlatları, ağabeyimiz ve kız kardeşimiz 1986 yılında bir İstanbul seyahati sırasında Kırşehir civarında trafik kazası geçirmişlerdi. Hadise Efendi Hazretleri'ne intikal ettiğinde olağanüstü bir sabır ve metanet örneği göstermiştir. İki evlat kaybetmek çok zor bir hadise olduğu için çevresindeki insanlar dayanamayarak kendinden geçmişler. Efendi Hazretleri, iman gücünün vermiş olduğu sabır, metanet ve acılara tahammül göstermesiyle etrafındaki insanları da teskin etmiştir. Torunu ve kızkardeşimin kayınvalidesi toplam dört kişi vefat etmişti. Darinde'de devlethanede böyle bir acı karşısında bile Efendi Hazretleri, sabır ve metanetinden hiçbir şey kaybetmeyip bu acılara katlanmıştır.

Ölümü vuslat olarak mı kabul etmiş oluyor?

Efendi Hazretleri ve büyükler ölüm hadisesini her zaman vuslat olarak algılar. Önemli olan hazırlıklı olmaktır. Allah'a karşı vazifelerimizi tam ve noksansız yaptığımız sürece ölüm bence sevgiliye kavuşmaktır. Efendi Hazretleri de mutlaka böyle düşünmüştür. Ama geride kalanlar açısından belki evlat acısı zordur. Onun da içinde sakladığı sırları biz bilemiyoruz.

Tabii Efendi Hazretlerini anlatmak çok zor... Hakikaten her haliyle mükemmelin üzerinde bir babaydı. Evlatlarına şefkatli, merhametli, her zaman için güler yüzlü, tatlı

dilli olan bir babaydı, aile reisiydi. Bunun yanında Efendi Hazretleri'nin hayatı hep yetim büyütmeyle, yetim yetiştirmeyle geçmiş. Yeğeninın çocukları bir kazada öldükten sonra o yetimlere bakmış, büyütmüş. Yetim çocuklar devlethanede oldukları zaman önce onları sever, onların yanında bizleri kesinlikle kucağına almamaya dikkat eder, onların ihtiyaçları varsa onlara öncelik verir, daha sonra bizim veya kardeşlerimizin ihtiyaçlarını görmeye itina gösterirdi. Her haliyle mükemmel, hoşgörölü, geniş düşünen bir insandı.

Küçük evlatlarını daha çok severdi; ayırım yapmazdı, ama küçük oldukları için onlara ilgi ve alakayı fazla gösterirdi. Genelde dengeyi çok iyi sağlardı. Bir odada aile içinde bir çocuğu fazla sevdiğini belli etmezdi. Mesela hatırlıyorum, biz ilkokula gittiğimizde kardeşimle beraber aynı okula, dördüncü sınıfa gidiyorduk. İkimize bir takım kitap yeterken, Efendi Hazretleri o yokluğa rağmen, belki kitap alacak parası yokken kardeşime ve bana ayrı ayrı birer takım kitap almıştı. Bu olayı çocuklarına verdiği değeri göstermek için anlatıyorum. Özellikle eğitim almamızı ister, kız erkek ayırımı yapmadan, tahsilimize dikkat eder, "Eğitiminizi alın." diye tavsiye eder, öncülük ederdi. Mesela Ahmet Ağabeyim, örnek olması hasebiyle lise tahsilini tamamladıktan sonra, önce Ankara'da Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ni bitirerek öğretmen oldu, daha sonra ikinci bir sınava hazırlandı, orman mühendisi olarak ikinci bir fakülteyi bitirdi ve bu şekilde bir eğitimden geçti. Erkek ve kız çocukları için de dinî eğitimi almaları, özellikle Kur'an eğitimi almaları noktasında üzerinde dura dura bu konuya

hassasiyetini göstermişti. Ben hatırlıyorum, çocukluk günlerinde, Darende'den bir hocaefendi gelir, derslerini anlatır, derslerini takip eder, bizlere Kur'an'ı hatmedene kadar hatta her zaman takip ederdi.

Eğitime çok önem verdiğini biliyoruz, gençlerin topluma faydalı olması, daha iyi yetişmesi hususunda neler yapardı?

Efendi Hazretleri tahsil yapan, özellikle de yüksek tahsil yapan öğrencilere çok ilgi alaka gösterirdi. Bir sohbet halkası oluşturduklarında, tahsil yapan gençleri yanına oturtur, oradakilere; bakın, bu genç şu üniversitede okuyor, siz de çocuklarınıza tahsil yaptırın, diye tavsiyelerde, öğütlerde bulunurdu.

Efendi Hazretleri, genelde ileriye yönelik düşünen bir insandı. Darende'de imkânlar olmadığı için tahsil hayatını yarıda bırakan insanlar çok olmuştur. Bir Darendeli, yüksek tahsil kazanmış evladını getirmiş Efendi Hazretlerine, "Hulûsi Efendi, bu oğlum yüksek tahsil kazandı, ama benim okutacak gücüm yok, ben de göndermek istemiyorum. Falanca zata sordum, pek göndermemi istemedi." deyince, o çocuğun okuması için elinden gelen her türlü yardımı yapmış ve yüzlerce vatan evladının okumasına vesile olmuştur. İmkânı olmayanlara yardımcı olmuş, bir çok aile büyüğünü bu hususta teşvik etmiş, yüreklendirmiştir.

Gençlerin eğitimine ayrı bir önem verirdi, değil mi?

Efendi Hazretleri, insanların eğitilmelerine önem verir, yeni hiç el değmemiş paraları gençlere verir, "Harçlığını-

za katarsınız, bereketli olur.” diyerek bereket parası verirdi. Bereket parası almayan insanların sayısı çok azdır. Bu konuda gençler genelde Efendi Hazretleri'ni ziyaret eder, duasını alırlar, Efendim, gurbete gideceğiz, dua ve himmetinize ihtiyacımız var, diye gelirlerdi. Tabii Darende'de o zamanki şartlar çok ağırdı. Çocuk okutmak belli bir ekonomik güce bağlı. Bunu gerçekleştiremeyenlerin sayısı çok olduğu gibi, buna rağmen Efendi Hazretleri'nin dua ve himmetleriyle tahsilini tamamlayan çok insan da vardır.

Efendi Hazretleri, her zaman için tahsillerinin başından sonuna kadar bu öğrencilerle ilgilenir, ailelerinden bu çocuklar hakkında bilgiler alır, harçlıkları yoksa harçlık temin ederdi.

Efendi Hazretleri, her zaman için önder bir şahsiyet, yol gösterici bir insandı. Eğitimini tamamlamış öğrencilere de, “Oğul, falanca işte çalış yahut devlet dairesine gir, devlet sizi okuttu, siz de vatana millete faydalı insanlar olarak hizmet edin.” şeklinde tavsiye ve nasihatlerde bulunurdu.

Yakınındakileri nasıl bir üslupla uyarırdı?

Efendi Hazretleri insana değer verdiği, insanları sevdiği için onlara gerekli ihtimamı gösterir, onların sağlıklarının bozulmasını veya emanet olan insan vücudunun zarar görmesini istemezdi. Onun için de, “Sigara içenler bizim meclisimize gelmesin.” diye özellikle tavsiye ederdi. Bu konuda hassastı. Sigara bir örnek belki, ama insanların kötü alışkanlıklarının olmasını belki direkt söylemezdi, ama meclislerinde bir şekilde dile getirirdi. Bir menkıbe

anlatır, sonra o menkıbeden alınacak dersi açık olarak olmasa da bir türlü o cemiyete duyurur, incitmeden, kırmadan, dökmeden uyarırdı.

Ondaki Darende sevdası bir destan... Neler söylersiniz?

Efendi Hazretleri, Darende'yi çok seven bir insandı. Bizi de öyle yetiştirdi. Darende'de ne olması gerekiyorsa onun gerçekleşmesi için, gücü yeterse bizâtih çalışır, gücü yetmezse hemşehrilerin yardım ve katkısını sağlamak için dernekler ve buna benzer gönüllü kuruluşların alt yapısını oluşturur ve çalışmalarını daha planlı ve sistemli, kânunlara uygun bir şekilde gerçekleştirirdi. Bu konuda 60'lı yıllarda bir dernek çalışması başlamış. Şeyh Hâmid-i Velî Hazretleri Külliyesi o zaman bakımsız halde imiş. Kendi imkânları ile yapılacak kısımlarını yapmışlar, yapılmayan bölümlerin eksik kalan işlerini ise yasal yollardan kurucusu olduğu dernek faaliyetleri ile tamamlamışlar. İlk dernek faaliyetleri o zaman başlamış.

Şeyh Hâmid-i Velî İhya ve Onarım Derneği olarak 1960'lı yıllarda bu derneği faal duruma geçirmişler ve Somuncu Baba Külliyesi'nin imarı, onarımı ve ihyâ edilmesi için her türlü gayreti sarf etmişler. Çatısından tutun da diğer ahşap işlerini ve balıklı havuzun yapımına kadar bütün faaliyetlerini bu dernek vasıtasıyla yapmışlardır.

Genelde Efendi Hazretleri yaptığı işi güzel yapar, o güzellikleri insanlara anlatırdı. Diyelim ki bir hizmet yapılacak, ilk önce insanlara o hizmetin nasıl yapılacağı ile ilgili fikrini açıklar, bu konuda istişareye önem verir, insanların

fikirlerini alır, özellikle teknik insanlarla görüşür, bu konuda neler yapılabileceğini masaya yatırır, o konuda plan proje hazırlanır sonra hayata geçirilirdi. Yapılan bu işlerde genelde hemşehrilerimizin katkısı büyüktür. Darende'den çıkıp dışarıda iş kuran iş adamlarımız, yapılan hizmetlere katkı sağladılar. Bu da Efendi Hazretleri'ne olan güvenin, samimiyetin, ayrıca verilen bağışların yerli yerinde harcanması noktasında Efendi Hazretleri'nin hassasiyetinin sonucudur.

Derneklerden Vakfa uzanan bir hizmet çizgisi görüyoruz. Bu nasıl gerçekleşmiştir?

O dönemlerde dernek faaliyetlerini yürütmek hakîkaten zor. Eleman ister, maddi kaynak gerektirir. On beş civarında müstakil dernek, bunların işlemlerini yürütmek, her birinin ayrı ayrı takip edilmesi, zaman açısından da zor, işlem açısından da zor... Bu konuda nasıl bir faaliyet yapabileceğini, hepsinin bir çatı altında nasıl toplanacağını uzman insanlarla istişare etmiş. Vakıf çatısı altında toplanmasının verimli olacağı kanaati oluşmuş ve 1986 yılında kendi adına bir vakıf kurulması için ilgili yerlere müracaatlar yapıldı ve vakıf faaliyetleri resmen 1986'da başladı.

O dönemlerde, 1986 yılında vakıf hizmetlerinin başladığı tarihler Efendi Hazretleri'nin de hastalığının başladığı tarihlerdi. 86 ile 90 yılları arası ağır bir hastalık geçirmişti. O dönemlerde vakfın aktif olarak pek fazla bir faaliyet gösterdiği söylenemez. Türkiye'de vakıfların yeni kurulduğu, faaliyetlerinin kanuni olarak belirginleşmediği yıllar biraz sakin geçmiştir. Fakat 1990 yılında sonra yapılmasını arzu ettikleri ve gerçekleştiremedikleri faaliyetleri hayata

geçirmek için bu çalışmalar daha aktif hale getirilmiştir. Bugün görüldüğü gibi çalışmalar had safhada, Türkiye içinde Efendi Hazretleri'nin vasiyetleri ve arzuları yerine getirildi. Çok istediği halde gerçekleştiremediği bir hastane arzusu vardı. O da geçtiğimiz yıllarda faaliyete geçti. Vasiyetleri hamdolsun, tamamlanmış oldu. Bugün baktığımız zaman, sadece Türkiye içinde değil, Türkiye dışında da faaliyet gösteren bir vakıf konumuna gelmiştir.

Dediğim gibi, Efendi Hazretleri her zaman insanî ilişkilere çok önem veren bir şahsiyetti. Darende'ye bir memur veya bir idareci gelse, bizâtilî gider, bir 'hoş geldin' ziyaretinde bulunurdu. Aynı şekilde, Darende'deki yerel yöneticilerle ve esnafla da diyalogları iyiydi.

Öncülük ettiği hizmetleri şöyle bir sıralayacak olursak: Efendi Hazretleri; Somuncu Baba Külliyesi'nin imarını gerçekleştirdi. İkinci olarak, Balaban nahiyesinde bulunan Şeyh Abdurrahman Erzincânî Hazretleri'nin (ki bu zat Yıldırım Bayezid döneminde yaşamıştır ve Somuncu Baba Hazretlerinin kayınpederidir) harap halde bulunan külliyesini modern tarzda bir cami ile füze şeklinde bir minare yaptırmıştır. Üçüncü eseri, 1974'lü yıllarda Darende'ye imam-hatip okuludur. Sonra imam-hatip okuluna 300 kişilik yurt, Efendi Hazretleri'nin sağlığında yaptırıldı. Endüstri Meslek Lisesi, Cebecizade Mehmet Paşa Kütüphanesi, Kur'an Kursları, Darende'nin birçok köy ve kasabalarına okul, çeşme, köprü gibi birçok eser Efendi Hazretlerinin sağlığında gerçekleştirilen faaliyetlerdir.

Efendi Hazretleri, yaptığı işleri Allah için yapardı, kim-
senin bilip bilmemesi önemli değildi. Bazen Efendi Hazret-
leri'ni üzerlerdi bazen severlerdi. Ama Efendi Hazretleri
kesinlikle kişiler sevinsin diye düşünmez, yapacağı hiz-
metleri, önceden belirlemiş olduğu hedefleri doğrultusun-
da neticeleninceye kadar takip eder, yapılmasını sağlardı.
Darendeliler de Efendi Hazretleri'ni severler, bağırlarına
basarlardı. Özellikle dışarıdaki hemşehrilerimiz Efendi
Hazretleri'ne sonsuz saygı ve hürmet gösterirlerdi, çünkü
ticarî başarılarının gerçekleşmesinde Efendi Hazretleri'nin
duası ve himmeti olduğunu kabul ederlerdi. Efendi Haz-
retleri'nin himmetleri ile Darendede dışında kazandıklarını,
bir vefa borcu olarak, yine Efendi Hazretleri'nin eliyle Da-
rende'ye hizmet olarak değerlendirirlerdi.

*Devlet ricalinin kendine saygı duyduğu bir önder olarak
tanıyoruz Hulûsi Efendi'yi. Bu konuda neler söylersiniz?*

Devlet yönetiminde her kademedede görev yapan yöneti-
ciler zaman zaman Efendi Hazretleri'ni ziyarete gelirlerdi.
Kaymakamlar, valiler, milletvekilleri, il ve ilçedeki daire
müdürleri ve personelleri, siyasi parti başkanları... hep
saygı gösterir, duasını talep ederlerdi... O, siyaset üstü bir
liderdi...

Merhum Turgut Özal siyasî hayata atılmaya karar ver-
miş, 1983 yılında Darendede'ye Hulûsi Efendi'nin ziyaretle-
rine gelmişti. Efendi Hazretleri'nin siyasi bir kimliği yoktu.
Her siyasi kesimden insanlar gelirler, ziyaret eder, duaları-
nı alırlardı. Turgut Bey o zaman geldiğinde Somuncu Baba

Camii'nde cuma namazını kıldıktan sonra Efendi Hazretleri'yle öğle yemeği için devlethaneye geçmişlerdi. Orada da yine; "Efendim, böyle bir çalışmamız var, sizin dua ve himmetlerinize muhtacız, sizin dualarınızı Cenab-ı Allah reddetmez, kabul eder." deyince; "İnşallah Başbakan da olursunuz, Reis-i Cumhur da." diyerek sırtını sıvazlamış ve böyle bir büyük himmet ve dualarına mazhar olmuştu.

Sanata, sanatçıya, estetiğe ve üretime çok değer verdiğini biliyoruz. İlgili insanlarla görüşür, danışır mıydı?

Efendi Hazretleri sanata, sanatçıya, sanatkâra dolayısıyla el emeğine, alın terine çok değer verirdi. Bir dönem gençlik yıllarında kendisi de esnaflık yapmış, marangozluk sanatıyla meşgul olmuş. Kendisi ile ilgili on ikiye yakın sanatının olduğunu söylerler. Bunlardan hatırımda kalan, kitap ciltlemek, mühür kazmak, şiraze örmek, marangozluk, köşkerlik, hurûfat baskısı gibi sanatları olmuştur. Özellikle estetiğe dikkat eder, bir eser yapacağı zaman en güzel ustaları itina ile seçer, gider, arar, bulur ve onlara yaptırır, emeğinin karşılığını da katbekat vermeye itina gösterirdi. Yaptığı eserlerin sanat ve estetik yönünü en güzel şekilde olması için teknik insanlarla istişare eder, en güzel eserleri ortaya çıkarırdı.

Bu durum, Efendi Hazretleri'ne bir Allah vergisi idi. Kendisi Dîvân şairi olduğu için şâirâne bir ruh yapısı ve estetik anlayışa sahip olduğunun işaretidir. Ayrıca bir mürşid-i kâmil olarak mükemmel bir kavrayış ve hizmet anlayışı vardı.

Efendim, bu sorularımıza verdiğiniz cevaplardan dola-

yı şükranlarımızı arz ederiz.

Bu vesile ile Somuncu Baba Dergisi'ni ilgiyle takip eden okuyucularımızı ve bütün gönül dostlarımızı ben de kalbî muhabbetlerimle selamlarım...

VAKIF MÜTEVELLİ HEYETİ BAŞKANIMIZ
H. HAMİDEDDİN ATEŞ EFENDİ İLE
“GÜL VE GÖNÜL MEDENİYETİ”
ÜZERİNE RÖPORTAJ

H. HAMİDEDDİN ATEŞ:
“SOMUNCU BABA HAZRETLERİ
GÜL KOKULU DARENDE’DE
MEDFUNDUR.”

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı, Muhterem H. Hamideddin Ateş Efendi ile Somuncu Baba ve Hulûsi Efendi Hazretleri’nin “Gül ve Gönül Medeniyeti”ni konuştuk. Peygamber Efendimiz (sav.)’in gül kokusundan, evlatlarının gül gibi hizmetlerinden anlattı. Somuncu Baba Hazretleri’nin şiirleri ekseninde, Darendе’ye olan manevî etkilerinden, Anadolu’ya ve bütün insanlığa saçtıkları ışıklardan şuleler düşürdü gön-lümüze...

Diriyiz daim, ölmeyiz

Karanularda kalmayız

Çürüyüp toprak olmayız

Bize leyl ü nehar olmaz

Efendim, yüce bir Allah dostu olan, Darende'ye hayat veren Somuncu Baba/Şeyh Hamid-i Velî Hazretleri bu topraklara neler katmıştır?

“Ölmeden önce ölünüz.” hadis-i şerifinin sırrına binaen mutasavvıfların, dünyada iken nefislerini öldürdükleri için, ölümleri gerçek âleme göçüş ve vuslat olarak kabul edilir. Topluma hayat iksiri veren, canlılık katan, dinamizm katan yüce veliler, hayatı manevî renklerle donatır, insanların iç âlemlerini aydınlatırlar. Cehaletle savaşır, zulmet karanlıklarına iman ve irfan çerağı yakar, gönülleri pür nûr ederler. Onların zikirle hemhâl olmuş kalpleri, ibadetle yoğrulmuş bedenleri toprağa emanettir. Toprak onları çürütmez. Kendi aydınlatıcı olanın, kendi güneş olanın karanlığa düşmesi elbette mümkün değildir. Zaman ve devran onlarla hareket eder, gece ve gündüz kavramları vuslat kavramının içinde erir.

Somuncu Baba Hazretleri'nin Darende'de bulunması, Darende için, bölge için bir lütuf, bir ihsan-ı ilâhîdir. Yerin şerefi oturanın şerefi iledir. Bu toprakları şereflendirenler de yüce neseb-i Rasûlullah (sav.)'a mensup olanlardır. İlçemizi maneviyatı ile güzelleştiren, yaşanılabilir hale getirenler; Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Somuncu Baba'lar, Hulûsi Efendî'lerdir. Bu zevat-ı kiramlar Darende'de olmasalardı Darende'nin diğer yerlerden bir farkı olmazdı.

Bu mekânı şereflendirmiş, bu vadiye hayat vermiş, can katmışlardır. Manevî hayatîyetleri devam ettiği için, her yıl yüz binlerce insan, onu ziyaret etmekte, adeta evlatlarında

vücut bulmuş manevî şahsiyetleriyle müşerref olmaktadır. Bu beldenin toprağı emanet edilene sahip çıkan sağlam bir imanı temsil ederken, her dem aydınlık saçan fikirleri, ülkemizin sınırlarını da aşarak dünyaya yayılmaktadır. İşte onların manevî hayatlarının devam ettiğinin en büyük işaretidir. Somuncu Baba'nın ismi unutulmamıştır, fikirleri unutulmamıştır, canlı olarak ismi de fikirleri de yaşamaktadır.

Gül Medeniyeti

Bizim gülşendeki güller

Dururlar taze solmazlar

Hazan olup dökülmezler

Zemistan ü bahar olmaz

Somuncu Baba/Şeyh Hâmîd-i Velî Hazretleri'nin arz ettiğimiz güzel ifadelerinin açılımı olarak biraz da "Gül Medeniyeti" mizden bahseder misiniz?

Gül, bizim anlayışımızda güzellikleri ifade eder. Tasavvuf anlayışımızda, bizim "Gül Medeniyeti" olarak inkişaf eden gülün, Hz. Peygamber Efendimiz (sav.)'in remzi olmasındandır. Edebiyatımızda ve tasavvufta Hz. Peygamber (sav.), gül olarak tasvir edilmiş, gül olarak anlatılmıştır.

Güzel koku, etrafa yayılma özelliğini âlemlerin rahmet Peygamberi olan, iki cihan serveri Hz. Muhammed (sav.) ile bulmuştur. Güzel kokulu çiçeklerin başında gül gelir.

Yunus Emre'nin;

Çiçek eydür ey deroiş

Gül Muhammed teridir

mısrarlarındaki terennümü, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri Dîvânı'nda;

Sen ki gülden bûyini aldın meğer Peygamber'in,

Mazhar oldu ânın bu devlet-i uz mâ neden?

beyitlerinde, bülbüle hitap ederken, gülün kokusunu Peygamberimiz'in terinden aldığını, böylece değer kazanıp yüceldiğini işaret buyurur. Halk arasında "Gül koklamak sevaptır." sözü de Hz. Peygamber (sav.) sevgisinden kaynaklanmaktadır.

Rasûlullah Efendimiz (sav.) bir sokaktan geçtiği zaman; o gün boyunca oradan geçenler, Rasûlullah Efendimiz'in kokusunu alır ve o sokaktan geçtiğini anlardı.

Allahu Teâlâ, Rasûlullah Efendimiz (sav.)'in hilkatini ve vücudunu güzel kokulu yaratmıştır. Peygamber Efendimiz bir şey sürmese dahi, vücutları misk ve amber gibi, gül gibi güzel kokardı. O kadar ki, mübarek elini, bir kimsenin eline veya elbisesine değdirse, o gün boyunca, güzel kokusu duyulur ve hissedilirdi. Peygamber Efendimiz'in âdeti idi. Bir çocuk gördüğü zaman onun başını mübarek elleri ile okşardı. Hangi çocuğun başını okşasa, o çocuğun yanına varanlar, güzel kokusundan anlardı ki, Rasûlullah Efendimiz o çocuğun başını okşamıştır.

Arapçadaki 'verd' kelimesinin "vâv"ı Hz. Peygamber (sav.)'in veliliğine, onun yolunu takip edenlerin, gül ko-

kulu insanların mütevazı olduğuna, ilâhî emir karşısında boyun büktüğüne, teslimiyete ve rızaya işaret eder. "Rı" onun rauf ve rahim oluşuna, merhamet Peygamberi oluşuna ve Peygamberimiz'in izinden yürüyen ehl-i tasavvufun, muhabbete ram oluşuna, insanlığa bütün mahlûkata olan rahmet nazarlarına ve rayihalarının etrafa güzellikler saçtığına delalettir. "Dâl" harfi ise, davetçiliğe, doğruları yaymaya, dava adamı olmaya, manevî davayı omuzlanan büyüklerin Hakk için göstermiş oldukları saygıya işaret eder.

Mutasavvıflar, Hz. Muhammed (sav.)'e olan sevgi ve bağlılıklarını, sosyal hayatlarının içerisinde güle verdikleri ayrıcalıkla anlamlı kılmaya çalışırlar. Şöyle ki, tarikat kisvesi olan taçların tasarımı gül merkezli oluşturulmuştur. Âdetâ Hz. Peygamber (sav.)'in hayat tarzını, öğütlerini ve öğretisini başının tacı ettiğini ihsas ettirmektedir. Rivayet edilir ki, Hz. Ali (ra.), son nefesini vermeden önce Hz. Selman (ra.)'dan bir deste gül istemiştir. Selman bir deste gül getirmiş, Hz. Ali (ra.) bunu koklamış ve teslim-i rûh etmiştir. Hayatını gülle geçirenin vuslatı da gülle olmuştur.

Peygamberimiz'i candan seven herkesin hayatının merkezinde daima gül bulunacaktır. İşte Somuncu Baba Hazretleri'nin "Bizim gülşendeki güller dururlar taze, solmazlar." ifadesi, o solmayan 'Gül ve Gönül Medeniyeti'nin bütün asırlar boyunca, kıyamete kadar İslâm'a ve insanlığa hizmeti temel düstur kabul ettiğine işaret eder. Gül kokulu Peygamberimiz'in neslinden olan Somuncu Baba Hazretleri, ömrünün son yıllarını Darend'e geçirmiş ve Darend'e ahirete irtihal etmiştir. Somuncu Baba Hazretleri gül

kokusunu verdiği Darende'de medfundur. Osmanlı padişahları tarafından verilen fermanlarda bile "Defin-i hâk-i ıtırnâk" olarak kayıtlara geçmesi, gül kokulu, güzel kokulu topraklarda defnedildiğinin ifadesidir. Bu topraklar kokusunu ondan almış, onun neslinin imar ve ihyasıyla hayat bulmuş, 'Gül ve Gönül Medeniyeti' onun manevî tasarruflarıyla şekillenmiştir.

Bırak ey Hamida varı

Görsem desen sen ol yarı

Göricek ol tecellayı

Ondan özge kemal olmaz

Somuncu Baba Hazretleri bu dörtlükte neyi işaret buyurmuştur?

Şiirinin bu dörtlüğünde Hazret, dünyevî ve nefsî varlıkları bırakabilenlerin gönül sarayını inşa edebileceklerini, böylece yâre kavuşup onun cemalini görebileceklerini söyler. Gönül, ilâhî tecelli yeridir. Önce rahmanî tecelliler gönle düşer, böylece insan-ı kâmil ve sonrasında gönüller sultanı olunur. Kusursuzluk yani olgunluk hali kemal bulur.

Gönül Medeniyeti

Gönüller Sultanı demişken, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri'nin gönle verdiği önemden bahseder misiniz?

Gönüllerde yerleşen ulvî hisler; toplumun huzurunu

sağlayan, cemiyetleri ayakta tutan önemli temel unsurlardır. Kişinin önce kendisiyle, sonra da toplumla barışık olması ancak huzurlu gönülle, iyi bir gönül terbiyesiyle mümkündür. Bunu da sağlayan en önemli etken, sağlam iman ve samimiyettir. Tasavvufta öz; ihlâs, samimiyet ve gönülden bağlanmaktır. Samimiyetle meydana getirilen eserler, gönüllerde ebedî taht kurarlar.

Misal olarak, Hulûsi Efendi Hazretleri'nin gönül iklimi, rahmet yüklü bulutlar gibidir. Şiirleri merhamet, hoşgörü, hizmet ve insan sevgisi yüklüdür. Bir vakıf insanı olarak, yapımına vesile olduğu hizmetlerle o gönülleri de maddî ve manevî ihya eder.

Hulûsi Efendi Hazretleri'nin emanet ettiği Vakfımızın "Gönül Medeniyeti" hangi temeller üzerine kuruludur?

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri, tasavvufî düşüncesiyle hep gönüllere hitap eden ve hizmet eden bir yüce şahsiyettir. Ona göre, gönül; aşkın membaı, manevî ilham ve duyguların zuhur ettiği yerdir. Hakk'ın sırlarının tecelli ettiği aynadır. Samimi gönül; sahibini Allah'ı her an zikretmeye ve ona tam bir imanla yönelmeye sevk eder. Manevî kuvvet ve destek verir. Bunların hepsinden murad, can ve gönülden Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna sâfiyâne varmaktır. Gönül âyinesindeki bu ezeli muhabbet ile Hulûsi Efendi Hazretleri; Allah'ın yarattıklarına sevgi ile bakmış, "İnsanların hayırlısı, insanlara faydalı olandır." prensibi ile insanlığa hizmeti, Hakk'a hizmet kabul etmiştir. İnsanlara şefkat ve yardımda ahlâk numunesi sevgili ceddi Hz. Muhammed (sav.)'i örnek almış, onun yolunu takip et-

miştir. Hayatına bakıldığında, insanlar arası ilişkilere çok geniş seviyede yer verdiği ve bu konularda çok hassas olduğu görülmüştür. Hizmetleri ve hareketleriyle, ihlâs ve samimiyetin eseri olarak insanlara karşı yardımsever ve hoşgörülü, içinde yaşadığı topluma karşı güven verici ve barışı sağlayıcı bir manevî görevin sahibi olduğu açıkça müşahede edilebilir.

Başkanlıklarını yürüttüğü dernekler ve kurmuş olduğu vakıf vasıtasıyla eğitim ve sağlık sahalarıyla sosyal ve kültürel sahalarda hizmetlerini halka halka genişletmiş, her türlü toplumsal meselenin halli için gece gündüz çalışmıştır. Alt yapı hizmetlerinin vatandaşlar tarafından ımece usulü ile yapıldığı dönemlerde, elektrik hatlarının mahallelere çekilmesi, su tesisatının döşenmesi, yolların genişletilmesi gibi toplum hizmetlerinde her defasında ilk adımı atan, ilk kazmayı vuran o olmuştur. O, bütün ömrünü insanlığa, toplumun bütünleşmesine, toplum barışına ve vakıf hizmetlerine adanmıştır. Tabii ki emekleri meyvesini vermiş; şimdi onun sevgi ve gönül medeniyeti olarak inşa ettiği sağlam hizmet âbidelerinin kapılarında ismi ser levha olarak yazılmakta, hatıraları dillerde dolaşmakta ve insanların sevgilisi olmakta, muhabbeti gönüllerde yaşamaktadır. Eserleri ve hizmetleriyle ismi, gökkubbede hoş bir sadâ olarak yankılanmaktadır.

Bizlere emanet etmiş olduğu vakfı ve hizmet ideali, Allah'a binlerce hamdolsun, en iyiye, en güzele doğru sağlam ve emin adımlarla yürümekte, hizmetlerimiz dalga dalga genişlemektedir. Vakfımızın yurt içinde ve yurt dışında

yürütmüş olduğu sosyal ve kültürel faaliyetler, her geçen gün gönül dostlarımızın destekleriyle artmaktadır. Daha çok insana ulaşmak, gönlünü kazanabilmek, 'Gül ve Gönül Medeniyeti'ni tesis etmek için çalışmaktayız.

Tüm gönül dostlarına, gönül dolusu selamlar...

VAKIF MÜTEVELLİ HEYETİ BAŞKANIMIZ
H. HAMİDEDDİN ATEŞ EFENDİ İLE

“DUANIN ÖNEMİ”

ÜZERİNE RÖPORTAJ

H. HAMİDEDDİN ATEŞ:
“ES-SEYYİD OSMAN HULÛSİ
EFENDİ (KS.) DUASI MAKBUL
BİR İNSAN-I KÂMİLDİ”

Muhterem Efendim, dua nedir, bizlere açıklar mısınız?

Dua, gönülden seslenmektir. Allah'tan inayet, rahmet, nusret ve selâmet dilemektir. Dua, rızık ve afiyet talep etmek anlamına da gelir. Dua, en güzel ifadesini Hz. Peygamber Efendimiz (sav.)'in dilinde bulmuştur: “*Dua ibadettir.*” “*Dua, ruhun Allah'a yükselişidir.*” Allah'a kulluk borcumuz olan ibadetin esas rüknünü dua teşkil eder. Hz. Peygamber (sav.)'in; “*Dua, ibadetin özüdür.*”, hadisine binaen, bu güzel-likler manzumesini ifade eder.

Yine Hz. Peygamber Efendimiz (sav.), “*Allah'a duadan daha kıymetli bir şey yoktur.*” hadisi ile duanın önemini be-

lirtmiştir. Yine Aliyyü'l-Kari'de bir hadiste; *"Dua mü'minin silâhı, dinin direği, semaların ve arzın nurudur."* buyuruluyor. Bir de Allah'a dua etmeyenler için Yüce Peygamberimiz'den naklen Ebu Hureyre (ra.)'ın rivayet ettiğine göre; *"Kim Allahu Teâlâ'ya dua etmezse Allah ona gazab eder."* buyurulmuştur.

Duanın hayatımızdaki yeri nedir?

Duanın inanmış insanın hayatında mühim bir yeri vardır. Ancak yaşanarak bilinebilir, tecrübe edilebilir. İnsanoğlu hiçbir asırda, hiçbir yerde dua etmek ihtiyacından uzak kalmamıştır. Tarihin bize sunduğu bilgiler bunu açıkça göstermektedir. Çünkü insan, yaratılışı icabı, üstün bir kudrete inanmaya muhtaçtır. Dua, bu inanın neticesi olarak; sığınma, yardım istemenin dile getirilişidir.

Yüce Kitabımızda Rabb'imizin duaya icabeti hakkında ne buyuruluyor?

Kur'an-ı Kerim'de, dua etmeye davetler ve işaretler vardır. Mü'min sûresinin 60. ayetinde meâlen Rabb'imiz şöyle buyuruyor:

"Bana dua edin. Size icabet (ve duanızı kabul) edeyim."

Bir kudsî hadiste de şöyle buyrulur: *"Ellerini kaldırıp bana dua eden kulumun ellerini boş çevirmekten hâyâ ederim."*

Bir diğer kudsî hadis de şu mealdedir: *"Allahu Teâlâ, 'Kulum beni zikrettikçe ve dudakları benim (zikrim)le kıpırdadıkça ben kulumla beraberim."*

İnsan Her Zaman Allah'a Yalvarmalı, Allah (cc.)'ı Hatırdan Çıkarmamalı

Duanın insan üzerindeki etkisi nasıldır?

Duanın ruha etkisi çoktur. Dua, psikolojik manada gönülün huzur bulmasıdır. İnsan huzur ve ruhî sıkıntılarını, sorumlu olduğu Yaratıcısına açar. Dua, manevî temizleyicidir. Dua ile inanan gönüller Allah'tan af diler ve böylece manen hafifler ve temizlenir. Dua, sahibine manevî huzur ve sükûn verir. Duasız iman âdeta hareketsiz olur, ruhlar çaresizlik içerisinde kalır. Allah ile olan irtibat da duasızlık yüzünden kesilir. Bir kudsi hadiste: *"Nasıl kul efendisiyle, oğul babasıyla, dost dostu ile görüşürse, insan da dua vasıtasıyla Allah ile irtibat peyda eder."* buyurulmaktadır. Ayrıca, duanın kabul olması için, insan her zaman Allah'a yalvarmalı, Allah'ı hatırdan çıkarmamalı. Sadece sıkıntı zamanlarında Allah'ını hatırlaması anlamsızdır. İnanan insan Allah ile her an beraber olabilmelidir.

Tasavvuf büyüklerinin dua ile ilgili kelimelerinden veya hayatlarından örnekler verir misiniz?

Büyüklerimiz her zaman, duanın kabulünün şartı olan yediklerine dikkat etmişlerdir. Mü'min olarak hepimiz haramlardan şiddetle sakınmak zorundayız. Kendimizin ve ailemizin midesine haram lokma koymanın duaların kabulüne mani olduğunu bilmeliyiz. Hatta bununla da yetinmeyip Hz. Ebû Bekir (ra.)'in yaptığı gibi, haram olması ihtimali bulunan şeylerden de uzak durmalıyız. Zira şunu iyi bilmeliyiz ki, haram bir gıdanın sağladığı kuvvetle yapılan ibadet-

ler ve dualar kabul olmaz. Yine bu minvalde Hz. Ebû Bekir (ra.): "Haramın herhangi bir babına gireceğiz korkusundan biz helâlden yetmiş bab terk ederdik..." buyurmuştur.

Cafer-i Sâdık Hazretleri'ne; "Neden dua ederiz de duamız kabul olmaz?" diye sorulduğunda, o; "Çünkü bilmediğinizi çağırıyorsunuz da ondan." cevabını verir.

Hasan El-Harakanî Hazretleri'nin Nûru'l-Ulûm isimli eserinde yer alan dua ve dilekleri son derece hisli ve edeplidir. Dualarından birkaçı şöyledir:

"Allah'ım! Senin kulların, Senin verdiğin nimetlere şükreder; ben ise Senin varlığına şükrederim. Senin varlığın bizzat nimettir. O halde Allah'ım! Senin varlığın yetmez mi ki, başka şey isteyeyim?"

"Allah'ım! Kıyamet günü beni bana sorarsan diyeceğim ki: Allah'ım! Beni kendinden sor ve kendi birliğinden sor."

"Allah'ım! Ben Senden Seninle güçlüyüm; benim olan şey Sensin ve Sen bâkîsin ve Senin olan şey (ben) öyle zaman olur ki kalmaz."

"Allah'ım! Gariplerin benim tekkemde ölmelerine müsaade etme, zira Ebu'l-Hasan'ın tekkesinde bir garip öldü, derlerse, ben o garibin ölümüne tahammül edecek güce sahip değilim."

Abdulhalik Gucevanî Hazretleri, kendisinden dua talebinde bulunan bir müridine şu tavsiyelerde bulunmuştur:

“Kişi, üzerine farz olan borçlarını öder, farizalarını yerine getirir ve ondan sonra dua ederse dileği kabul olunur. Sen farzlardan sonra bizi dua ile an; biz de sana dua edelim. Umulur ki Allah (cc.), dualarımızı kabul buyurur. Çünkü Allah Rasûlü (sav.), ‘Mü’minin, mü’min kardeşine gıyabında duası reddolunmaz.’ buyurmuştur.”

Şâh-ı Nakşbend Hazretleri ise:

“Kalp ilmine sahip olan velilerle beraber olduğunda hem diline hem de kalbine dikkat etmelisin. Zira onlar kalp casusudurlar ve kalplere girmeyi bilirler. İnsanların istedikleri şeylere bakar; insanlar isteklerinde doğru iseler, Hak Teâlâ’yı bulmak istiyorlar ve ona göre murat ediyorlarsa, insanların isteklerinin gerçekleşmesi için Allah (cc.)’a dua ederler, Allahu Teâlâ da o nazlı kullarını kırmaz. Dualarını kabul eder.” buyuruyor.

Dua ile Rabb’imizin Rahmet Kapıları Açılır

En makbul dualar kimlerin kimler için yaptığı dualardır?

Bir hadis-i şerifte: “Anne ve babanın, misafirin ve mazlunun olmak üzere üç kimsenin duası reddolunmaz.” buyuruluyor. Peygamber Efendimiz tarafından mü’minin; evlatları, malları, inanan kardeşleri hatta kendi aleyhinde dua etmemesi istenmektedir. Çünkü kabul saatine rastlar, sonunda pişman olabilir. Rahmet kapılarının ne zaman açık olacağı bilinmez. Yapılan dualarda Müslümanların faydasına olan dualar yapılmalı, insan kendisi için istemediğini din kardeşi için de arzu etmemelidir.

Kabul edileceğine inanılarak yapılan dualar ya başa gelecek bir felaketi savar ya ahirette derecemizin yükselmesine saklanır veyahut istediğimiz şey hâsıl olur. Ya hulusi kalp ile dua edilmeli ya da duası makbul bir Allah dostunun duasına mazhar olmalıdır.

Dua ile Rabb'imizin rahmet kapıları açılır, mü'mine dileği doğrultusunda ilahî hazineden rahmetler saçılır. Dua ederken kişi kendisiyle birlikte, anne ve babasının ve bütün mü'minlerin bağışlanmasını, onların dünya ve ahiret saadetlerini istemelidir. Hz. İbrahim (as.)'in şu duasını Yüce Rabb'imiz, örnek olarak bize sunmuştur: *"Ey Rabb'imiz! Hesap görülecek günde beni, anne ve babamı ve bütün mü'minleri bağışla."* Mü'min kardeşlerimizin arkasından dua etmeyi unutmayalım. Çünkü en çabuk kabul olan dualardan birisi de mü'minin diğer mü'minlerin arkasından yapacağı duadır.

Hulûsi Efendi Hazretleri'nin bir yağmur duası vardı. O duayı ve hatırasını sizden dinleyebilir miyiz?

Kurak geçen bir yıl, komşular Efendi Hazretleri'ne gelip yağmur duası yapmasını talep ederler. O gün çok güzel yağmur yağar. Hatta biraz fazla yağın yağmur sebebiyle kayadan bir taş kütleli bizim bahçedeki ağaçların üzerine düşer. Hacı Valide sitemle "Efendim, siz yağmur istediniz, komşular memnun ama bizim ağacın dalları kırıldı." der.

Hazret'in yaptığı yağmur duası şöyledir:

"Hamd, Rahman ve Rahim olan ve kıyamet gününün Malik ve Hâkimi bulunan Allahu Teâlâ'ya mahsustur.

Allah (cc.)'tan başka hiçbir ma'bûd yoktur. Yalnız O'dur. Dilediğini işler.

Ya Allah! Allah Sensin, zengin olan Sen. Hakiki ma'bûd-dan başka hiçbir ilah yoktur. Bizler fakirleriz. Bize yağmur gönder ve bizim için indireceğin yağmuru hakkımızda kuvvet ve hayra vâsıl olmaya sebep kıl.

Ya Allah! Nihayeti hayırlı olan, faydalı olup zararlı olmayan bol yağmurları acele yağdır.

Ya Allah! Kullarını ve behaimini, hayvancıklarını suvar ve rahmetini yay ve ölü olan beldeni dirilt.

Ya Allah! Bize yağmur ver ve ümidimizi boşa çıkarma.

Ya Allah! İbad ve biladın ve sair mahlûkatın öyle bir açlığa, öyle bir yoksulluğa, öyle bir darlığa giriftar etme! Halimizi Sen'den başkasına arz edemeyiz. Sen'den başkasına derdimizi dökmeyiz.

Ya Allah! Mezrûatımızı bitir ve hayvanlarımıza süt ver. Bizi göğün bereketlerinden suvar ve yerin bereketlerinden bize bitkiler bitir.

Ya Allah! Bizden sıkıntı ve acılığı ve üzerimizde bulunan ve Sen'den başka kimsenin def edemeyeceği belayı def eyle.

Ya Allah! Biz senden mağfiret talep ederiz. Çünkü mağfiret edici sensin. Bize bol bol yağmurlar ver."

Peygamberimiz'in Hulûsi Efendi Hazretleri'nin âşinâ olduğu dualarından örnek verebilir misiniz?

Efendi Hazretleri, bir hutbesinde Peygamberimiz'in secdeye kapanıp şöyle dua ettiğini nakletmiştir:

“Ya Rab! Sana yalnız benim tenim değil, canım da ruhum da secde etmiştir. Kalbim Sana iman ile dolmuştur. Ey büyük Rabb'im!

Ey büyük işlerde kendisinin yardımını istenen büyük Allah'ım! Sen büyük günahları afv u mağfiret eyle. Ben de senin huzûrunda Davud (as.)'ın dediği gibi diyorum: (Yüzümü efendimin önünde topraklara sürmekteyim ve onun huzurunda yüzleri topraklara sürmek de revadır, sezadır. Yüzüm onu yaratmış olan Allah (cc.)'a secde etti. Kulağımı ve gözümü Yaradan'ın önünde secdeye kapandım.)”

Bundan sonra Peygamberimiz, mübarek başlarını secdeden kaldırarak; “Ya Rab! Bana pak ve tahir bir kalb ver.” dediler.

Tekrar secdeye kapandılar ve bu sefer de; “Ya Rab! Senin azabından hoşnutluğuna sığınırım ve ceza vermenden afv ve mağfiretine iltica ederim. Ben senin kendini sena ettiğin gibi Sana senadan acizim.” buyurdular.

Seyyid Pirimiz Ramazan ayında nasıl dua ederdi?

Şöyle dua ederdi:

“Allah'ım! Bütün bir Ramazan yalnız Senin emrini yerine getirmek, yalnız Sana kulluk etmek, yalnız Senin rızanı kazanmak maksadıyla aç kaldık, susuz kaldık, diğer bütün nefsanî isteklerimizden feragat ettik. Bundan böyle de

gösterdiğin yoldan ayrılmayız. Senin istediğin gibi bir kul olmaya azmettik.

İlahi huzurunda eğiliyor, yerlere kapanıyor, oruç tutanlar hakkındaki ilahi va'adinin tahakkukunu niyaz ediyoruz. Allah'ım, Sen bizleri yarlığa! Suçlarımızı bağışla. Korktuğumuz her şeyden kurtar. Ve umduğumuz her şeye kavuştur. Ey her şeyin yaratıcısı yüceler yücesi Allah (cc.)!"

"Cenab-ı Vacibu'l-Vücûd Hazretleri, cümlemize mübarek Kadir Gecesi'nin ihyasını müyesser kılsın. (Âmin)"

Tavsiye Ettiği Dualardan İki Örnek

Gönül bağlılarına tavsiye ettiği dualardan iki örnek verebilir misiniz?

Duaların makbul olmasında Peygamber Efendimiz'e salat u selam getirmek çok önemlidir. Duanın başında ve sonunda salavat-ı şerife okumak duanın makbuliyeti için elzemdir.

Hulûsi Efendi Hazretleri, günde 41 defa Salât-ı Nariye diye bilinen duanın okunmasını tavsiye buyurlardı. O mübarek duanın meali şöyledir:

"Ya Rabbi! Efendimiz Muhammed Mustafa'ya (sav.) rahmet-i kâmilenle rahmet ve selâm-ı tam ile selâmet ver ki, düğümler onunla çözülür, belalar onunla açılır, hacetler onunla yerine getirilir, istenilene ve güzel âkıbete onunla nail olunur ve bulutlarla yağmur onun kerim yüzü ile istenir. Onun âli ve ashabına, her bakışta ve her nefes alışta sana malûm olan sayı kadar salât ü selâm olsun."

Bu salâvat-ı şerifeye devam edenler, her türlü iç ve dış düşmanların şerrinden ve gönül sıkıntılarından Allah'ın izni ile kurtulurlar.

İmâm-ı Kurtubî: "Kim bu salavât-ı şerifeyi her gün kırk bir defa okursa, Allah onun gam ve kederlerini, sıkıntı ve üzüntülerini giderir, işlerini, kolaylaştırır, iç âlemini de nurlandırır." diyor.

Bir de namazlardan sonra okunmasını tavsiye ettiği Salât-ı Fethiyye vardır. Sabah namazından sonra 5 defa, diğer namazlardan sonra 4'er defa, toplam 21 defa okunmasını tavsiye buyurduğu duanın mealı de şöyledir:

"Allah'ım, kapalı kapıları açan, (Hâtemü'l-Enbiya) 'kendisinden önce gelen peygamberlerin sonuncusu olan', Hakk'a hak ile yardım eden ve senin doğru yolunu gösteren Efendimiz Muhammed (sav.) ve O'nun temiz âline, ehli beytine O'nun yüce kadr ü kıymetine göre salât ü selam olsun."

Röportajımızın bu son bölümünde, Pir Efendimiz'in dualarını sizin dilinizden dinleyip biz de "Âmin" diyelim...

Efendi Hazretleri, genellikle şu cümlelerle dua buyurdu:

"Allah (cc.), Zülcelâl cümlemizi hulûs-i kalb ile kendi kapısına yönelen ve rıza-yı ilahisini tahsile çalışan zümre-i salihîne ilhak buyursun." Âmin.

"Allah (cc.), cümlemizi tevfiyat-ı Sübhaniyyesine mazhar buyurup dünyevî ve uhrevî hayırlar ve saadetler ihsan eyleye." Âmin.

“Allahu Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri, cümlemizi huzur-ı kalb ile namazı eda eden ve nûr-ı füyûzatıyla aydınlattığı kullarından eyleye.” Âmin.

“Allah, hepimizi Kur’ân-ı Kerim’in nûruyla aydınlanan aydın kişiler zümresine ilhak buyursun.” Âmin.

“Allah (cc.), cümlemizi iyi ahlaklı olanlardan eylesin.” Âmin.

“Allah (cc.), cümlemizi kârını, zararını, hayrını ve şerrini müdrük, ahlakî fazilet sahasında hareket eden bir gönül ve niyyet-i hasene ihsan buyursun.” Âmin.

“Allahu Teâlâ Hazretleri, cümlemizi melekler gibi ehl-i taat olanlardan eyleyip cemal-i bakemalini görmek bahtiyarlığına eren kullarından eylesin.” Âmin

“Allah-ı Azizmü’şşan Hazretleri, ehl-i İslâm’ı dünyada da ahirette de selamet ve saadetten ayırmasın.” Âmin.

“Allahu Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri, cümlemize huzûr ve saadetler ihsan buyursun.” Âmin.

“Allah’ım! Sen ulular ulusu, yüceler yücesisin, eşin ortağın yoktur. Övülmeye layık tek varlık sensin. Seni her türlü noksan sıfatlardan tenzih ederiz.” Âmin.

“Allahu Teâlâ, hepimizi kıyamet gününde şefaati se-niyye-i Muhammediyelerine mazhar eyleye.” Âmin.

“Allahu Azimü’şşan Hazretleri ehl-i İslâm’ı dünyada da ahirette de selamet ve saadetten ayırmasın.” Âmin.

“Cenab-ı Hak, cümlemizi daima Allah sevgisi ve Allah korkusuyla yaşayan ve Peygamber'in gösterdiği yoldan ayrılmayan kullarından eyleye.” Âmin.

“Cenab-ı Hak, cümlemizi asar-ı hikmetini idrak eden ve kendi rızası için çalışan kullarından eylesin.” Âmin.

“Cenab-ı Hak, bizleri yararlı, kâmil kullarından eylesin.” Âmin.

“Cenab-ı Hak, şanlı ordumuzu karada, havada ve denizde daima muzaffer eylesin.” Âmin.

“Cenab-ı Hak, cümlemizi bu ahlak-ı hamidelerle muttasıf kullarından eylesin.” Âmin.

“Cenab-ı Hak, cümlemizi fazilet-i ahlakiyye ile ittisafa çalışan kullarından eylesin.” Âmin

“Cenab-ı Hak, cümlemizi ahlak-ı İslâmiyye ve ahlak-ı insaniyyeye muvafık amellerde bulunup kendi rıza-yı ilahisine mazhar buyursun.” Âmin.

“Cenab-ı Mevla-yı müteal Hazretleri bu gecede cümlemizi Habib-i Edibi hürmetine afv ve mağfiret buyura.” Âmin.

“Ey Allah'ım, Sen affetmeyi seversin, bizleri de affeyle.” Âmin.

“Ey Rabb'imiz! Bizi doğru yola kavuşturduktan sonra kalblerimizi kaydırma, bize kendi tarafından rahmet ihsan eyle. Şüphe yok ki herkesin muradını veren ancak Sensin.” Âmin.

“Yurdumuzu ve Milletimizi Her Türlü Kötülüklerden Korumak”

Efendim, Zat-ı Âlinizin Cuma Hutbelerinde yaptığı çok öznlü bir dua var, lütfederseniz biz de okuyucularımızla birlikte hitamuhu misk olarak bu duaya âmin diyelim.

“İlâhî ya Rabbi, İlâhî ya Rabbelâlemin, İslâm'a ve Müslümanlara yardım et. Yurdumuzu ve milletimizi her türlü kötülüklerden korumak. Bize dünya ve ahirette huzur, bolluk, bereket ve iman nasip et. Gönüllerimize ferahlık, mekânlarımıza genişlik ver. Rızkımızı helâlinden nasip eyle. Evlad ü iyâlimizi millet ve memleket hakkında, hayırlı işler yapmayı muvafık kıl. İnananları daima korumak, kötülere yoldaş etme, Allah'a dost olanlara dost et. Görünür görünmez her türlü kazalardan, belâlardan, güç yetmez yüklerden muhafaza et. Çaresiz hastalara, gariplere ve yetimlere yardımını esirgeme, hakkımızda hayırlı olanı nasip et. Bizi, ana babamızı ve bütün mü'minleri bağışla! Şüphesiz Sen işiten ve dualarımızı kabul edensin!”

Âmin... Âmin... Âmin...

فَنَالِكِي
نَانِي
حَاجِي

اِفْتِدَايِي
عَالِي
حَاجِي

HACI AYŞE ATEŞ HANIMEFENDİ İLE HACI NACİYE ATEŞ HANIMEFENDİ HAKKINDA RÖPORTAJ

Okuyucularımız için, Hacı Validemiz; Hacı Naciye Ateş Hanımefendi'nin hayat hikâyesinden kısaca bahseder misiniz?

Hacı Naciye Validemiz, 1919 yılında Darende'nin İbrahim Paşa Mahallesi (Değirmenönü mevki)nde Yenicelioğulları'nın konağında dünyaya gelir. Babası, Yenicelioğulları'ndan Mehmet Ali Efendi'dir. Annesi Zeynep Hanım'dır. Zeynep Hanım, Hafız Mehmet Efendi'nin kermesi, Hacı Esat Efendi'nin yeğenidir.

Hacı Validemiz; Hacı Naciye Hanım, ailesi ile beraber İbrahim Paşa Mahallesi'ndeki evlerinden Zeynep Hanım'ın babasının evine yani Hacı Derviş Mahallesi'ne taşınırlar. Akrabası Hacı Esat Efendi'nin hanımı, Müftü Hacı

Mahmut Efendi'nin kızı (veya torunu) Raziye Hanım'dan dinî ilimleri tahsil eder. Her konuda kendini yetiştirir. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi ile 19.02.1938 tarihinde evlenirler. Pirimiz İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi (ks.) Hazretleri Darende'yi teşriflerinde mutlaka misafirleri olurlarmış, Pir Efendimiz'e de çok hizmetleri olmuştur.

İhramcızâde Hazretleri (ks.) Hacı Valide'ye çok değer verir. Hatta bir hac dönüşünde:

“Oğlumuz Hulûsi Hacı Naciye Hanım kızımızı hacca getirdi diye çok memnun olduk, Hulûsi'den Allah razı olsun. Onun (Hacı Naciye Hanım'ın) hizmeti ona burayı nasip etti.” diye buyurur.

Hacı Naciye Hanım'la evlenen EsSeyyid Osman Hulûsi Efendi'nin, 10 tane evlatları dünyaya gelir. Bunlardan beş tanesi erkek, beş tanesi de kızdır. Evlatlarını güzel ahlak üzere yetiştirir. Allah'ın takdirine boyun eğer, kimisinin vefat acısını görür, sabırla, metanetle Allah'a dayanır. Bütün bu halleriyle işte Validemiz örnek bir iman abidesiydi.

Hacı Naciye Hanım Validemiz, 86 yıllık ömrünü hizmetle geçirmiş ve 22 Nisan 2005 tarihinde vefat etmiştir. Aynı gün cuma namazını müteakiben Darende Şeyh Hamid-i Veli Camii'nde cenaze namazı kılınmıştır.

Cenaze namazını (Hem oğlumuz, hem şeyhimiz dediği) muhterem evladı H. Hamideddin Ateş Efendi kıldırmıştır. Cenazeye beş bine yakın cemaat iştirak etmiştir. Kendi evimizin bahçesindeki Taceddin Veli Haziresi'ne defnedilmiştir.

Hacı Naciye hanım ile ilk defa görüşmeniz ne zaman kısmet oldu?

Babam Hacı Mehmet Palakoğlu, Hulûsi Efendi Hazretleri'ne candan bağlı bir gönül dostuydu. Hulûsi Efendi Hazretleri Hacı Validemiz'le birlikte, Kahramanmaraş tarafına geçtiklerinde mutlaka evimizi şereflendirir, misafirimiz olurlardı. Biz de severek, gönülden hizmet ederdik. Babam çok sık aralıklarla Darende'ye ziyarete gelirdi. En önemli özelliği, ailemiz geniş olmasına rağmen, bütün aile fertlerini, kundaktaki en küçük kardeşimizi bile ziyarete getirmesiydi. Her defasında böyle yapardı. Yani çocukluk yıllarımdan itibaren Hacı Validemiz'i, Hulûsi Efendi Hazretleri'ni tanırız. Zaman zaman annemlerle birlikte mutfakta Hacı Validemiz'in yanında hizmet ettiğimiz olurdu.

H. Hamideddin Ateş Efendi Hazretleri'yle evliliğiniz ve çocukların ismi konusunda neler söylemek istersiniz?

Yukarıda anlattığım gibi, babam Hacı Mehmet Palakoğlu, Hulûsi Efendi Hazretleri'ne çok muhabbet duyan bir ihvandı. Daha sonra, Naime Yenge'mden dinlediğim bir hatırayla bu sorunun birinci kısmı olarak cevaplandırayım.

1986 yılında Hulûsi Efendi Hazretleri, Hacı Valide ve Hacı Kemal Ağabey bir arada oturlurlarken, H. Hamideddin Efendi'nin evlendirilmesinden mevzu açılır. Hulûsi Efendi Hazretleri Hacı Valide'ye; "Afşin'den Palakoğlu'nun Kur'an Kursu'na giden Ayşe Hanım adında bir kızı var, onu Hamid'imize isteyelim." buyurur. Hacı Valide ve Kemal Efendi de Efendi Hazretleri'nin kararını uygun

görürler. Hulûsi Efendi Hazretleri Hacı Kemal Efendi'ye dönerek, "Oğul, git Hamid'imi çağır, konuyu ona açalım." der. Kemal Efendi, Hamideddin Efendi'yi babasının emrettiğini, önemli bir konuyu söyleyeceğini bildirerek çağırır. Hamideddin Efendi huzura girince, Hulûsi Efendi Hazretleri; "Evladım, Hamid'im, seni Afşin'den Palakoğlu'nun kızı Ayşe Hanım'la evlendireceğiz. Çok hayırlı olacak bu iş." diye buyurur. Hamideddin Efendi sükût eder. Neyse, bu mesele için bizim evi teşrif ettiler. Babam da: "Şeref duyarım." diyerek kabul etti. Nişandı, düğündü derken, Cenab-ı Allah'ın takdiri, büyüklerin rızası ve himmetiyle; 04.04.1987 tarihinde izdivaç gerçekleşti. Hulûsi Efendi Hazretleri'ne ve Hacı Valide'ye, dolayısıyla, Somuncu Baba Hazretleri'ne, Peygamberimiz (sav)'in temiz nesline gelin olma şerefini Rabb'im ihsan etti, her zaman hamdettim.

Çocukların ismine gelince; 1989 yılında ilk erkek evladımız dünyaya geldi. Pirimiz Hulûsi Efendi Hazretleri, hasta yatağında yatarken "Torunumuzu getirsinler de sevelim, ismini koyalım." buyurmuşlar, huzura kabul buyurdular. Yatağında kucağına alarak: "Bu yavrumuz yolumuza hizmet edecek inşallah." buyurdu ve kendi isimlerini koyup, sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okudu. Sonra da şöyle devam etti: "Bu çocuğa iyi bakın, iyi yetiştirin, yolumuza, ceddimize hizmet etsin, dedesi gibi olsun. İsmimizi de, maneviyatımızı da ileriki nesillere taşıyacak. Vakfımızı dünyaya tanıtacak. Ayrıca bütün evlerde Hulûsi ismi var ama bu Hulûsi başka Hulûsi olacak." buyurmuş ve çok mutlu olmuştu. O anda ailemizden orada bulunan herkes gözyaşlarına boğulmuştu.

14.06.1990 tarihinde Hulûsi Efendi Hazretleri ahirete irtihal etti. Kendilerine 4 yıla yakın hizmet etmek nasip oldu.

1994 yılında bir kızımız dünyaya geldi. Hacı Valide'm kendi ismini müsaade buyurdu. Onun da ismi 'Naciye Sultan' oldu. 1997 yılında bir kızımız daha dünyaya geldi. O zaman Hacı Valide'm; "Somuncu Baba Hazretleri'nin hanımı, Abdurrahman Erzincanî Hazretleri'nin kızının ismi Necmiye Sultan'dır. Bu torunumuza inşallah 'Necmiye Sultan' adını vuralım." buyurdu. 2002 yılında üçüncü kızımız dünyaya geldi. Hacı Valide'm bu defa, "Hulûsi Efendi Hazretleri'nin vefatından sonra, özümüz tutmadığından, torunumuz Osman Hulûsi'ye 'Seyyid Baba' diyorduk. Bu torunumuza da Peygamberimiz (sav.)'in kızı ve validemin ismi Zeynep Hanım'ın adını 'Zeynep Sultan' olarak koyalım." buyurdu.

Hacı Naciye Ateş Hanımefendi'yi en özlü cümlelerle tarif edecek olsanız neler söylemek isterdiniz?

Hacı Validemiz; bizim için örnek bir hanımefendiydi. İslâm'ın vakarını ciddi bir şekilde üzerinde taşıyan bir mürşid-i kâmilin zevcesi, bir mürşid-i kâmilin annesi, binlerce gönül dostunu kendi evladı gibi şefkatle kucaklayan bir anne idi. İbadetlerine dikkatli, hatta evdeki gelinlerinin, torunlarının namazlarını ihmal etmemesi için her vakit tembihte bulunan, Allah'ın salih bir kulu, bütün zerreleriyle Rabb'ine teslim olmuş, her hali, her davranışı Kur'an ve sünnete uyan bir gönül sahibiydi. Ev içinde Hulûsi Efendi Hazretleri'ne karşı çok bağlı, saygılı, hizmetlerini yapan,

yaptıran, gelen misafirlerin en güzel bir biçimde ağırlanması için dikkat gösteren, titiz davranan bizleri de bu şekilde yönlendiren lider bir kişilik taşıyordu.

Örnek ahlâkımdan biraz bahseder misiniz?

Peygamberimiz'in mübarek eşleri Hz. Aişe (ra.) Validemiz, Hz. Peygamber (sav.)'in ahlâkını "Kur'an ahlâkıydı." diye cevaplıyor. Aslında bu cümle, Hulûsi Efendi Hazretleri'yle bir olmuş, onda fani olmuş, onun zevcesi olma şerefine nail olmuş Hacı Naciye Hanım Validemiz'i anlatan mükemmel bir tasvirdir. Hacı Valide, Pirimiz Hulûsi Efendi Hazretleri'nin yaşantısındaki hâl ve hareketlerini bizzat gördüğü için, onun yaptıklarını, uygun gördüğü davranışları soranlara lisan-ı münasiple anlatır, nakleder, ihvanların hayatlarında güzel ahlak numunesi olan işleri yapmalarını öğütlerdi. Hz. Aişe (ra.), kendisine gelen hanım sahabilerin meselelerini nasıl Rasûlullah Efendimiz'e sorup, cevaplarını alıp, meselelerine çözüm üretiyorsa, Hacı Validemiz de ihvanların sıkıntılarını çözmek için büyük bir çaba sarf ediyor, mutlaka konuyla ilgileniyor, Pirimiz'e meseleyi nakledip sonuca erdiriyordu. Bir defasında âcizane şahsıma şu öğütte bulundu: "Kızım, bu kapı Hak kapısıdır. Geleni gideni, derdi sıkıntısı eksik olmaz. Kıyamete kadar açık kalacaktır. Bu manevî hizmet, bu haneden devam edip gidecektir. Bizim vazifemiz, ümmet-i Muhammed'e hizmettir. Cenab-ı Allah, Hamid'imle birlikte size de böyle bir ihsanı, hizmeti lütfetti. Gün gelecek, Hamid'imin en büyük destekçisi sen olacaksın. Hanım ihvanların Efendi'ye arz edemedikleri konuları, çözüme kavuşturacaksın. İnsanlara yardımcı ola-

caksın. Allah'ın verdiği bu vazifeyi, Allah için yapacaksın, kendine yük kabul etmeyeceksin. Hz. Aişe (ra.) Validemiz ne yapmışsa biz de öyle yapmaya çalıştık, inşaallah sen de ileride bu vazifeyi hakkıyla yerine getireceksin." buyurdu.

Kelimeler, cümleler aslında onun güzel ahlakını anlatmaktan âcizdir. Çünkü Hacı Validemiz, edebiyat, üslubuyla, çocuk yetiştirme ahlak prensipleriyle öyle bir ahlak numunesi olmuştur ki, kâmil bir insana zevce, yine H. Hamideddin Ateş Efendi gibi kâmil bir insana da anne olmuştur. O bütün evlatlarını, torunlarını, yakınlarını, yetiştirirken ayrı bir gayret ve titizlik göstermiştir.

Tevazuunu size sorsak nasıl cevap verirsiniz?

Öylesine mütevazı idi ki, tevazuu onu yüceltirdi. Onu gördüğünüz zaman, azametinden bazen yüreğiniz titrer, bazen sevgiyle karışık bir haşyet duygusu kalbinizi sarardı. Onda Allah'ın emrettiği vakarı görürdünüz. Söyledikleri ile yaptıkları her zaman birbirine uygun, düzenli, yapıcıydı, gönülleri incitmeden en güzelin ortaya çıkması için gayret gösterirdi.

Yabancı hanım misafirlerin, aile halkının, komşuların, beraber oturup sohbet etmekten hoşlandığı, sohbetlerinde insanı eğiten, manen bir şeyler öğrenmesini sağlayan bir muallime özelliği vardı. Sevdiği kimseyi Allah için sever, kızdığı zaman Allah için kızardı. Hizmet edenleri, maharetli hanımları, irfan sahibi kimseleri çok severdi.

Aile fertlerinden veya misafirlerden yanlış bir kelime kullanan veya yanlış bir iş yapan olursa, onun hatasını

düzeltilmesi gerektiğini güzel bir üslupla söylerdi. Sonsuz bir hoşgörü sahibiydi, ufak tefek hataları görmezden gelir, kimsenin yaptığı kötü bir davranışı toplum içinde asla yüzüne vurmazdı.

İnsanlarla konuşmasında, öğütlerinde nasıl bir yol izlerdi?

Konuşması da kendisi gibi zarif, çok nazik ve etkiliydi. Gerek genel kültür konuları gerekse tasavvufî konular açısından olsun her konuya hâkimdi. Az ve öz konuşurdu. Huzuruna girenler, sohbetine katılanlar; ilminden, halinden, bakışından, mutlaka bir şey öğrenirdi. Etrafında oturanlar sanki bir cennet bahçesinde oturuyormuşçasına mutlu ve huzurlu olurdu. O kadar cana yakın bir insandı ki, bütün ihvan hanımlar onu sadık bir dostu, annesi gibi sever, validesi kabul ederdi.

Son olarak neler söylemek istersiniz?

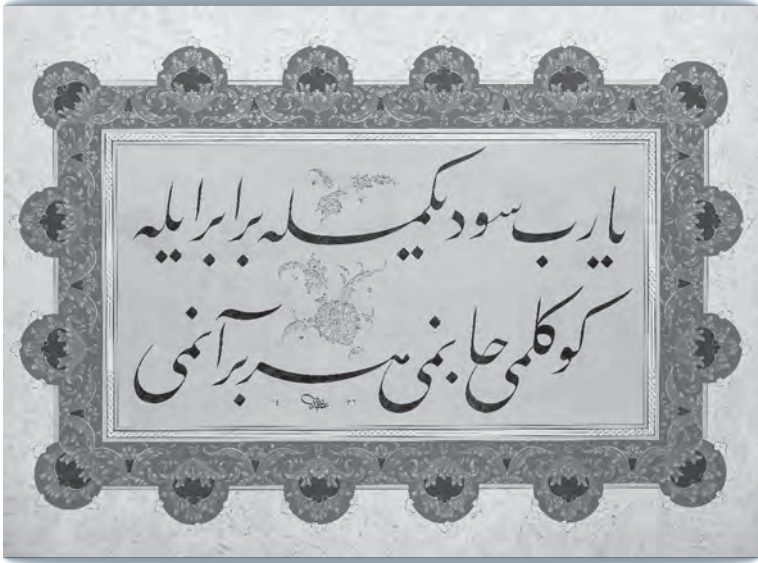
1987 yılından 22 Nisan 2005 tarihine kadar 18 yıl Hacı Validem'e hizmet etmeyi Rabb'im nasip etti. Layıkıyla yapmaya gayret ettim. 14 Haziran 1990 tarihinde Hulûsi Efendi Hazretleri'nin ahirete irtihalinden sonra, Hacı Naciye Validemiz evde bulunan bütün evlatlarını, torunlarını, yakınlarını etrafına topladı ve şöyle buyurdu: "Hamideddin Efendi, benim hem oğlum, şimden geri hem de şeyhim, mürşidimdir. Sizlerin de mürşididir. Böyle bilip böyle davranılmasını istiyorum." Bu cümleler hâlâ kulağımda çınlamaktadır. Allah razı olsun, aile fertleri hep öyle davrandılar, özellikle Ahmet Şemseddin Ateş Ağabey'in Hamideddin Efendî'ye karşı, kendisi yaş itibariyle büyük

olmasına rağmen, göstermiş olduğu saygıyı, onu manevî büyüğü olarak görmesini onun şahsiyetindeki yücelikle birlikte, Validem'in bu öğüdüne bağlarım.

Büyüklerin kelimâ inci taneleri gibidir. Hiçbir zaman değerinden bir şey kaybetmez. Önemli olan o inci tanelerinin değerini bizlerin bilmesidir. Bu vesileyle, hizmeti, mutlak kültürünü, insana saygıyı, bir çok şeyi öğrenmeyi kendine borçlu olduğumuz Hacı Naciye Validemiz'i rahmet, minnet ve şükranla anıyor, öğütlerine uyarak izini takip etmeye çalışıyoruz. Aile Dergimiz vasıtasıyla da bütün hanım okuyucularımızı ve hanım kardeşlerimizi muhabbetle selamlıyorum.

(Bu Röportaj izin alınarak bu kitaba konuları tamamlaması bakımından eklenmiştir. Bkz: Naciye Dilruba Tektaş, "Hacı Ayşe Ateş Hanımefendi ile Röportaj", Somuncu Baba Dergisi, Aile Eki, Nisan 2015 / Yıl: 21, Sayı: 174, ss. 4-10.)

*“Yâ Rab, sevdiğimle berâber eyle
Gönlümü, cânımı, her bir ânımı”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(Ya Rabbi her zamanımı her nefes alışımı hatta her anımı
gönülden sevdiğimle beraber eyle!)*

YA RAB, SEVDİĞİMLE BERABER EYLE!

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri, yâr, sevgili, dilber, cânân gibi kelimeleri, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserinde sık sık kullanmıştır. Bir sohbet esnasında, aynı zamanda Dîvân'ın kâtibi de olan ve “Ya Şeyh” namıyla bilinen, Hacı Muhyiddin Tütüncü Efendi Hazretlerine hitaben; “Efendim, bu kelimelerden kasdınız nedir, kimi kastediyorsunuz?” diye sorar. Hulûsi Efendi (ks.) de “Ya Şeyh! Eğer okuyanın dersi fenafi'l-ihvan mertebesinde ise, ihvan, fenafi'ş-şeyh mertebesinde ise mürşid-i kâmil, fenafi'r-Rasûl mertebesinde ise Peygamberimiz (sav.), eğer fenafi'l-lah makamında ise Cenab-ı Allah kastedilmiştir.” buyurur. Bunun üzerine Ya Şeyh: “Efendim, Allah ve Rasûlünü sevmek zaten imanın gereği, mürşid-i kâmili sevmek ise manevî bir derecedir. Fakat insanın bazen ihvan arkadaşını bile sevmediği oluyor. Büyükler işin en zorunu getirip en başına koymuşlar.” diye latife eder. Bunun üzerine Hazret gayet ciddi bir şekilde; “Ya Şeyh, Ya Şeyh; ihvan, ihvanı sevmeden hiçbir yol alamaz.” buyururlar.

Sevgi her şeyin başı, her duvarın temel taşıdır. Sevgisiz hiçbir şey ayakta durmaz. O zaman Peygamberimiz (sav.)'in sevgi ölçüsüyle ve müjdesiyle yola revan olalım...

Tasavvufî literatürde geçen "Fenafi'l-ihvan", kişinin kardeşinde fena olması demektir.

Ne kadar olumsuz ve bozucu şartlar oluşursa oluşsun, aslında bu tür ortamları olumlu ve yapıcı hâle getirmek, bu sevgi halkasıyla gayet kolaydır. Yeter ki samimiyet ile hareket edilsin.

Kişi, beraber yola gittiği kardeşini, her hususta kendi nefesine tercih etmeli ve öne geçirmelidir. Onun sevdiğini sevmek, nefret ettiğiinden yüz çevirmek gerçek kardeşliktir.

Bu sayede, insan bir derece nefsinin aşmayı öğrenir. Benlikten, bencillikten sıyrılmaya başlar. Allah rızası için kardeşine gösterdiği sevgi, onu mürşidinin ve dolayısıyla Allah ve Rasûl'ün sevgisine ulaştırır.

Abdullah b. Mes'ud'dan rivayetle şu hadisi naklediyorlar: "*Kişi, sevdiği ile beraberdir.*"¹

Hadis-i şerifte ifade edilen sevgi, Allah için sevmektir. Peygamberlerle, velilerle cennette beraber olabilmek için insanları teşvik amaçlı söylenmiş bir mübarek kelimedir. Bu hadis-i şerif, mü'minleri hem Allah rızası doğrultusunda yaşamaya hem de Allah rızası dairesinde yaşayanları sevmeye davet etmektedir.

Kişi, burada da orada da hep sevdikleriyle beraberdir. Öyle ise, nebilerle, siddiklerle, şehidlerle beraber olmak is-

teyen, evvela onları sevmelidir ki, orada onlarla beraber olabilsin. Veya başka bir ifadeyle ahirette nebilerle, sıddîklerle, şehidlerle beraber olacak olanlar, burada iken onları sevip maiyetlerinde bulunanlardır. Kötülükleri temsil edenler, kötülerle beraber olanlar için de yine aynı hadisin hükmü ve mânâsı geçerlidir.

Allah ve Rasûlü'nü sevenlerin küçük kusurları, kardeşleri tarafından hoşgörölmeli, gönülleri kazanılarak, o kötü ahvalinden uzaklaşması sağlanmalıdır. Konuyla ilgili bir örnek şöyledir:

Nuayman, bazen içki içiyor, Allah Rasûlü de ona hadd-i şer'iyi tatbik ediyordu. Yaptığı bu şey bir günahı. Dolayısıyla da sahabeden biri, ona kınayıcı bir söz sarf edince, Allah Rasûlü, kaşlarını çattı ve: *"Kardeşinize karşı şeytana yardımcı olmayın. Allah'a yemin ederim o, Allah ve Rasûlü'nü sever."*² buyurdu. Allah ve Rasûlü (sav.)'nü seven bir insan neticede onlarla beraber olacaktır. Böyle biri, her ne kadar günah da işlese, kötü söze muhatap olmaya müstehak değildir çünkü o, Allah ve Rasûlü'nü sevmektedir.

Bu sevgi ise farzlarını yapan, dinî vazifelerini yerine getiren, büyük günahlardan kaçınan birisi için Rasûlullah (sav.) ile beraber bulunmaya yeter. Zira kişi, sevdiğiyle beraberdir.

Sevginin tesisi için sohbetler, manevî muhabbetlerin ve gönül beraberliğinin tesis edildiği ortamlardır. Osman Hulûsi Efendî'nin ziyaretine giden bir arkadaşı, sohbet esnasında Osman Hulûsi Efendî'ye sorar: "Efendim, ahirette de böyle beraber olup sohbetinizde bulunacak mıyız?" Osman

Hulûsi Efendi de şöyle buyurur: “Bir gün Rasûlullah (sav.) Efendimiz ashabıyla sohbet ederlerken, sahabiden biri sordu: ‘Ya Rasûlallah (sav.), kıyamet ne zaman kopacak?’ Rasûlullah (sav.) da ona: ‘Kıyamet için hazırlığın nedir?’ diye sordu. O sahabe şöyle cevap verdi: ‘Hazırlığım muhabbet-i Allah (cc.), muhabbet-i Rasûlullah (sav.)’ deyince, Rasûlullah (sav.) Efendimiz, iki elinin şahadet parmaklarını birleştirerek: ‘O hâlde kişi sevdiği ile beraberdir.’ buyurmuşlardır.”

1966 yılı haccından dönüşte İhramcızade İsmail Hakkı Efendi Hazretleri şöyle buyururlar:

“Gardaşlarım! Maşerde böylece toplanacağız. Rasûlullah (sav.)’in Havz-ı Kevseri’nin başında bütün tevhid ehli ehlullah cem olacağız, cemâle tevhid sesleriyle gideceğiz. Tevhid ehli ehlu’llâh’a, Nâci Fırkası’na yakınlığa vesile tayin olunduk.

Gardaşlarım! Ölümü, berzâhı, maşeri tefekkür edin. Namaz kılariken Beytu’l-lâhı, salavât-ı şerife okurken de Ravza-ı Rasûlullah (sav.)’i tefekkür edin ve hatırlayın. Gayri zamanda bizi hatırlayın.

Gardaşlarım! İhvanımız bizi unutmaz. Biz de ihvanımızı almadan cennete gidersek, cennet bize haram olsun.” deyince ihvan gözyaşıyla ayağa kalkar, İhramcızade Hazretleri de ayağa kalkar, elini öpen her ihvana “Fî-emâni’l-lâh” der. İlâve olarak; “Allahu Teâlâ’dan temiz geldik, emaneti ehline temiz teslim edelim.” der. Zaten çoğu zaman dostlarına öğüt olarak: “Sen, seni sevdiğinle bil. O seninledir.” buyurur.

“Üzülme, Allah Bizimle Berberdir.”

Peygamber Efendimiz (sav.)'in tebliği ve Müslümanların gayreti ile İslâm, Mekke sınırlarını aşarak, diğer şehir ve ülkelerle ulaşmış ve orada yayılmaya başlamıştı. Bu durumu gören Kureyş'in ileri gelen inkârcıları, ne yapacaklarını şaşırılmışlardı. Daha evvel Mekke'den dışarı atmaya çalıştıkları Müslümanları, bu defa İslâm'ın yayılmasını önlemek için, Mekke'de hapsetmek ve başka yerlere göndermemek için planlar hazırlamaya başladılar. Allah Rasûlü'nün vücudunu ortadan kaldırmayı düşünüyorlardı. Lakin bu planlarında oldukça geç kalmışlardı. Çünkü Mekke'de Müslümanlar sayılacak kadar azalmıştı.

Peygamber Efendimiz (sav.), Hz. Ebubekir (ra.), Hz. Ali (ra.) ve ashabın pek azından başka kimse kalmamıştı.

Bu olaylar devam ederken, nihayet Cenab-ı Hakk'ın izni ile O'nun himayesinde Allah Rasûlü Hz. Muhammed (sav.)'e en sadık arkadaşı Hz. Ebubekir (ra.) ile birlikte Medine'ye hicret emri gelmiştir. Hz. Peygamber (sav.), yanında sadık dostu Hz. Ebu Bekir (ra.) ile birlikte müşrikleri şaşırtmak, izlerini kaybettirmek için Medine yönünün aksi istikâmetinde hareket ederek Sevr Dağı'nda bir mağaraya sığınmışlardı. Düşmanlar, bu iki yolcuyu bulmak için her tarafı iyice aramışlar, mağaranın önüne gelmişlerdi. İçeridekiler dışarıdakilerin sesini duyuyorlardı. Bu arada Hz. Ebu Bekir (ra.) heyecanlanmış, vücudu titrer bir duruma gelmişti. Bunu gören Hz. Peygamber (sav.), “Üzülme, Allah bizimle beraberdir.” buyurmuşlardı.

Kur'an-ı Kerim'de bu olay mealen şöyle anlatılmaktadır: *"Eğer siz O'na (Rasûlüme) yardım etmezseniz şunu bilin ki; inkârcılar O'nu (Mekke'den) çıkardıklarında mağarada bulunan iki kişiden biri olarak Allah O'na yardım etmişti. Arkadaşı Ebubekir'e 'Üzülme, Allah'ın yardımı bizimledir.' diyordu. Allah ona güven vermiş, görmediğiniz askerlerle onu desteklemiş inkâr edenlerin, sözünü alçaltmıştı. Ancak Allah'ın sözü yücedir. Allah güçlüdür, hakîmdir."*³

Hicrette yaşanan bir menkıbeyi burada zikrederim.

"Gece karanlığında Sevr Mağarası'na vardılar. Mağara; haşerat ve vahşi hayvanların yuvası idi...

Siddîk-ı Ekber, içeride Allah Rasûlü'ne zarar verebilecek yılan ve akrep gibi hayvanların olabileceğini hesap ederek elleriyle yerleri yokladı, düzledi, ufak tefek taşları bir kenara attı. Bu arada mağaranın bir köşesinde bir delik buldu. Elbisesinden bir parça yırtıp orayı tıkadı, geri kalan kısmına da ayaklarını dayadı. Ve seslendi:

- Ey Allah'ın Rasûlü, buyurunuz!

Nebiler nebisi içeri girdiler. Nihayetsiz olan mülkün Seyyidi ve Kevser Havuzu'nun sahibi Cenab-ı Mustafa (sav.), mukaddes başını, cihanın en büyük peygamber dostu ve en şiddetli hak sevdalısı Hazret-i Ebubekir (ra.)'in kucağına koymuş, gözlerini yummuş, *"Gözlerim uyur, kalbim uyumaz."* dediği uykusundalar... Güneş güneş pırıldayan bu yüz, Allah sevgilisinin yüzü.

İşte o an, mağaranın deliklerinden birinde küçük bir yılanın başı görüldü. Hemen çıplak ayağı ile deliği tıkadı. Hz. Ebubekir'in ayağına incecik bir neşter gibi yılanın ze-

hirli dişi girip çıktı. Cihan Sıddîk'ı acıdan yandı, ta yüreği kaynadı. Fakat Allah'ın Rasûlü uyanmasın diye hiç kıpırdamadı. O kadar yandı ki, gözlerinden iplik iplik yaş boşandı ve şıp şıp âlemin fahrinin yüzüne damladı.

Nebiyî-i Muhterem uyandılar:

- Ne oldu sana, ya Eba Bekir?
- Ayağımı bir şey soktu ama beis yok, siz rahatınıza bakınız.

Kâinatın Efendisi oraya tükürüklerinden sürdüler ve acıdan yanan ayak birden şifaya kavuştu.”⁴

Yılanın Peygamberimiz (sav.)'i görme, onunla aynı mekânda buluşma arzusu eski kaynaklarda şöyle zikredilmektedir:

Nakledilmiştir ki, bu esnada Fahr-i âlem (sav.), Hz. Ebubekr-i Sıddîk'ın mübarek yüzlerinde değişiklik görüp sual ettiğinde, meydana gelen hâdiseyi anlattı: “Mağarada olan delikleri bir bir tıkayıp lâkin cübbe parçası bir deliğe yetmedi. O delik de açık kalmasın diye tabanımı dayamıştım. Bir yılan, birkaç defa tabanımı soktu. Ayağımı delikten çekmeğe korktum ki, o yılan delikten dışarı çıkıp zât-ı şerifinize bir elem verip ızdırâp eder.” Rasûlullah (sav.) “Onunla benim aramı aç, bırak çıksın.” buyurdu. O an Ebubekr-i Sıddîk (ra.) mübarek ayağını delikten çekti. İçeriden, görünüşü hüznün ve gam veren zehirli bir yılan çıktı. Fahr-i âlem (sav.): “Ey yılan! Benim mağara arkadaşımı ve bütün sırlarıma vâkıf olanı, Allahu Teâlâ'dan korkup benden hayâ etmedin mi, ayağını sokarak eziyet ettin.” diyerek hitap edip azarlayınca, yılan cevaba kâdir olup dedi ki: “Yâ Habîb-i

Rahmân! Ey insanların ve cinnin Peygamberi! Senin âşıkın sadece insanlar değildir. Belki hayvan zümresinden kuşlar, yılanlar, karıncalar, cemâline âşıktır. Hatta ben kulun, birçok yaşlı, gözü nemli, kendi cinsimiz olan büyüklerimizden yüksek vasıflarınızı dinleyip ışık saçan yüzünüzü görmeğe müştak ve hayran ve kendinden geçmiş, şaşkın şekilde ağlayarak, mal ve mülkünü terk edip âşık-ı divânen olmuştum. Bu mağarayı şereflendireceğini öğrenmiştim.

Onun için nice zamandan beri, bu sıkıntılı mağarada gece-gündüz demeyip yolunuzu bekliyordum. Böylece, sizin burayı teşrifiniz ile ayrılık acısına ve içimdeki derde merhem edeyim. Çünkü en mesut bir zamanda, bu karanlık mağarada, sizler mağaraya girince, sabah güneşi gibi zâhir olup devlet güneşim doğdu. Amma ne var ki, arka-daşın aramıza perde oldu. Bu sebeple, korku ve hayâ ben kulundan kalkıp, zarûrî olarak, bu küstahlık benden vâki oldu." diye özür dileyince, Seyyidü's-sekaleyn, dünya ve âhirette bulunanların şefâ'atçisi, yılanın özrünü kabul etti.

Yazımızı konuyla ilgili bir hatıra ile taçlandıralım:

Bir gün ziyarete gelenlerden biri, Osman Hulûsi Efendî'ye şöyle bir soru sorar: "Efendim, Nakşbendî Tarikatı'nın Hz. Ebu Bekir (ra.) Efendimiz'den geldiğini, Kadirî Tarikatı'nın ise Hz. Ali Efendimiz (ra.)'den geldiğini söylüyorlar, doğru mu?" Osman Hulûsi Efendî şöyle sohbet buyururlar: "Evet doğrudur, Rasûlullah Efendimiz (sav.) hicrete giderken, ilk defa Gar-ı Şerif'te (Sevr Dağı/Hicret Mağarası) Hz. Ebu Bekir (ra.) Efendimiz'e ders tarif ettiler. Bugün size telkin edilen ders; bu mağarada tarif edilen dersin harfiyle aynısıdır. Mağarada olduğu için hafî zikri tarif ettiler. Hz. Ali Efendimiz (ra.)'e de

genç olduğu için cehrî zikri telkin ettiler. Hz. Ali Efendimiz (ra.) yolda giderken bile cehrî zikir çekerdi. Ecdadımızdan dolayı bütün tarikatlar bizde birleşir. Yeryüzünde tarikat çok, fakat işin ehlini bulmak lazım." diye buyururlar, sonra şöyle devam ederler: "Rasûlullah Efendimiz (sav.) Mescid-i Nebevî'de hutbe irad ederken ashab-ı kirama buyurdu ki: '*Ey ahabım, bana yakın gelin, bana yaklaşın. Mescidime açılan kapılardan, Ebubekir Sıddîk (ra.)'ın kapısı hariç, diğerlerini kapatın.*' diye buyurdular. Bugünkü tasavvufçular, Nakşbendî Tarikatı'nın haricindeki, diğer tarikatların ketmolacağını, Nakşbendî Tarikatı'nın ise kıyamete kadar bakî kalacağını rivayet ederler. Birçokları bu tarikatı yıkmak için uğraştılar. Fakat muvaffak olamadılar. Bu kaleyi yıkmak için merdiven dayadılar; merdivenleriyle beraber yandılar. Bu yol Rasûlullah Efendimiz (sav.) zamanından bu yana sahih ellerde bozulmadan günümüze kadar geldi. Yine sahih ellerde bozulmadan halkalar eklenerek kıyamete kadar devam edecek. Bunu bozmaya, yıkmaya kimsenin gücü yetmez." buyururlar.

*“İki cihânın mebd’î bir kalb içinde gizlidir
Âyîne-ı dîdâr olur âşıkların gönülleri”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(İki dünyanın mebd’i, başlangıcı kalpte gizlidir; bu sebeple
âşıkların gönülleri sevgilinin didarının aynası olur.)*

GÖNÜL AYNASI

Tasavvufta Allah'ın kendilerinde zuhur ve tecelli ettiği varlıklar birer ayna olarak görülmüştür. Hakikat-i Muhammediye nazariyesinin gelişmesi sonunda Hz. Muhammed (sav.) Hakk'ın en mükemmel aynası sayılmıştır. Süleyman Çelebi, "Zâtıma mir'ât edindim zâtını" derken Allah'ın zâtının Hz. Peygamber (sav.)'in zâtında görüldüğünü anlatır. Buna "âyine-i zât" denir. En yüksek seviyedeki tecellî; zâtın, zât için tecelli etmesidir. "Mir'ât-ı vücûd" deyimini de bu mânada kullanılmıştır.

İlk dönemlerde âriflerin Allah'ın aynası olduğu, bu aynada Allah'ın bütün sıfat, fiil ve isimleriyle tecelli ettiği hususu üzerinde ısrarla durulmuştur. Bâyezîd-i Bistâmî Hazretleri, Allah'ın aynaya benzeyen birtakım kulları olduğunu, halka nazar etmeyi murad edince o kullara baktığını, halkı onlarda görüp onlardan halka nazar ettiğini söyler. Onlar kalplerinden Hakk'ın dışındaki her şeyi çıkarmışlardır. Ebû Abdullah es-Subeyhî bu durumu anlatmak için, "Ârifin bir aynası var ki ona bakınca Hakk'ı

görür.” demiştir. Baklî'ye göre bu ayna kalptir/gönüldür (âyîne-i dil, mir'ât-ı kalb); ilâhî nur insana buradan yansır. Kalbi /gönlü nurlanan ârif için artık her zerre bir tevhid aynası olur. Bu sebeple velînin kalbine/gönlüne “âyîne-i şeş-cihet” (altı yönü birden gösteren ayna) adı verilmiştir.⁵

Allah'ın halifesi olan insan, Allah'ın zat, sıfat ve fiillerinin en mükemmel şekliyle tecelli ettiği varlıktır. İnsan Allah'ın bir görüntüsü ve O'nu gösteren mükemmel bir aynadır. Âlemde bulunan her şeyin insanda da bir örneği vardır. Allah, kendisinde bulunan bütün isimlerden bir pay da insana vermiştir. O, isimlerini insanda göstererek insan vasıtasıyla âlemde görünmüştür. Yani toptan âlem, Allah'ın isim ve sıfatlarının var olduğu gibi insan da kâinatın bir küçük nüshası olarak Allah'ın bütün isim ve sıfatlarının yekûnudur.

“En Büyük Âlem Sende Gizlidir”

Allah'ın isim ve sıfatları diğer varlıklarda, âlemde ayrıntılı, fakat dağınık bir şekilde bulunduğu hâlde, insanda öz, fakat tam olarak toplanmıştır. Âlemde olan her şey insanda da vardır. İnsan görünüşü bakımından âlem-i asgar, iç dünyası, gönlü bakımından âlem-i ekberdir. Şeyh Galib'in şu beyti, Hz. Ali (ra.)'nin “Sen kendini küçük bir varlık zannedersin, hâlbuki en büyük âlem sende gizlidir.” sözünün manzum söylenişi gibidir.⁶

Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen

Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen

Allahu Teâlâ bir hadîs-i kudsîde: “Yere göğe sığmadım, mü'min kulunun kalbine sığdım.”⁷ buyurmuştur. Mü'min kulunun kalbine sığmaktan maksat, “Kalbine tecellî eder.” demektir. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi de bir beytinde şöyle buyurur:

*Cümle âlemlerin sen zübdesisin
Âlem-i ekbersin ekvân içinde*

Gönül, esma-i hüsnanın tecelli ettiği bir aynadır; ne kadar parlak ve saf olursa tecelli de o kadar berrak ve huzur verici olur. Aşağıdaki beyitte kalbin/gönlün mahiyeti çok güzel ifade edilmiştir:

*İki cihânın mebde'i bir kalb içinde gizlidir
Âyîne-i dîdâr olur âşıkların gönülleri⁸*

(İki dünyanın mebdei, başlangıcı kalpte gizlidir; bu sebeple âşıkların gönülleri sevgilinin didarının aynası olur.)

Gönlün aynaya teşbihi, edebiyatımızın güzel benzetmelerinden biridir. Bu yüzden sâlik kendi gönül aynasına baktığında sevgiliyi görür. Bu hususta başka göz ve ayna aramasına gerek yoktur. Hulûsi Efendi (ks.) aşağıdaki beyitte Hacı Bektaş-ı Velî ile aynı gerçeğe parmak basar:

*Kendi mir'âtına nazar eylesen yârı görürsün
Cân gözünden gayrı ana açacak göz arama⁹*

(Kendi aynana bakarsan sevgiliyi orada görürsün; can gözünden başka onu açacak göz arama.)

Sevgili ancak intibaha gelmiş, masivadan yüzünü çevirmiş can gözüyle görülebilir. Hacı Bektaş-ı Velî de şöyle demişti:

*Her ne arar isen kendinde ara
Kudüs'de Mekke'de Hac'da değildir*

Hulûsî Efendi (ks.) aşağıdaki beyitle gönlü çarpıcı bir mecazla anlatıyor:

*Cemâl-i dil-berin âyîne-i zîbâsıdır gönlüm
Zülâl-i Kevser'in bir ka'rı yok deryâsıdır gönlüm¹⁰*

(Gönlüm, gönül kapıcı güzelin güzelliğinin süslü aynası; Kevser Suyu'nun dibi olmayan denizidir.)

İlk mısra bir mecazî güzelden bahsediyor gibi görünürken ikinci mısradaki durumun öyle olmadığı belirtiliyor. Gönül ilâhî güzelliğin yansıdığı bir aynadır. Elbette ilâhî güzellik, dünya sahrasında başı dönmüş, gönlü susamış insana berrak, duru bir Kevser Suyu gibi olur. Tecelliye mazhar gönlün derinliğinden ya da genişliğinden söz etmek abestir. Sonsuza mazhar olana bir son, bir ölçü, bir endâzeden söz edilebilir mi? Aslında her gönülde bu ilâhî güzelliğin yansımaları vardır. Fakat kimi yanlış yorumlar, maddî güzele, güzelliklere yorar, hata eder:

*Gönül bu âlem-i dehr içre sanma hâlî bir dil var
Ezel Mecnûn-ı zülf ü kâkül-i Leylâ-yı aşkdır hep¹¹*

(Ey gönül, bu fanî, geçici dünyada boş bir gönül bulunduğunu sanma; ezelden beri hepsi aşk Leyla'sının perçeminin, saçının tutkunudur.)

Mevlânâ, Mesnevî'de Bir Hikâye

Çinliler, "Biz daha mahir ressamız." dediler. Türk halkı da dedi ki: "Bizim maharetimiz daha üstündür." Padişah, "Sizi imtihan edeceğim; bakalım hanginiz davasında haklı." dedi. Çinlilerle Türk diyarı ressamı hazırladılar; Türk diyarı ressamı ilimlerine daha vâkıf kişilerdi. Çinliler duvarlarına güzel resimler yaptılar, Türkler ise özenle kendi duvarlarını cilaladılar.

Türk ressamı, karşı odayı görmeye mani olan perdeyi kaldırdılar. Öbür odada Çin ressamının yapmış oldukları resimlerle nakışlar, bu odanın cilalanmış duvarına vurdu. Orada ne varsa burada daha iyi göründü; resimlerin aksi, adeta göz alıyordu.

Oğul, Türk ressamı dervişlerdir. Onlar gönüllerini adamakıllı cilalamışlar, istekten, hırstan, hasislikten ve kinlerden arınmışlardır. O aynanın saflığı, berraklığı gönülün vasfıdır. Gönle hadsiz hesapsız suretler aksedebilir. Gaybın suretsiz ve hudutsuz sureti, Musa'nın gönül aynası da parlamış, koynuna sokup çıkardığı elde görünmüştür.

O suret göğe, arşa, ferşe, denizlere, ta en yüce gökten, denizin dibindeki balığa kadar hiçbir şeye sığmaz. Çünkü bütün bunların hududu, sayısı vardır. Hâlbuki gönül aynasının hududu yoktur. Burada akıl, ya susar yahut şaşırıp kalır. Sebebi de şu: Gönül mü Allah'tır, Allah mı gönül?

Hem sayılı hem sayısız olan (hem kesrete dalan, hem vahdeti bulan) gönülden başka bir nakşın aksi geçip gider, ebedi değildir. Fakat ezelden ebede kadar zuhur edegelen

her yeni nakış, gönle akseder, orada perdesiz, apaçık surette tecelli eder.

Gönüllerini cilalamış olanlar; renkten, kokudan kurtulmuşlardır. Her nefeste zahmetsizce bir güzellik görürler. Onlar, ilmin kabuğundaki nakışı bırakmışlar, ayne'l-yakîn bayrağını kaldırmışlardır. Düşünceyi bırakmışlar, aşinalık denizini bulmuşlar, birlik sırrında yok olmuşlardır.

Bu nedenledir ki yukarıda söylediğimiz gibi yere göğe sığmayan ancak mü'min kulunun kalbine sığan Yüce Allah için, saf bir gönle, temiz bir kalbe sahip olmak gerekmektedir. Paslanmış bir aynadan güzellikleri yansıtması beklenemeyeceği gibi, günahlarla kararmış bir gönle de, Yüce Mevlâ'nın kemâl ve cemâliyle tecellî etmesi beklenemeyecektir.

Nitekim bu gerçeği meşhur mutasavvıflardan Şemseddin Sivâsî Hazretleri de şöyle dile getirmiştir:

Sür çıkar ağyârı dilden tâ tecellî ide Hak

Pâdişâh konmaz saraya hâne ma'mûr olmadan

Âyînesini saf tutabilenler, sadece nefsini bilenler ve varlığının bilincine erenlerdir. Kendini bilen Rabb'ini bilecek, bu vasıftaki insanlarla oturup kalkan, dertleriyle dertlenenler de, onların hâlleriyle hâllenecektir. Hulûsi Efendi Hazretleri de şöyle buyurur:

Bu kalbin hânesin pâk et misâfir gele dost sana

Musaffâ olmayan gönül o dil-dâra mekân olmaz

Bir Gönle Girmek

Hız. Mevlânâ der ki: "Yüz binlerce halkta yüz binlerce gönül vardır. Asıl gönül o tek gönüldür. 'Sen o kırık dökük, parça buçuk gönül kırpıntılarını bırak da vücûd ülkesini kaplayan rahmet ve cömertliğinden altınlar saçılan Rahman'ı ara!" Arşa ve Kâbe'ye benzetilen gönül, insan-ı kâmilin gönlüdür. 'Âdem'in yaratılışını tamamladığım ve ona rûhumdan üfürdüğüm zaman.'¹² ayetinde insan rûhunun ilâhî kaynaklı olduğu anlatılmaktadır. Gönül Hakk'a varıp küll'ü bulunca Allah'a makbul olur. Gönlünü mâsivâdan temizlemeyen kimselerde gönülden eser yoktur. Nitekim Mevlânâ sıradan insanların gönlünü ârifin gönlüne nisbetle bedene benzetir ve der ki: "Sen, bende gönül var diyorsun ama gönül arşın üstünde olur. Hâlbuki sen aşağılardasın. Kara balçıkta su bulunduğunu herkes bilir. Fakat o su ile abdest alınmaz. Balçığın içinde su vardır ama o balçığa mağluptur, balçığın içinde kaybolmuştur. Sen de gönlüne 'Bu da gönüldür.' diyemezsin çünkü senin gönlün kirli emellere, şehvete, hiddete, hırsına, dünya isteklerine mağlup olmuş; onların arasında kaybolup gitmiştir. Göklerden de üstün olan gönül abdalların, velilerin, insan-ı kâmilin yahut peygamberlerin gönülleridir. Onların gönülleri çamurdan, yani kirli isteklerden, günahlardan arınmış, temizlenmiş, saf bir hâl almıştır. Manevî neşeleri arttıkça artmış ve coşmuştur." Abdülkadir Geylanî: "Mâsivâdan arınmış bir gönül marifetullah taliplerine Kâbe olur." der. Tasavvuf ehli, insan-ı kâmilin gönlünü Allah'ın yeryüzündeki hazinesi, ilâhî sırların mahzeni; hatta mülk âleminin mutasarrıfı olarak görür. Vuslata ermenin yolu bu gönül-

lere girmektir. Bu yüzden Allah dostlarına ve erbab-ı dil olanlara "Bizi gönülden çıkarmayınız." denir. Ayrıca Fecr Suresi'ndeki "Kullarımın içine gir."¹³ ayeti "Onların gönüllerine gir, teveccühlerini kazan." şeklinde yorumlanmıştır. Nitekim Yunus der ki:

*Evlîyanın gönlünden kesme şey'enlillahu
Sana himmet ol eyler göz ile kaşı değil*

Gönlün gıdası olan marifet ile yitik malı olan hikmet kumaşı, ehl-i dilden elde edilir. Gönül eğitimi için bir gönle girmek ve bir gönül eri bulmak önemli bir şarttır. Yunus der ki:

*Gönül erini önden, koma elden
O kurtarır seni dürlü fiilden*

Mevlânâ da gönül arınmasının gerçek bir gönül vasıtasıyla olabileceğini şöyle anlatır:

"Ey kalbine güvenip 'Kalbim temizdir.' diyen kişi! Senin kalbinin gerçekten temizlenmesi için bir velinin kalp havuzundan yahut hakikat denizinden yardım istemen gerekir. Zira o ilâhî yardım olmaz ise nasıl para harcandıkça azalır, senin sınırlı temizliğin de azalır ve kirlenir." "O kâfirlik ve dindarlık yanından geç de gel, gir gönül fırınına; seyret de gör; âşıkların canları nasıl altın kesilmiş, aşk da kuyumcu dükkânı."

Mevlânâ'nın gönül fırını dediği, insana aşk öğreten mürşidin gönlüdür. Bu gönlün en önemli özelliği oraya gireni değiştirip dönüştürmesidir. Bu değişim ve dönüşüm insanın değerine değer katmakta, adeta ondaki cevherleri

ortaya çıkararak altın yapmaktadır. Yine ona göre insan, mürşidle beraber oldukça çirkinlikten, kötülükten uzak olur, gemiye binmiş gibi gece gündüz Hakk'a doğru yol alırsın. Canlar bağışlayanın ruhanî himayesi altında gemide yattığı hâlde ilerler. Kişi zamanın peygamber vârisi mesabesinde olan velilerinden ayrılmamalı, kendi hünerine, kendi bilgisine güvenmemelidir. Arslan bile olsa kılavuzsuz yola çıkmamalı yoksa gurura kapılır, kendini görür, yoldan çıkar. "Aklını başına al, kendine gel de şeyhin kanatları ile uç, şeyhin yardımını gör, manevî ordusunu seyret. Bu yolda ilerlemek bir mürşid vasıtasıyla olmalıdır. Çünkü nefis ancak mürşidin himmeti sayesinde gönle gelen ilâhî ilhamla kahrolur." Bu yüzden bir mürşidin gönlüne giren, su ve toprak kaydından kurtulup can ve gönül sohbetine erer. Hak cânibine aşkla cezbolunup üns ve huzur katına girerek muradına vâsıl olur.¹⁴

"Muhabbetullah ile..."

Müfessir Fahrüddin Râzî de Allah'ı sevmenin marifetin ayrılmaz bir parçası olduğunu, k kişinin irfanı derecesinde muhabbetullahta ilerleme kaydedeceğini söyler.¹⁵ Râzî şu kıssayı örnek gösterir: "Hz. İsa üç kişiye rastlar. Bir de ne görsün, onlar daha çok zayıf ve renkleri daha çok soluk. Öyle ki onların yüzleri sanki nurdan meydana gelmiş birer ayna gibi. Bunun üzerine Hz. İsa onlara, 'Siz bu makama nasıl ulaştınız?' dediğinde onlar, 'Muhabbetullah ile...' dediler. Bunun üzerine Hz. İsa, 'Siz kıyamet gününde Allah'a yaklaşırlacak olan kimselersiniz.' dedi."¹⁶

İlahî aşkı en güzel bir biçimde terennüm eden Hz. Mevlâna'nın aşk redifli iki gazelini Şefik Can'ın tercümesiyle, konuya açıklık getirmek amacıyla sunarak yazımızı tamamlayalım:

“Ey dünyada gönüller açan, gönüller kazanan aşk devleti! Ey, “Allah dilediğini yapar.” âyetinin sırrına mazhar olan aşk ikbali! Ey aşkın cevrinde, cefasında gizlenen safâ ve vefâ! Aşk devleti ne de hoş, ne de güzel! Ey candan da daha can olan aşk yüzü, aşk dîdarı! Ey candan da, yüksek mevkiden de üstün olan aşk devleti. İhlâstan da, gösterişten de kurtuldum da anladım ki, ihlâsın da, gösterişin de canı aşk devletiymiş. Eğer güneş dönüp dolaşırsa, bu onun güçsüz oluşundan, ayrı düşüşünden değildir. Aşk devleti yerden yere konup göçmektedir. Halk her işte “Sonu hayrolsun.” der. Bizim sonumuz aşk devletidir. Ben sustum, ağzımı kapadım. Çünkü aşk devleti Allah'a gönül vermiş kişilerin gönüllerinde kanat açtı. Aşk birliktir. Burada iki yok, ya sen varsın, ya aşk, ya da aşk devleti var.”¹⁷

*“Seyf-i meslûl-i İlâhîdir ehlu’llâh
Her umurunda Muîn’dir Allâh”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(Allah dostları, kınından sıyrılmış yalın kılıç gibi keskindir.
Onun her işinde yardımcısı Allah’tır.)*

EHLULLAH ALLAH'IN KILICIDIR

İnsan-ı kâmiller, kalpleri ihya eden ve bozulan dinî yaşıantıyı ıslah ile görevli olan Allah dostlarıdır. Onlar insanları Kur'an ve sünnet edebine göre en güzel şekilde yetiştirirler.

Yunus Suresi 62. ayette şöyle buyrulur: *"İyi bilin ki, Allah'ın dostlarına korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir."*¹⁸

Ehlullahın bir kısmı, en yüksek velâyet derecesine sahip olur. Bu kimse, Allahu Teâlâ'nın kendisini velâyeti için (seçip) kullandığı bir kuldur. O, Allahu Teâlâ'nın (kabzasında) özel himayesinde hareket eder. O'nunla konuşur, O'nunla görünür, O'nunla tutar. O'nunla anlar (akleder). Allah, onun yeryüzünde sâninini (ve irşadını) yaymış; kendisini halkın, veliler sancağının sahibi; yer ehlinin emniyeti, gök ehlinin nazar yeri, gönüllerin reyhanı, Allah'ın has dostu, nazargâh-ı ilâhî, Rabbanî sırların madeni; yeryüzünde Zât-ı Bârî'nin (adalet) kamçısı yapmıştır. Allahu Teâlâ, onun vasıtasıyla kullarını terbiye eder. Onun naza-

rıyla ölü kalpleri diriltir. Halkı kendi yoluna çevirir. Onunla hukuk-ı ilâhîyeyi ayakta tutar. O, hidâyet anahtarı; yer-yüzünün süruru; ehlullahın emini ve imamıdır.

Bundan dolayı Allah'ın dostları olan veli kullarına itaat etmek gerekir. Bu hususta Nakşebendî yolunun büyüklerinden ikinci bin yılın müceddidi İmam-ı Rabbanî (ks.) demiştir ki:

“Kâmil bir şeyh bulan kimse, ölünün yıkayıcısına teslim olması gibi kendisini ona teslim etmelidir. İlk fenâ hâli (nefsin şer arzularından vazgeçip hakka teslimiyetinin ilk ispatı) mürşitte olur. Bu, fenâfillah (her şeyi ile Allah'a teslim ve emrine tabi olma) hâline ulaşmaya bir vesiledir.”

“Mutmainne makamını geçmiş, her hâli ile Rabb'inin emirlerine teslim olmuş ve Yüce Allah tarafından sevilmiş bir veliye itiraz, Allah'a itiraz gibi olur. Çünkü bu hâle ulaşan velinin bütün arzusu Allah'ın muradıdır. O, nefsi adına bir his ve hareket içine girmez.”

İçtenlikle Sadakat ve Teslimiyet

Arifibillah İmam Sühreverdî (ks.), teslimiyetin bu yoldaki ehemmiyetini şöyle belirtmiştir: “İşin başı, hak yolda imam seçilen mürşide içtenlikle sadakat ve teslimiyettir. Çünkü mürşide itiraz, mürid için öldürücü bir zehirdir. Mürşidine itiraz edip de kurtuluşa eren yok denecek kadar azdır.”

Abdülganî Nablusî (ks.) de şöyle demiştir: “Mürid, tam sadakat hâline ulaştığı zaman, kalpten kalbe ilham ve in-

tikal vasıtasıyla feyiz alır. Müridin çeşitli yollardan mürşidinden feyiz alması için tam sadık olması lazımdır. Karşılıklı sadakat tam gerçekleşmeden bu haller olmaz.”

Büyük veli İmam Şa'rânî (ks.): “Mürşide samimi bir niyetle gelen kimse onun ehli arasına girer, kendisine ilahî sır ve ilimlerin açılması mümkün olur. Aksi durumda, mürid boşuna yorulur.” buyurmuştur.

Mürid, sadık olduğunda mürşidinin gözbebeği olur. Sadık müridi, mürşid Allah için gözü gibi sever.

Aslında, Kur'an ve sünnette işlenen, İslâm'ın birlik anlayışı, imam-cemaat hukuku iyi incelense mesele çözülür, kâmil mürşidlere gösterilen teslimiyetin sırrı anlaşılırdı. Şöyle ki:

Tasavvufta mürşide karşı istenen mutlak teslimiyet, ashab-ı kiramdan istenen teslimiyete benzer. Mü'minlerden, Rasûlullah Efendimiz (sav.)'i nefislerinden daha fazla sevmeleri istenmiştir. Her mü'minden istenen teslimiyetin şekli ayette şöyle belirlenmiştir: *“Allah ve Rasûlü bir işe hüküm verdikleri zaman, mü'min erkek ve kadınlara onun dışında bir şeyi seçme hakkı yoktur.”*¹⁹

Çünkü Allah ve Rasûlü'nün verdiği hüküm, kulun dünyası ve ahireti için en güzel olanıdır. Nefsin bu hükmün dışındaki tercihleri ise hürriyet değil, zillettir. Nefsin her istediğini vermek, zehirli bir elma şekerini yemek isteyen çocuğu hevesiyle baş başa bırakmak demektir. Bu, ona karşı şefkat değildir. Gerçek hürriyet, nefsin keyfine değil, Yüce Mevlâ'nın emrine uymaktır.

Her mü'min, içi ve dışıyla, kalbi, aklı, nefsi ve hissi ile Allah'ın Rasûlü'ne tabi olmadıkça gerçek mü'min olamaz. Efendimiz (sav.) buyurmuştur ki: *"Bir mü'min, bütün his ve duyguları ile benim getirdiğim şeylere tâbi oluncaya kadar kâmil mü'min olamaz."*²⁰

Bu derecede bir itaat, tasavvuf terbiyesinde "fenâfir'r-rasûl" diye isimlendirilen hâlin elde edilmesiyle gerçekleşebilir. Bu seviyede bir teslimiyet için, Efendimiz (sav.) bizlerden şu derecede bir sevgi istemektedir: *"Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sizden biriniz beni nefsimden, anne babasından, ehlinden, evlâdından ve bütün insanlardan daha fazla sevmedikçe (gerçek manada) iman etmiş olmaz!"*²¹

Kınından Sıyrılmış Yalın Kılıç Gibi

Hulûsi Efendi Hazretleri bir gün buyururlar ki: "Cenab-ı Allah (cc.)'in kılıcı arşta asılı durur. Kıymaz ki bir kulunun boynunu vursun. Fakat kul gelir kendini o kılıca çalarsa biz ne yapalım?" der. Bu hususta Hulûsi Efendi, Dîvân'ındaki bir beyitte ise şöyle buyurmaktadır:

Seyf-i meslûl-i İlâhîdir ehlu'llâh

*Her umurunda Muîn'dir Allâh*²²

(Allah dostları, kınından sıyrılmış yalın kılıç gibi keskindir. Onun her işinde yardımcısı Allah'tır.)

Tasavvuf büyüklerine, evliyaullaha dil uzatanlar, dillerinden; el uzatanlar ellerinden, onların sırlarına baş veremeyenler de başlarından olmaktadır. Tarihte şöyle bir hadise yaşanmıştır:

Halet Efendi, Mevlevî Tarikatı bağılıdır. Halidiyye kolunun kurucusu Mevlânâ Hâlid-i Bağdadî Hazretleri'ni Osmanlı padişahı Sultan II. Mahmud'a şikâyet eder. Bunu duyan Mevlânâ Hâlid (ks.):

“Halet Efendî'nin durumu, tarikatının pîri Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'ye havale edilmiştir. O, Halet Efendî'yi tarafına çekerek layık olduğu cezayı verir.” buyurur.

Aradan biraz zaman geçince bu sözün sırrı açıklık kazanır. Çünkü Sultan II. Mahmud, Halet Efendî'ye öfkelenip onu Konya'ya sürgün eder ve orada idam edilmesine dair ferman çıkarılır. Halet Efendi idam edilir.

Aslında büyükler kimsenin kötülüğünü istemezler ancak Allahu Teâlâ sevdiklerine yapılan hakaretlere gücenir de öyle ceza almış olurlar.

Bu tür olayların bir benzerini Sevgili Peygamber Efendimiz (sav.)'in hayatında bulmak mümkün.

“Utbe bin Ebî Leheb, peygamberlikten önce Rasûl-i Ekrem Efendimiz'in mübarek kızlarından Hz. Rukiye (r. anha) ile nişanlanmıştı. Nübüvvetten sonra İslâm dinine olan düşmanlıklarından dolayı başta babası Ebû Leheb olmak üzere ailesinin de baskılarıyla Hz. Rukiye'yi boşamıştı.

Utbe, Necm Suresi indiği zaman, Rasûl-i Ekrem Efendimiz (sav.)'e gelerek küfrünü açıklamış, hakaretlerde bulunmuştu. Peygamber Efendimiz de ‘Allah’ım, ona pençeli bir hayvanını musallat et.’ demişti.

Abdullah İbn-i Abbas'tan yapılan rivayete göre, bu olaydan sonra Utbe ticaret kafilesi ile birlikte Şam'a gitmek üzere yola çıktı. Kervan Şam yolu üzerinde bulunan Ğadıra Vadisi'nde geceyi geçirmek üzere konakladı. Oradaki yerliler onlara, geceleri vahşi hayvanların geldiğini söylediler. Ebu Leheb arkadaşlarına, 'Ey Kureyşliler, oğlumu korumak için bir tedbir alın. Çünkü Hz. Muhammed ona şöyle şöyle demişti.' dedi. Bunun üzerine, kafilende bulunanlar bir saf halinde dizildi ve Utbe de bu safın ortasına alındı. Develer de arka ve öne yerleştirilerek bir kalkan oluşturuldu. Kafilende bulunan Hebbar bin Esved şöyle der: 'Gece bir arslan develerin arasından gelerek sıra ile herkesi kokladı. Sıra Utbe'ye geldiğinde onu pençeleri arasına alarak parçaladı.'²³

Hak Dostlarını İmtihan Etme!

Şah-ı Nakşbend Hazretleri, Buhara köylerinden birinde Hüsrev isimli bir zatın evine misafir olmuştu.

Akşam sohbet sırasında ev sahibine: "Bak bakalım, dışarıda kim var?" dedi.

Ev sahibi dışarı çıktığında, kapının önünde elinde bir tabak armut olan bir şahısla karşılaştı. Köy halkından Yusuf ismindeki bu şahıs, elindeki armutları Şeyh Hazretleri'yle müridlerine hediye olarak getirdiğini söylüyordu. Adam içeri alındı ve armut dolu tabak Hazret'in önüne konuldu. Şah-ı Nakşbend Hazretleri, tabağın içindeki armutları karıştırıp birisini armudu getiren adama verdi. Arkasından:

"Bu armutları bize getirmenin sebebi nedir?" diye sordu.

Adam:

“Köyümüze veli bir zatın geldiğini duydum. Bu armutları aldım ve içinden birini işaretledim. Eğer gerçek bir veliyse, benim armutlardan birisini işaretlediğimi bilir diye düşündüm. O maksatla getirmiştım.” dedi.

Nakşbend Hazretleri:

“Bak bakalım; eline verdiğim armut senin işaretlediğin armut mudur?” diye sordu.

Adam baktı ki, işaretlediği armut elinde.

“Evet, odur.” diye karşılık verdi.

Bunun üzerine Muhammed Bahaeddin Hazretleri:

“Allah'ın velilerini imtihan etmeye kalkışmayınız. Bu işaretlediğin armudu eline vermem, keramet göstermek için değildir. Senin, bizim hakkımızda kötü bir düşünceye sahip olmaman içindir. Eğer öyle yapmasaydık sen bizim hakkımızda yanlış düşüncelere sahip olur ve zarara uğrardın. Senin zarar görmemen için böyle hareket ettik.” buyurdu.

Allah erleri bazen keramet gösterebilirler. Ama onlar, her istedikleri vakit ya da gösteri olsun diye değil, fitne çıkmasın diye bunu Allah'ın izniyle yapabilirler. Kimse bu mübarekleri denemeye kalkışmamalı, çünkü vebali büyüktür. Kişi önce kendi nefsini imtihan etmeli, çünkü buna daha çok ihtiyacı vardır.

Hocasına İtiraz Edince

Şah-ı Nakşibend Bahâeddîn Buharî (ks.) Hazretleri, birkaç talebesiyle bir eve yemeğe gitmişlerdi.

Sofra hazırlandı. Büyük velî ve talebeleri kalkıp sofraya oturdular. Ancak biri oturmadı.

Mübarek zât:

- Sen niçin sofraya gelmiyorsun, diye sordu. O talebe:

- Bugün oruca niyet ettim, dedi.

- Farz orucu mu?

- Hayır nafile.

- Öyleyse bozabilirsin evlâdım. Haydi, gel, bizden ayrılma.

Ancak talebenin gelmeye niyeti yoktu. Hocası bir daha:

- Gel, bizimle ye, buyurdu.

Yine gitmedi. Açıkça inat ve itiraz ediyordu hocasına. O zaman büyük velî, diğerlerine dönüp:

- Bu adamı terk edin. Bu, Allah'tan uzaktır, buyurdu.

Adam, söz dinlemeyerek bir Allah dostunu incitmişti. Hem de hocasını.

Onun bu itirazı, felâketine sebep oldu. Nitekim sonraları tamamen namazı, niyazı, ibadeti de bıraktı.

Bağdat'a Gelen Üç Arkadaş

Abdülkâdir Geylanî(ks.) ile Bağdat'a gelen üç arkadaş, büyük mutasavvıf Yusuf-ı Hemedanî Hazretleri'ni ziyaret etmeye karar verdiler. Tabii hepsinin ziyaret etme niyetleri farklıydı Yolda giderken İbnü's-Sakkâ ilminin verdiği kibirle: "Yusuf-ı Hemedanî'ye öyle bir soru soracağım ki, asla cevabını veremeyecek." dedi.

Ebu Said Abdullah da: "Ben de bir soru soracağım. Bakalım nasıl cevap verecek?" dedi. O zaman henüz genç yaşında olan Abdülkâdir Geylanî ise: "O zatı denemek kasıyla soru sormaktan Allah'a sığınırım. Benim niyetim, onu görüp şereflenmek, meclisinde bulunup bereketinden istifade etmektir." dedi. Yusuf-ı Hemedanî Hazretleri'nin bulunduğu yere vardıklarında, içeri girer girmez İbnü's-Sakkâ'ya bakıp hiddetle:

"Ey İbnü's-Sakkâ! Yazıklar olsun sana! Demek bana bir soru soracaksın, ben de cevabını bilemeyeceğim, öyle mi? Senin soracağın soru şudur, cevabı da budur." buyurduktan sonra: "Sende küfür ateşinin parladığını görüyorum." dedi.

Sonra Ebu Said Abdullah'a dönerek: "Ey Abdullah! Bir soru soracaksın ve nasıl cevaplayacağıma bakacaksın, öyle mi? Soracağın soru şudur, cevabı da budur. Fakat edebe riayet etmediğin için, dünya malına boğulacaksın. Parayla pulla uğraşmaktan maneviyatına vakit ayıramayacaksın." buyurdu.

Sonra Abdülkâdir Geylanî'ye döndü, ona ikramda bulundu ve yanına alarak dedi ki:

“Ey Abdülkâdir! Edepli tavrınla Allah'ı ve Rasûlü'nü hoşnut ettin Ben şu anda senin Bağdat'ta bir kürsü üzerinde büyük bir topluluğa hitap ettiğini görür gibiyim.” buyurdu. Sonra birden gözden kayboldu. Kendisini bir daha hiç göremediler.

“Git, Onu Düştüğü Durumlardan Kurtar.”

Büyüklerin merhamet tarafı gazap tarafından çok fazladır.

Bağdat'ta Mevlânâ Hâlid Hazretleri'ni inkâr eden, ona karşı çıkıp aleyhinde konuşan ve bazı insanları yanına toplayarak hatm-i hâcegânla alay eden bir kimse vardı. Yine bir gün arkadaşlarını etrafına toplayarak hatm-i hâcegân da olduğu gibi halka oldular. Kendisi istihza etmek üzere, onlara alaylı bakma için ayağa kalktığı anda birden cinnet getirip delirdi. Bunun üzerine, bütün elbiselerini çıkararak üryan bir vaziyette sahraya çıkıp gitti. O sırada Şeyh Mevlânâ Hâlid (ks.) de halifeleriyle beraber Bağdad'ın dışında bulunuyorlardı. Söz konusu kişinin çocukları ve yakınları ağlayarak Mevlânâ Hâlid el-Bağdâdî'ye gelip durumu anlatıp teveccüh etmelerini istediler.

Onları dinleyen Mevlânâ Hâlid (ks.), o kişinin yanına getirilmesini istedi. Yakalanıp getirildi. Mevlânâ Hâlid, halifelerden Musa el-Cubûrî el-Bağdâdî'nin elinden tutup insanlardan uzak bir yere gittiler. Sonra bu halifeye “Otur.” diye emir buyurdular.

Tahminen yirmi adım uzakta aynı hizada büyük bir kaya vardı. Mevlânâ Hâlid o taşa bir kere nazar buyurduklarında taş birden önlerine geldi. Sonra yanında bulunan halifesine:

“Kalbini Sıddîk-ı Ekber’e rabtederek o taşı yerine döndür.” dedi.

Halife de o şekilde râbîta ederek taşı yerine götürdü. Bunun üzerine, Mevlânâ Hâlid halifesine şöyle buyurdu:

“O mecnunun şifa bulacağından hiç şüphe etme.” Çünkü halifenin kalbinde o sırada uygun olmayan bir düşünce vardı. Hemen Mevlânâ Hâlid (ks.)’in ayaklarına kapandı. Mevlânâ Hâlid buyurdular ki: “Git o deliye teveccüh et, onu düştüğü durumlardan kurtar.”

Halife de gidip teveccüh ettiklerinde gerçekten söz konusu kişi şifa buldu ve günahlarından tevbe istiğfar etti.

*“Yârin cemâlin seyridir kâr u vârımız
Yoktur cihânın varına itibarımız”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

(Sevgilinin güzelliğini seyretmek bizim için en büyük kazançtır. Onun için dünyevî hiçbir şeye itibar etmeyiz. Dünyanın varlığına değer vermeyiz.)

CEMÂLİ İSTEYENLER DÜNYAYA İTİBAR ETMEZLER

Mutasavvıflar, Allah'ın lütuf ve rızâsını gösteren sıfatlarını cemâl tabiriyle ifade etmişlerdir. Yaklaşma ve açılma cemâlin özelliği olduğundan burada Hak açısından lütuf ve rahmet, kul açısından neşe ve üns söz konusudur. Âlem, ilâhî güzellikleri yansıtan bir ayna olduğundan İbnü'l-Arabî âlemi ve ondaki güzelliği sevmeye lââyık bulur. Güzel olduğu için Allah'ı sevenin âlemi de sevmesi, aynı şekilde güzel olan âlemi sevenin de Allah'ı sevmesi gerektiğine işaret eder.

Maddî âlemde görülen güzellikler mutlak güzelliğin çeşitli derecedeki tecellileri olduğundan insanlar bunları temaşa ede ede ilâhî güzelliğe ve Hakk'a ererler. En yüksek ve en derin ruhî hazlar ilâhî güzelliğin temaşa edilmesi gaye olduğu için cennette Allah'ın mutlak güzelliğini (cemâl-i bâ-kemâl) seyretmek en büyük derecedir.

Mutlak ve yegâne güzelliğin Allah ve tecellilerinden ibaret olduğunu vurgulayan İslâm âlimleri ilâhî ve beşerî

sevgiyi de bununla açıklamışlardır. Gazâlî, şekil ve sûret güzelliğini "Bir şeyin, kendisine yaraşan ve mümkün olan kemâle sahip olmasıdır." şeklinde tarif ettikten sonra mânevî ve ruhî güzelliklerden de bahseder ve her iki güzelliğin sevgi sebebi olduğunu anlatır. Ona göre güzel, sırf güzel olduğu için insan tarafından tabii olarak sevilir. İnsan maddî ve hissî güzelleri beden gözü, mânevî ve ruhî güzelleri ise kalp gözüyle idrak eder. Kâmil insan için önemli olan mânevî güzelliştir. Özellikle gönül ehli buna önem verir.²⁴

Hz. Mevlânâ insanı, "Cemâl-i şâhî'nin aynası"²⁵ olarak niteler ve Hz. Âdem'e secdeyi ilâhî tecellilere mazhar olma ile izah eder:

"İblis, senin hakikatini görmedi de; 'Niçin topraktan yaratılana secde edeyim?' dedi. İnsan topraktan yaratıldı ama görüldüğü gibi bir suretten bir gölge varlıktan ibaret değildir! Gözlerini oğuştur da iyi bak; onda celâl nuru, ilâhî nur parlamada, göz kamaştırmadadır."

"Onu, can olarak gör; ona; 'can beyi' de! Onu beden, cisim olarak görme; onu öz bil, iç olarak tanı; onu etten ve kemikten ibaret sanma! Güneşin yol arkadaşına 'yarasa' deme; kendisine secde edileni, secde eden sanma! Bunlar akislere benzer ama akis değildir; bunlar, akis şeklinde Hakk'ın görünüşleridir!"²⁶

"(Âdem'i) teni, bedeni görmede, o sağır, dilsizler gibi, kendilerine doğru bir şey söylenince inkâr edenlerden olma! Kâmil insana hizmet, Hakk'a hizmettir; kâmil insanı

görmek, ilâhî nuru görmek, ilâhî nurla aydınlanmak demektir!"²⁷

Hakiki görmeyi bilenler iki göz ile yetinmezler. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, Dîvân'ındaki bir beytinde şöyle buyurur:

*Başka yerden bir göz aç ki göresin sevdiğini
Bakıp ol sâf cemâle mest ü hayrân olagör*

'Bilinen iki gözden başka, gönül gözünü aç ki sevgilinin yüzünü görebilesin. O nazarla bakışın seni hayranlık içerisinde o saf güzelliği mest bir şekilde seyretmeye müyesser kılacaktır.' Bütün sırlara vâkıf olmanın yolunu tarif eden Hazret'in sözlerine kulak verip yine Dîvân'dan iki beyit okuyalım:

*Bu Hulûsî'nin dinle sözünü
Cehd eyleyip gör dîdâr yüzünü
Görmeğe anı aç cân gözünü
Vâkıf ol cümle esrâra gönlüm*

Göz Ancak Sevgiliyi Görene Denir

Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî görmeyi nasıl tarif ediyor:

"İki parmağının ucunu iki gözüne koy, bir şey görebilir misin dünyadan..."

Görememek ayıbı, gösterememek kusuru uğursuz nefsin parmağına ait işte... Parmağını gözünden kaldır ilkin, sonra gör dilediğini böyle... Göz ise ancak Sevgiliyi görene denir..."

Ne güzel söyletmiş Hakk'ı bilen gözlere görmeyi...

Sevgiliyi görmek, kat kat perdeleri açmak, her şeyi hakiki veçhesiyle temaşa eylemek. Ve gözdeki 'yük'ü kaldırıp gönlü ağâh eylemek... Zulmü ve karanlığı nura çevirirken kendinden öte yolculukta 'öte'leri izlemek... Bir çiçeğin nazenin yaprağından nûranî parlaklığı seyretmektir bakarken görmek. Yüreğimizdeki ilâhî sevginin tezahüründen hakiki sevgiliyi sezer görebilenler bakınca. O'nun sırrı inceden inceye güzelliği fısıldar duyan kulaklara, şah damarından da yakınca.

Bir Hikâye

Eski zamanların birinde bir adam, hayatın anlamının ne olduğunu kendi kendine sormaya başlar. Bulduğu hiçbir cevap ona yeterli gelmez ve başkalarına sormaya karar verir. Ama aldığı cevaplar da ona yetmez. Fakat mutlaka bir cevabı olmalı der. Ve dolaşıp herkese bunu sormaya karar verir. Köy, kasaba, ülke dolaştığı bu arada zaman da durmaz tabii ki.

Tam umudunu yitirmişken bir köyde konuştuğu insanlar ona:

- Şu karşiki dağları görüyor musun, orada yaşlı bir bilge yaşar, istersen ona git, belki o sana aradığın cevabı verebilir, derler.

Çok zorlu bir yolculuk sonunda bilgenin yaşadığı eve ulaşır. Kapıdan içeri girer ve bilgeye 'hayatın anlamının ne olduğunu' sorar... Bilge; sana bunun cevabını söylerim ama önce bir imtihandan geçmen gerekiyor, der. Adam ka-

bul eder. Bilge bir kaşık verir adamın eline ve içine de silme bir şekilde zeytinyağı doldurur. “Şimdi çık ve bahçede bir tur at, tekrar buraya gel. Yalnız dikkat et, kaşıktaki zeytinyağı eksilmesin, eğer bir damla eksilirse kaybedersin.” der. Adam gözü kaşıktaki bahçeyi turlayıp gelir. Bilge bakar: “Evet, kaşıktaki yağ eksilmemiş, peki bahçe nasıldı?” der.

Adam şaşkındır... Ama der, ben kaşıktan başka bir yere bakmadım ki...

“Şimdi tekrar bahçeyi dolaşıyorsun, yağ dolu kaşık yine elinde olacak ama bahçeyi inceleyip gel.” der bilge...

Adam tekrar bahçeye çıkar, muhteşem bir bahçede gördüğü güzellikler karşısında hayran hayran etrafı seyrederek geri geldiğinde bilge, adama “Bahçe nasıldı?” diye sorar. Adam, gördüğü güzellikler karşısında çok etkilendiğini anlatır.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri bir beytinde şöyle buyurur:

Yârin cemâlin seyridir kâr u vârimuz

Yoktur cihânın varına itibarımız

(Sevgilinin güzelliğini seyretmek bizim için en büyük kazançtır. Onun için dünyevî hiçbir şeye itibar etmeyiz. Dünyanın varlığına değer vermeyiz.)

Cenab-ı Hakk'ın cennetteki cemal tecellîsinin dünyaya yansıması olarak insan-ı kâmillerin görmüş oldukları her güzellikte veya iç âlemlerine olan ilâhî cemal huzmeleriyle

tecellîleri müşahede etmeleri, onların manevi derecesidir. Onun için de nihai hedefi bildiklerinden geçici dünya hevesiyle oyalanmazlar.

Halife Harun Reşid'e, o zamanın yabancı bir ülke kralı bir gül fidanı hediye eder. Harun Reşid, o gül fidanına çok itibar göstererek bahçıvana verir ve:

- Buna iyi bak. Bahçeye dik. Açtığı zaman da ilk gülü bana getir, der.

Bahçıvan, gülü bahçeye diker. Gül çok güzel olmuştur. Aradan zaman geçer, çok güzel bir gül açar. Bahçıvan, gülü koparmak için o tarafa doğru giderken, gülün dalına konmuş bir bülbülün yanık yanık öttüğünü görüp onu seyre dalar.

- Nasıl olsa uçar gider. Ben de ondan sonra koparırım, der. Fakat yazık ki, bülbül bir hayli öttükten sonra gülü darmadağın eder. Bahçıvan çok üzülmüştür. Ne diyecektir şimdi padişaha? Doğru padişahın huzuruna çıkıp meseleyi anlatır ve üzüntüsünü bildirir. Halife üzülmemesini söyledikten sonra:

- Bu dünya etme bulma dünyası derler. Bu dünya bülbüle de kalmaz, canın sağ olsun, der ve bahçıvanı affeder.

Aradan zaman geçer. Bahçıvan bir gün o bülbülü bir yılının yutmakta olduğunu görüp doğru halifenin huzuruna çıkıp vaziyeti anlatır.

- Efendim, keramet gösterdiniz. Hakikaten dünya bülbüle kalmadı, der.

Padişah yine aynı sözleri tekrarlayarak:

- Bu dünya yılanı da kalmaz. O da bir gün belasını bulur, der.

O yılan, bahçe sulamakta olan bahçıvanın ayaklarına doğru hücum eder. Bahçıvan, yilandan daha çabuk davranıp elindeki kürekle yılanı ortadan ikiye böler ve öldürdükten sonra halifenin huzuruna çıkıp meseleyi anlatır. Halife yine aynı şekilde:

-Bu dünya sana da kalmaz. Sen de bulursun bir gün belanı, der.

Olacak ya, bir suçundan dolayı padişah bahçıvana kızıp idamına karar verir. Cellatları çağırır, bahçıvanı ellerine vererek kellesini kesmelerini söyler. Cellatlar adamı alıp götürürler. Fakat hüküm infaz edilmeden önce bir isteği olup olmadığını sorarlar. Bahçıvan:

- Var bir isteğim ama onu ancak padişaha söylerim, başkasına söylemem hiçbir mana ifade etmez, deyip padişaha götürmelerini ister.

Bahçıvanın bu isteği cellatların çok acayibine gitmiştir. Durumu halifeye haber verirler. O da görüşmeyi kabul edip ne diyeceğini sorar.

Bahçıvan:

- Sultanım, mesele malumunuzdur. Bu dünya bülbüle, yılanı ve bana kalmadığı gibi sana da kalmayacak. Sen beni en ufak bir sebepten cellatlara teslim ettin. Bu yalancı

dünyanın sana kalacağını mı sanıyorsun? Bu dünyaya etme-bulma dünyasıdır, derler diyen sendin, der ve söyleyeceğinin bundan ibaret olduğunu bildirir.

Bu hatırlatma halifeye çok tesir etmiştir. Bu adamı öldürüp de elime ne geçecek, diyerek adamı affeder. Adam da bu şekilde ölümden bir müddet için kurtulmuş olur.

Dünyaya İtibar Etmemek

Birçok Allah dostuna, manen simya ilmi verilmiş olmasına rağmen, onlar zahiren bu çok mühim olan nesneye en ufak bir meyil göstermemiş, alınlarının teri ile maişetini temin etmişlerdir. Kendilerine intikal eden pek büyük servetlere dahi itibar etmemişler, el sürmemişlerdir. Bu konuda Hulûsi Efendi Hazretleri'nin naklettiği bir kıssayı anlatalım:

Darendeli Hacı Aziz Baba

Hulûsi Efendi Hazretleri bir sohbetinde şöyle buyururlar: "Darendeli Hacılar Mahallesi'nden Aziz Baba adında bir zat varmış, büyük tüccarmış. Develerle mal getirir satarmış. Bir gün ticarete dalmış, bakmış ki güneş batmak üzere, hâlâ ikinci namazını kılmamış. Hemen kalkmış, bari ikindinin farzını olsun kılayım, demiş. Namaza durunca karşısına bir seyyah geçmiş: 'Güya Aziz Baba da Allah (cc.) yolunda çalışıyor, ikindinin sünnetini terk etti, haberi yok.' demiş ve kaybolmuş. Aziz Baba, namazı bitirir bitirmez kalkmış: 'Aziz Baba'nın malları yağma!' demiş. O anda mallarını yağma etmişler. Çocukları da o anda ne aldılarsa miras olarak o kalmış. Ondan sonra Aziz Baba ibadetle

taatle ömrünü geçirmiş. Bir gün bir seyyah evine misafir olmuş. Yemek vakti bir kuru ekmek, bir tas da su koymuş sofraya. Ekmeği suya bandırıp yemişler. Misafir demiş ki: 'Böyle kuru ekmekle gün geçer mi, ben kimyagerim, biraz altın yapayım, onu götürüp satalım, bir şeyler alıp yiye- lim.' Bir şeyleri katmış karıştırmış, cebinden de, küçükçük bir madde çıkarıp katmış. Biraz sonra 'Altın hazır, sen bana sarrafı göster, bunu satalım.' demiş. Beraberce dışarı çıkmışlar, hava yağışlı, yerler ıslakmış. Aziz Baba yerden bir avuç toprak almış, seyyah onu görmüş, fakat bir anlam verememiş. Aziz Baba elini arkasına saklayarak sarrafa varmışlar. Seyyah, elindeki maddeyi sarrafa uzatarak 'Şunu mihenge vur bakalım.' demiş. Sarraf bakmış, mihenge vurmuş, 'On dört ayar altın.' demiş. O anda Aziz Baba elini uzatmış, elindeki toprak hani köfte sıkırlar ya onun gibi parmaklarının izi üzerinde: 'Oğul, bir de şunu mihenge vurur musun?' demiş. Sarraf almış, mihenge vurmuş, şaşırarak: 'Yirmi dört ayar altın.' demiş. O anda seyyahın da şaşkınlığını gören Aziz Baba: 'Oğul, biz nemiz varsa Allah (cc.) yolunda sarf ettik, Cenab-ı Allah (cc.) da bize bütün hazinelerini açtı, fakat bizim bunlara ihtiyacımız yok.' diye buyurmuş. Seyyah da yaptığına, söylediğine pişman olmuş. Oğul, Allah (cc.) dostlarının dünyaya itibarları yoktur."28

Hiz. Ali (ra.), Hazreti Ebubekir Efendimiz'e hitaben:

- Ya Eba Bekir, sen hepimize tekaddüm ediyorsun! Bunun sebebi nedir, sualine cevaben:

- Halkı iki kısım gördüm. Bir kısmı dünyayı ister, bir

kısmı da ahireti. Ben ise yalnız Mevlâ'mı, Mevlâ'mın rızasını isterim, buyurmuşlardır.

Gerek ashâbı kiram, gerek evliyaullah hazeratından bunun gibi yüzlerce, hatta binlerce misaller getirilebilir.

Gene bir gün İbrahim Ethem Hazretleri, çölde giderken bir kuyu kenarına gelir. Abdest almak için kovayı kuyuya sallar. Yukarı çektğinde kova altın ile dolmuştur. Geri döker. Tekrar sallar, bu defa da kova ağzına kadar en nadide mücevherle doludur. (Belki bugünkü değeri ile milyarları aşmaktadır.) Ellerini semaya kaldırıp:

- Ya Rab! Bana hazinelerini mi gösteriyorsun? Abdest için su istiyorum, niyazında bulunur. Kovayı kuyuya bırakır. Bu sefer çektğinde kova su ile dolmuştur. Abdestini alır, namazını kılar. Gönül sultanları nazarında bir abdest alıp namaz kılmak bütün dünya ve mafihadan daha önemli ve değerlidir.

Oldukça fakir bir derviş yaşarmış vaktiyle. Zenginliğe hiç itibar etmez, daha çok fakirlerle oturup kalkarmış. Halk arasında o kadar sevilirmiş ki, eğer istese küçük bir işaretiyle zenginler ona tüm cömertliklerini gösterirlermiş; ama o bu yola hiçbir zaman başvurmamış. Bir gün, dostlarından biri dervişe sormuş: "Servet ayaklarının altında olduğu hâlde neden bu kadar yoksulsun? Hiç olmazsa diğer fakirlerle paylaştırın onu, neden istemezsin?"

Derviş, mütebessim bir şekilde cevap vermiş: "Ona ulaşmak için eğilmek gerekir de ondan!"

Kalplerin Üç Şey ile Kapanması

İbrahim Edhem Hazretleri şöyle diyor: “Kalplerimiz üç perde ile kapanmıştır. Bu perdeler kalkmadıkça kişi, yakîn (hakikatin gerçeğini tam anlamıyla kavramak, anlamak) kuvvetine ulaşamaz. Bunlar, var olan ile sevinmek, rağbet olana üzülme, övülmeye sevinmektir. Var olan ile sevindiğin zaman açgözlü, rağbet edilen şeye üzülmediğin zaman sıkıntı çeken olursun, övülmeye sevindiğin zaman da kendini beğenmiş olursun ki, buna kibir derler. Bu da ameli mahveder.” Yiğit odur ki, bir dünyalık elde ettiğinde buna gönlünü bağlamaz; bir dünyalık elinden gittiğinde de bundan dolayı feryat etmez. Zira bilir ki, mülkün gerçek sahibi Allah'tır. Hiçbir şey bizim değildir; olsa olsa birer emanettir. Eğer bizim olsaydı, öldüğümüzde de onları götürürdük.

*“İhlâs ile tutgıl eteğın pîr-i mugânın
Evlâdı olup vârisi ol var eb-i aşkın”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

(Manevî sofradan etrafındaki nasiplilere ikram eden mürşid-i kâmilin eteğini ihlâs ile tut. O insan-ı kâmile manevî evlat olursan, aşk yolunda o senin manevî baban sayılır. Sen de onun bitmeyen manevî sermayesinden taksimat sahibi olursun.)

İHLÂS İLE YOLA KOYULMAK

Hulûsi Efendi Hazretleri, her şeyin başının ihlâs olduğuna işaret ederek şöyle buyuruyor: “İhlâs çok önemlidir. Taşı altın yapan, ihlâsla zikrullahtır. Hâlisane yapılan her şey, yerini bulur.” Tasavvuf yoluna bende olan bir müridin gönül tarlasında önce ihlâs tohumunun filizlenmesi, sonra dal budak vermesi, meyveye durması gerektir.

İhlâs; kulun bütün davranışları ve sözlerinde sadece Allah’ın rızâsını gözetmesi demektir. Arınmak, saflaşmak, mânasındaki hulûs/halâs kökünden türetilmiş olup ibadet ve iyilikleri riyadan arındırıp sadece Allah için yapmak anlamına gelir. İhlâs daha geniş olarak şirk ve riyadan, bâtil inançlardan, kötü duygulardan, çıkar hesaplarından ve genel mânada gösteriş arzusundan kalbi temizlemeyi, her türlü hayırlı faaliyete iyi niyetle yönelmeyi ve her durumda yalnızca Allah’ın rızâsını gözetmeyi ifade eder.

İhlâslı insanlar; “Allah’ın yardımına mazhar olup hâlis dindarlığa ve hidayete ulaştırılmış kullar” manasına gel-

mektedir. Her iş ve amelde evvela Allah rızâsını önde tutanlar da ihlâslı kimselerdir. Şeytan, ihlâslı kişilere zarar veremez. Kur'an'da ihlâs, peygamberlerin başlıca niteliklerinden sayılmıştır.

Hadislerde de çeşitli vesilelerle Allah rızâsı için ihlâsla amel etmenin önemi ve fazileti vurgulanmıştır. Hz. Peygamber (sav.), duada ihlâslı olmayı öğütlemiş, ihlâslı bir kalple iman etmiş kişinin âhirette kurtuluşa ereceğini müjdelemiş, kendisi de, *"Yâ Rabbi! Beni sana karşı ihlâslı bir kul yap."* şeklinde dua etmiştir.²⁹

İbadetlerin kabul olması için; iman, ihlâs ve niyetin İslâm'a uygun olması gerekmektedir. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.) bir defasında ihlâs hakkında şunları buyurdu: *"İbadetlerimize ihlâs ile devam etmemiz şarttır."* Yine Hazret şöyle buyurmaktadır:

*"Pekiye bilirsiniz ki Allah'ın kullarına bir emri de ibâdetdir. Her peygamber, ümmetine Allahu Teâlâ'ya ibâdeti emretmiştir. Dinimizde namazla, oruçla, zekâtla vesair şekillerle yapmakta olduğumuz bu ibâdetlerde aranacak çok mühim bir cihet vardır ki; o da ihlâs ve ihsandır. Kur'an-ı Kerim'in birçok âyetlerinde ve birçok hadis-i şeriflerde bize ihlâs ve ihsan ile ibâdet etmemiz öğretiliyor. İbâdetlerimizde gafletten, riyadan sakınmağımız tâlim buyuruluyor."*³⁰

Sûfîlere göre ihlâs, kulun bütün amellerini sadece Hak için ifa etmesi, halkın değerlendirmesini kesinlikle dikkate almamasıdır. Sûfîler kulun yaptığı amel ve ibadetleri

yok sayması, bunlara bakıp da kendini beğenmemesi lâzım geldiğini özellikle belirtmişlerdir. Bunu sağlamak için amel ve ibadetleri halktan ve nefisten korumak gerekir. Sadece ibadet türünden olan davranışlarda değil dünya işlerinde de ihlâs aranır. İhlâsın anlamını derinleştiren mutasavvıflar kulun işlediği iyi amellerin Hakk'ın bir lütfu olduğunu söylemişler, bunları kendisinden bilmesini, hatta karşılığında sevap istemesini ihlâs eksikliğine bağlayarak tasavvufî edebe aykırı bulmuşlardır. Zünnûn el-Mısırî'ye göre, hayırlı işlerinden dolayı övülme ile yerilmenin eşit olması, işlenen amellerin unutulması ve sevap almayı gerektirdiğinin düşünülmemesi kişinin ihlâslı oluşunun alâmetleridir.

Sûfîlere göre, ibadetin ruhu ihlâstır. İhlâssız amelin de amelsiz ihlâsın da kula bir faydası yoktur; bununla beraber ihlâssız amel amelsiz ihlâstan daha kötüdür. Çünkü her şeye değer kazandıran ihlâstır. Çok ibadetle değil ibadetteki ihlâsla kurtuluşa erileceğini söyleyen sûfîler insanın ihlâslı ve samimi olmasını, bir ilke olarak benimsemişlerdir. İhlâs konusundaki fikirleriyle tanınan Yûsuf b. Hüseyin er-Râzî, dünyada en değerli şeyin ihlâs olduğunu fakat kendisinin, gönlünden riyayı söküp atmak için bütün gücüyle çalıştığı halde rıyanın kalbinde başka bir renkle yeniden yeşerdiğini söyleyerek her durumda ihlâslı kalmanın zorluğuna işaret eder.

Kudsî bir hadiste *“İhlâs; sırlarımdan bir sırdır, onu sevdiğim kulumun kalbine tevdi ederim.”* buyurulduğu söylenir. Cüneyd-i Bağdâdî'ye göre, ihlâs o kadar gizlidir ki melek

onu bilmediği için sevap hanesine yazmaz, şeytan bilmediği için bozamaz, nefis bilmediği için şırmarmaz. Böyle olunca başkaları bir yana, ihlâslı olduğunu kişinin kendisi bile kesin olarak bilemez, onun için de nefsinin daima denetim altında tutması gerekir. Tasavvuf kaynaklarında ihlâsla feyiz ve ilham arasında bir ilgi kurulduğu görülmektedir. Kırk gün ihlâslı olmayı başaran bir kulun kalbinden fıskıran hikmetlerin dilinden döküleceği inancı bu ilgiyi göstermektedir.

Pirine Uyan, Hakiki Müriddir

Mürid olmak, pirin isteklerini yerine getirmenin çok ötesindedir. Aslolan, pirin gittiği yolun hak yol olduğuna inanmaktır. Bir kâmil-i mürşide mürid olmak, ona hizmet etmek âşıklığın şartı, âşıkların tavrıdır. İçin kaygıyla dolsa, keder buz dağı gibi üzerine gelse, Allah yolunda sana el veren pir sayesinde kaygı ve acıların kar gibi eriyip yok olur. Pirin eteğini tutmak doğru yola ermek, onun izini takip etmek demektir. Ahmet Yesevî Hazretleri Divan-ı Hikmet'te şu öğütlerde bulunur:

*Molla olup, mâna okuyup, kitab dese,
Yolu bulup, yaman yoldan rasta dönse,
Pir eteğini muhkem tutup hizmet etse,
Taatlı kul olsa hüsrana uğramaz, dostlar.
Pir-i mürşid kılssa her an emr-i maruf,
Mürüvvetli, tatlı sözlü, yahşi huylu,
Gece-gündüz riyazeti çekse o hoş,*

Öyle pirin hizmetinde yürüyün, dostlar.

Hakk'a âşık olup dedi Kul Hoca Ahmed,

Allah kefil derdimize, eyle ibadet,

Söz ve hali candan çekip eyle riyazet,

Taatlı kul cemalini görür, dostlar.

Hız. Mevlânâ, seyr ü sülûkun, Hakk'a giden yolculuğa çıkmanın kolay olmadığını, her yolcunun farklı kabiliyet ve istidâta sahip olduğundan yolculuğun zorluğunu görünce aynı tepkiyi veremeyeceğini hatta bazılarının bu yolculuktan vazgeçebileceklerini belirtir. İşte yolculuğa çıkacak bu sâlikleri hazır hâle getirmek, her birine kabiliyet ve istidâdına göre muamelede bulunmak gerekir. Bu işi başarmak için hakiki bir mürşid-i kâmil olmak lazımdır. Bu müridlere yolculuğun lüzumunu anlatarak onları bu zorlu yolculuğa ikna etmek ve yolculuğa çıkmayıp kendilerini yeterli görenlerin akibetinin ne olacağını göstermek gerekir. Bunu yaparken onlardan gelecek olan her türlü ezâyâ da sabretmek lazımdır diyor.³¹

Hız. Mevlânâ, sâlik için bir mürşid-i kâmile uymanın zarurîyeti üzerinde durur. Müridin kendisinde bulunana hiçbir zaman güvenmemesi gerektiğini söyler. Kılavuzsuz yola çıkan aslanın bile Hakk'a giden yolculukta hedefe ulaşamayıp perişan olacağına dikkat çeker. Yine bu yolculukta mürşidine sadakatın tam olması gerektiğini söyler. Ondaki gelecek her türlü lütfu ve kahır bir bilip teslim olmanın neticesinde hakikatlere vâkıf olunabileceğini hatırlatır. Mürid için, mürşide teslim olmanın kazancını mürşidi gemiye teşbih ederek göz-

ler önüne serer. Hiçbir gayret göstermeyip bir kenarda uyuyor olsan dahi bindiğin gemi hareket ettiğinden seni hakikatler limanına götürerek sevgiliye kavuşturacaktır.

“Şeyh’le beraber olunca kötülüklerden uzaksın... Gece gündüz gitmektesin; gemidesin

Canlar bağışlayan cana sığınmışsın... Gemiye girmiş, uyuyorsun; öyle olduğu halde yol almaktasın! Aslan bile olsan değil mi ki kılavuzsuz yol almaktasın; kendini görüyorsun, sapıksın, hor hâkirsin.”

Sâlik, mürşidinin emrine girerek ona teslim olmalıdır. Benlikten ve itirazdan uzak durmalıdır. Bütün varlık ve hünelerini terk edip onun dedikleriyle hareket etmeli ve bildiklerini unutmamalıdır. Çünkü senin bildiklerin onun karşısında yok hükmünde olup bir değer ifade etmez. Nefse kanıp kendinde bir varlık görürsen bu takdirde bütün istidat ve kabiliyetini kaybedersin.

Zamanın kutbunun sözüne karşı naklî ilim, bil ki su varken teyemmüm etmeye benzer!

Hak yolunda yolculuğa başlayan müridin ağzında âyet, hadis ve Allah dostlarının sözleri bulunmaya başladığından ağzına misk kokusu bulaşmıştır. Ama hâlâ nefsinin esiri olduğundan hakikatte bu koku gübre kokusu gibidir. Ağzında hakiki miskin kokabilmesi için bu nefisten kurtulmak lazımdır. Bunun için de bir mürşid-i kâmil bulup onun bahçesinde bulunan ilim, irfan, hakikat ve marifet çimenleri, çiçekleri ve gülleriyle sabırla senelerce gıdalanmak lazımdır. Bunun neticesinde nur olup misk kokmaya başlanır.³²

Vesile Aramak

İhlâs ve samimiyetle maneviyat yolunda adım atanlar, müşşidini bulup onu manevî babası sayarlar. Onun feyzinden istifade ederler. O da müridlerine evlat muamelesi yapar, Şefkatle davranır.

İmam-ı Rabbanî Hazretleri buyuruyor ki: "Allahu Teâlâ'dan gelen feyzlerin alınması için vericiyle alıcı arasında bir bağlantı, bir yakınlık olması gerekir. Bunun için, bu yolu bilen bir kılavuza ihtiyaç şarttır. Tasavvuf yolunu bilen ve yolculara önderlik edebilen bir (Rehber/Mürşid) aramayı dinimiz emrediyor. "*Vesile arayın!*" âyetindeki vesile, insan-ı kâmil demektir.³³

Mürşid-i kâmilin eteğine yapışan, elbette kurtulur. Muhammed Masum Hazretleri, Mektubat'ının birinci cilt 33. mektubunda, "Biliniz ki, saadete kavuşmak için, velî bir zata manevî bağla bağlanmak lazımdır." buyuruyor.

Allahu Teâlâ'nın rızasına kavuşmak için, O'na kavuştu-ran vasıtayı bulup yalnız ona bağlanmak lazımdır. Allahu Teâlâ'nın, "*Vesile arayın!*" emrine uyarak vesileyi bulmak nimeti, dünya ve âhiret nimetlerinin en kıymetlisidir. O hâlde, onu sevmek, hem bu ihsanın vesilesi olduğu için, hem de, Allahu Teâlâ'nın sevgili kulu olduğu için, çok lazımdır ve insanın birinci vazifesidir.

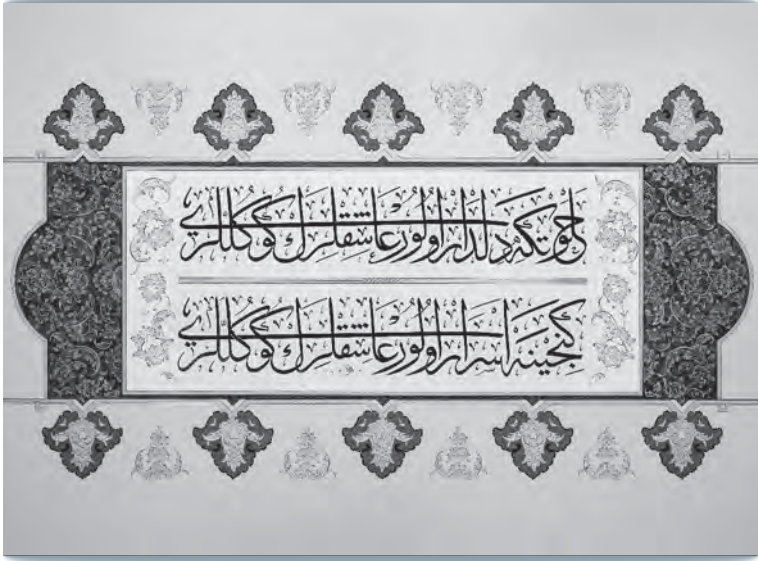
Hakiki vesileye kavuşmak, en büyük saadettir. Onu aramak birinci vazifedir. Hakiki müşşid, kıyamete kadar mevcuttur. Halis olan talipler onu tanır. Düşmanlar, ahmaklar, tanıyamazlar.

Allahu Teâlâ Hazretleri Hz. Davut (as.)'a şöyle vahyetmiştir: *“Ey Davut, içinden bana sadakat gösteren kimseyi açıkça mahlûklar arasında tasdik ederim. İcini sıdk ve ihlâs ile imar edenin dışı da sıdk ve ihlâs ile mamur olur.”*

“Yapılan vazifelerin kıymetleri ihlâsa göre artar.” buyuran Hulûsi Efendi Hazretleri'nin bir duasıyla yazımızı bağlayalım:

“Her bir amel ki riya şaibesinden berî olmadıkça ind-i İlâhîde kabule karin olamaz. Cenab-ı Vacibu'l-Vücut Hazretleri cümlemizi emirlerine kemâl-i inkıyad ve sıdk u ihlâs ve samimiyetle ifaya sa'y eden zümre-i ebrara ilhak buyursun. (Âmin)”³⁴

*“Halvetgeh-i dil-dâr olur âşıkların gönülleri
Gencîne-i esrâr olur âşıkların gönülleri”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(Allah aşkı ile yananların gönülleri, sevgiliyle beraber olan,
sevgilinin emrine uyan bir muhabbet kuşatması içerisinde.)*

*Bundan dolayıdır ki âşıkların iç âlemi sevgiliyle baş başa
kalabilen bir mekân olarak sırlar hazinesidir.)*

HAK İLE BERABER OLAN ÂŞIKLARIN GÖNÜLLERİ

Sevda yıldızları, irfan mehtapları, tevhit güneşleri ve tüm maneviyat nurlarının doğuş ufukları âriflerin gönül dünyalarında ve Allah âşıklarının iç âlemlerindedir. O gönüller, türlü türlü nakışlarla bezenmiş hazinelere benzerler. Hatta o nakışların her biri güzelliklerin sembolüdür. Her motifin gizlediği özel bir mâna ve sır vardır. Çünkü onlar, Hak tecellilerinin arşı ve icraat tahtıdır.

Muhyiddin-i İbn-i Arabî Tuhfetü's-Sefere adlı eserinde: "Muhabbetin nihayeti aşktır." diye başlayan cümlesinde özetle şunu dile getirir: "Aşk, sevginin çoğalıp son haddini bulması hâlidir. Sevgi sıradan bir duygu olduğu hâlde aşk daha seçkin ve asildir. Veya sevgi herkesin arasında var olabilir lâkin aşk özge kullar kâdır. Bu yüzden aşk, kalbin tam merkezinde bulunan süveydada tecelli eder. Sevgi, kazanılan bir şeydir ama aşk, ilâhî lütuf eseri olarak insana verilir."

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin bir beytinde âşıkların gönül güzellikleri hakkında şöyle buyuruyor:

Halvetgeh-i dil-dâr olur âşıkların gönülleri

Gencîne-i esrâr olur âşıkların gönülleri

(Allah aşkı ile yananların gönülleri, sevgiliyle beraber olan, sevgilinin emrine uyan bir muhabbet kuşatması içerisinde. Bundan dolayıdır ki âşıkların iç âlemi sevgiliyle baş başa kalabilen bir mekân olarak sırlar hazinesidir.)

El Kârda Gönül Yârda

Şah-ı Nakşbend Hazretleri'ne sormuşlar:

- Sizin tarikatınızın esası nedir?

Buyurmuşlar ki: “Halvet der-encümen, toplulukta yalnızlık... Zahirde halk, bâtında/iç âlemde Hak ile olmaktır.” Ve devam etmişler: “Bizim tarikatımızın esası sohbettir, halktan uzaklaşmakta şöhret, şöhrette ise afet vardır. Hayır; cemiyettedir, cemiyet de sohbettedir... Elverir ki, her iki tarafın hakkı verilsin.”

Toplum içinde yalnızlık anlamına gelen, Nakşbendiliğin esaslarından olan ‘Halvet der encümen’ sûfînin bir köşeye çekilmeyip halk arasına karışmasını, ancak bedenlen halk arasında iken kalben onlardan ayrı, yalnız ve Allah ile birlikte olmasını ifade etmektedir. Görünüşte halk ile, hakikatte Hak ile... El kârda gönül yârda/dest be kâr ve dil be yâr, beden pazarda kalp yârda/ten der bâzâr ve dil bâ yâr gibi deyimler bu mânâda kullanılmıştır. “Onlar, ne ticaret

ne de alışverişin kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı insanlardır."³⁵ âyetinde halvet der encümen prensibinin tavsiye edildiği kabul edilir. Bahâeddin Nakşbend Hazretleri hacca gittiğinde Minâ Pazarı'nda bir gencin yaklaşık 5000 dinarlık ticaret yaptığı hâlde kalbinin bir an bile Allah'tan gâfil kalmadığını müşâhede ederek ondan övgüyle bahsetmiştir.

Kudsî bir hadisteki: *"Kulum bana nafilelerle yaklaşmaya devam eder, sonunda onu severim. Onu sevince de işitmesi, görmesi, dili ve eli Ben olurum. Benimle işitir, benimle görür..."*³⁶ ifadelerinde halvet der encümen prensibinin anlatıldığı söylenir. Bu yönüyle halk içinde Hak ile olmak yeni ve orta dereceli sûfîlerin değil, tasavvufî eğitimin sonuna ulaşmış kişilerin ulaşabileceği bir makamdır. Halk içinde Hak ile olmak, sûfînin dünyevî bir iş ile meşgul olarak sıradan bir insan gibi yaşamasını ve bu sâyede mânevî hâlini halktan gizlemesidir.

Allah ile Birlikte Olmak

Hikmet ehlerinden birisine sormuşlar: *"Yalnızlığa nasıl tahammül edersin?"* Hikmet ehli: *"Ben yalnız değilim. Allah ile beraberim. Allah'ın benimle konuşmasını istediğim zaman, Kur'an-ı Kerim okurum. Ben, Allah ile konuşmak istediğimde de namaz kılarım."* diye cevap verir.

Kur'an-ı Kerim'in şuara Suresi'nde Allahu Teâlâ'nın, Firavun tarafından takip edilen Hz. Musa (as.) ve kavmi İsrailoğulları ile ilgili çok dikkatimizde olması gereken bir örneği vardır.

Musa (as.) ve ashabı Firavun zulmünden kaçarken Kızıldeniz'e gelirler. Ve önleri kapanır. Kaçacak hiçbir yerleri kalmaz. Arkadan yüz binlerce kişiden oluşan, kalabalık ve büyük bir orduyla Firavun gelmektedir. Bu sırada Hz. Musa (as.)'nın ashabı; "Eyvah! Yakalandık şimdi!" derler. Fakat bunun üzerine Musa (as.), bütün mü'minlere kıyamete kadar hayata nasıl bakmaları gerektiğini gösteren şu cevabı verir: "Asla! Ben Allah ile beraberim, mutlaka bana bir çıkar yol gösterir!" Zaten Kur'an-ı Kerim'de de bu minval üzere şöyle buyurulmaktadır:

*"Nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir ve Allah bütün yaptıklarınız görmektedir."*³⁷

Yavuz Sultan Selim, henüz beş-altı yaşlarında bir çocuktur. Amasya'daki sarayın bahçesinde ok talimi yapmaktadır. Yay boyunu aşmaktadır ama o bu yaşta attığını vurmaya başlamıştır. Babası Sultan II. Bayezid bir ağacın arkasında onu seyretmektedir. Yavuz son okunu da tam hedefe saplayınca, dayanamaz; saklandığı yerden çıkıp, oğluna sarılır:

-Allah gücüne güç katsın oğlum. Ama niçin yalnızsın?

Küçük Selim hayretle cevap verir:

- Yalnız değilim ki Sultan babam; Allah her yerdedir!

Aldığı cevap, Bayezid'i şaşırtır.

Yavuz Sultan Selim son anlarını yaşamakta iken, yanında Hasan Can vardır. Yavuz,

Hasan Can'a sorar:

- Hasan, bu ne hâl?

Hasan Can:

-Şimdi Allah ile birlikte olma zamanıdır sultanım!

Yavuz'un cevabı oldukça düşündürücüdür:

-Bre Hasan, sen bunca zamandır, bizi kiminle bilirdin?

"Ayrılık Gayrılık Yok, Gönüllerimiz Beraberdir."

Hulûsi Efendi Hazretleri İstanbul'da tedavi görürken Ya Şeyh/Hacı Muhyiddin Tütüncü ile ziyarete giden Emekli Müftü Mevlüt Sarioğlu duygulu bir şekilde, "Efendim, ihvanlar sizi soruyorlar, sizden ayrı kaldık, özlüyoruz. Soranlara ne cevap vereceğim?" diyerek ağlar.

Hulûsi Efendi (ks.): "Müftü Efendi, bizim ihvanımız ervah-ı ezelde ekilen tohumlardır. Elhamdülillah neşvü nema buluyorlar. Ayrılık gayrılık yok, gönüllerimiz beraberdir." buyururlar.

Manevî Beraberliğin Anahtarı: Aşk

Aşk, evvela Allah'tan kuladır. Allah kulu sever, sonra kul Allah'ı. Kulu yaratan ve ona aşk kabiliyetini veren Allah, bununla kendisini tanımasını istemiş ve bu yüzden kâinatı yaratmıştır.

Allah'ı tanımak ancak aşk ile mümkündür. Aşk bir meş'aledir ve kul Allah'ı ancak onun ışıyla görür. Ve gör-

düğü anda gerçek kulluk başlar. Kulluk mutlak itaattir. Bu açıdan bakıldığında kulluk, aslında seven ile sevilen arasındaki bir tavrın adıdır.

Bir kul (âşık), kendisinden istenen hizmeti (ayrılık acısına tahammül) ve verilen emri (kendinden vazgeçme, sevgili için olma, sevgili için can verme, akıl kaydından geçme vb.) yerine getirdiği ölçüde kulluğa (âşıklığa) adım atmış olur.³⁸

“Beni Sev, Beni Seveni Sev.”

Rivayete göre Allah, Davud (as.)'a:

“Ey Davud; Beni sev, Beni seveni sev ve Beni kullarıma sevdire; kullarım Beni sevsinler.” buyurdu.

Davud (as.):

“Bunu nasıl yapayım?”

Allah:

“Sen beni güzel bir şekilde an, Benim nimet ve ihsanlarımı onlara hatırlat; onlar Benden ancak iyilik bilsinler.” buyurdu.

Hz. Davud (as.)'a, Allah:

“Beni sevdiğini sanıyorsun. Eğer beni seviyorsan, dünya sevgisini kalbinden çıkar. Zira Benim sevgim ile dünya sevgisi bir gönülde toplanmaz. Ya Davud, dostlarımla samimi dostluk kur.”

Allah İçin Dost Edinmek

Rivayete göre Allah, Hz. Musa'ya sordu:

“Ya Musa, Benim için bir amel işledin mi?”

Hz. Musa:

“Ya Rab! Senin rızan için namaz kıldım, oruç tuttum, sadaka ve zekât verdim.” dedi.

Allah:

“Bütün ibadetler senin içindir. Namaz kıldın, sana burhandır. Oruç tuttum, sana cehennemden siper ve kalkandır. Sadaka gölge, zekât ise nurdur. Bunların hepsi sana, Benim için ne yaptın?” buyurdu.

Hz. Musa:

“Allah'ım; o hâlde Senin rızan olacak bir ibadete beni yönlendir.” dedi.

Allah:

“Ya Musa, Benim için dost ve yine Benim için düşman edindin mi?” diye buyurdu.

Hz. Musa, en faziletli ibadetin Allah için sevmek, Allah için nefret etmek olduğunu anladı.

Tasavvuf edebiyatında gönül, Hakk'ın nurunun tecelli ettiği bir merkezdir. Tasavvufî mânâda gönül; sırlar hazinesi, Allah'ın nazar ettiği mahal, ilâhî kemâlin ve cemâlin en güzel tecelli ettiği yerdir. Aşkla ilgili kodlar ve sırlar burada anlamlandırılır.

Mü'minin Gönül Hanesinin Nitelikleri

Ebu Hüseyin Nuri, “Kalplerin Makamları” adlı eserinde gönül hakkında şöyle diyor: “Bilinmelidir ki Allah, mü'minin vücudunun tam ortasında bir ev yaratmış, onu 'kalp/gönül' diye isimlendirmiştir. Ardından bu evi ortaklık koştuktan, bozgunculuk yapmaktan, kuşkudan ve kötü niyetten temizlemiştir. Sonra lütuf olarak bu eve bir bulut göndermiş, yağmur yağdırmış ve orada kesin inanç (yakîn), tevekkül, ihlâs, korku (havf), ümit (reca) ve sevgi (muhabbet) gibi rengârenk çiçekler bitirmiştir. Ardından bu evin ön (sadr) kısmına tevhid tahtını koymuş ve üzerine rıza yaygısını sermiştir. Sonra evin karşısına kökleri mü'minin kalbinde, dalları ise arşa kadar göğe uzanan bir ağaç dikmiştir. Tahtın sağına ve soluna su kanallarından (şariatlar) dayanaklar yerleştirmiştir. Ardından bu evde, rahmet bahçesine geçişi sağlayan bir kapı açmıştır. Allah, bu bahçede övgü, yüceltme ve zikir türünden rengârenk kokulu bitkiler yetiştirmiş ve kurtuluş denizinden gelen suları lütuf nehrine yönlendirerek bu bitkileri sulamıştır. Sonra bu eve üstünlük kandilini asıp takva nuru sayesinde bu en büyük ateşin parladığı kandilin ışığını yakmış ve sönmesin diye bu evin kapısını kilitlemiştir. Anahtarı eline almış ve ne Cebrail'i ne Mikail'i ne İsrail'i ne de yaratılmışlardan kimseyi (bu anahtarla ilgili) görevlendirmiştir.

Bir zaman sonra Allah (cc.), herkese şöyle hitap etti: “Burası benim yeryüzündeki hazinem, nazarımın kaynağı, birliğimin yurdudur. Ben burada oturuyorum. Ne güzel bir ev sahibi ve ne güzel bir ev!”³⁹

Hulûsi Efendi (ks.)'nin yukarıdaki beytinde gönül; Hakk'ın, aşkın, sırların, hikmet ve bilginin merkezi olarak işlenmiştir. Gönül, Allah'ın gizli sırlarının yazılı olduğu gizli sırlarla dolu bir sayfadır. Bütün sırlar bu noktada toplanır.

Kalplere gayb hazinelerinden gelen manevî nurlar ve ilâhî tecelliler maarif olarak ortaya çıkar. Kalbin süveydâsına giren nurların neticesi olarak, gönül sarayında Allah'tan başka bir şeyin ortaya çıkmaması ve kalp sahibinin Allah'tan başka bir şey sevmemesidir. Bu yüzden bazı ârifler, "İman kalbin zahirinde kalırsa, mü'min dünyaya da ahirete de meyleder. Bir kere Hak ile bir kere de halk ile ünsiyet eder. Lâkin iman nuru kalbinin süveydasına girmiş olan mü'min imanında kâmil olur. Dünyadan nefret eder ve hevayı terk eder." dediler.⁴⁰

Hikem-i Ataiyye'de Bir Öğüt

"Ey mürid, çok defa sana gelen ilâhî nurlar kalbini mâsiva ile dolu bulunca bırakıp giderler. Kalbini ağyardan boşalt ki, Cenab-ı Hak onu maarif ve sırlarla doldursun."

Rabbanî ilimler ve ilâhî sırlar âriflerin kalbine levh-i mahfuzdan yansır. Bazen bu ilim ve sırlar mal, evlat ve dünya emelleriyle ilgilenen kalplere de gelir. Fakat bu gibi kalplerde tecelli edecek yer bulamaz; mâsiva ile kirlenmiş yerde kalamayıp geldiği yere geri dönüp gider. Onun için Rabbanî nurların ve sırların tecellisini arzu eden mü'min kalbini mâsiva ilgisinden uzak tutmalıdır ki, ledün manaları kendisine açılsın. Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur:

“Bizim rızamızı kazanmak için maddî ve manevî mücahede eden iman sahiplerine elbette bize ulaştırın yolları gösteririz.”⁴¹

Günlerden birinde Mecnun'a rastlayan bir gönül ehli, onun hâlini bilen bir yolcu, bütün içtenliğiyle sordu: “Leyla hakkında ne biliyorsun? Bana Leyla'dan haber ver!” Mecnun, o anda baş aşağı yıkıldı, yola serilip kaldı. Sonra inler gibi mırıldandı:

“Bir kere daha Leyla de! Eğer Leyla'yı bilmek istiyorsan bir kere daha Leyla de. Yoksa benden bir şeyler sorup durman beyhude. Madem Leyla diyorsun, soruna cevap olarak Leyla adı kâfi değil mi? Ne kadar mana incisi delinse, yine de Leyla adı kadar değerli değildir. Leyla'nın adını andın mı, cihan içinde cihanlarca sır söyledin demektir. Leyla adı hatırımda dururken başka bir adı ansam küfürdür bu.”⁴²

*“Mürşid elin tutmayan
İkrarlığa yetmeyen
Vârını terk etmeyen
Derviş olası değil”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(Bir mürşid-i kâmile intisap etmeyen, onun izini takip etmeyen,
onun öğütlerine kulak vermeyen derviş sayılmaz. Mürid;
ikrarındaki söze sadık kalan, dünya varına itibar etmeyendir.
Dervişlik, dünyevî itibarları terk eylemektir.)*

VARINI TERK EDİP YOKLUĞA ERİŞEN DERVİŞLER

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri gerek eserlerinde gerekse bizzat yaşantısında örnek bir insan olarak bizlere yol göstermiştir. O, Divan'ındaki satırlarda mürşid-i kâmilin önemine işaret buyurmaktadır.

Mürşid-i kâmiller, insanları Allah'ın ve Rasûl'ün emirlerine davet eden, nefsin ve şeytanın tuzaklarından müntesiplerini kurtarmak için, onların mânevî dereceler kazanması için gayret eden rehber insanlardır.

Onların ellerini tutanlar, onlarla oturanlar, sadâkat ve sevgide sebat edenler, sapıklığa düşmez ve hüsrana da uğramazlar. Çünkü kâmil iman sahibi olan rehber insanlar, sevdiklerini Allah için severler, Allah'ın kullarına karşı da çok şefkatli ve merhametlidirler. Allah'ın ve Rasûl'ün hatırını her şeyden üstün tutarlar. İntisap edip elini tutan sadık gönülleri ahlâk-ı Muhammedî üzere terbiye ederler.

İmâm-ı Rabbânî Hazretleri Mektûbât'ında şöyle buyurmaktadır: «Bir sâlik şu iki şeye dikkat ettiği müddetçe ona

ne kadar mânevî sıkıntı gelirse gelsin o sıkıntıları başarıyla aşabilir. Bunlar; müşşid sevgisi ve sünnet-i seniyyeye tâbî olmaktır.”

Bir sâlik şunu hiç hatırından çıkarmamalıdır ki; bir mürid, Allah (cc.)'a giden yakınlık yolunda mânevî derecelere ancak müşşidi vasıtasıyla ulaşabilecektir. Bunun için de gönlünde müşşidine karşı derinden samimi bir sevgi ve saygı beslemelidir. Müşşidden gerçek manasıyla istifade saygı ve sevgi ile mümkün olabilir. Sevgisi, saygısı olmayanın istifadesi olamaz.

Sâlik şunu çok iyi bilmelidir ki, mânevî terbiyesini kabul ettiği müşşidine karşı kalbinde sevgi kırıklığı ve saygı eksikliği varsa, bunları düzeltmeden o yoldan, o kapıdan mânen bir haz alması mümkün değildir. Öyle ise insan önce gönlünde terbiyesini kabul etmiş olduğu müşşidine karşı nasıl duygular beslediğini ciddi manada gözden geçirmek zorundadır. Mürid intisabında vermiş olduğu ikrara verdiği söze sadık kalmalı ve kendini yetiştirmelidir. Sözünde sadık kalamayan, ahdini bozan hakikatte mürid de olamaz.

Hulûsi Efendi Hazretleri'nin öğütlerinden biri de, “Vâ-rını terk etmektir.” Tasavvufî yolculukta nefis varlığından geçilmeden gerçeğe ulaşamaz.

Varlığı Bırakıp Maneviyat Kazananlar

Kendi varlığının tohumunu bilinmezlik toprağına gömenler yani adsız, sansız olanlar maneviyatta kazanır. Çünkü toprağa karışıp kaybolmayan tohum yeşerse de fayda vermez.

Dervişin toprak gibi olması, şöhret sebeplerini terk etmesi demektir. Şöhretten sonra Hak yoluna girilse, yine alçaklık göstermek ve nefsi görmemek gerekir. Zira toprak gibi alçak olmayan gönülde hikmet nebatı bitmez. Toprağın altında gömülü olmayan tohum bitse bile faydalı olmaz.

Sülûkunun başında şöhrete düşkün olan sâlik, işin sonunda pek az feyiz bulur. Çünkü ihlâsın gerçekleşme derecesi, bilinmezlik, adı sanı bulunmamak derecesiyle orantılıdır. Bu yüzden her sâlikin şöhret sebeplerinden kaçması ve halkla kaynaşmaktan çekinmesi lazımdır. Şu kadar ki, bekabî'l-lah, seyr-i ilâllah makamlarından sonra Îlâhî irade ister kulunu ortaya çıkarır, isterse gizler.

Ebu Sitretüt Abbas (ks.) buyurdu:

“Her kim, ortaya çıkmayı severse ortaya çıkıp görünmenin kulu olur. Gizli kalmayı seven ise gizliliğin kuludur. Her kim Allah'ın kulu olursa, Hak onu meydana çıkarsın veya gizlesin fark etmez.”

İbrahim Edhem (ks.) buyurdu: «Şöhreti seven, Allah'a sadık olamaz.”

Eyüb Sahtiyani buyurdu: “Ancak Cenab-ı Hakk'a sadık olan hâlis kul, yerinin bilinmemesiyle sevinç duyardır.”

“Bana öğüt verin.” diyen birine Bişr bin Haris Hazretleri şöyle buyurdu: “Namını ve şanını belirsiz ve yiyeceğini helâlden temin et!”

Bazı ârifler: “Halk arasında tanınmayı seven kimse, ahiret tadını bulamaz.” demişlerdir. Şan kazanmayı ve yük-

selmeyi sevmenin, şöhretin en büyük zararı, saadet sermayesi olan ibadet ihlâsını bozmasıdır. Zira Hicr Suresi 40. ayetine göre feyiz ve felâhın sebebi olan ihlâs, Hak muamelelerinden halkı çıkarmaktır.

İnsana nispetle ilk yaratılan, insanın nefsidir. Onu gözden çıkarmak ancak bilinmezlikle olduğundan bazı evliya, insanların haklarındaki hüsnü zannını gidermeye çalışırken şeriatta mübah olan fakat insanlar arasında çirkin ve ayıp sayılan bazı tabîî hallerde bulunmuşlardır. Devrin hükümdarı kendini ibadete veren meşhur bir âbidin ziyaretine geldiğinde, hükümdarın kendisini hor görmesi için laubali bir şekilde bakla yemeğe başlamış, bunu gören hükümdar onun hakkında iyi düşüncesinden dönmüştür.⁴³

Varını Terk Edip Yokluğa Erişenler

Hikem-i Atâiyye şerhinde varı terk edip yokluğa erişmenin önemi şöyle özetlenmektedir:

“Bütün kâinat yokluk ve karanlıktır. Yaratılmışları Hakk'ın zuhur tecellisi var edip aydınlattı. Her kim yaratılmışları görür de, onda veya onunla beraber veya ondan evvel veya ondan sonra yaratıcı Hakk'ı görmezse, şüphesiz nurlardan ayrı kalır. İlâhî maârif güneşi, yaratılmış şeylerin bulutlarıyla örtülüdür.

Zulmet-âbâd idi işbu ekoân

Etti izhâr anı nûr-ı Yezdân

Âlemi rü'yet edip de anda

Görmeyen Hakk'ı dahi her yanda

Şüphesiz berk-i vücûd-ı envâr

Anı fevot ettiği artık derkâr

Neyyir-i evc-i semâ-yı irfân

Ebr-i âsâr ile andan pinhân

(Bu kâinat yokluk karanlığı içindeyken Hakk'ın nuru onu ortaya çıkardı. Kâinata bakıp da her yanda Hakk'ı görmeyen, şüphe yok ki, varlığın parlak nurlarını kaybetmiştir. O kimse için irfan göğünün burcundaki güneş, eserlerin yani yaratılmışların bulutlarıyla örtülüdür.)

Yokluk karanlık, varlık aydınlıktır. Yaratıklar aslında karanlık bir yokluktur ve (âdem-i muzlim) Cenab-ı Hakk'ın nurunun tecelli yeri ve zuhur aynası olmakla aydınlanırlar. Şu halde ekvâna (yaratılmışlara) mevcut demek mazhar olmak bakımından mecazdır. Hakiki mevcut, Cenab-ı Hak'tır. Çünkü âlemde bazısı yaratıcı, bazısı yaratılmışlarla varlık kazanan birçok varlık olamaz."⁴⁴

Derviş, Arkadaşı İçin Hizmetkârdır

Dervişe bir gün sormuşlar:

- Sevginin sadece sözünü edenlerle onu yaşayanlar arasında ne fark vardır?

Size farkı göstereyim deyip, önce sevgiyi dilden kalbine indirememiş olanları çağırarak onlara bir sofraya hazırlamış. Hepsi sofrada yerlerini almışlar. Derken tabaklar içinde sıcak çorbalar gelmiş ve arkasından da derviş kaşıkları denilen bir metre boyunda kaşıklar.

Derviş şöyle bir şart koymuş:

- Bu kaşıkların ucundan tutup öyle yiyeceksiniz.

Peki deyip çorbalarını içmeyi denemişler.

Fakat kaşıklar uzun geldiğinden sıcak çorbayı döküp saçmaktan hem kendilerini yakmışlar hem de ağızlarına bir damla bile götürememişler. En sonunda bakmışlar olacak gibi değil, sofradan aç kalkmışlar.

Daha sonra derviş, bu defa sevgiyi gerçekten bilenleri yemeğe çağırmış. Yüzleri aydınlık, gözleri sevgi ile gülümseyen insanlar gelmiş, sofraya oturmuş. Onlara da aynı şartı dile getirmiş.

Her biri uzun kaşığını çorbaya daldırılmış, sonra karşısındaki kardeşine uzatarak çorbalarını içmişler Böylece her biri diğerini doyurmuş ve sofradan afiyetle şükrederek kalkmışlar.

Derviş, sevgiyi gerçekten yaşayanların farkını soranlara:

- İşte! Kim ki hayat sofrasında yalnız kendini görür ve doymayı düşünürse o aç kalacaktır. Ve kim kardeşini düşünür de doyurursa o da kardeşi tarafından doyurulacaktır. Şüphesiz şunu da unutmayın: Hayat pazarında her zaman, alan değil veren kazançlıdır.

Dervişler Dünyalık İstemezler

Bir derviş, köşede sessizce dua etmekteymiş. Uzaktan zengin bir tüccar, dervişi izlemeye başlamış. Dervişin bu

kendini adanmışlığı ve yüzündeki huzur çok dikkatini çekmiş. Dervişin yanına yaklaşmış. Derviş'e bir kese altın sunmuş.

- Bu altını Allah rızası için kullanacağını biliyorum. Lütfen altını al, demiş.

Derviş:

- Bir dakika. Senden bu altını almam adil mi onu öğrenmiyorum. Sen varlıklı biri misin? Evde daha altının var mı, demiş.

Tüccar:

- Tabii ki evde en az 1000 adet altınım daha var, alabilirsin, demiş.

Derviş:

- 1000 tane daha altının olmasını ister misin, diye sormuş.

Tüccar:

- Niye olmasın, tabii ki. Her gün daha çok para kazanabilmek için çalışıyorum, demiş.

Derviş:

- Yani elindekilere rağmen, 1000 tane daha altının olmasını istiyorsun.

Tüccar:

- Kesinlikle. Ben her gün daha çok para kazanabilmek için dua ederim, demiş.

Derviş, tüccarın kendisine uzattığı paraları elinin tersiyle itmiş.

- Özür dilerim. Senin altınlarını kabul edemem. Zengin bir adam bir dilencinin parasını kabul edemez.

Tüccar sinirlenmiş.

- Sen bana dilenci, kendine de varlıklı mı dersin?

Derviş sakin sakin:

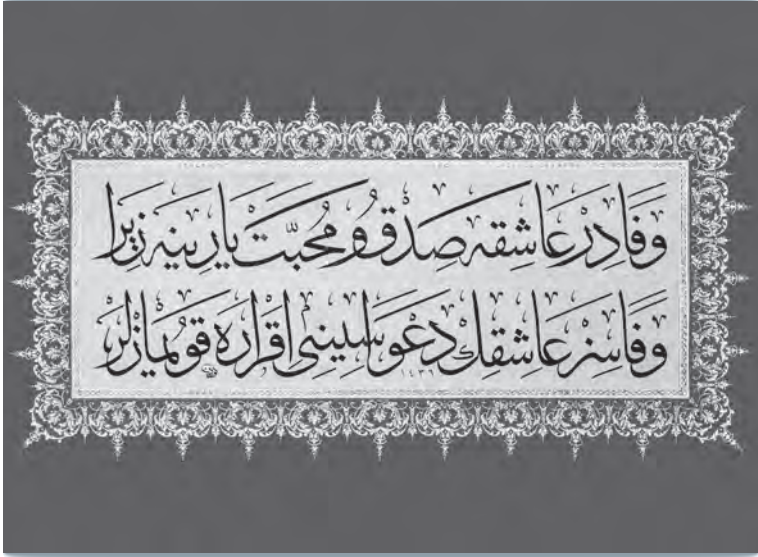
- Ben varlıklıyım, çünkü Tanrı'nın her sunduğu bana mutluluk veriyor, şükran duyuyorum. Sen dilencisin çünkü ne kadar çok şeye sahip olsan da bu seni tatmin etmiyor ve Allah'a daha çok, daha çok diye yalvarıyorsun.

Kanunî'yi Kabul Etmeyen Derviş

Zamanın padişahu Kanunî Sultan Süleyman Han, Sîneçâk Yusuf Baba hakkında anlatılanları ve tasavvuftaki yüksek derecesini işitmiş. Sîneçâk Yusuf Baba'yla sohbet etmek ve ondan istifade etmek üzere saraya davet etmiş. Fakat Sîneçâk Yusuf Baba, sultanlardan, devlet adamlarından ve dünya adamlarından uzak durmayı kendine prensip edindiği için daveti kabul etmemiş. İkinci ve üçüncü davetleri de kabul etmeyince, Kanunî Sultan Süleyman; "O gelmezse biz gideriz." deyip saltanat kayığına binmiş ve Sütlüce İskelesi'ne yanaşmış. Sîneçâk Yusuf Baba'ya, "Sultan sizi ziyarete geliyor." diye haber verdiklerinde: "Söyleyin gelmesin!" buyurmuş. Etrafında bulunan talebeleri Şeyh'in sözlerine şaşır: "Ne olur kabul ediniz." dercesine bakışlarıyla yalvarmışlar. Fakat Şeyh Sîneçâk Yusuf Baba

yine kabul etmemiş. Sultan, dergâhın kapısına kadar gelmiş. Talebeleri belki de Şeyh Efendi son anda biraz yumuşar diye düşünmüşler. Sîneçâk Yusuf Baba oturduğu yerden kalkmış, tatlı tatlı gülümsedikten sonra hiçbir şey olmamış gibi; "Pekâlâ, o gelirse biz gideriz." buyurmuş. Derviş hücrelerinden birisine girmiş, cübbesinin geniş tarafını başına doğru çekip yere uzanmış. Padişah ve beraberindekiler dergâha girmişler. Sîneçâk Yusuf Baba'yı yere uzanmış, cübbesini de yüzüne örtmüş olarak görünce şaşırılmışlar. Yüzünü açıp baktıklarında vefat etmiş olduğunu görmüşler. Kanunî Sultan Süleyman Han, bu olanlar üzerine Sîneçâk Yusuf Baba'nın dergâhından mahzun ve üzüntülü olarak ayrılmışlar.

*“Vefâdar âşika sâdk u muhabbet yârına zîrâ
Vefâsız âşıkın davasını ikrara koymazlar”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

(Aşk yolunda olan muhabbet ehli sadık gönüllere en çok yakışan şey vefadır. Vefâsız olanlar bu konu hakkında, sevgi hususunda konuşamazlar.)

SIDK VE MUHABBETİN GÖSTERGESİ AHDE VEFÂ

Vefâ, gönül bahçelerinde yetişen bir güldür. Vefâlî insanlar duygu, düşünce ve tasavvurda aynı şeyleri gül güzelliğiyle paylaşan kişilerdir. Kin, nefret ve kıskançlık gibi duygular vefâkâr gönüllerde kendilerine yer bulamaz. O gül ki, sevgi suyuyla beslenir, dalları yeni goncalar açar, güzelliklerle süslenir. Vefâyı şiar edinenler, konuşurken doğru söyler, verdiği sözde durur, ettiği yeminlere sadık kalır.

Kur'ân-ı Kerim'de, Yüce Allah (cc.), kendisinin vefâlî olduğunu dile getirdiği gibi, vefâyı başta peygamberler olmak üzere seçkin kişilerin özelliklerinden ve insanlığın temel iyiliklerinden biri olarak zikreder.

Hz. Ebûbekir (ra.)'in İslâm tarihindeki vefâkârlığını ve yüceliğini bir şiirinde Hassan b. Sabit (ra.) şu şekilde terennüm etmektedir:

*Eğer sâdik bir dostu anıp üzüleceksen,
Kardeşin Ebû Bekir'i hatırla güzel işleriyle.
O, Peygamberden sonra en iyisiydi yaratıkların,
Ve en âdili, günahattan en sakınan,
O, omuzladığı dâvâyâ en vefâkâr,
O, Peygamberi doğrulayan ilk insan.
O, en tehlikeli anda Muhammed'e yâr.
Düşmanlar dağı çepeçevre sarıp tırmandığında,
İkinin ikincisiydi, yüksek mağarada.
Ondaki Rasûl aşkını görünce bildiler,
Hiç kimse denk olamazdı bu kahramana.*

Tarikat-ı aliyenin büyüklerinden Ebû Ali Fârmedî Hazretleri, Şeyhi Ebû Saîd ve kendilerine eşlik eden kalabalık bir topluluk ile birlikte Mihene'ye giderler. Yolda bir dağın eteklerine varırlar. Önlerine yabanî ve yırtıcı bir hayvan çıkar. Kafiledeki herkesin yüzünde şafak atar ve hemen oradan kaçırlar. Ebû Saîd ise olduğu gibi atının üzerinde durur. Yabanî hayvan yaklaşıncı, Ebû Saîd atından iner. Hayvancağız önünde yuvarlanmaya ve kıvrılmaya başlar. Bir süre sonra Ebû Saîd'in, yabanî hayvana; «Zahmet ettin, artık dön.» demesi üzerine, hayvan geri döner ve oradaki dağa yönelir. Dervişlerin hepsi Ebû Saîd'in huzuruna gelip; «Efendim, ne oldu?» diye sorarlar. Şeyh; «Bu dağda yıllarca birbirimizle arkadaş olmuş, her ikimiz de birbirimizin (feth ve) feyizlerine tanık olmuştuk. Buradan geçeceğimizi haber alınca geldi, ahdini tazeledi. Zaten ahde vefâ imandandır. Her kimde ahlâk varsa her şey

onun yanına o ahlâkla (huy, tabiat) gelir. Bakınız İbrahim (as.) bir ahlâk yolunu tuttuğundan ister istemez ateş onu, güzel huyuyla/güllerle karşıladı.» şeklinde cevap verir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri şöyle buyuruyor:

Vefâdar âşîka sâdk u muhabbet yârına zîrâ

Vefâsız âşîkîn davasını ikrara koymazlar

(Aşk yolunda olan muhabbet ehli sadık gönüllere en çok yakışan şey vefadır. Vefâsız olanlar bu konu hakkında, sevgi hususunda konuşamazlar.)

Peygamber Efendimiz (sav.)'in Vefâsı

Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav.), yaratılmış herkesten üstün olarak vefâ duygusu ile donanmıştı. Sadece insanlara karşı değil, taşa toprağa karşı bile vefâyla dopdoluydu. Mekke'yi arzular, Uhud'a uğrar ve sık sık ilk konağı olan Kuba'yı ziyaret ederdi. Çünkü orası Mekke'den ayrıldıktan sonra kendisine sinesini açıp, bende kalabilirsin diyen yerdi. Hz. Peygamber Efendimiz ise, sen beni misafir ettin, ağırladın dercesine her cumartesi mutlaka Kuba Mescidi'ne uğramaya çalışırdı. O, biz onu severiz, o da bizi sever dediği Uhud Dağı'nı da ziyaret ederdi. Keza Medine'nin Mezarlığı Baki'ye gider, oradakilere selâm verir ve dua ederdi. İşte onun için bu konuyla alâkalı araştırma yapan dost-düşman herkes diyor ki: Hz. Muhammed (sav.)'in cemaati kadar O'na bağlı bir cemaat ve cemaatine O'nun kadar bağlı ikinci bir lider ne gelmiştir ve ne de gelecektir.

Hudeybiye'ye elçi olarak gönderilen Urve İbn-i Mesud, Hudeybiye'de kaldığı süre zarfında hayret ve hayranlık içerisinde ashab-ı kiramın Peygamber Efendimiz'e olan vefasına, onun etrafında adeta bir pervane gibi döndüklerine şahit olmuş, Hudeybiye'den ayrılıp Kureyşlilerin yanına döndüğünde onlara şöyle hitap etmişti:

“Ey kavmim! Allah'a yemin olsun ki ben, birçok krallara, Kayser'e, Kisra'ya, Necaşi'ye elçi olarak gittim. Vallahi bunlardan hiçbirinin adamlarını, ashabının Muhammed'i tazim ettiği gibi tazim eder olarak görmedim! Vallahi Muhammed'in ashabı, O bir şey emrettiği zaman, derhal onu yerine getirmeye çalışıyorlar. Abdest aldığı anda abdest suyunu almak için birbirleriyle yarışıyorlar. Saçlarından bir şey düşse onu almaya koşuyorlar. Muhammed konuştuğu zaman seslerini kısıyorlar. O'na olan tazimlerinden yüzüne bile dikkatle bakmıyorlar! Bu Zât size hayırlı bir yol sunuyor! O'nu kabul edin!”

Hulûsi Efendi (ks.) Vefâyı Anlatıyor

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri'nin kendi şahsî kütüphanesinde bizzat el yazısıyla kaleme aldığı yüzlerce notları var. Bunların tamamı H. Hamideddin Efendi'nin himmet ve gayretleriyle dijital arşive aktarılacak suretiyle muhafaza edilmektedir. Zaman zaman bunlardan bazılarını sizlerle paylaştığımız oldu. Bu yazımızda da konunun denk düşmesi vesilesiyle “vefâ” temalı, ama çok öğüt verici bir notunu birlikte okuyalım, nasîbimiz miktarınca hisse alalım:

“Mekârim-i Ahlâk-ı İslâmiyyeden Bir Numûne

‘Cenâb-ı Fârûk-ı a‘zam ekâbir-i ashâb-ı kirâm ile birlikte bulunmakta oldukları halde kendisi güzel esvâblı temiz bir genç huzûr-ı akdeslerine dâhil oldu.’ diye başlayıp devam eden ahlak tablosunu, Hulûsi Efendi Hazretleri'nin el yazısı ile Osmanlıca kaleme aldığı bu notun bazı bölümlerini sadeleştirerek siz değerli okuyucularımızın daha rahat anlayacağı şekilde sunacağım:

Hz. Ömer-i Fârûk (ra.) ashâb-ı kirâmın büyükleriyle birlikte buldukları bir sırada güzel giyimli, temiz bir genç yüksek huzurlarına girdi. Bu delikanlıyı yine onun gibi iki delikanlı, iki tarafından tutarak sürükleyerek getiriyorlardı.

Hz. Ömer (ra.) evvelâ iki gence, sonra üçüncü gence baktı, onların hali dikkatini çekti. İki delikanlı şu şekilde konuştular:

- Biz iki kardeşiz. Kabilesi içinde gayet saygın ve faziletli olan babamız bugün bahçesinde gezmekte, yetişmiş meyvelerden toplamakta iken şu delikanlı tarafından öldürülmüştür. Adaletle hükmediniz, bizim hakkımızı ondan alınız.

Hz. Ömer (ra.), üçüncü kişiye hitaben:

- Duydun, ne cevap vereceksin, dedi.

Bu delikanlı asla tereddüt göstermiyordu. Kendinden emin, gönlü rahattı. Dudaklarında yüzünün güzelliğine güzellik katan bir tebessüm ışıltısı vardı.

Açık ve düzgün bir hitabetle:

- Ey mü'minlerin emiri, iddia eden gençler doğru söylüyorlar. Hakikatten başka bir şey söylemediler. Başımdan geçenleri anlatayım. Ne ferman buyurursanız ona razıyım. Ben çölde yaşayan biriyim. Ziyaret maksadıyla ailemi alarak buralara gelmiştim. Bu sabah bu belde yakınlarına geldim. Girdiğimiz yol bizi bahçelerin bulunduğu bir mevkie ulaştırdı. Yanımızda atlarımız ve kısraklarımız da vardı. İçlerinde güzelliği ile gönülleri cezbeden, asil, doğurgan bir atım vardı ki, diğerlerinin ortasında endamlı yürüyüşünü görenlerin hayran olmaması mümkün değildir. Bahçelerden birinin duvarından bir dal sarkmıştı. Bu dal hayvanın iştahını celbetti. Boynunu uzatarak daldan kopardı. Ben derhal atı tutup çektim. Birden duvarın kenarından bir ihtiyarın öfkeyle gelmekte olduğunu gördüm. Çok kızgın bir halde sağ elindeki taşı ata doğru attı. Gözün bakmaya kıyamadığı o güzel hayvan bir tarafa yıkılarak öldü. Ben bu hali görünce şuurumu kaybedip taşı elime aldım ve ihtiyara attım. Eceli gelmiş ki, bir feryat ile ömrü son buldu. Kaçmak istedim, fakat bu delikanlılar beni yakaladılar ve yüksek huzurunuzda getirdiler.

Hz. Ömer (ra.):

- Sen cinayeti itiraf ettin. Kurtuluşun kalmadı, kısas lazım geldi, buyurdu. Delikanlı sükûnetini bozmayarak dedi ki:

- Mademki dinî hüküm budur, mü'minlerin emirine uymak farzdır, duydum ve itaat ettim. Lakin benim küçük

bir kardeşim var. Babam vefat etmeden önce ona verilmek üzere haylice altın bırakmıştı. Küçük kardeşimi bana emanet ederek; 'Oğlum, şu altınlar küçük kardeşinindir. Bunları muhafaza et.' demişti. Ben bu altınları bir yere gömdüm. Yerini benden başka bilen yoktur. Eğer hüküm şimdi icra olursa o altınlar orada kalır. Yetimin hakkı zayı olur. Yarın Allah'ın huzurunda yetim benden bu hakkı istediğinde ben de bu mazereti sunarım. Fakat üç gün müsaade buyrulursa o emaneti bir emin kişiye teslim eder, döner gelir size teslim olurum. Bu konuda bana kefil olacak da vardır.

Ey Ebâ Zer, kabul ediyor musun?

Hz. Ömer (ra.), bir müddet düşündükten sonra dedi ki:

- Kim bu delikanlıya kefil olur?

Delikanlı, orada bulunanlara göz gezdirerek Ebû Zer Hazretleri'ni işaretle:

- İşte bu zat bana kefil olacaktır, dedi.

Hz. Ömer (ra.):

- Ey Ebâ Zer, kabul ediyor musun, buyurdu. O övülmüş sıfatlarla bezeli insan:

- Evet, üç güne kadar döneceğine kefilim, diye cevap verdi.

Yüce kıymetli sahâbîler arasında iyi bilinen Ebû Zer Hazretleri'nin kefaleti elbette iddia sahibi gençler tarafından da kabul gördü.

Üçüncü gün oldu, verilen süre dolmak üzereydi. Davacı

gençler Hz. Ömer (ra.)'in huzuruna geldi. Ebu Zer (ra.) de orada bulunuyordu. Babası öldürülen gençler dediler ki:

- Ey Ebû Zer, kefalet ettiğin şahıs nerede? Hiç gelir mi? Biz, verdiğin söz yerine gelmedikçe buradan ayrılmayız.

Ebû Zer (ra.):

- Verilen süre dolsun, o delikanlı dönmezse, Allah biliyor ki hükmün yerine gelmesine razıyım, dedi.

Hz. Ömer (ra.):

- Delikanlı gelmekte gecikir veya gelmezse Allah'a yemin ederim ki, dinî hükmü infaz ederim, dedi.

Ebû Zer (ra.) muttasıf olduğu güzel ahlâk ile ümmetin gözünün nuru ve sevinç kaynağıydı. Öyle üzüntü verecek bir konu ki, tarifi imkânsız... Ashabın ileri gelenleri, iddia sahibi gençlere diyet teklif ettiler. Onlar asla razı olmayıp, davalarında ısrar ediyorlardı. Orada bulunanların hayret ve heyecanı son derece üst bir seviyedeiken, üç gün izin alıp giden genç, yüzünden ter daneleri dökülür halde iken aceleyle gelip, Hz. Ömer'in huzuruna çıktı.

- Yetimi dayılarıma teslim ettim. Onun ve benim malımın bulunduğu yeri onlara gösterdim. Ancak gelebildim çünkü görüyorsunuz hava sıcak, yerimiz ise hayli uzaktır.

Halkın bu delikanlının ahdine vefâ gösterip sözünü yerine getirmekteki titizliğine taaccüp etmeleri üzerine genç dedi ki:

- Mert olan sözünde durur, kim ölümden kurtulur?
Dünyada ahde vefâ kalmadı sözünü söyletir miyim?

Mertlikte bu kadar güzel bir örnek tavır gösteren bu delikanlının kabilesini tanıyıp tanımadığı hususunda Ebû Zer (ra.)'den malumat istediler. Örnek ahlâkıyla ashâb-ı kiram arasında gıpta edilen bu kâmil insan şöyle cevap verdi:

- Bu delikanlıyı tanıyıp bilmem. Sizin huzurunuzda bana teklif edilen kefaleti reddetmeyi uygun bulmadım. 'Âlemde fazilet kalmamış.' mı denilsin?

Babası öldürülen gençler, bu söz üzerine davalarından vazgeçtiler. Beytü'l-malden babalarının diyetinin ödenebileceğinin teklif edilmesi üzerine:

- Dünyada kerem sahibi kimse kalmadı denilmemesi için, Allah rızası kastıyla davamızdan vazgeçtik, diyerek diyet ödemesini de kabul etmediler."

*“Sabr edip Hak’dan gelen cümle belâyâ razı ol
Dostdan ihsandır deyüben ehl-i idrâk olagör”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(Allah’tan sana imtihan için gönderilen bütün sıkıntılara
sabredip rıza göster; asla isyan etme. Ârif insanların anladıkları
gibi, kâmil insanların gösterdiği tahammül gibi karşıla, sevenin
sevdiğine içinde ihsanları olan sınavı gibi kabul et.)*

SABRETMEYİ ÖĞRENEBİLMEK

Yaşadığımız hayat içerisinde karşılaştığımız zorluklara ancak ve ancak imanımızın gereği olarak sabır ile tahammül edilebilir. Sıkıntılara göğüs germenin çaresi sabırdan geçmektedir. Bir zorluk karşımıza çıkmışsa, o zorluğa dayanıldığı müddetçe, sabır gösterildiğinde inşallah bir kolaylık elbette vardır. Yüce Allah (cc.) ayet-i kerimede mealen şöyle buyurmaktadır:

“Şüphesiz güçlkle beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten, güçlkle beraber bir kolaylık vardır. Öyleyse, bir işi bitirince diğerine koyul. Ancak Rabb’ine yönel ve yalvar.”⁴⁵

Her güçlkle beraber bir kolaylık var olduğuna göre, Allah’ın yardımının da bizimle olacağına inançla Yüce Rabb’imize sığınmalıyız. Sabır, sıkıntının geldiği anda ona göğüs germekle gösterilir. Sabır gösterilecek ise, işte tam bu noktada -yani zorluk geldiği anda- gösterilmelidir. Peygamber Efendimiz (sav.) bir hadislerinde sabır gösterilmesi gereken zamanı şöyle vurgulamaktadır:

Enes İbni Mâlik (ra.)'ten rivâyet edildiğine göre Nebî (sav.), (çocuğunun) mezarı başında (bağıra-çağıra) ağlayan bir kadının yanından geçti.

Ona: *"Allah'tan kork ve sabret!"* buyurdu.

Kadın: *"Çek git başımdan; zira benim başıma gelen felâket, senin başına gelmemiştir."* dedi.

Kadın, Hz. Peygamber (sav.)'i tanıyamamıştı. Kendisine, onun Peygamber (sav.) olduğunu söylediler. Bunu duyar duymaz Peygamber (av.)'in kapısına koştu, orada kapıcılar yoktu. Özüür beyân etmek üzere Hz. Peygamber (sav.)'e:

- Sizi tanıyamadım, dedi.

Peygamber (sav.) de: *"Sabır dediğin, felâketle karşılaştığın ilk anda dayanmaktır."*⁴⁶ buyurdu.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri bir beyitlerinde şöyle buyurmaktadır:

Sabredip Hak'dan gelen cümle belâya razı ol

Dostdan ihsandır deyüben ehl-i idrâk olagör

(Allah'tan sana imtihan için gönderilen bütün sıkıntılara sabredip rıza göster; asla isyan etme. Ârif insanların anladıkları gibi, kâmil insanların gösterdiği tahammül gibi karşıla, sevenin sevdiğine içinde ihsanları olan sınavı gibi kabul et.)

Belâ Arapça bir kelime olup iki anlamı vardır. Bunlardan birincisi "evet", ikincisi ise "dert, sıkıntı, ızdırab" anla-

mıdır. Kur'an'da imtihan ve deneme anlamında kullanılan kelimeler arasındadır. Her ne kadar belâ, dilimizde gam, keder, sıkıntı anlamlarında geçiyorsa da belâ kelimesi hayır ve şer için de kullanılmıştır. Allah, kulunu hayırla imtihan edebileceği gibi şer ile de sınavabilir. Ancak daha çok şer için kullanılmaktadır.

Allah, kullarını dünyada çeşitli vesilelerle sınamaktadır. Bu bazen bir musibet, âfet olabilirken bazen de içinden çıkılması çok güç bir ceza olabilir. Ama belâ şerde olabileceği gibi hayırda da olabilmektedir. *"Hükümranlık elinde olan Allah, yücedir. O, hakkıyla her şeye gücü yetendir. O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için, ölümü ve hayatı yaratandır..."*⁴⁷

Yaratan'ın *"Elestü bi Rabbiküm."* yani *"Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?"* sorusuna, yaratılmışların *"Kaalu belâ."* yani *"Evet, sen bizim Rabb'imizsin."* cevabı vermesi üzerine şekillenmiş bir husus. Cüneyd-i Bağdadî ve Hafız-ı Şirazî, bu husus hakkında insanın o gün Bezm-i Elest'te verdiği bu cevabın tevriyeli olduğu ve evet cevabının yanı sıra bela ve musibeti de kabul ettiği anlamına geldiğini beyan ederler.

Meseleye Hak dostları gibi bakmak gerekir. Hak dostlarının bu husustaki ifadesi kısaca: *"Hakk'ın kullarından gelen ezâ ve cefâlara Hak rızâsı için katlanabilmek"* tir.

Hak dostu Mâruf-i Kerhî Hazretleri'nin şu hâli ne kadar ibretlidir:

Mâruf-i Kerhî Hazretleri, ölmek üzere olan bir hastayı evinde misafir eder ve onun bütün hizmetini görür. Hasta ise, ıztırâbının şiddetiyle gece-gündüz inleyip kendisi

bir an bile uyuyamadığı gibi, feryatlarıyla hâne halkından da hiç kimseyi uyutmaz. Üstelik gittikçe huysuzlaşır ve evdekileri ağır sözleriyle rahatsız eder. Nihâyet onun huysuzluklarına dayanamayan evdekiler, birer-ikişer başka yerlere kaçarlar. Evde Mâruf-i Kerhî ile hanımından başka kimse kalmaz. Mâruf-i Kerhî Hazretleri, geceleri de uyumayıp hastanın ihtiyaçlarını gidermeye devam eder. Ancak bir gün uykusuzluğu dayanılmaz noktaya varır ve gayr-i ihtiyârî uyuyuverir. Bunu gören gâfil hasta, kendisine şefkatle kucak açan zâta teşekkür edeceği yerde nankörce söylenmeye başlar:

- Bu nasıl derviş böyle! Zaten bu gibilerin zâhirde adları-sanları var; hakîkatte ise riyâcıcıdır. Başkalarına takvâyı emreder, kendileri yapmazlar. İşte bu adam da benim hâlimi düşünmeden uyuyor. Karnını doyurup uykuya dalan kimse, sabaha kadar gözlerini yummayan bîçâre hastanın hâlinden ne anlar!..

Mâruf-i Kerhî, işittiği bu acı sözlere de sabreder. Lâkin hanımı daha fazla dayanamayıp ona, bu nankör hastayı artık evden göndermesini söyler. Mâruf-i Kerhî Hazretleri ise, mütebessim bir çehreyle şöyle der:

- Ey hanım! Onun söylediği sözler seni niye incitir ki? Bağırmuş ise bana bağırılmışsa; bana etmiştir. Onun nâhoş görünen sözleri, bana hep hoş gelir. Görüyorsun ki, o daimî bir ıztırap içinde. Baksana; zavallı, bir nefes bile uyuyamıyor. Hem bilesin ki asıl hüner, asıl şefkat ve merhamet, böyle kimselerin cefâsına katlanabilmektir...

Vefâyât adlı eserinde İbn-i Hallikân, şu hâdiseyi nakletmektedir:

“Urve bin Zübeyr (ra.), oğlu Muhammed ile birlikte, Halife Velid bin Abdülmelik’i ziyaret maksadıyla Medine’den Şam’a gitmişti. Oraya vardıklarında çok sevdiği oğlu Muhammed, bir ara hayvanların bakımı için ahıra girdi. Lâkin serkeş bir hayvanın kendisine attığı feci tekme neticesinde hemen orada vefat etti.

Bu elim kazanın üzerinden henüz bir müddet geçmişti ki, Urve (ra.)’ın ayağında kangren hastalığı zuhur etti. Bunu haber alan Halife Velid bin Abdülmelik, Urve bin Zübeyr’e ayağının kesilmesinin zaruri olduğunu, aksi takdirde hastalığın bütün vücuduna yayılabileceğini söyledi. O da, ilâhî takdire büyük bir rıza ve teslimiyet içerisinde bunu kabul etti. Bunun üzerine derhal, Urve’nin ayağını kesmesi için mahir bir cerrah çağrıldı. Gelen cerrah, yapacağı ameliyatın çok fazla ıztırap vereceğini, bu sebeple hastaya narkoz verilmesi gerektiğini ifade ettikten sonra Urve Hazretleri’ne:

- Efendim! Müsaadeniz olursa ayağınız kesilirken acı hissetmemeniz için size bir miktar şarap içirelim, teklifinde bulundu.

Urve (ra.) ise, bu teklif karşısında hayretle cerrahın yüzüne baktı ve takva ile yoğrulmuş engin gönül ikliminden diline şimşek hızıyla şu sözler akın etti:

- Velew ki hastalıktan kurtulmak için bile olsa, Allah’ın haram kıldığı bir şeyi asla kullanmam! Cerrah, aldığı kesin cevap üzerine bu defa:

- Efendim! O hâlde uygun görürseniz sizi uyutacak bir ilaç verelim, teklifinde bulundu. Urve (ra.):

- Hem bir uzvum kesilirken acısını hissetmeyeceğim, hem de Cenab-ı Hak'tan onun ecrini isteyeceğim, öyle mi? Böyle bir şeye nasıl razı olabilirim, diyerek bunu da kabul etmedi.

Bu defa odaya birkaç kişi girdi. O:

- Bunlar da kimdir? Niçin geldiler, diye sorunca cerrah:

- Efendim! Ayağınız kesilirken kimi zaman acı dayanılmaz olacaktır. Bu gelenler, sizi bu esnada tutmak için geldiler, dedi. Bunun üzerine Urve (ra.) cerraha:

- İnşâallah sabreder, size de güçlük çıkarmam, dedi ve gelenlere teşekkür edip onları gönderdi.

Cerrah, bunun üzerine ameliyatına başladı. Önce topuğu bıçakla kesti. Bıçak kemiğe dayanınca da testere ile kesme işine devam etti. Urve bin Zübeyr Hazretleri ise, ameliyatının sonuna kadar büyük bir teslimiyet, tevekkül ve Hakk'a rıza hâlinde, daima tehlil ve tekbir getirerek, 'La ilahe illallahu vallahu ekber' dedi ve sabretti.

Ayağın kesilmesi tamamlandıktan sonra, kesilen yer, kızdırılan zeytinyağı ile dağlandı. Urve (ra.), bu esnada çektiği büyük ızdırıp neticesinde daha fazla dayanamayıp bayıldı. Ayıldığında yüzündeki teri silerek şu âyet-i kerîmeyi okudu:

"...Hakikaten şu yolculuğumuz sebebiyle başımıza (epeyce) sıkıntı geldi!"⁴⁸

Daha sonra ayağını doktorların elinde görünce onu istedi, eline alıp kesik ayağını evirip çevirdi ve onunla şöyle konuştu:

- Beni sana taşıttıran Zât'a yemin ederim ki, bu ayağım -çok şükür- hiçbir zaman harama gitmemiş ve ona yönelmemiştir.

Hz. Ebû Bekir (ra.) şöyle buyurmuştur:

“Hiçbir belâ yoktur ki, ondan daha kötüsü olmasın.” Yani, daima beterin beteri vardır. Bu hakikat de, içinde bulunulan hâl ne kadar kötü olursa olsun, şükretmek gerektiğini ifade eder.

Nitekim İbn-i Hallikân, eserinde naklettiği rivayetine şöyle devam eder:

“Bu sene Şam'a Absoğulları'ndan bazı kimseler gelmişti. Aralarında âmâ biri de vardı. Halife Velid ona gözlerini neden kaybettiğini sordu. O da şu cevabı verdi:

- Ey mü'minlerin emîri! Bir gün bir vadide geceledim. Absoğulları'ndan hiçbirinin benim kadar malı yoktu. Gece uğradığımız bir sel baskını, bir deve ve yeni doğmuş bir bebek dışında aile fertlerimin ve malımın hepsini alıp götürdü. Deve de bu sırada kaçıp uzağa gitmişti. Çocuğu bırakıp devenin peşine düştüm. Pek fazla gitmemiştim ki çocuğumun feryatlarını duydum. Bir kurt, yavrumun başını ağzına almış yiyordu! Onu kurtaramadım. Sonra devenin peşine düştüm, ona yetiştiğimde deve yüzüme öyle bir tekme attı ki, iki gözüm de kör oldu. İşte neticede gördüğün gibi ne malım, ne çocuklarım, ne de gözlerim kaldı.

Bunun üzerine Velid bin Abdülmelik:

- Bu zâtı Urve bin Zübeyr'e götürün de insanlar arasında ondan daha büyük belâlara duçar olanlar bulunduğunu görsün, dedi.

Urve (ra.) Medine-i Münevvere'ye dönünce:

- Ey Rabb'im! Benim iki elim, iki ayağım vardı. Ayaklarımdan birini aldın, diğerini bana bıraktın. Sana sonsuz hamd ü senâlar olsun! Allah'a yemin ederim ki, Sen bir şeyi alırsan, pek çok nimet lütfedersin; bir defa iptilâ verirsen, çoğu zaman âfiyette kılarırsın, diye dua ederek Cenâb-ı Hakk'a hamd ve şükürler etti.

Onun bu dâsitânî sabrı, şairin şu sözüne ne kadar da benzemektedir:

- Sabırla yarışa başladı, sabır ondan yardım diledi. Sabûr olan (yani çok sabreden kişi sabrı teselli ederek: "Ey sabır, sabırlı ol!" dedi."

Yine beterin beteri olduğuna dair şöyle bir rivayet nakledilmektedir:

"Bir hanımın doğumu yaklaşmıştı. Birkaç gün içerisinde yavrusunu kucağına alarak doya doya koklayabilecek olmanın heyecanı içerisinde içi içine sığmıyordu. Lâkin doğumdan sonra kendisine, kalçadan birbirlerine yapışık ikizleri olduğu söylendiğinde, sanki dünya başına yıkıldı.

Cenâb-ı Hakk'ın kendisi hakkındaki takdirinin onun için daha hayırlı olduğunu düşünmeden devamlı bu hâl-

den şikâyet etti. Daima 'Üf, of!' dedi. Sâliha bir hanım olan komşusu onu şöyle uyardı:

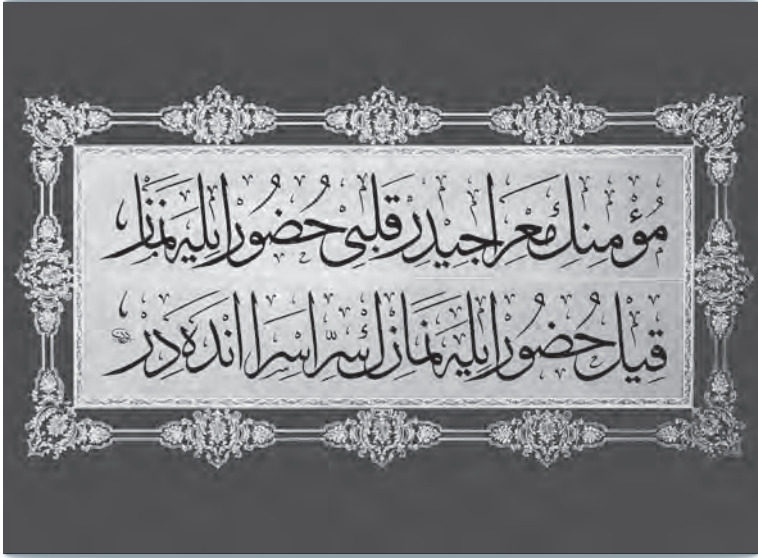
- Sevgili komşum! Sabret, bu takdir-i İlâhîdir. Hem sabrın başı acı, sonu tatlıdır. Hem bil ki, beterin de beteri vardır! Bu sözleri duyan ikizlerin annesi, sâliha komşusuna:

- Ey komşum! Biri hasta olsa, diğerini huzursuz ediyor. Biri uyuyamasa, diğerini de rahat bırakmıyor. Biri ağlasa, diğeri de ağlıyor. Bundan daha beteri ne olabilir ki, dedi.

Ömür takvimi sayfalarını tek tek maziye gönderirken gün geldi ikizlerden biri öldü. Böylece diri olan, ölü kardeşini sırtında taşımaya başladı. Bu hâl üzerine, ikizlerin annesi, vaktiyle kendisine sabır ve rıza tavsiyesinde bulunan sâliha komşusuna:

- Sevgili komşum! Sen haklıymışsın, beterin de beteri varmış, diyerek gözyaşı döktü. Ertesi gün, ikizlerin diri olanı da öldü. Beraberce kabre defnedildiler."

*“Mü’minin mi’racıdır kalbî huzûr ile namâz
Kıl huzûr ile namâzı sırr-ı isrâ andadır”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(Kalbî huzur ile kıldığımız, bütün benliğimize sirayet eden
namaz ibadeti, manevi bir yolculuk gibi insanı yücelere eriştirir.
Miraç ve isranın sırları bütün namazın içinde gizlenmiştir. Bu
hissiyat ile kılınan namaz, mü’minin miracıdır.)*

NAMAZ MÜ'MİNİN MÎRACIDIR

Namaz; Cenab-ı Hakk'ın divanına duruş, her türlü dünyevî duygu ve düşünceyi tekbir alırken elleri kulak hizasına kaldırarak elinin tersiyle bir nevi arkaya itiştiir. Bu samimiyet ile başlayan namaz, kulun Allah'a en yakın olduğu zamandır. Onun için "Namaz mü'minin mîracıdır."⁴⁹ buyurulmuştur. Mirac sırasında Sevgili Peygamberimiz (sav.) nasıl ki Allah yakınlığının son noktasını yaşamışsa, Müslüman için de namaz, Allah'la beraber olmanın yoludur.

Namaz, kalbin ve bedeninin her türlü kirlilerden, Müslüman'ın olumsuz duygu ve düşüncelerden temizlendiği bir rahmet suyudur. Bir hadiste, Sevgili Peygamberimiz (sav.): "Evinizin önünden akan bir nehir olsa, günde beş defa bu nehirde yıkansanız, üzerinizde kirden pastan hiç eser kalır mı? İşte beş vakit namaz böyledir, günahları siler süpürür."⁵⁰ buyurmuştur. Yani namaz insanın ruhunu yıkar, kalbini saf ve temiz hâle getirir.

Cenab-ı Hakk'ın büyük bir rahmet ve bereket iklimi olan namaz ibadeti için o manevî atmosfere girerken kalbî hazırlığımızı gözden geçirmek durumundayız.

Rabb'imiz "*Secde et ve yaklaş!*"⁵¹ buyuruyor. Bizim her secdemiz Cenab-ı Hakk'a yakınlığımızı artırmalı. Bizim toprakla olan temasımız, Rabb'imizin huzurunda eğilmemiz, yere kapanışımız manevî yücelişimiz olmalı.

Bir ayet-i kerimede;

"...*Namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar...*"⁵² buyurulmuşken, namazlarımız bizi nefsanî heveslerden, şeytanî vesveselerden, ruhî alçaklıklardan kurtarıp uruc ettirmeli. Namazımız miracımız olmalı.

Peygamberimiz (sav.) kutsal Mirac yolculuğunda, Cenab-ı Allah'tan ümmetine, Hz. Musa (as.)'nin on emrine benzeyen on iki emri,⁵³ beş vakit namazı, Bakara Suresi'nin son iki ayetini, yani halk arasında "*Âmenarrasûlü*" olarak bilinen bölüm ve Allah'a şirk koşmanın dışında, büyük günahların affedileceği müjdesini getirmiştir.

Mirac Sadakatimizin İşareti Olmalı

Mirac denince şüphesiz akla gelen bir iki çağrışımдан biri, bu konuda Hz. Ebubekir (ra.)'in gösterdiği çağlar üstü örnek tavidir. Bunu aktarmadan geçerse, Mirac'ın bize bıraktığı önemli bir dersi görmemiş ve almamış oluruz. "*Semavî yolculuğun dönüşünde Rasûlullah (sav.), bu "gece yolculuğu/isrâ" sırasında ruhî-manevî alanda başından geçen durum ve olayları etrafındakilere anlattığında, kendisini dinleyenlerin tepkisi, değişik şekiller altında tezahür etmiştir. Bunların bazıları kendisini alaya almışlar ve ondan Kudüs şehrinin görünüş ve durumunu anlatmasını istemişlerdi. Diğer bir kısmı, günlerdir gelmesini bekledikleri ticaret kervanlarının şimdi nerede*

bulunduğunu söylemesini talep etmişlerdi. Bunlardan biri de Ebubekir'e koşmuş ve kendisine bu yeni, inanılması güç olayı haber vermek istemişti. Ancak bu mü'min, yüce şahsiyet bir an bile tereddüt etmeksizin: "Şehadet ederim ki, Muhammed (sav.)'in söylediği her şey gerçektir, doğrudur." demiştir. İşte o günden itibaren Müslümanlar arasında Ebubekir, her devirde gıpta edilen "Sıddîk/Doğrulayan" lakabına nail oldu."⁵⁴

Bizim de namazımız sadakatimizin simgesi, günde beş vaktin yanında nafîle namazlarla birlikte sabah aydınlığımız, vakti değerlendirmemiz, akşamın karanlığını namazın nuruyla karşılamamız ve geceyi teheccüt namazıyla ıştırıtmamız; bütün hayatı namazla süslememiz gerektiği bilincini gönlümüze nakşederek şuurlu bir ibadetimiz olmalıdır.

Mü'minin mi'racıdır kalbî huzûr ile namâz

Kıl huzûr ile namâzı sırr-ı isrâ andadır

(Kalbî huzur ile kıldığımız, bütün benliğimize sirayet eden namaz ibadeti, manevi bir yolculuk gibi insanı yücelere eriştirir. Miraç ve isranın sırları bütün namazın içinde gizlenmiştir. Bu hissiyat ile kılınan namaz, mü'minin mi'racıdır.)

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hutbeler adlı eserinin Kırk birinci Hutbe'sinde, namaz hakkında şöyle buyurur:

"Namaz deyip de geçivermeyelim. Namaz Allah'ın emrettiği en mühim bir ibâdetdir. Namaz hakkındaki emirler pek mühim; namaz kılmayanlar hakkındaki va'dler

çok şiddetlidir. Güzelce abdest alarak namazını kılan bir mü'min hakkında Allah'ın verilmiş sözü vardır. Allah onu cennete koyacaktır. Öyle ise Allah'ın emrini yerine getirmek, erkân ve âdâbına riâyetle güzelce namazını kılmak her mü'mine lâzımdır. Ana ve babaların çocuklarına namaz terbiyesi, Müslümanların birbirlerine namaz kılmayı tavsiye etmeleri, cuma ve cemâate ehemmiyet vermeleri İslâmî vazîfelerdendir.

Bize bu kadar nimetler vermiş olan Allahu Teâlâ'nın azamet ve kibriyâsı nâmına yerlere secdeye kapanmak, kibirden ve hod-gâmlıktan sıyrılmak ve Allah'ın kullarıyla kardeşçe geçinmek için mü'minlerin cemâatlerine karşı pek kudsî bir vazîfe olduğunu unutmayınız. İnsanın kibriyâsını kıran namaz, aynı zamanda insanın rûhuna öyle bir yükseklik verir ki bu itilâ, en haşmetli hükümdarların huzûrunda bulunmak şerefinden daha yüksektir. Bunun içindir ki namaz, mü'minin mirâcıdır. Onu beşeriyet çukurundan arş-ı ehadiyyete çıkaran bir merdivendir. Namaz, zâhirde bilinmeyen bir haysiyetle Allah Teâlâ Hazretleri'ne ittisâldir. Hülâsa namazda bütün beşerî hayatın sûret ve merâtibi münderiçtir.

Allah'ın huzûrunda bulunmak, hazırlanmak, düşünmek, istemek, tekrar tekrar kalkmak, bükülmek, yerlere kapanmak, rahat edip oturmak, nihâyet selâm ve selâmetle bitirmek. Bu öyle bir hâldir ki insanı hayatın bütün kademelerinden geçirterek esrâr-ı vücûdu, dünya ve âhireti düşündürerek Cenâb-ı Allah ile mülâkat ettirir. Büyük bir iman ve sevapla yine evvelki âleme çevirir."⁵⁵

Namazı Düzgün Olanın Hayatı Düzgün Olur

Peygamber Efendimiz (sav.), namazın önemi hakkında şöyle buyurmuştur: *“İman ile küfür arasındaki fark namazı terk etmektir.”*⁵⁶ Kulun kıyamet günü, Allah haklarından ilk hesaba çekileceği ameli namaz, kul haklarından ise döktüğü kandır. Bu durumu açıklayan bir hadiste Allah Rasûlü (sav.) şöyle buyurmuştur: *“Kıyamet gününde kulun hesaba çekileceği ilk ameli onun namazıdır. Eğer namazı düzgün olursa, işi iyi gider ve kazançlı çıkar. Namazı düzgün olmazsa, kaybeder ve zararlı çıkar. Şayet farzlarından bir şey noksan çıkarsa, Azîz ve Celîl olan Rabbi: ‘Kulumun nafîle namazları var mı, bakınız?’ der. Farzların eksiği nafîlelerle tamamlanır. Sonra diğer amellerinden de bu şekilde hesaba çekilir.”*⁵⁷ Allah Rasûlü (sav.), bir başka hadislerinde ise, *“Allah, beş vakit namazı (kullarına) farz kılmıştır. Kim abdesti güzelce alır, beş vakit namazı vaktinde kılar, rükûunu, secdesini ve huşûsunu tam yaparsa, bu kimseye Allah’ın onu bağışlayacağı (ve cennete koyacağına) dair ahdi (sözü) vardır. Namazlarını kılmayan kimseye ise Allah’ın bir sözü yoktur. Dilerse onu bağışlar (ve cennetine koyar), dilerse ona azap eder.”*⁵⁸ buyurmuştur. Kıldığımız namazların Allah’ın huzurunda meleklerin lehimize şahitlik yapacakları bir hadiste şöyle belirtilmiştir: *“Birtakım melekler geceleyin, diğer birtakımı da gündüz vakti birbirini ardınca gelip sizin aranızda bulunurlar. Onlar sabah namazı ile ikinci namazında bir araya gelirler. Geceleyin aranızda kalmış olanlar Allah’ın huzuruna çıkarlar. Allahu Teâlâ, kullarının hâlini çok iyi bildiği halde, meleklerle: ‘Kullarımı ne halde bıraktınız?’ diye sorar.*

Melekler: 'Onları namaz kılarken bıraktık; yanlarına da namaz kılarken varmıştık.' derler."⁵⁹ Bir kutsî hadiste Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

*"Ümmetine beş vakit namazı farz kıldım. Katımda da bir ahd (söz) yazdım ki, namazlarını vaktinde, doğru olarak kılanı cennete koyacağım. Beş vakit namazı kasten ve mazeretsiz terk eden için benim bir ahdim veya sözüm yoktur."*⁶⁰

Es-Seyyid H. Hamideddin Ateş Efendi de namazın ahlakımızın ve şahsiyetimizin terakkisi için bir kutsî vesile olduğuna işareten şöyle buyurur:

"Namaz; yüzünü ve yönünü Mevlâ'ya dönmek, Rabb'imize dayamak ve güvenmek suretiyle, en sağlam kaleye sığınmaktır. O kaleye sığınan mü'min, her türlü hayâsızlıktan ve kötülükten korunmuş olur.

Müslüman kardeşlerimiz namazlarına çok dikkat etmelidir. Zira kulun ilk olarak hesaba çekileceği ameli namaz olacaktır. Namaz, ciddiyetle ve ihlâslı bir şekilde ikame edilmelidir.

Namaz, sadece, iftitah tekbiri, kıyam, kıraat, rükû, secde ve tahiyattan müteşekkil birtakım hareketler bütünü olarak görülmemelidir. Var oluşumuzu anlamlandıran bu rahmet ve hikmet pınarından herkes nasiplenebilmelidir."⁶¹

Namazımızın manevi yüceliğimiz ve ahlakımızın güzelleşmesi, bizi yücelere ulaştırması için bir vesile olması temennisiyle şu iki rivayetle yazımızı tamamlayalım:

Namazı Güzelce Kılmak

Anlatıldığına göre, meşhur zahid Hatimi Esam, Âsım bin Yusuf' un ziyaretine gider. Asım Hatim'e sorar:

- Ya Hatim, namazını güzel kılar mısın? Hatim:

- Evet, der. Asım:

- Namazı nasıl kılıyorsun, bana anlat bakalım, der. Hatim şöyle anlatır:

- Namaz vakti yaklaşınca güzelce abdest alırım. Sonra namaz kılacağıma yere gelirim, dikilirim, her uzvum karar ve sükûnet bulur. Kâbe'yi kaşım arasında, Makam-ı İbrahim'i tam göğsümde, Allahu Teâlâ'yı üzerimde ve kalbimdeki her şeyi de bilir kabul ederim. Sanki ayaklarım sıratın üstündedir. Sağımda cennet, solumda cehennem, arkamda ölüm meleği vardır. Kıldığım bu namazımı son namazım kabul ederim. İhsan duygusuyla tekbir alır, te-fekkürle sureleri okur, tevazu ile rükûa varır, tazarru ile secde ederim. Kemâl ile oturur, ümid hâliyle teşehhüdde bulunurum. Namazı böyle kılmaya devam için sabretmeye söz veririm."

Asım bunları duyunca: "Senin namazın böyle mi ya Hâtim?" der. O da:

"Evet, otuz seneden beri ben namazımı böyle kılarım." deyince Asım ağlar ve:

"Ben böyle hiç namaz kılmadım." der.⁶²

Nefsin İslahı Beş Vakit Namazla Olur

İbn Abbas (ra.) anlatıyor: “Hz. Peygamber (sav.) bir gün Mescid-i Nebi'den dışarı çıkarken kapıda şeytan (aleyhilla-
ne) ile karşılaştı. Hz. Peygamber (sav.) sordu:

- Seni buraya getiren sebep nedir? Şeytan:
- Beni buraya Allah gönderdi, dedi. Efendimiz:
- Niçin, diye sorunca şu karşılığı verdi:
- İstedığın soruyu bana sorman için.

İbn Abbas'ın rivayetine göre, Rasûlullah (sav.)'in ilk sorduğu şey, namazla ilgili oldu:

- Ey mel'un, ümmetim namaza kalkınca senin halin nice olur?

- Ya Muhammed (sav.), beni bir sıtma tutar. Titrerim.
- Neden böyle olursun ya lâin?
- Çünkü bir kul Allah (cc.) için secde ederse bir derece yükselir.

- Peki, ümmetimi cemaatle namazdan niye men ediyorsun? Şeytan şu cevabı verdi:

- Ya Muhammed, ümmetin cemaatle namaz için evlerinden çıktığında beni sanki ateşli bir humma tutuyor ve onlar camiden dağılmadıkça bu hastalığım geçmiyor.

- Peki, ya oruç tuttukları zaman nasıl olursun?
- O zaman bağlanırım. Ta, onlar iftar edinceye kadar.
- Peki ya hac yaptıkları zaman nasıl olursun?

- O zaman da çıldırırım.
- Peki, ya Kur'an okudukları zaman nasıl olursun?
- O zaman da eririm, tıpkı ateşte eriyen bir kurşun gibi eririm.
- Peki, ya sadaka verdikleri zaman halin nasıldır?
- Ha işte o zaman hâlim pek yaman olur. Sanki sadaka veren, bir testere alır eline ve beni ikiye böler.

Rasûlullah (sav.) Efendimiz sebebini sordu:

- Neden öyle testereyle ikiye biçilirsin ya Ebâ Bürre?

Bunun üzerine İblis:

- Onu da anlatayım, dedikten sonra anlatmaya başladı:
- Çünkü sadakada 4 güzellik vardır. Şöyle ki:
 - 1- Allahu Teâlâ (cc.), sadaka verenin malına bereket ih-san eyler.
 - 2- O sadaka veren kimseyi halkına sevdirebilir.
 - 3- Allahu Teâlâ (cc.), onun verdiği sadakayı cehennemle arasında bir perde yapar.
 - 4- Allahu Teâlâ (cc.), belâyı, sıkıntıyı ve âhları ondan def eder.

Şeytan, insan tabiatına oburca yemek yemek suretiyle musallat olur. İnsan yemeyi-içmeyi azaltıp oburluğu bıraktığı takdirde, midesinin ve nefsinin şehvetini önlemiş olur. O zaman şeytan ona nüfuz imkânı bulamaz. Onu etkileyemez. Nefsin ıslahı beş vakit namazla olur.⁶³

*“Habibin hürmetine eyle mağfur cümle ihvanı
Katında eyle makbul dertlerine kıl deva ya Rab!”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(Ya Rabbi! Sevgililer Sevgilisi Hz. Muhammed Mustafa
(sav.) hürmetine bütün kardeşlerimi, gönüldaşlarımı başışla,
günahlarımı affeyle. Onları senin katında makbul insanlardan
kıl. Dertli olanlara devalar ihsan eyle.)*

SEVGİLİ'NİN HÜRMETİNE BAĞIŞLA

Kur'an'da ve hadislerde Allah'a kurbiyeti sağlayan vesile olarak ifadesini bulan tevessül kavramı, İslâm tasavvuf düşüncesinde büyük bir öneme sahiptir. Allah'a yakınlaşmak için salih amelleri, Peygamber Efendimiz (sav.)'i vesile eylemek ayet-i kerime ve sahih hadislerde rastlanan bir gerçektir.

Sözlükte; vasıta, yakınlık, derece, mertebe, yol, rağbet, kendisiyle istenilen, arzu edilen bir şeye aşmaya yarayan şey anlamına gelen vesile kavramı, Arapça "v-s-l" kök fiilinden türetilmiştir. Vesile, ilim ve ibadetle Allah'a yaklaşmak, O'nun rızasını istemek ve kendisiyle başkasına ulaşılan şey şeklinde tarif edilir. Bununla beraber vesilenin kıyamet günündeki umumi şefaati, cennetteki bir yer veya cennetin arşa en yakın bölgesi olduğu rivayet edilir. Tevessül de, kendisi ile bir şeye kavuşulan, yakınlık kazanılan, Allahu Teâlâ'ya yakınlaşmaya sebep olan şeylerdir.⁶⁴

Kur'an-ı Kerim'de Maide Suresi'nin 35. ayetinde vesile ile ilgili şu ifadeler bulunmaktadır:

“Ey iman edenler! Allah'tan korkun.” Yani, O'nun azabından korkun ve O'na karşı mâsiyetlerden sakının. Kendiniz için “O'na”, yani O'nun mükâfatına ve O'na “yaklaşmaya yol arayın.” Yani salih amellerle O'na yaklaşmaya çalışın. Bu ayetin tefsirinde, İsmail Hakkı Bursevî Hazretleri şu izahatları yapmaktadır:

“Allah'tan Benim İçin Vesileyi İsteyiniz.”

Atâ (ra.), vesilenin cennetin en üstün derecesi olduğunu söylemiştir. Bir hadiste, Rasûlullah (sav.) şöyle buyurmuştur: *“Allah'tan benim için vesileyi isteyiniz. Çünkü o, cennette sâdece tek bir kulun erişeceği derecedir. O kulun, ben olmamı umuyorum.”*⁶⁵

Bir başka hadiste de şöyle buyurulmuştur: *“Kim ezanı duyduğu vakit 'Ey Allah'ım! Ey bu tam çağrının ve başlayan namazın sahibi Allah'ım! Efendimiz Muhammed (sav.)'e vesileyi ve fazileti ver. Onu kendisine vaad ettiğin yüce makama ulaştır.' diye duâ ederse kıyamet gününde şefaata nâil olur.”*⁶⁶

Molla Fenârî, Tefsîr-i Fatiha adlı kitabında şöyle demiştir: *“Vesileye gelince o, Adn Cenneti'ndeki en yüksek derecedir ki bu Rasûlullah (sav.)'e aittir. Burası ona ümmetinin duasıyla verilecektir. Hak Sübhanehû, gizlediği bir hikmet gereği bunu böyle yapmıştır. Biz de Rasûlullah (sav.) sebebiyle Allah tarafından mutluluğa erdik. Onun sayesinde “İnsanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmet...”*⁶⁷ olduk. Yine Allah, onunla peygamberlere son verdiği gibi onun sayesinde de ümmetleri hitâma erdirmiştir.

Âyetin işârî tefsîri şöyledir: Allahu Teâlâ hakiki kurtuluşu dört şeyde kılmıştır. Bunlardan birincisi imandır. Bu, yaradılışın başında nur serpintilerinin isabeti sebebiyledir ki insan bu nur sayesinde küfür karanlığının perdelerinden kurtulur. İkincisi takvadır ki o, güzel huyların menşei ve şer'î amellerin kaynağıdır. Kişi onun sayesinde günahların karanlığından kurtulur. Üçüncüsü vesileyi talep etmektir ki bu, lâhûtî makamda beka için insanî vasıfları yok etmektir. Kişi bununla vücudun, varlığın vasıflarının karanlığından kurtulur. Dördüncüsü de Allah yolunda cihaddır ki bu da hüviyetin isbâtı yolunda enâniyeti (benlik) ortadan kaldırmaktır. Kişi bunun sayesinde varlık karanlığından kurtulur ve müşahede nuruna kavuşur.

O halde âyetin hakîkî mânâsı şu şekildedir: "Ey" nûrun kendisine ulaşmasıyla "iman edenler", kötü ahlâkı değiştirmek sûretiyle "Allah'tan korkun." Kendinizdeki varlık vasıflarını yok etmede "O'na yaklaşmaya yol arayın." Varlığınızı ortaya koyarak "ve yolunda cihâd edin ki" Mabûd'la ilgili maksadınıza nail olarak "kurtuluşa eresiniz." Bu kısım, et-Te'vîlâtü'n-Necmiyye'den alınmıştır. Bu âyet, açık bir şekilde vesile aramayı emretmektedir. Bu, mutlaka gereklidir. Allah'a vuslat ancak onunla gerçekleşir. Vesileden maksat, hakikat âlimleri ve tarikat meşâyihidir.⁶⁸

Rasûlullah (sav.), kendisine Allah tarafından söylemesi emrolunduğu gibi bir müjdeleyicidir. Bizim onun vâsıtasıyla münâcaatta bulunduğumuz, onun da karşılık verdiği Allah katında özel bir yerimiz var. Aynı şekilde bütün yaratıkların onun yanında Rabbi'ne karşı özel bir yeri var-

dır. Biz, Allah'ın emriyle Rasûlullah (sav.) için duâ etmekle emrolunduk ki böylece ümmetinin duasıyla Allah Rasûlü o vesile denilen yere nâil olsun. Bu, gayret-i İlâhiye kabîlinden bir şeydir.⁶⁹

Hız. Muhammed (sav.)'in Vesile Oluşu

Mevlâna Mesnevi'sinde, Hz. Muhammed (sav.), bütün insanlık için, özellikle ümmeti için de ayrı bir önem arz eden vesile olduğunu beyan eder. Ona göre, Peygamber (sav.)'in yüzü ve sesi de mucizedir. Peygamber (sav.), dışarıdan seslendi mi ümmetin canı, içeriden secde eder. Çünkü can kulağı, âlemde hiç kimseden o sese benzer bir ses duymamıştır. O misilsiz ruh, o misli olmayan sestene neşelenir, Allah'a yaklaşır.⁷⁰

... Bunu bil de belki peygamberlerin sonuncusunun yolu hürmetine ağzından o kuvvetli mühür kaldırılır.

Peygamberlerden kalan mühürleri, Ahmed'in dini hürmetine kaldırır.

Açılmamış kilitler vardı; onlar, "İnnâ fetahnâ" eliyle açıldı.

O, bu dünyada da şefaattçidir, o dünyada da; bu dünyada insanı dine götürür, o dünyada da cennetlere.

Bu dünyada "Sen onlara yol göster." der; o dünyada "Sen onlara ay gibi yüzünü göster." der.

Onun gizli, aşikâr işi, daima "Ya Rabbî, kavmime sen doğru yolu göster, onlar bilmiyorlar." demektir.

Onun nefesiyle iki kapı da açılır. Duası, iki âlemde de müstecap olur.

Ona benzer ne gelmiştir, ne de gelecek. Bu yüzden son peygamber olmuştur.⁷¹

Peygamber Efendimiz, insanların kalbine vurulan karanlık mühürlerini Allah'ın izniyle açmış, aydınlığa çıkarılmış, insanlığı hayata kavuşturmuş, günahkârların bağışlanmasına vesile olmuştur.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri Divan'ında şöyle diyor:

*Habibin hürmetine eyle mağfur cümle ihvanı
Katında eyle makbul dertlerine kıl deva ya Rab!⁷²*

(Ya Rabbi! Sevgililer Sevgilisi Hz. Muhammed Mustafa (sav.) hürmetine bütün kardeşlerimi, gönüldaşlarımı bağışla, günahlarını affeyle. Onları senin katında makbul insanlardan kıl. Dertli olanlara devalar ihsan eyle.)

Âdem (as.)'in Peygamberimiz (sav.) ile Tevessülü

Hafız Zehebi'nin "Hepsi hidayet ve nurdur." diye övdüğü Beyhaki'nin "Delailü'n-Nübüvve" adlı eserinde sahih senetle şöyle rivayet ediyor, Rasûlullah Efendimiz şöyle buyuruyor:

"Âdem (as.) hataya düştüğü zaman 'Ya Rabbî! Muhammed hakkı için beni affetmeni senden diliyorum.' dedi.

Allahu Teâlâ da: 'Ey Âdem! Muhammed'i henüz yaratmadığım halde sen onu nasıl bildin?' diye sordu.

Âdem (as.) da: 'Ya Rabbi! Beni yarattığımda başımı kaldırdım ki, Arş'ın sütunlarında: 'La ilahe illallah, Muhammedü'r-Rasûlullah' yazılı olduğunu gördüm. Senin ismine bitiştiirdiğın kimsenin, muhakkak ki Senin en çok sevdiğın bir kimse olduğunu anladım.' dedi.

Allahu Teâlâ da: 'Ey Âdem! Doğru söyledin. O hakikaten yarattıklarım içinde en çok sevdiğimdir. Mademki O'nun hakkı için benden affını istedin ben de seni affettim. Zaten o olmasaydı seni yaratmazdım.' buyurdu."⁷³

Ayrıca değişik rivayetlerde Hz. Âdem (as.)'ın tevbesi ve o tevbenin kabulü anlatılırken, Hz. Âdem cennette iken, cennetin her tarafında "Lâ ilâhe illallah Muhammed'ür-Rasûlullah" yazısını gördüğü bildirilir.⁷⁴

Bu rivayetlerde Hz. Âdem'in, Muhammed ismini hem yaratıldığında Arşın üzerinde görmesi, hem de cennet kapılarında ve cennetin diğer yerlerinde görmesi biri birine aykırı şeyler değildir. Ancak Muhammed ismini ilk olarak görmesi yaratıldığı zamanda olmuş, sonra cennette de görmüştür denilebilir.⁷⁵

Âmâ Sahabeye Rasûlullah'ın Öğrettiği Dua

Âmâ bir sahabe Rasûlullah (sav.)'in yanına gelerek: "Ya Rasûlallah! Allah'a dua et de benim gözlerimi açsın." dedi.

Rasûlullah (sav.) de: "İstersen dua edeyim, fakat sabredersen o daha hayırlıdır." buyurdu.

Sahabe: "Dua ediniz." dedi.

Rasûlullah (sav.) de adama, adab ve erkânına riayet ederek güzelce abdest alıp şu duayı okuyarak Allah'a yalvarmasını emretti:

“Ey Allah! Ben sana yalvarıyorum. Bu hacetimin görülmesi için Rahmet Nebisi olan Peygamberin Muhammed (sav.) ile Sana yöneliyorum. Ey Allah! Onu bana şefaathçi kıl.” Sahabe bunu yapar yapmaz gözleri açılmış olarak geri döndü.⁷⁶

Rivayet ettiğine göre, bir zat Hz. Osman (ra.)'ın halifeliği sırasında bir ihtiyacı için durmadan gelip giderdi. Fakat Hz. Osman (ra.) ne onun işine bakardı, ne de onunla ilgilenirdi.

O zat, bu halini bahsi geçen hadisin ravisi Huneyf oğlu Osman (ra.)'a şikâyet etti. O da o kimseye: “Git, güzel bir abdest al, sonra mescide gelerek namaz kıl ve: ‘Ey Allah! Ben sana yalvarıyorum. Rahmet Nebisi olan Senin Peygamberin Muhammed (sav.) ile Sana yöneliyorum. Ey Muhammed (sav.)! İhtiyacımın temini için seninle Rabb’ime yöneliyorum.” de ve ihtiyaçlarını söyle.” dedi.

Hemen gitti, kendisine denileni yaptı. Sonra Halife Hz. Osman (ra.)'ın kapısına gelince hemen kapıcı gelip o zatın elinden tutarak Hz. Osman'ın huzuruna çıkardı.

Hz. Osman (ra.), o zatı yanına oturttu ve “Ne ihtiyacın varsa söyle.” dedi. O kişi halini anlattı. Hz. Osman (ra.) da isteklerini hemen yerine getirtti ve “Bundan sonra da ne ihtiyacın olursa derhal bana haber ver.” dedi. Hz. Osman'ın yanından çıktığı vakit İbni Huneyf (ra.) ile karşılaş-

tı ve ona: “Allah, seni hayırla mükâfatlandırısın. Sen bana o sözleri söyleyinceye kadar ihtiyaçlarıma bakmıyordu.” dedi.⁷⁷ Peygamberimizi vesle kılarak muradına vasil oldu.

Peygamberlerin Hakkı İçin

Enes ibni Malik (ra.) der ki: Hz. Ali (ra.)'ın anası olan Haşim oğlu Esed'in kızı Fatıma vefat ettiğinde Rasûlullah (sav.)'i büyüttüğü için Peygamberimiz (sav.) onun yanına giderek başı ucunda durmuş: “Allah sana rahmet eylesin. Ey öz anamdan sonraki anacığım.” demiştir.

Ardından onu öven sözler söyledikten sonra kendi bürdesiyle kefenlenmesini ve kabrinin kazılmasını emretmiş, lahde kadar kazılınca Rasûlullah (sav.) kendi eliyle kazmış ve toprakları dışarı çıkartmıştır.

Kazı işi bitince Rasûlullah kabre girerek onu yere yatırmış ve şöyle duada bulunmuştur: *“Ey dirilten ve öldüren, Kendisi hiç ölmeyen ve her zaman diri olan Allah! Anam Esed kızı Fatıma'yı bağışla. Peygamberinin ve benden önceki Peygamberler hakkı için onun mezarını genişlet. Çünkü sen acıyanların en merhametlisisin.”*⁷⁸ Görüldüğü üzere bizzat Peygamberimiz “Peygamberler hakkı için.” diyerek dua etmektedir.

Sevgili Peygamberimizi vesile kılanların muratlarına eriştiğini bu nakledilenlerden alıyoruz.

*“Sıdk u ihlâs ile koy gel kapısında baş u cân
Tâ sana râm ola dil-ber gece gündüz arama”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(Ey gönül, gel, dosdoğru bir şekilde sadık bir bağ ve ihlâs ile
sevgilinin kapısına canını ve başını koy ki sevgili seninle olsun;
onu gece gündüz arayıp durma.)*

İHLASLI VE SADAKATLİ OLABİLMEK

Tasavvuf, kişinin zahiren ve bâtinen İslâm edebiyale edeplenmesi ve ilâhî ahlâk ile ahlâklanmasıdır. Tasavvuf, Hakk'a karşı sadakatli, halka karşı güzel ahlâklı olmaktır. Tasavvuf, şerîatın, en üst düzey olan ihsân makamında yaşanmasına verilen isimdir. Ebu'l-Hüseyn en-Nûrî'ye göre tasavvuf, nefsin bütün zevklerini terk etmektir. Tasavvuf, hallerin, işlerin ve huyların en iyisini öğrenip uygulamaktır. Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri tasavvufu, içinde sulh ve sükûn olmayan bir harptir, diye tarif etmektedir. Hz. Mevlânâ'ya göre ise tasavvuf, billurlaşmış belli kaide ve akideler toplamı değil, duyulan, yaşanan bir vakıadır ki, öyle aklî ve hissî muhakemelerle değil, ancak keşif, ilham ve aşk ile anlaşılabilir.

“Allah, hanginizin daha iyi davranış sahibi olduğunu denemek için ölümü ve hayatı yarattı.”⁷⁹ ayet-i kerimesinde belirtildiği üzere, tasavvufun başlıca gayesi, bedeninin ve maddî isteklerin biriktiği “nefs”in kemâle ermesini, bir bakıma onun ruh seviyesine çıkmasını sağlamaktır. Bu da sonuç

olarak gafletten uzak bulunmak, kalben uyanık olmak, manevî hayatla diri olmak demektir. Sonuçta Rab'le birlikte olmaktır.⁸⁰ Tasavvuf ehlinde bulunması gereken ön önemli iki haslet ihlâs ve sadakattir.

Sadakatten Ayrılmamak

Abdullah b. Mes'ûd tarafından nakledildiğine göre, Rasûlullah (sav.) şöyle buyurmuştur:

“Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında ‘doğru/sıddîk’ olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında ‘yalancı/kezzâb’ olarak tescillenir.”⁸¹ Cenab-ı Hakk da yüce kitabımızda sıddıklar hakkında şöyle buyurmaktadır: “İçlerinden bir adama: ‘İnsanları uyar. İman edenleri Rablerinin katında yüce değerlerle müjdele.’ diye vahyettiğimizi, insanlar tuhaf mı karşıladılar da, kâfirler: ‘Şüphesiz ki bu adam, apaçık bir sihirbazdır.’ dediler?”⁸²

Tasavvuf yolunu benimseyen bir mü'mine dünyada ve ahirette en faydalı olan şey ihlâslı bir gönüle ve manevi yolda sadakat duygusuna sahip olmasıdır. Sıdk ihlâslı bir kimsenin nefsindeki büyükleme gibi birtakım hastalıkları tedavi eden en güzel ilaçtır. Sıdk sahibi olan kimseler, her türlü muradına erişirler.

Sâdık olmayanlar ise nice nimetlerden mahrum kalırlar. Bayezid-i Bestâmî Hazretleri'ne şöyle soruldu: “En büyük haslet nedir?” O da cevaben şöyle buyurdu:

“En büyük haslet sıdktır. Zira o, Allah'ın büyük isimlerinden biridir.”

Dua ve ibadetlerin tesirli olabilmesi için ihlâs ve sıdk sıfatlarına sahip olmak gerekir. Zünnûn-ı Mısırî Hazretleri bu konuya muvafık olarak şöyle buyuruyor:

“Sıdk; Allah'ın kılıcıdır. Yeryüzünde neye değerse onu keser.” Âşığın doğruluğu asaya ve dağa tesir etti; hatta azametli denize bile dokundu. Musa'nın doğruluğu asaya ve dağa tesir etti hatta azametli denize bile dokundu. Ahmed'in doğruluğu ayın yüzüne tesir etti. Hatta parlak güneşin bile yolunu vurdu.

Kısacası fiillerde, tavır ve davranışlarda hâsılı her şeyde ihlâs ve sadakat sahibi olmak lâzımdır. Bu iki güzel hasletin fazileti çoktur. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, Dîvân'ındaki bir beyitlerinde şöyle buyururlar:

*Sıdk u ihlâs ile koy gel kapısında baş u cân
Tâ sana râm ola dil-ber gece gündüz arama⁸³*

(Ey gönül, gel, dosdoğru bir şekilde sadık bir bağ ve ihlâs ile sevgilinin kapısına canını ve başını koy ki sevgili seninle olsun; onu gece gündüz arayıp durma.)

Kul, Allahu Teâlâ'nın yoluna doğruluk ve ihlâs ile samimi bir kalp ile düşerse, Rabbi de kuluna ihsan ile yaklaşacaktır.

Feridüddin Attar Hazretleri Cevahirname adlı eserinde, ihlâsın önemiyle ilgili Hz. Pir İbrahim Düssûki (ks.)'nin şu öğütlerini can kulağımıza fısıldar:

“Ey beni izlemekte olan dervişânım; size sesleniyorum ve söylüyorum. Herhangi biri size gelir de tasavvuftan sorarsa ona hemen cevap vermeyin. Hele bu, sözden öte aşmayan dilinizle hiç cevap vermeyiniz. Ta ki sizlere işlerin aslı/aşkî tecelli edinceye kadar... İçinizden bir kimse dinî emirlere tam sadakat gösterir, yaptığı amelde sadâkati belli olursa, işte o zaman dilinden faydalı şeyler dökülür ki, bu kelam sadakatının meyvesidir. Tasavvuf sadece sofi elbisesi giymek değildir. Ancak bu elbise tasavvuf nişanlarından, alametlerinden bir tanesidir. Tasavvufun dikkat edilecek tarafı odur ki insan sıfat ve suret bakımından ince ola. Yani ahlâken zarif ve kibar ola. Özünde her gün birbirinden üstün tecelliye ere ve terakki kaydede. Sofi bir kimse tasavvufun tam manasını bulduğu vakit letafet makamına vâsıl olmuştur. Hissî olan dış yönü, Allahu Teâlâ'ya yakınlık için dönmüştür. Bu hali bulan zat artık başka bir âleme geçmiştir, ayrılık bitmiştir.”

Doğruluk ve Emanet

Cevahirname'deki bir başka öğüt ise şu şekildedir:

“Dört şey Hakk'ın kerametlerindedir. Mademki benden ders alıyorsun iyi öğren; birincisi sözlerinde doğruluk, ikincisi emaneti korumaktır. Bunu iyi anla; cömertlik Allah'ın kerametlerindedir. Gözünü kötü şeylerden sakınmayı da Allah'ın bir lütfü bil. Elinden geldikçe hileci ve vurguncudan kaç. Çünkü onlar Allah düşmanındırlar. Ve bu dört meziyeti kime vermişse O, kötülüklerden sakınan mü'minlerden olur. Halk yanında senin sırlarını açıklayan cahil ahmakla yoldaşlık etme. Hele vergi ve zekâta mani

olanlarla namazını gafletle kılanlara yaklaşma. Böyle kimselerden daima sakın ki, cihanda çok ızdırıp çekmeyesin.

Ey oğul, eğer adalet ve ihsanından haberin varsa daima Allah'ı an. Geceyle gündüzü Allah'ı anmakla yaşat, günlerini gafletle geçirme. Allah zikri, bu ruhun gıdası, bu yaralı gönlün merhemidir. Allah zikri, sana can yoldaşı olduktan sonra, nasıl köşk ve saray hevesinde olabilirsin? Allah'ı unuttuğun anda şeytanla yoldaş olursun. Ey iman ehli, Allah zikrini dilinden bırakma ki iki âlemde kuvvet ve şeref bulasın. Zikirde önce ihlâs gerekir. Samimi olmayan zikir nasıl dürüst olabilir?

Ey aziz, iman ehli olan kimse, dört şeyi dört şeyden temizler. Önce kalbini kıskançlıktan temizle de kendini ondan sonra imanlı bir insan say. Dilini yalandan, gıybetten sakla ki imanın boşa gitmesin. Gidişini riyadan kurtarırsan, iman ışığı sana nur saçar. Hele karnını haram lokmadan sakınırsan tam manasıyla imanlı kişi olursun vesselam. İşte bu sıfatı takımanlar şerefli insan olurlar. Bu vasıflardan nasipsiz olanlar da zayıf iman taşıyanlardır. Karnını haramdan temizleyemeyen kimsenin ruhu felekler tarafına yükselemez. Amel ve hareket, riyadan temizlenemezse hasır üzerindeki nakışlar gibi faydasız olur. Amelinde ihlâs olmayan kişi, cihanda has kullardan olamaz. Riyasız ve hak yolunda çalışanların işi daima parlak ve güzel olur.”

Peygamberimize Sadakatle Bağlı Bir Sahabi

Zeyd b. Hârise (ra.) küçük bir çocukken kaçırılır. Köle pazarına götürülür ve orada köle olarak satılır. Mekke'nin

önde gelenlerinden Hz. Hatice'nin akrabası ve Peygamberimiz (sav.)'in de gençlik arkadaşı olan Hakîm b. Hizâm, onu Hz. Hatice için satın alır. İlk gördüğü andan itibaren ona kanı ısınıp onu bağrına basan Allah Rasûlü'ne de biricik eşi tarafından hediye edilir.

Babası Hârise, biricik oğlunun Mekke'de olduğu haberini hacca giden akrabalarından öğrenir. Vakit kaybetmeden yol hazırlıklarına başlar. Yanına kardeşini de alarak Mekke'ye gitmek üzere yola çıkar.

Şehre geldiklerinde doğru Hz. Peygamber (sav.)'in yanına gidip Zeyd hakkında görüşmek isterler. Zeyd, babasıyla amcasını gördüğüne tam olarak sevinemez.

Allah Rasûlü (sav.) onu hürriyetine kavuşturup yanlarında götürmek isteyen baba ve amcasının talebi üzerine şöyle der: "Onu çağırın ve istediğini seçmesine izin verin. Eğer sizi tercih ederse o size aittir. Fakat beni tercih ederse Allah'a yemin olsun ki beni tercih edene, ben kimseyi tercih etmem."

Allah Rasûlü'ne olan sadakat ve bağlılığını gösteren şu sözcükler Zeyd'in kararını açık biçimde ortaya koydu: "Onları istemiyorum. Ben hiç kimseyi sana tercih etmem. Sen benim için baba ve amca yerindesin." Zeyd'in bu tercihi üzerine Allah Rasûlü, Kâbe'nin etrafında bulunan Mekkelileri de şahit tutarak şöyle dedi: "*Zeyd, (bugüne kadar benim hizmetçimdi, artık hürdür. Bugünden sonra da) benim oğlumdur (evlâtlığımdır). O, benim mirasçımıdır, ben de onu vârisim kılıyorum. Hepiniz şahit olun.*"⁸⁴

Kendisini “el-Emin”e emanet eden Zeyd, Kur’an tarafından evlâtlıkla ilgili hüküm değışinceye kadar “Muhammed oğlu Zeyd” diye isimlendirilir. Zeyd, Kur’an’da ismi açık açık zikredilmiş olan tek sahâbî olma şerefine nail olmuştur.⁸⁵

“Allah’a Yemin Olsun ki Sen Şu Denize Dalacak Olsan Biz de Seninle Birlikte Dalarız.”

Sahâbe-i kirâmın hayatı, sadakatin yaşanmış örnekleriyle doludur. Bedir Muharebesi öncesinde Muhacir ve Ensar’dan söz alan bazı sahâbîlerin Allah Rasûlü (sav.)’ne hitapları ve onun yanındaki kararlı tutumları, onların Hz. Peygamber (sav.)’e sadakatlerinin, İslâm’a olan bağlılıklarının en güzel göstergesidir. Enfâl Suresi’nin yedinci âyetinin nâzil olmasından sonra, Allah Rasûlü savaşın kaçınılmaz olduğunu arkadaşlarına söyler. Bu konuda onlarla istişare eder. Bu istişare neticesinde Mekke Müslümanlarından Mikdâd b. Amr ayağa kalkar ve hem tarihe mal olacak hem de daha sonraki devirler için sadakat nişanesi olacak şu konuşmayı yapar: “Ey Allah’ın Rasûlü! Allah sana ne emrettiyse onu yap. Biz seninle beraberiz. Biz İsrâiloğulları’nın Hz. Musa’ya dedikleri gibi, ‘*Sen ve Rabb’in gidin, onlarla savaşın. Biz burada oturacağız.*’⁸⁶ demiyoruz. Biz sana ancak, ‘(düşman üzerine) yürü, biz de seninle beraberiz!’ diyoruz.⁸⁷ “Seni hak üzere gönderen Allah’a yemin ederim ki sen bizi (çok uzak bir yer olan) Berkü’l-Gımâd’a kadar yürütecek olsan, seninle birlikte oraya kadar yürürüz.”⁸⁸

Muhacirlerin bu tavrı Allah Rasûlü’nü çok sevindirir, ondaki kaygıyı, gam ve kederi giderir.⁸⁹ Daha sonra Ensar’ı

temsilen Sa'd b. Muâz ayağa kalkar ve şu konuşmayı yapar: "Ey Allah'ın Rasûlü! Biz sana iman edip seni tasdik ettik. Getirdiğin her şeyin hak ve gerçek olduğuna şahitlik yaptık. Sana itaat etmek ve sözüne uymak konusunda söz verdik. Ey Allah'ın Peygamberi! Allah'ın emrini uygula (biz seninle beraberiz). Seni hak üzere gönderen Allah'a yemin olsun ki sen şu denize dalacak olsan biz de seninle birlikte dalarız. Bizden bir kişi bile geride kalmaz. Dilediğinle görüş, dilediğinle ilişkiyi kes. Mallarımızdan dilediğini al. Doğrusu mallarımızdan aldığın, bizim için bıraktığından daha hoştur."⁹⁰

Kime karşı sadakat denildiğinde, inanan bir kul için hiç şüphesiz ilk akla gelen, her şeyin yaratıcısı olan Yüce Allah'tır. Mü'minin bağlılık duygusunu, sadakat hissini gönlünde hissettiği en önde gelen varlıktır O.

Bu, onun imanının gereği ve göstergesidir aynı zamanda. Kul O'nu görmese de O, kullarını daima görmektedir, gözetmektedir, onların yaptıklarını melekleri vasıtasıyla kaydetmektedir.

Teklifleri Reddeden Sadakatli Duruş

Kur'ân-ı Kerim'den alınan ilhamla,⁹¹ "Ceşü'l-Usre/ Güçlük Ordusu" diye anılan⁹² bir orduyla Hz. Peygamber (sav.) ve ashâbı meşakkat dolu bir seferden nihayet zaferle Medine'ye dönerler. Bizanslılara karşı düzenlenmiş olan Tebük Seferi'nin başarısıyla herkes sevinç içindeyken ashâbdan üç kişi vardı ki onların kalplerindeki sıkıntı sevinmelerine fırsat vermemiştir.

Onlar, Kâ'b b. Mâlik, Hilâl b. Ümeyye ve Mürâre b. Rebî idi. Hz. Peygamber (sav.)'in güzide ashâbından olup iyilikleriyle tanınan bu kimseler, nasıl olduysa dünya işleriyle oyalanmış, tembellik etmiş, zahmet ve meşakkat yerine zevk ve sefayı seçmiş ve nihayetinde de seferden geri kalmışlardır. Her zaman görmek için can attıkları Allah Rasûlü'nün yüzüne bakmaktan korkmaktadırlar bu defa. Ona asla yalan söylemezler, niçin sefere iştirak edemediklerini ortaya koyan bir bahaneyle de çıkamazlardı onun huzuruna. Neticede Müslümanları yalnız bırakmanın cezası olarak Hz. Peygamber (sav.), tüm Müslümanların onları boykot etmesini ister.

Boykot günlerinde, bu üç kişinin en genci olan Kâ'b, çok büyük bir imtihandan daha geçer. Zira boykotu haber alan Gassân kralı, Medine'yi ve Hz. Peygamber (sav.)'i bırakıp gelmesi hâlinde, kendisini rahata erdireceğini bildirip ona kendilerine katılmasını teklif etmiştir. Komşu ülkenin kralından gelen bu teklifi tereddütsüz reddeden Kâ'b, sadakatin en güzel örneklerinden birini ortaya koyar.

Nihayet affolunduğunu müjdeleyen âyet⁹³ nazil olur; böylece Rabbi onu mükâfatlandırır.⁹⁴ Sadakat, sadece Allah ve Rasûlü'ne karşı bir bağlılık olmayıp sorumluluk ve aidiyet gerektiren her alanda ve herkese karşı gösterilmesi gereken bir erdem ve faziletin sonucudur.⁹⁵

*“Sevdim demekle mümkün değil ki sevem seni
Canım meğerki sen sevesin bendeni hubb-ı rızâ senin”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

(Ey Sevgili! Benim seni ne kadar çok sevdiğimi söylememin bir anlamı yok. Ne söylesem boşunadır. Ancak sen beni seversen bir bendeniz olarak hoşnut bir halde muhabbet ve rıza makamına ulaştırırsan bu da senin ihsanıdır.)

MUHABBET VE RIZA MAKAMINDA

Muhabbet; duruluk, saflık, beyazlık anlamında bir kelime olup, gönülde çoğalan, insanın iç âlemini aydınlatan bir manevi incidir. Seven, sevgiliyi her şeye tercih eder. Tasavvuf ehli büyükler, muhabbeti şu cümlelerle ifade buyurmuşlardır:

“Sevgilinin isteklerine kalbin muvafakat etmesidir.”

“Senden gelen çok şeyi az görmek, sevgiliden gelen az şeyi çok görmendir. (Bayezid-i Bistamî)”

“Sevenin sıfatlarının yerini sevgilinin sıfatlarının almasıdır.” (Cüneyd-i Bağdadî)

“Bütün benliğini sevdiğine vermiştir, artık sana senden hiçbir şey kalmaz.” (Ebu Abdurrahman-ı Kureşî)

“Kalbinden sevgiliden başkasını yok etmiştir.” (Şiblî)

“Muhabbet dalları kalbe dikilen bir irade ağacıdır ve bu ağaç taat ve muvafakat meyvesi verir.”

“Muhabbet, sevenin sevgilisinden gelen nasibini ve ona olan ihtiyacını unutmastır.”

“Avunma, iç tesellisinden her ne olursa olsun uzak durmaktır.”

“Kalpten, sevenin muhabbetinden başka bütün muhabbetlerin düşmesidir.” (İbn Fazl)

“Muhabbet bütün benliğine bir şeye meyletmen, sonra onu kendine, ruhuna ve malına tercih etmen, sonra gizli ve aşikârane onunla birleşmen ve onun sevgisinde kendi noksanını bilmendir.” (Muhasibî)

“Muhabbet gücü sarf etmek, sevgiliye itiraz etmemektir.”

“Muhabbet sevgilinin kulu kölesi olmak ve fakat ondan başkasına köle olmamaktır.”

“Muhabbet cefa ile azalmayan, iyilikle artmayan şeydir.” (Yahya b Muaz)⁹⁶

Muhabbetin en zirve noktası olan aşk hakkında, Ahmet Yesevî Hazretleri şöyle buyuruyorlar: “Aşk, bir hâlden bir hâle kavuşmaktır. Âşık o kişidir ki, bir defa ‘Allah’ der, çıkmak gibi şevk ateşinden tutuşur. İhlâs ona yüz gösterir, marifet kandili aydınlanır, muhabbet mumu erimeye başlar. Derviş, o vakit seccâde üstünde pervâne (kelebek) gibi uçmaya başlar ve rûhânî âlemde yüzünü duâ dergâhına çevirip şükreder.”⁹⁷

“Allah Onlardan Razı Olmuştur”

Muhabbet ehli olup rıza makamına ulaşanlar Kur'an'da, "Allah onlardan razı olmuştur. Onlar da Allah'tan razı olmuşlardır."⁹⁸ şeklinde övülmüşlerdir. Ayet-i kerimedeki rızanın; biri Allah'ın kulundan razı olması, diğeri kulun Allah'tan razı olması şeklinde, iki yönünün olduğunu çıkarmak mümkündür. Ayetlerdeki sıralamadan da anlaşılacağı üzere Allah'ın rızası, kulun rızasından öncedir. Allah'ın kulundan razı olması, onu, emirlerine uyan ve yasaklarından kaçan bir halde görmesidir. Kulun Allah'tan razı olması da, kulun Allah'ın koyduğu hükümlerden ve mukadderattan rahatsız olmamasıdır.⁹⁹

Muhabbet ehli olan kişi, hissettiği derin sevgi nedeniyle acıyı hissedemez hale gelir, sevgi acıyı örter. Bu hal savaş esnasında yüksek öfke ve korkudan dolayı kişinin yaralandığını fark etmeyip bunu ancak kanı görünce anlamasına benzer. Aynı şekilde bir kişi, kendisi için önemli bir şey düşünürken, ayağına diken battığını fark etmeyebilir. Bütün arzusu sevgilisi ve onu görmek olan mahbubun hali de buna benzer. Onu üzecek pek çok olayla karşılaştığı halde, aşırı derecedeki sevgisi nedeniyle üzüntüyü hissetmez. Eğer bu sıkıntı başkasından değil de sevdiğinden geliyorsa, sıkıntıları hiç duymaz. Sûfiler içinde bu durumun örneği çoktur: Sehl'in bir hastalığı vardı, fakat tedavisiyle ilgilenmezdi. Neden böyle yaptığını soranlara; "Ey dost, sevgilinin darbesi acıtmaz." demiştir. Bir rivayette; Cüneyd, Serî Sakatî'ye, "Seven kimse, belanın acısını duyar mı?" diye sorar. Serî, "Hayır." der. Cüneyd, "Kılıç darbesi dahi olsa da mı?" diye sorusunu tekrarlayınca Serî; "Evet, kılıç yarası olsa da acısını duymaz." diye cevap vermiştir. Mısırlı kadınların Yusuf'un güzelliği karşısında ellerini kestiklerini fark etmemeleri de bu durumun örneklerin-

dendir. Daha önce geçen üns makamında da benzer durumlar zikredilmiş, üns halinin rıza haliyle olan yakınlığından söz edilmiştir.¹⁰⁰

Seven kişi, sevgiliden gelen eziyet ve sıkıntıyı, sevgisinin yoğunluğundan hissetmeyeceği gibi sevgiliden gelen her şey -buna sıkıntı ve eziyetler de dâhildir- muhabbet ehline hoş gelir. Rabia, “Kul ne zaman Allahu Teâlâ’dan razı olur?” sorusuna, “Musibete duyduğu sevinç, nimete duyduğu sevinç kadar olduğu zaman.” demiştir.

Muhabbet Hoşnut Olmaktır

Musibetlere gönülden rıza göstermek, ancak muhabbet halini yaşamakla mümkündür. Yukarıdaki örneklerde musibet tanımlamasıyla; malda eksilme, dünyevî bakımdan zarar görme, sevdiklerini yitirme, hastalık gibi kişiye ağır gelen, onun tarafından hoş görülme halleri kast edilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken ince bir nokta vardır. Rıza makamında bir kişinin başına gelen musibetler, onun günahları neticesinde kendisine dünyada verilen cezalar değildir. Bu musibetler, onun için bir rahmet, bir imtihandır. Muhabbet ve rıza makamları da aralarında neden sonuç ilişkisinin olduğu iki önemli makamdır. Nitekim bu iki makamın faziletinin göstergelerinden biri, kul için yalnız dünyada değil ahirette de devam eden makamlar olmasıdır. Rıza makamı, muhabbetin yanında tevekkül, kanaat, zühd, sabır, şükür gibi makamlarla yakın temas halindedir. Mekkî; “Rıza makamının başı sabırdır, sonra kanaat gelir, ardından sırasıyla zühd, muhabbet ve tevekkül gelir.” demiştir. Sâlik, başına olumsuz bir durum geldiğinde sabır gösterir, daha kötüsü olmadığı için şükre-

der. Varlık da yokluk da onun için birdir. Çünkü salık zühd sahibidir. O nedenle varlığa sevinmez, yokluğa üzülmez, bu manada lehte ve aleyhte tercih ve istekte bulunmaz. Çünkü Rabb'inin hikmetini ve tedbirini iyi bilir. Bütün sebepleri yerine getirip sonuçta Allah'ın takdirine itiraz etmez, kanaat ve tevekkül eder. Tüm bu iyi nitelikler kulu, Allah'ın takdir ettiği her şeyden hoşnut olmaya götürür. Zira gerçek manada Allah'ı seven bir kul için bu durum, doğal bir sonuçtur.¹⁰¹

Alâeddîn-i Attâr Hazretleri anlatıyor: “Şâh-ı Nakşbend Hazretleri beni kabul edince, onu o kadar sevdim ve sohbetlerinden ayrılamayacak hâlde geldim. Bu hâlde iken, bir gün bana dönüp:

“Sen mi beni sevdiğin, ben mi seni sevdim?” buyurdu.

“İkram sahibi zâtınız, âciz hizmetçisine iltifat etmelisiniz, hizmetçiniz de sizi sevmelidir.” diyerek cevap verdim. Bunun üzerine:

“Bir müddet bekle, işi anlarsın.” buyurdu. Bir müddet sonra, kalbimde onlara karşı muhabbetten eser kalmadı. O zaman; “Gördün mü, sevgi benden midir? Senden midir?” buyurdu. Sevginin ondan olduğu anlaşıldı.

Bu hakikatin şiir lisanıyla izahını yapan Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri de şöyle buyuruyor:

Sevdim demekle mümkün değil ki sevem seni

*Canım meğerki sen sevesin bendeni hubb-ı rızâ senin*¹⁰²

(Ey Sevgili! Benim seni ne kadar çok sevdiğimi söylememin bir anlamı yok. Ne söylesem boşunadır. Ancak sen

beni seversen bir bendeniz olarak hoşnut bir halde muhabbet ve rıza makamına ulaştırırsan bu da senin ihsanıdır.)

Allah'ın Dostlarını Sevmek

Şâh-ı Nakşbend Hazretleri bir sohbetlerinde şöyle nakleder:

“Kudsî bir hadis-i şerifte buyurulmuştur ki, Yüce Allah Davud Peygamber'e hitap ederek:

‘Ey Davud! Beni dost edin (sev), benim dostlarımı dost edin ve beni kullarıma sevdire.’ buyurdu.

Davud Peygamber:

‘Ya Rabbi! Yüce zatını dost tutarım (severim). Seni dost edinmeye ve senin dostlarını da dost edinmeye gücüm yeter. Lâkin senin muhabbetini kullarının kalbinde var etmeye gücüm yetmez.’ diyerek aczini izhar eyledi.

Bunun üzerine Yüce Allah:

‘Ey Davud! Her zaman, benim kullarıma olan nimetlerimi onlara duyur, onlar için sunduğum ikramlarımı bir bir hatırlatmaya devam et. Böyle yaparsan, onların kalplerinde bana karşı sevgi uyandırır ve beni sevdirmek için başarı elde edersin.’ buyurdu.”

Yine Şâh-ı Nakşbend Hazretleri şöyle buyurmuşlardır:

“Bizim sohbetimizde bulunan kimseler arasında, bazıların kalplerindeki muhabbet tohumu başka şeylere bağlılığı sebebiyle gelişmez, büyümmez. Biz böyle kimselerin kalplerine başka şeylere olan bağlılıktan temizleriz. Bizim sohbetimizde bulunanlardan bazıların da kalplerinde muhabbet

tohumu yoktur. Biz böyle olanların kalplerinde muhabbet hâsıl etmek için çok himmet ederiz, yardımcı oluruz.”¹⁰³

Allah'tan Başka Şeylerden Muhabbet Bağını Kesmek

Müridlerden biri Nakşbendî yoluna girişini ve geçirdiği bazı tecrübelerini anlattıktan sonra hamd ü sena ile şöyle demiştir:

Hâce Nakşbend Hazretleri beni tenkit ederek dünya muhabbetini kalbimden çıkardı ve beni terbiye etti. Hamdolsun, Hâce'nin tenkitlerinden ve o imtihanından sonra kalbimdeki dünya muhabbeti mahvoldu, silindi ve tevek-kül sıfatı kalbime yerleşti. Hâce Hazretleri şöyle demiştir:

Hazret-i Azîzân, mürşidlerine:

“Dervişlik nedir?” diye sordular. Onlar da:

“Yaratılanlardan (mâsivadan) ayrılıp Yaratan'a bağlanmak ve O'nunla olmaktır.” diye karşılık verdiler.

Büyüklerden biri de şöyle demiştir:

“Allah'tan başka şeylerden muhabbet bağını kesip onların zararından kurtulan hakiki mü'mindir.”

Kim arzu ve isteklerinden uzaklaşıp sabrederse gerçek mü'min olur.

Bütün varlıklardan; göklerden ve göktekilerden, yerlerden ve yerdekilerden ilgini kurtarırsan, onlara erişip erişmeme derdinden kurtulursun. Görüp görmediğinden, sahip olup olmadığından, bekleme külfetinden, her türlü sınanma (ibtıla) ve sıkıntılarında kurtulursun.

Bu yolda varlık perdesinden daha büyük bir perde, varlık felaketinden daha büyük bir felaket olamaz.¹⁰⁴

Dünya Sevgisini Bırakmak

Şeyh Şâdî anlatıyor:

- Ne zaman ki, Hâce Muhammed Şah-ı Nakşbend Hazretleri'nin bağılısı olmakla şereflendim, ondan sonradır ki bende bir kerem ve cömertlik sıfatı peyda oldu.

Bir gün yüz dinar param vardı. Ev halkım, "Bu altınları sakla." diye bana tembihte bulundular. O vakit bende mala karşı kesin bir zaaf bulunduğundan bunlara muvafakat eyledim. Buhara'ya geldim ve yanımda saklı bulunan altınlardan bir sağrı pabuç ile diğer bazı gerekli eşyalar aldım. O sağrıdan yapılan pabuca Buhara'da "Kıymuht çizmesi" denirdi ve çok kıymetliydi.

Bunlar ile Kasrıârifan'a doğru yola çıktım ve Hâce Hazretleri'nin huzuruna vardım. Bir müddet istirahat ettikten sonra,

"Ey Şâdî, Buhara'ya niçin geldin?" diye sual ettiler. Ben de:

"Efendim, bazı işlerim vardı." diyerek kısaca esas maksadımı gizleyerek cevap verdim. Bunun üzerine:

"Kalk, yanında bulunan yüz dinar ile satın aldığın çizme ve diğer eşyayı buraya getir." diye emir buyurdular. Derhal hepsini huzuruna getirdim.

"O sakladığın dinarları da getir." dediler. Hepsini getirip huzurunda durdum. Mübarek yüzlerini bana çevirip:

"Ey Şâdî! Sen dünya talep ediyorsun!.. Fakat fakr yolunda bu caiz değildir. Bu yüce taifenin işi, bu âlemin ötesidir.

Bugünden itibaren sakınıp bu gibi şeyleri alıp biriktirmekle meşgul olmayasın! Ve tevekkül eyvânını zaf-ı yakîn ile harab etmeyesin!..”

Muhammed Parsâ Hazretleri'nin ilâhî muhabbet hususundaki kelamlarıyla yazımızı tamamlayalım:

“Muhabbet bulunmaz bir cevherdir. Muhabbet davasında bulunmak kolaydır. Bir kimse kalkıp kendini âşıklardan sayabilir. Fakat hakiki muhabbetin burhanları, nişanları vardır ki insan bunları aramalıdır.

Bunun alametlerinden sadece ikisi; fedakârlık, münacata düşkün olmak ve ibadet kendisine kolay gelmektir. Hakiki muhabbet ehli gece olduğu zaman her türlü zahmeti bir tarafa bırakır, münacata başlar. Dostu kendisini beklerken gece sabaha kadar uyuyan, sakın dostluktan bahsetmesin!

Muhabbet ehline ibadet kolay gelir; ağırlığı kalkar. İbadette bulduğu zevki başka hiçbir şeyde bulamaz.

Dostun yani hakikatte sevdiğini iddia ettiği Yaratıcı'nın kullarına müşfik olur. Dostuna isyan edenlere ve kâfirlere karşı sert olur. Çünkü 'O (mü'minler) kâfirlere karşı sert, kendi aralarında ise merhametlidirler.'¹⁰⁵ buyurulmuştur.¹⁰⁶

*“Ölmeden ön ölmek olsun dâim ârzun ey gönül
Nefs ü şeytânın elinden çeşm-i nem-nâk olagör”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(Ölüm gelip çatmadan evvel, hayatta iken nefsini öldürmek
böylece yeni bir hayat kazanmak yegâne arzun olsun. Kötülüğü
emreden nefsin ve kötülüğe teşvik eden aldatıcı şeytanın
tuzaklarına düşmemek için ağla ve gözyaşı dök.)*

“ÖLMEDEN EVVEL NEFSİ ÖLDÜRMEK”

Tasavvufun başlıca gayesi, şeytanın tuzaklarına düşmeden, “nefs”in terbiye edilerek kemâle ermesini, bir bakıma onun ruh seviyesine çıkmasını sağlamaktır. Bu da gafletten uzak bulunmak, uyanık olmak, manevî hayatla diri olmak demektir. Bir başka ifadeyle Rab’le birlikte olmaktır. Tasavvuf düşüncesinin temelini teşkil eden “ih-san” derecesi her an kendini Allah’ın huzurunda hissederek, “O’nu görüyormuş gibi” kullukta bulunarak elde edilir. En meşhur tasavvuf tariflerinden biri şöyledir: “Tasavvuf, Hakk’ın seni senlikten öldürmesi ve kendisiyle diriltmesidir.” İşte bütün sır buradadır. Bu noktada çelişkiler yok olmakta, ölümle hayat birleşmekte, bir bakıma ölüm gerçek hayatın sebebi olmaktadır. Söylemeye hacet yoktur ki, bu tarifte geçen “ölüm” ve “hayat” kavramlarının fizyolojik/maddî ölümle bir ilgisi yoktur. Buradaki ölüm kibrin, gururun, enaniyetin, hasedin yok edilmesi; kısacası nefsin hâkimiyet altına alınması, sanki ölüymüşçesine etkisiz hale getirilmesidir. Tasavvuf terimiyle söylersek bu zühddür, terktir, nihayet “fenâfillâh”tır.¹⁰⁷

Tasavvufta “Ölmeden evvel ölünüz.” tavsiyesi adetâ bir emr-i zarurîdir. Çünkü Hulûsi Efendi Hazretleri'nin kelimeleriyle:

*Ölmeden ön ölmek olsun dâim ârzun ey gönül
Nefs ü şeytânın elinden çeşm-i nem-nâk olagör*¹⁰⁸

(Ölüm gelip çatmadan evvel, hayatta iken nefsini öldürmek böylece yeni bir hayat kazanmak yegâne arzun olsun. Kötülüğü emreden nefsin ve kötülüğe teşvik eden aldatıcı şeytanın tuzaklarına düşmemek için ağla ve gözyaşı dök.)

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.) beytin içinde iktibas olarak bir nevi, Sevgili Peygamberimiz (sav.)'in “Ölüm gelip çatmadan evvel, şehvanî ve nefsanî hislerinizi terk etmek suretiyle bir nevi ölünüz.”¹⁰⁹ hadis-i şerifini bizlere hatırlatmaktadır. Özellikle “ölmeden ön ölmek” veciz ifadesi bir nevi ön kayıt gibi bazı hazırlıkların yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

Gerçek hayat ondan sonra ulaşılabilecek hayattır. Çünkü Hakk'la dirilmek; aşırılıklarını atmış ve hür olarak, adeta ilâhî bir kişilikle hayata devam etmektir. Bunun adı “Bekâbillâh”tır.

*Hayât-ı câvidânı şeyh-i kâminden suâl ettim
Ölmeden evvel ölmektir deyince intikal ettim*¹¹⁰

Hayat ve ölüm iç içedir ve insanoğlunun nihaî mutluluk yolunun köşe taşlarıdır. Ölümü iyi düşünüp sınırlarını idrak etmek, ölümü öldürenlerin, ölmeden evvel ölenlerin huzurunu insanoğluna sağlayabilir. Hayat pınarlarının her dem

kurumaya devam ettiği, yoktan gelenin yoka gittiği ve bu kuralın hiç değişmediği ortadayken, yeniden dirilmek ve yeniden doğmak için ölüm, tefekkür edilip idrak edilmeyi bekliyor.

Cesedi ölü, ruhu diri olanlar vardır bir de... Bunlar, “Ölmeden önce ölünüz.” hadis-i şerifine uygun olarak sefil ve iğreti tabiatlarından kurtulmuş bulunan ve ruhlarıyla sonsuzlaşan kişilerdir. Bunlar bedenleriyle aramızda olmadıkları zaman, maddî dünyaya tasarruflarıyla daha fazla yön verebilirler. Bunların bedenlerinden kurtulmaları, kılıcın kınından çıkmasına benzer. Kınından çıkan kılıç daha etkili olacaktır.¹¹¹

Bu anlamda, bir şair mealen şöyle demektedir: “Her iki âlemde de velinin ruhu tasarruf ehlidir. Sakın, bu ölüdür, bundan nasıl derman olur, deme. Zira ruh, Hakk’ın bir kılıcı, ten de onun kınıdır. Kınından sıyrılmış bir kılıç daha güzel iş yapar.” Peygamberler ve veliler, Allahu Teâlâ’nın “Mutasarrıf” isminin mazharıdır. Onların tasarruf sahibi olduklarını ifade etmek mecazendir, çünkü hakikî mutasarrıf Cenab-ı Hakk’tır. Ölenlerin tasarrufu yine bir mazhariyettir. Veliler Allah’ın “Hay” ve “Mutasarrıf” isminin mazharıyla nefes-i rahmânînin nefhası olurlar. Ölenler ten kafesinden de kurtuldukları için, hür bir tasarruf içindedirler.¹¹²

Nefsin Ölümü Ruhun Dirilişidir

Tasavvufta ölüm; nefsin isteklerini gidermek, nefsin heva ve hevesinin kökünü kazımak anlamında kullanılır.

Nefsi maddî haz ve bedenî zevklere sürükleyen heva ve hevesin yok edilmesi, nefsin ölümü demektir.

Mutasavvıfların, “ölmeden evvel ölmek” ekinde formüle ettikleri hedef budur. Nefsin ölümü için yapılan çalışmalara da “cihad-ı ekber” denir. Zira Hz. Peygamber (sav.), “Mücahid, nefsiyle cihad edendir.”¹¹³ hadisi ile iç düşman olarak tanımlayabileceğimiz nefse karşı verilecek mücadelele- nin dışarıdaki düşmanlara karşı verilecek mücadeleden daha zor olduğunu ifade etmiştir. “Ölmeden evvel ölmek” olarak tanımlanan riyazî ölümün tasavvufta, insan-ı kâmil olma yolunda büyük önemi vardır. Kuşeyrî; “Ölüp de rahata kavuşan ölmüş sayılmaz, sağ iken ölen ölmüştür.” sözüyle huzur ve rahatta bulunmanın ölmeden ölmekle gerçekleştiğini belirtiyor.¹¹⁴ Şakik-i Belhî de, Allah'ın, kendisine itaat eden kimseyi ölümünde ihya ettiğini; âsî olanı ise hayatında öldürdüğünü söylemiştir.¹¹⁵ Tasavvuf ehlinece tefekkür-i mevt, seyr-i süluka girecek salık için vazgeçilmez bir araç olarak görülmüştür. Böylece “ölmeden evvel ölmek” hedefine ulaşmak için tefekkür-i mevt'te bulunan kişi her nefesini son nefesi bilecek, ölüme her an hazırlıklı olmaya çalışacaktır.¹¹⁶

Bâyezîd-i Bistâmî Hazretleri de şöyle buyuruyor:

“Aşırı arzularla (nefsânî ihtiraslarla) gönül âlemini mahvedeni, lânet kefenine sarıp nedâmet toprağına gömerler. (Süflî) arzulardan vazgeçmek sûretiyle nefsâniyetini bertaraf edeni ise, rahmet kefenine sarıp selâmet zeminine gömerler.”¹¹⁷

Bu dünyada Hakk'a vuslatın yolu, "ölmeden evvel ölmek" sırrına nail olmaktan geçer. Bunun için de nefsanî arzuları bertaraf edip Cenab-ı Hakk'a tam bir teslimiyetle rââm olmak gerekir. Yani ilâhî emir ve nehiylere, en ufak bir iç sıkıntısı veya üşengeçlik duymadan, cân u gönülden boyun eğmek ve aşkla, şevkle kullukta bulunmak icap etmektedir.

Nefis, Kötülüğü Emredicidir

Nefsin Kur'an'da kullanılan bu şekli, nefis merhalelerinin ilki olan "kötülüğü emredici" manasına gelen nefis-i emmarenin anlatıldığı ayet-i kerimelerdir. İnsanın her türlü kötülüğü işlemesine sebep olan nefis-i emmare ile ilgili ayet-i kerimede Hz. Yusuf (as.) şöyle diyor: *"Ben nefsimi temize çıkarmıyorum çünkü nefis daima, kötülüğü emredicidir. Ancak Rabb'im in esirgediği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabb'im çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."*¹¹⁸ İnsan nefsinin yaratılıştaki şehvete, günaha ve kötülüğe doğru bir eğilimi vardır. Nefis, gücünü bu yönde kullanmaktadır. Bu nedenle insan kendi nefsiyle baş başa kaldığı zaman kötülüğe sürüklenmektedir. Ancak, yukarıdaki ayet-i kerimeden de anladığımız üzere, Allahu Teâlâ'nın koruduğu, yani Hz. Yusuf'un (as.) nefsi gibi Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve rahmetiyle tüm kötülüklerden arındırılıp temizlenmiş, başka bir deyişle terbiye edilerek ruhani ve manevî özellikler kazandırılmış nefisler bundan müstesnadır. Kur'an-ı Kerim'de nefsin aldatıcı ve insanı kötü işlere sürüklediği şu âyet-i kerimelerde de anlatılmaktadır: *"...Sizi nefsiniz bir iş yapmaya sürükledi, artık bana*

güzelce sabır gerekir."¹¹⁹ Nefis, insana birtakım kötülükleri yapması konusunda vesvese verir. *"İnsanı biz yarattık. Onun için nefsinin ona neler fısıldadığını pek iyi biliriz çünkü biz ona şah damarından daha yakınız."*¹²⁰ Nefsin fısıldadığı şey vesvese, gizli ses, bayağı düşünce gibi akla gelenlerdir. Biz ona şah damarından yakınız demek, ruhundan daha yakınız demektir (Bu yakınlık manevidir). Herkes Hakk'a yakındır ama bu yakınlığa vâkıf değildir. Vâkıf olduğu zaman fikri, perdenin ötesine geçmemiştir. Hakk'a göre perde yok, kula göre vardır. Güneş herkesin gözüne eşit gelir, lâkin körün gözünde perde olduğundan o nuru algılayamaz. Nefis, insana cimriliği emredip onun cömert olmasına engel olur. *"Kim nefsin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir."*¹²¹ Öyleyse Yüce Rabb'in huzurunda verilecek hesaptan korkup nefsi hevâdan, kötü isteklerden alıkoymak gerekmektedir. *"Ama kim Rabb'inin azametinden korkup da kendini kötülükten alıkoymuşsa, varacağı yer şüphesiz cennettir."*¹²² Müslüman, cennete tâlip olandır. Cennet fedakârlık ister, nefse hâkim olmayı gerektirir. Nefsine hâkim olan, âhiretini imar eder ve cenneti kazanır. Nefsine hâkim olmayan için ise cehennem müstahaktır.

Şeytan Bir İmtihan Vesilesidir

İnsan ve şeytanın birbirleri ile sınanması, yaşanan dünya hayatının değer kazanması ve dünyevî referanslarının tespiti açısından önemlidir. Her ikisinin de varlığı Allah'a bağlı ve Allah tarafından yaratılmış olmalarına rağmen, referans olarak dini kabul edip kulluk bilincinde olan kazanacak; kazanmış görünse bile şaşaalı bir hayatın

sonucunda hevâ ve hevesini kendisine rab edinen şeytan gibi kaybedeceklerdir. Şeytan bir imtihan vesilesi, hayat ise bir yönüyle onunla mücadele neticesinde değer kazanan zorlu bir süreçtir. Aslında daha farklı bir okuma ile insanın terakki etmesi şeytanla mümkün olmaktadır. Kulluk noktası, insan ile şeytanın ayrıldıkları, zıt kutuplarda yer aldıkları bir noktadır. İnsanın sınırsız hayır ve şer ekseninde gidip geleceği, şeytanın her fırsatta kendi tarafına çekmeye çalışacağı, kendisinin ise kararlı bir şekilde kötülük noktasından ayrılmayacağı bir noktadır. Kur'an'da Âdem'le şeytan münasebeti yaratılış esnasında olup-biten bir hadise olarak ele alınmaz; dünya hayatı boyunca devam edecek bir karşılaşmanın iki tarafı olarak bakılır. İlk karşılaşmadan sonra vahiy ile Âdem neslini bilgilendiren Allah, devamındaki süreçte, mücadelenin dinin insanın hayat anlayışı ve ahiret inancına uygun olmasını ister. İnsandan önce var olan melek; güzelin, iyinin ve kayıtsız şartsız isyanla kirlenmemiş itaatın, şeytan ise çirkinin, kötünün ve isyanın temsilcisidir. Cenab-ı Allah dünya hayatının meleklerin yaşadığı gibi bir hayattan ibaret olmasını istememiş; iyilik-kötülük, güzellik-çirkinlik, helâl-haram arasında tercih yapabilen bir varlığın dünya hayatını daha değerli kılacağı düşüncesiyle Âdem'i yaratmıştır. İnsanı sadece melek veya sadece şeytan olarak görmek yaratılma gerçeği ile de uyuşmamaktadır. Yeni yaratılan varlık, melek ve şeytanın özelliklerinin hepsiyle mücehhez; güzeli öne çıkarırsa melekleşme, kötüyü öne çıkarırsa şeytanlaşma temayülü olan, hatta daha da aşağı düşmeye, hayvanlardan kötü olmaya namzet birisidir. Din, insandan melek olmasını bek-

lemiyor ancak şeytana doğru her gidişte ikaz ediyor, sonucun onu vahiy ekseninden uzaklaştıracağını bildiriyor. Dünyanın güzel ya da çirkin olması tamamen gayretlerine bağlı olan insanın kötü ve kötülükler karşısındaki duruşu çok önemlidir. Bu duruşun olumlu ve sürekli olabilmesi, devamlı mücadele ve iyiye koşmakla mümkündür. Dünyada bir ferдин bile mutluluğunu önemseyen İslâm açısından toplumların, milletlerin ve bütün insanlığın mutluluğu insanın temel gayesi ise, mutluluğun önündeki engel olan “kötü”nün iyi tanımlanması ve bilinmesi vazgeçilmez bir gerekliliktir.

Yaratılışında bilgi ile yüceltilerek meleklerin kendisine secde etmesi emredilen -ki bu secde Âdem nesli için de bir şereftir- varlık gaflette bulunarak şeytanın kendisinden kaçtığı zavallı hale gelmesin; rövanşçı şeytan almış olmasın. Allah tarafından yaratılan, peygamberler ve vahiy ile doğru gösterilen, bilgi ile yüceltilen insanın kendisine secde emrine isyan eden şeytanla mücadelesinin yine vahiy eksenli bilgi ile donanılarak kazanılacağı kesindir.¹²³

*“Bu yolun merdinden olup nefsinı basdın ise
Merd-i meydân-ı cihânsın gel yokuş düz arama”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

(Maneviyat yolunun mertlerinden olup nefesine muhalefet ederek onu terbiye ettiysen, artık bütün dünya üzerinde yokuş, düz aramana gerek yok, bütün yollar sana kolaylık yolu olur.)

NEFSE MUHALEFET EDEBİLMEK

Tasavvufta nefis denilince şer ve günahın kaynağı olan ve kötülüğü emreden nefis anlaşılır. İlk dönem zâhidleri zühd hayatı yaşamayı esas alırken önlerinde en büyük engel olarak şeytanı ve nefsi, yani nefsin aşağı arzularını, hevâ ve hevesini görmüşlerdir. Bu nedenle zühd hayatında sürekli olarak nefse muhalefet etmek ve hiçbir şekilde onunla barışık olmamak esas alınmış, hayra ve kurtuluşa ermek için onu alt etmenin ve aşmanın gereğine inanılmıştır. Şu var ki nefis esas itibarıyla kötü olmayıp, kendisiyle mücadele edilmesi gereken, insana kötülüğü emreden formu olarak görülen "emmâre" tabiatlı nefstir. Cüneyd-i Bağdadî, nefsin bu tabiatıyla kulu kötülüğe davet ettiğini, her çeşit kötülüğü yapmaya hazır olduğunu ifade eder. İşte bu nefis henüz terbiye olmamış, behîmî (hayvanî) arzularının peşinde koşan, sadece dünya ve dünyalık için yaşayan nefistir. Ancak bu nefis eğer terbiye edilebilirse o zaman

kâmil bir nefis olur. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri, nefsi terbiye hususunda şöyle buyurur:

Bu yolun merdinden olup nefsini basdın ise

*Merd-i meydân-ı cihânsın gel yokuş, düz arama*¹²⁴

(Maneviyat yolunun mertlerinden olup nefsine muhalefet ederek onu terbiye ettiysen, artık bütün dünya üzerinde yokuş, düz aramana gerek yok, bütün yollar sana kolaylık yolu olur.)

İbadetin esasının nefse muhalefet olduğunu ifade eden Kuşeyrî, bu manada Ebûbekir et-Tamestânî'nin, "En büyük nimet nefisten kurtulmaktır.

Çünkü Allah ile kul arasındaki en büyük perde nefstir." sözünü nakleder.¹²⁵ Nefis ile mücadele sürecinde Hâris el-Muhâsibî, nefsin üç önemli tabiatı olduğunu ifade ederek bunları övülme sevgisi, dünyada yerilme korkusu ve insanların elinde olana aşırı ilgi şeklinde sıralamış ve nefsin kurtuluşa ermesi için nasıl davranılması lazım geldiğine dair şu tavsiyelerde bulunmuştur:

1. Ne şekilde olursa olsun yemin etmemek,
2. Her türlü yalandan sakınmak,
3. Kimseye yerine getiremeyeceğin bir söz vermemek,
4. Allah'ın yarattığı bir şeye lanet okumamak, kimseye eziyet etmemek,
5. Zalim bile olsa kimseye beddua etmemek,

6. Kible ehlerinden kimsenin küfrüne veya nifakına şehadette bulunmamak, kimseyi işlediği bir günahıtan ötürü tekfir etmemek,

7. Allah'a isyan içeren şeylere bakmamak, azaları haramlardan korumak,

8. Az veya çok, ihtiyacını kimseye arz etmemek, insanlara yük olmamak,

9. İnsanların elindekine göz dikmemek,

10. Karşılaştığın her insanın senden daha faziletli olduğunu düşünmek. Bu son haslet, diğerlerinin özü ve nihayetidir.¹²⁶

Nefis ile girişilen bu mücadele ile bir olgunlaşma süreci tecrübe edilmektedir ki buna etvâr-ı seb'a adı verilir. Burada nefsin emmâre, levvâme, mülhime, mutmainne, râziyye, merziyye ve kâmile şeklinde adlandırılan mertebelerinin her birinde uygulanan özel eğitim metodları söz konusudur. Her ne kadar tasavvufî eğitimde aktif metod esas olsa da, bu eğitim sürecinde sâlike yol gösterecek bir mürebbiye, rehber ihtiyacı vardır. Sâlik, nefsi ile mücadele esnasında yapmış olduğu fiillerinin neticesinde kendisinde meydana gelen değişiklikleri gözetlemek ve nefsinin daima muhasebe etmek durumunda olmakla birlikte, onun eğitim sürecini yönlendirecek olan kendisi değil, bu sürecin bütün inceliklerini bilen ve sâliki yönlendiren şeyhidir. Tasavvufî eğitimde şeyh, örnek alınan canlı bir modeldir. "Fena fi'sh-Şeyh" tabiri, eğitimde özdeşleşmeyi ifade eder. Şeyh, kendisine bağlanan müridi tıpkı bir anne babanın ço-

cuklarını, bir öğretmenin öğrencisini, bir ustanın çırağını yetiştirmesi gibi yetiştirir. Mürşidin buradaki rolü, müridi manevî kirlere arındırmak üzere bu yola sevk etmektedir.¹²⁷

Nefis Eğitiminde Mürşid Gerekir

Manevî eğitimde kişinin kendi başına terbiye olmasını imkânsız gören Ebû Ali Dekkâk da bir ağacı diken ve bakımını yapan bir kişi olmayınca onun çiçek açabileceğini, ancak meyve veremeyeceğini; aynı şekilde müridin de kendisinden istifade edeceği bir rehberi yoksa onun sadece nefsinin arzularına kulluk edeceğini ifade etmiştir. Müridin şeyhinin gözetiminde sürdüreceği bu eğitim süreci, her an muhasebe ve murakabeyi de gerektirmektedir. Böylece nefsinin basabilir.

Bir mürşid-i kâmilin gözetimindeki sâlik, başkalarından önce kendi nefsinin eksiklik ve kusurlarını görürse, nefsinin kibir ve gurura kapılarak bencilleşmesine engel olur. Nefsin bencilleşmesini engellemenin bir başka yolu da nefsi daima kınamak ve onu küçük görmektir. Kişi, nefsinin yerdiği zaman, nefsin kendini beğenme duygusu da engellenmiş olur. Nefis, tüm kötülüklerin kaynağı olarak kabul edildiğine göre nefsin isteklerine de boyun eğilmelidir. Nefsin arzularının tam tersi yapıлып şehvetlerden uzak tutulmalıdır. İlim ve Allah korkusuyla kontrol edilmelidir.

Mürid, Allah'a ulaşmakla noktalanacak manevî yolculuğu esnasında kendisini tehlikeye atacak olan şu üç hu-

sustan uzak durmalıdır: “Kendisine uyulan şehvet, tâbi olunan heva ve kişinin, nefsinin çağrısına uymasındır.”¹²⁸

Tasavvuf büyüklerine İslâm'ın ne olduğu sorulduğunda nefsi muhalefet kılıcı ile boğazlamaktır, diye cevap vermişlerdir. Hulûsi Efendi (ks.) de şöyle diyor:

*Bu nefsi katledip ey can selamet ber-kenâra çık
Anın katline tevhid gibi bir keskin sinân olmaz*¹²⁹

Zünnûn el-Mısrî: “İbadetin anahtarı tefekkürdür, isabetli olmanın alâmeti, hevâ ve hevese, nefse muhalefettir. Nefse ve hevâyâ muhalefet, onun arzularını terk etmek demektir.” diyerek nefse muhalefeti, ibadette isabetli olmanın temeli olarak nitelendirir. İbni Atâ nefis konusunda; “Nefis, cibilliyeti icabı edepsizdir, hâlbuki kul sürekli olarak edebe riayet etmekle memurdur. Nefis, tabiatı icabı muhalefet meydanında at oynatır, kul harcadığı çaba ile nefsin fena arzularına ulaşmasını engeller. Nefsini dolduzgin salıveren, şer ve kötü işlerde onun ortağı olur.”¹³⁰ der.

Nefse muhalefetin Allah katındaki değeri konusunda Sehl b. Abdullah: “Nefse ve nefsin hevâ ve hevesine muhalefet edilmek suretiyle Allah'a ibadet edildiği gibi başka bir şeyle ibadet edilmemiştir.” demiştir.

Nefsanî arzuları terk etmek ve nefsi kırmak, isteklerinin zıddına hareket etmek suretiyle onu tedavi ve terbiye etmek; açlık, susuzluk ve uykusuzluk gibi güçsüz ve kuvvetsiz hale gelmeyi temin eden mücahede çeşitlerine göre

daha mükemmel ve daha tesirli bir tedavi tarzıdır. Her ne kadar açlık, susuzluk ve uykusuzluk gibi hususlar da nefsin arzularını terk kısmına girerse de durum böyledir.

Sâlik, nefsin hevâ ve heveslerini terk etmek için bu şehvetleri, Allah korkusuyla ve büyük şevkle kalpten atmaya çalışmalı, sabır ile de nefsin hevâyâ gidişini durdurmalıdır.

Muhammed b. Verrak: “Uzuvlarını nefsanî arzularla tatmin ederek razı kılan, kalbine pişmanlık ağacını dikmiş olur.” demiştir. Bu durumda pişman olmamak için, nefsin arzuları kontrol edilmeye çalışılmalı ve denetim altında tutulmalıdır. Nefsi kötü huylardan uzaklaştırmak, güzel huylar kazandırmak lazımdır. Nefsi kötü şeylerle meşgul etmektense, Allah Teâlâ'nın güzel bulduğu işlerle meşgul etmek daha uygundur. “Nefis, öyle bir şeydir ki; sen onu meşgul etmezsen, o seni meşgul eder.”¹³¹ sözü, buna işaret etmektedir.

Nefse muhalefet için en etkili yolu onun isteklerinin zıddını yapmak olarak niteleyen Serî Sekatî şöyle demiştir: “Otuz-kırk yıldır nefsim, havucu hurma pekmezine batırıp yemek istiyor; ama yine de ben onun isteğini yerine getirmiyorum.” Sâliklerin seyr ü süluktaki seferlerinin nihai hedefi, nefislerine karşı zafer kazanmaktır. Nefislerini yenip muzaffer oldular mı vuslata erdiler, demektir.

Nefis terbiyesinde; nefis ile isteklerinin arasına engel koymak, ona korku salmak, rahatlığını azaltıp önüne birtakım zorluklar koymak, gıdasını kısmak, lezzetlerden onu yoksun bırakmak ve Allah'ın emirlerine uyma isteği kibir

duygusuna galip gelinceye kadar onu tehdit altında bırakmak da önemli terbiye metotlarındandır.

Nefis terbiyesi ve nefisle mücadele, nefis muhasebesi, nefsi küçük görmek ve yermek, nefse muhalefet ve onu şehvetlerden uzak tutmak başlıklarının her biri en ince detayına kadar incelendiğinde birçok yol ortaya çıkar ki bunların her biri nefis eğitiminde ayrı bir metot olarak kullanılabilir.¹³²

Nefis Eğitiminde Yöntemler

Müridin nefis eğitimini tek başına sürdürmesi çok zordur. Cemaatle namaz kılmak isteyen kişi, kendisine uyacağı bir imama nasıl muhtaç ise mürid de peşinden gideceği, kendisini doğru yola iletecek bir şeyhe ihtiyaç duyar. Çünkü din yolu girift iken şeytanın yolları pek çok ve alenidir. Kendisini doğru yola iletecek şeyhi bulunmayan kişiyi şeytan, kendi yoluna iletir.

Nefis terbiye edilerek kötü huy ve sıfatlarından arındırılabilceğini düşünenlerden İbn-i Kayyım, nefsin kötü huylarının nasıl giderilebileceğini şeyhin birine sorar ve şeyhten şu cevabı alır: "Nefsin afetleri, yolcunun yolundaki akreplerin ve yılanların belâlarına benzer. Eğer yolcu bunları öldürerek, yolu bunlardan temizlemeye koyulursa, yola devam edemez ve yol alması mümkün olamaz. Fakat senin himmetin; yoluna gitmek, onlara yönelmemek ve onlardan yüz çevirmek olsun. Bütün bunların neticesinde yolda ilerlemene bir engel çıkınca onu öldür, sonra yoluna devam et." Şeyhin vermiş olduğu cevap, müridin asli işini

yapmaya öncelik vermesi; hedefine ulaşması için önündeki tüm engelleri ortadan kaldırması gerektiğini vurgulamaktadır.

Malik b. Dînâr çarşıda dolaşır, canının çektiği şeyi gördüğünde nefsine: "Sabret, vallahi seni bundan benim yanımda değerli olduğun için men ediyorum." dermiş. O halde ahiret mutluluğunu elde etmenin yolu nefsi heveslerden men etmek ve arzulara muhalefet etmektir.¹³³

Serî Sakâtî, "Kırk yıl nefsim benden ekmeği pekmeze bandırıp yememi istedi ama ben bunu kendisine tattırmadım." derken mübah olan maddelerle zevk almaktan nefsi uzaklaştırmadıkça ahiret yoluna girilmesinin kolay olmadığını bize gösteriyor.

Göz, görmüş olduğu her güzel şeye bakmamalıdır. Bu bakmayı alışkanlık haline getirirse kendisini helal olmayan şeylere bakmaktan alıkoyamaz. Helali arzulayan nefis haramı da arzular. Her helal şey elde edilip kullanılırsa doyumsuz hale gelen nefis harama yönelir. Bunun daha ileri boyutu şudur: Nefis tam anlamıyla dünya zevkine yönelir, şımarıkça ve hor kullanılmış bir hayatı yaşar, kalpten korku, hüznün, ölümü hatırlama ve ahiret hallerini düşünme ortadan kalkar. Bunların her biri kalp için birer hastalıktır.

İnsanlar farklı konumlarda olmalarından ötürü her insan için mücahede ve riyazet yöntemi de farklıdır. Burada temel ölçü, dünya coşkısına sebebiyet veren her şeyden vazgeçmesidir.

Nefis her hoşuna giden şeyi elde etmek için uğraşmalıdır. Bunu sağlamanın yolu şudur: Kişi kalbinde var olan veya gelen hastalıklardan kurtulmak için kalp üzerinde hâkimiyet kuran, nefsin hoşuna giden şeylerden uzak durmalıdır. Kişi kalbini meşgul eden, etkileyen her türlü şeyden zaruret oranında yararlanarak kalbini onlara meyletmesinden muhafazaya çalışmalıdır. Kendisine yetecek oranda faydalanarak onlarla yetinmeyi öğrenmelidir.¹³⁴

Nefse Muhalefet

Cenab-ı Hak, Hz. Davud (as.)'a şöyle vahyediyor: *“Ey Davud! Ashabımı nefsanî arzulara uymaktan sakındır, kaçındır. Zira nefsanî arzularına uyan kalplerin akılları bana perdelidir. Nefsanî arzularını, isteklerini yerine getirenlerle Zatımın arasında perdeler vardır, basireti açılmaz.”*

Nefsin ilacı ona muhalefet etmektir. Cüneyd-i Bağdadî (ks.) da şöyle buyurmuştur: *“Bir gün, teheccüt namazına kalkmışım. Namaz kılmaya başladım. Fakat kendimde ne herhangi bir hal ve ne de diğer gecelerde almış olduğum tadı buldum. Uyumak istedim ama uyuyamadım, oturdum. İçimden bir ses, sanki bana dışarı çıkmamı söyledi. Kalktım, kapıyı açtım. Baktım ki yolun ortasında, elbisesine sarılı bir adam var. Adam kapının sesini duyunca, başını kaldırıp baktı ve beni görünce şöyle dedi:*

– Ya Cüneyd! Bu saat dışarıya çıkma zamanı mıdır? Dedim ki:

– Evet, dışarıya çıkma zamanı değil ama çıktım. Bana şöyle cevap verdi:

– Ben kalpleri çeviren Allahu Zülcelal'e, senin kalbini bana çevirmesi için yalvardım. Sen bunu biliyor musun? Ona cevaben:

– Allahu Zülcelâl, bu isteğini yerine getirdi. Bana ihtiyacının ne olduğunu söyle, dedim. Dedi ki:

– Ya Cüneyd! Benim hacetim şudur; insanın kalbi ve ruhu için bir ilaç ne zaman bulunabilir? Dedim ki:

– Ne zaman ki nefis, kendi hevasına muhalif olursa bütün manevi hastalıklarına ilaç bulmuş olur. Ben bunları söyledikten sonra, yerinden kalkıp yürümeye başladı ve şöyle dedi: “Ey nefsim! Duyuyor musun? Ben sana yedi sefer bu şekilde cevap verdim, sen bunu kabul etmeyip ‘İl-laki Cüneyd'den duyacağım.’ dedin. Duydun mu?” diye, kendi kendine konuşarak gitti.

Ebubekir Temestanî şöyle demiştir: “En büyük nimet, nefis diyarından çıkmaktır. Çünkü insan ile Allahu Zülcelal'in arasındaki en büyük perde nefistir.”

Unutmamak lazımdır ki, nefse muhalefet ibadetin başıdır. Allahu Zülcelal'in rızasına giden yol üzerinde olmanın alameti, nefse muhalefettir. Nefse muhalefet etmekse, onun arzu ve isteklerini terk etmektir.

“Nefse muhalefet etmek suretiyle Allahu Zülcelal'e ibadet edildiği gibi başka bir şeyle ibadet edilmemiştir.”

Nefse muhalefet etmek, Allahu Zülcelal katında çok makbuldür. Çünkü nefis, daima Allahu Zülcelal'in emir ve

nehiyelerinin tersine hareket eder. Ona muhalefet edip Allahu Zülcelal'in emir ve nehiyelerine sarıldığımız zaman bu hal, Allahu Zülcelal'in de çok hoşuna gider.

*“Gönül evini yuyana varlığı elden koyana
Pîrine candan uyana gam-ı fîrak neyley neyley”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(Sevgilinin konuk edildiği gönül hanesini dünyevî kirlerden,
makam tutkusundan, kötü duygu ve düşüncelerden temizleyen,
gurur, kibir, haset, ihtiras gibi kendinde varlık hissi veren
hastalıkları bırakarak, kendine yol gösteren mürşid-i kâmile
uyan kimseye ayrılık hüznü/acısı etki etmez.)*

PÎRE CANDAN UYMAK DÜNYEVÎLEŞMEKTEN KURTULMAK

Tasavvufî literatürde “mürşid/pîr” kendisine intisab eden saliklere istidat ve kabiliyetlerine göre, manevi olgunluğa eriştirmek üzere rehberlik ve liderlik eden, faydalı ve zararlı olanı gösteren, kemale erdiren yani olgunlaştıran, onların kalplerine Allah sevgisini yerleştirmeye çalışan kişiye denir.¹³⁵ “Mürid” in kelime anlamı ise; tasavvufî terim olarak; iradesini Hakk’ın ve şeyhinin iradesine teslim etmiş kimseye denir.¹³⁶ Özellikle tasavvufî hayata giren veya girmek isteyen bir kişinin bir mürşid bulması gerektiği Müslümanlık anlamında zaruri bir durum değilse de, tasavvufî anlayışta gerekli görölen bir durumdur. Mutasavvıflardan Sülemi, bu durumu şu şekilde açıklar: “Tasavvuf öyle bir hakikattir ki ne dilin ne de sözün olmadığı yerde olur. Tasavvuf, ehil olan kimselere, evliya ve pîran tarafından gelen bereketlerden (onların) adab ve ahlakının tesirlerinden meydana gelir.”¹³⁷

Tasavvufun esas ilgi alanını insanın, kalbî ve ruhî hayat seviyesine çıkartılması, kalbin tasfiyesi ve Allah tarafından lütfedilmiş, yaratılış gayelerine uygun inkişaf ettirilmesi ve yönlendirilmesi şeklinde özetlemek mümkündür. Tasavvufî düşüncede özellikle insanın melekî yönlerinin inkişaf ettirilmesi, sathi olan kulluk şuurunun derinleştirilmesi ve kâmil mü'min olma hedefinin yakalanması usta bir rehber ve yol gösterici ile gerçekleştirilebilir. Başka bir deyişle derviş veya diğer bir ifadeyle müridlerin tarikatın seyr-i süluk esaslarına göre yetiştirilmesi ve denetlenmesi gerekmektedir. Neticenin hâsıl olması ise ancak müşid-mürid münasebetinin sağlıklı işlemesi ile mümkün olacaktır.¹³⁸ Tasavvuf olgun insan yetiştirmeyi amaçlar. Esas itibariyle de tasavvuf bir gönül terbiyesidir. Gönül de insanda bulunduğu için tasavvufun konusu insandır, gayesi ise onun kalbî yönünü eğitip olgunlaştırarak kemal derecesine ulaştırmaktır denilebilir. Bu noktaya ulaşan kimseye insan-ı kâmil, müşid-i kâmil, pîr denir.¹³⁹

Mutasavvıflar, genelde iki türlü edepten bahsederler: Birincisi şeklî, zahirî edep ki; ameli, riyadan ve münafıklıktan korumaktır. İkincisi de bâtinî edeptir ki; kalbi, şehvet, itiraz ve iradede zayıflık vs. gibi olumsuz şeylerden temizlemekten ibarettir. Bunu başarmış bir müridin belki de en bariz vasfı müşidine karşı alabildiğince saygı içerisinde bulunmasıdır. Müridin, ortam itibariyle oluşabilecek bir kusur ve hatayı kendi nefesine nisbet etmesi yine bu adabın gereğidir.¹⁴⁰

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri bir beytinde şöyle buyurur:

Gönül evini yuyana varlığı elden koyana

Pîrine candan uyana gam-ı firak neyler neyler¹⁴¹

(Sevgilinin konuk edildiği gönül hanesini dünyevî kirlere, makam tutkusundan, kötü duygu ve düşüncelerden temizleyen, gurur, kibir, haset, ihtiras gibi kendinde varlık hissi veren hastalıkları bırakarak, kendine yol gösteren mürşid-i kâmile uyan kimseye ayrılık hüznü/acısı etki etmez.)

İnsanın insan olabilmesi, gönül evini yuyabilmesi için nefsini tezkiye etmesi, kötü ahlakını değiştirmesi ve batınen temizlenmesi gerekir. Bunu bir başına yapamaz. Mutlaka bir mürebbi, bir mürşid-i kâmil bulacak, bir pîrin rahle-i tedrisinden geçecek, onu severek, ona uyararak ve ona tabi olup onun feyiz, nazar ve himmetiyle kamil insan mertebesine yeniden erişecektir. Allah'a ulaştıracak hakikat yolunda yürüyebilmek için bir mürşid-i kâmilin hatta bütün pîranın izini takip eden, nasihatlerini tutan, bir tarikat yoluna intisap eden kimseler öncelikle dünyevîleşmeden korunmalıdır. Dünya malına ve dünya makamlarına itibar etmemelidir.

Tasavvufta insanın asıl hedefi Hakk'a ulaşmaktır. Bu hedef asla unutulmamalıdır. Hak yolunda bazen kötü ve çirkin şeyler insanın karşısına çıkıp ona engel olmaya çalışır, bazen de iyi, doğru ve güzel şeyler ona ayak bağı olur. Mevlânâ konuyla ilgili görüşünü Hakîm Senâî (ö. 525/1131)'den naklettiği 'Küfür olsun, iman olsun, seni yoldan alıkoyan, geri bırakan her şey birdir. Aralarında fark yoktur. Seni Dost'tan uzaklaştıran ister çirkin olsun, ister

güzel; ikisi de birdir.' sözüyle başlayan beyitleriyle açıklar. Ona göre, Allah'tan başka şeylere takılıp kalmak gayretul-laha dokunur. Bu nedenle mürid hiçbir zaman asıl gayesinin Allah'a varmak olduğunu unutmamalıdır. Mevlânâ ısrarla yol göstericiye değil, gösterdiği yola ve yöne bakmak gerektiğini bildirir. Mürşid müridin yolunu aydınlatan bir nur, bir ışıktır. Işığın gösterdiği tarafa bakılmalıdır. Mevlânâ müride, nihai olarak ötelere ötesini görmeyi öğütler. Bu manada mürşid son tahlilde bir yol göstericiden ibarettir; ona takılıp kalmamak gerekir. İnsan, yönünü sebepler sebebi olan Allah'a çevirmeli, O'na dayanmalı, O'na güvenmelidir. Zaten velilerin ve insanlara yol göstericilik yapan mürşidlerin görevi, onları Hakk'a yöneltmektir.¹⁴²

Pîre candan uymanın esas şartlarının öncelikle bu önemli hususlar olduğunu Hulûsi Efendi Hazretleri bize beyitleriyle hatırlatıyor. O zaman bu yazımızda dünyayı değil, bâki olan Allah'ı arzulayan İslâm büyüklerinin hatıralarıyla konuyu izaha çalışalım.

Geçici Dünya Nimetleri

Bu fani âlemde geçici dünya nimetleri Müslümanlar için bir imtihan vesilesidir. Akıllı mü'min, gönlünde dünyalığa dair bir yer ayırmadığı gibi eline geçeni de Allah rızası için elden çıkarabilecek erdeme sahip olmalıdır. Sevgili Peygamberimiz bir gün dünya nimetlerinin aldatıcılığından bahsederek, kaygılarını şu şekilde dile getirir:

*"Sizin için korktuğum şeylerden biri de, Cenab-ı Allah'ın size vereceği dünyanın ziynet ve güzelliğidir."*¹⁴³

Peygamberimiz (sav.), bir taraftan zengin olup da infakta bulunan zengin Müslümanları övmüş diğer taraftan da hayır noktasında ihmalkâr davrananları her zaman uyarmıştır. Zenginliğin infakla ancak bir değer taşıdığını aksi takdirde sosyal ve manevî tehlikelere yol açabileceğini sık sık hatırlatan Hz. Muhammed (sav.), takvasız bir zenginliğin kişi üzerinde menfî etkilerinin olacağını her zaman hatırlatmıştır. Yine bir keresinde sahabi Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrah (ra.), Peygamberimiz'in emriyle Bahreyn'den topladığı cizyeleri Medine'ye getirip Peygamberimiz'e teslim etmişti. Mescid-i Nebevî'de sabah namazını kıldıktan sonra Hz. Ebû Ubeyde, oradan ayrılmıştı. Ne var ki; diğer yoksul sahabiler, bir türlü camiden çıkmıyordu ve Peygamberimiz'i izliyorlardı. Rasûlullah (sav.) da onlara tebessüm ederek baktı ve şöyle dedi:

“Zannedirim ki Ebû Ubeyde'nin geldiğini ve onun bir şeyler getirdiğini haber aldınız.” Sahabiler, “Evet, ya Rasûlallah.” dediler. Rasûl-i Ekrem, bunun üzerine onlara şu çarpıcı gerçekleri anlattı: *“Sizi müjdelirim, hepiniz mesrur (mutlu) olacaksınız. Allah bilir ki, ben sizin yoksulluğa uğramanızdan endişe etmem. Endişem, dünyanın sizden öncekilere açıldığı gibi size de açıldığı zaman sizin rekabete düşmeniz, eskiler gibi rekabetle meşgul olmanız, onlar gibi iğfal olunmanızdır.”*¹⁴⁴

Peygamberimiz (sav.), bu sözleriyle ümmetinin ileride maddî yönden refaha kavuşacağını müjdelemekle beraber, zenginliğin hırs ve rekabet gibi doğurabileceği değişik sosyal sapmaların manevî tehlikelerine de işaret etme ihtiyacı duymuştu.

Hz. Ali (ra.) ve Üç Altın

Dünya malına hiç kıymet vermediği için, Rasûl-i Ekrem'in Sultanu'l-Esfiya/Cömertler Sultanı dediği Hz. Ali'nin yanına bir gün fakir bir bedevi gelir. Hz. Ali "Bir isteğin mi var?" der. Bedevi, utancından diliyle bir şey söylemeyip işaretle bildirir. Hz. Ali, yanında bulunan iki giyeceğin ikisini de bedeviye verir. Bedevi sevinerek güzel bir beyit okur. Beyit, Hz. Ali'nin çok hoşuna gider ve çocukları için ayırdığı üç altının hepsini bedeviye verir. Bedevi, "Ey emire'l-mü'minin, beni kendi diyarımın en büyük zengini ettin." der. Hz. Ali de şu hadis-i şerifi nakleder: "*Herkesin değeri, söylediği güzel sözlere, yaptığı iyi işlere göre ölçülür.*"¹⁴⁵

Hz. Hasan (ra.)'ın Hz. Ali (ra.)'den Aldığı Zenginlik Dersi

Haricilerden birisi, Hz. Hasan'ın babası Hz. Ali (ra.)'ye bir suikastta bulunmuş ve zehirli bir kılıçla yaralamıştı. Ağlayarak başucuna giden Hz. Hasan, babasının "Niçin ağlıyorsun?" sorusuna "Sen dünyanın son, ahiretin ilk günündesin." cevabını verdi.

Hz. Ali ağlamamasını söyledi. Sonra da kendisine bazı öğütleri olacağını, bunları iyi muhafaza etmesini, bunu yaptığı müddetçe her zaman faydasını göreceğini söyledi. Hz. Hasan'ın, "Nedir onlar babacığım?" demesi üzerine de bunları şöyle sıraladı:

"En büyük zenginlik akıldır. En büyük fakirlik ahmaklıktır. Bilgisizliğin en büyüğü kendini beğenmektir. Üstünlüğün en büyüğü de güzel ahlakıdır. Sana ahmaklarla arkadaşlık yapmamanı tavsiye ederim, çünkü ahmak biri

sana yardım edeyim derken seni zarara sokar. Yalancılarla da arkadaşlık etme; çünkü böylesi uzağı yakın, yakını uzak gösterir. Cimrilere de yaklaşma; çünkü cimri, muhtaç olduğun bir şeyi en çok muhtaç bulunduğun bir sırada senden esirger. Kötü kimselerle de arkadaşlık etmemeni tavsiye ederim, çünkü kötü adam seni ucuza satar.”¹⁴⁶ Bu konuşmadan sonra Hz. Ali, Hicri 60/Miladi 661 yılında şehit olarak ruhunu teslim etti.

“Allah, Kibirlenenleri Sevmez”

Hz. Hasan (ra.), gurur, gösteriş ve kibirden uzak mütevazı bir hayat yaşadı. Fakir-zengin ayırt etmeden herkesin davetine icabet ederdi. Bir gün bineğiyle bir grup bedevinin yanından geçiyordu. Kuru ekmek yiyorlardı. Onlara selam verdi. Bedeviler selamını aldılar, “Ey Rasûlullah'ın torunu, buyur, bizimle birlikte yemek ye!” dediler. Hz. Hasan da bineğinden indi ve “Elbette Allah, kibirlenenleri sevmez.” diyerek, hemen yere oturup onlarla birlikte kuru ekmek yedi. Ayrılacağı zaman da “Ben sizin davetinizi kabul ettim, siz de bana buyurun!” dedi. Böylece sofralarında kuru ekmek dışında bir yiyecek olmamasına rağmen kendini sofraya davet eden bedevileri kendi evinde misafir etmiş, onları yedirip içirdikten sonra bol miktarda harçlık vermiştir.¹⁴⁷

“Dünyayı İsteyen Kimseyi Dünya Yere Vurur!”

Hz. Hasan (ra.), yeri geldiğinde insanlara öğütte bulunurdu. Sosyal içerikli nasihatlerinden birisinde şunları dile getirmişti:

“Dünyayı isteyen kimseyi dünya yere vurur! Dünyayı seven kimse zenginlerin kölesi olur. Dünü ile bugünü eşit olan ziyandadır, dünü bugünüden iyi olan kimse de zarardadır. Kendini mükemmel gören kimsenin noksanı çoktur. Yumuşak huyluluk insan için ziynettir. Vefakârlık servettir. Acelecilik hafifliktir. Kalbini dünyaya bağlayan kimselerle oturup kalkmak lekedir. Kötü insanlarla beraber olmak ise şüphe doğurur.”¹⁴⁸

Dinimi Dirhemle Satın Alamazsınız

Hz. Abdullah b. Ömer (ra.)'in dünyevî makamlarda hiçbir zaman gözü olmamıştır. Buna rağmen birçok kez, zamanın halifeleri tarafından kadılık ve valilik gibi teklifler almıştır.

Mesela Hz. Osman ona kadılık, Hz. Ali ise valilik görevi teklif etmişti. Ama büyük sorumluluk gerektiren bu idarî işlerde hata yapmaktan korktuğu için, her iki teklifi de kabul etmemişti. Fitnelerden hep uzak kaldığı için, halk tarafından çok sevilen Hz. Abdullah, Muaviye döneminde siyasi bir rakip olarak görülüyordu. Her ne kadar o siyasi olayların dışında kalmak istedi ise de zaman zaman dönemin yöneticileri tarafından ziyaret edilir ve niyetiyle ilgili görüşleri merak edilirdi.

Mesela bir keresinde onun siyasi istikbalde gözü olup olmadığını öğrenmek veya onu mevcut siyasi sisteme entegre etmek için, bazı tekliflerde bulunuldu. Bu tekliflerin hepsini reddetmesi üzerine sevinen yöneticiler ona ve çocuklarına mal ve mülk vermek istediler. Hz. Abdullah,

verilmek istenenlere kızarak, öfkeli bir şekilde şunları söyledi: "Yazıklar olsun size! Yanımdan çıkın gidin, bir daha da gelmeyin. Dinimi dirhem ve dinarlarınızla satın alamazsınız. Dünyadan elim tertemiz ve apak olarak çıkmak isterim."¹⁴⁹

SOMUNCU BABA'YI ANMAK VE ANLAMAK

Manevî dinamiklerimizi teşkil eden Allah dostları; Anadolu insanının gönül dünyasında daima yaşatılmakta ve hayırla anılmaktadır. Ülkemizin her köşesinde ismi yüzyıllardır anılan, şehirlere, beldelere şeref veren ruhaniyetleri, o mekânlarla özdeşleşen erenler, buldukları yerlerin manen olduğu kadar maddeten de ihyasına vesile olmuşlardır. Hiç şüphe yoktur ki o manevî büyüklerin yüzyıllar öncesinden gelen gönül güzellikleri pek çok insanımızın kalbine inşirahlar düşürmektedir. Onların sayılamayacak kadar çok olan özel ve müstesna yönleri geçmişten geleceğe bir köprü olarak istikbalimize ışık tutan bu vatan toprağının manevî tapularıdır. Âşık gönüller onların kelimeleriyle coşkunluğa erişir, vesile arayanlar o ışık huzmelerini takip ederek aydınlığa kavuşur, istikamete erişmek isteyenler onlarla doğru yolu bulurlar. Zaferin müjdecisi oldukları gibi, sabrın, tevekkülün ve sadakatin de en

güzel örnekleridir. Milletimizin gönül hafızasına altın harflerle yazılı ve daima hatırlanan Allah dostlarından biri de Somuncu Baba adıyla bilinen, kabr-i şerifi Darende'de bulunan Şeyh Hamid-i Veli Hazretleri'dir. O mübarek zatın 12. kuşaktan torunu olan Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, cediti için bir beytinde şöyle buyurur:

Her ellerde anılsa her dillerde anılsa

Layıktır o büyüklük şanına Şeyh Hamid'in

Şeyh Hamid-i Veli Hazretleri'nin asırlardır devam eden manevî hizmetlerinin çağımızdaki temsilcisi olan ve o ocağın ihyası için bütün hayatını vakfeden Hulûsi Efendi Hazretleri, 1945 yılında babası Es-Seyyid Hatip Hasan Feyzi Efendi'nin irtihaliyle cami-i şerife imam hatip olarak atanmış ve bu manevî hizmetleri günümüze taşımıştır. Öncelikle, 1945 yılından itibaren türbe ve caminin tamiri, bakımı ve daha sonraki yıllarda tanıtımı için elinden gelen bütün gayreti sarf etmiştir. Yüzyıllardır ecdat yadigârı olarak, ellerinde bulunan padişah fermanları başta olmak üzere bilgi ve belgelerin derlenmesine öncülük ederek, 1965 yılında "Somuncu Baba" kitabının yayınlanmasını sağlamıştır. Daha sonraki yıllarda Somuncu Baba Hazretleri'nin şahsî kütüphanelerinde bulunan "Kırk Hadis/Hadis-i Erbain" adlı eserinin günümüz Türkçesine aktarılmasına vesile olmuş, yine o eserin de ilim dünyamızın istifadesine sunulmasına rehberlik etmiştir. Zamanın Gürün Müftüsü Şeyhmus Alkaç tarafından güncel çevirisi yapılan esere bir takdim yazan hukukçu M. Yılmaz Çoban Bey, Darende'de hissettiği manevî duyguları şöyle dile getirmektedir:

“Büyük, Allah (cc.) sevgilisi, Somuncu Baba ismiyle mâ-ruf Hamideddin-i Veli Hazretleri'nin Darende ilçesi Zaviye Mahallesi'ndeki cami, türbe ve külliyesini bir sene evvel üç-dört arkadaşım ile birlikte ziyaret etmiştim.

O zaman; ruhumda derin ve silinmez bir te'sir icra eden manevî, latif bir hava içimi tutuşturmuş; muhteşem ve müstesna tabiat güzellikleri arasında göklere yükselen yekpare sarp kayaların arasından Kevser Suyu misali akan Tohma Suyu'nun tepelere doğru yükselen buharı ile birlikte ruhum da yükselmiş, yükselmiş, tâ her şeyden arınıp o yerin ruhaniyeti ile yıkandıktan sonra bir tüy hafifliğinde balıklı havuza düşmüştü. Günlerce; tasfiye edilmiş bu ruh hali ile huzur içinde manevî âlemlere seyrettim. Bu yerlerden ayrıldıktan sonra da uzun müddet ruhuma dolan huzur ve sükûnun lezzeti ile yaşadım. Bu eşi bulunmaz huzur evini bugünkü hâle getiren; burasını kendine has zevk ve titizlikle ihya ve imar eden Somuncu Baba ahfadından Hacı Hulûsi Ateş Beyefendi ile tanışmak, benim için büyük bir şans ve iftihar vesilesi oldu. Bu mütevazı, âlim ve fazıl zat bu yeri; geceli gündüzlü devam eden ihlâslı gayretiyle benzerleri içinde emsalsiz ve müstesna bir âşıklar ve ihvanlar ocağı hâline getirmiş. Allah (cc.) kendisinden ebediyen razı olsun.”

Vakıf Mütevellî Heyeti Başkanımız H. Hamideddin Ateş Efendi'nin Somuncu Baba Hazretleri ismine ve külliyesine olan hizmetleri anlatmakla bitmez. H. Hamideddin Ateş Efendi'nin Somuncu Baba Hazretleri hakkındaki kelimalarına kulak verelim:

“Topluma hayat iksiri veren, canlılık katan, dinamizm katan yüce veliler, hayatı manevî renklerle donatır, insanların iç âlemlerini aydınlatırlar. Cehaletle savaşır, zulmet karanlıklarına iman ve irfan چراغی yakar, gönülleri pürnûr ederler. Onların zikirle hemhâl olmuş kalpleri, ibadetle yoğrulmuş bedenleri toprağa emanettir. Toprak onları çürütmez. Kendi aydınlatıcı olanın, kendi güneş olanın güneşten etkilenmesi, gecenin karanlığına düşmesi elbette mümkün değildir. Zaman ve devran onlarla hareket eder, gece ve gündüz kavramları vuslat kavramının içinde erir. İşte böyle anlamak gerekir.

Somuncu Baba Hazretleri'nin Darende'de bulunması, Darende için, bölge için bir lütuf, bir ihsan-ı ilahîdir. Yerin şerefi oturanın şerefi iledir, bu toprakları şerefliendirenler de yüce neseb-i Rasûlullah (sav.)'a mensup olan zevatlarıdır. İlçemizi maneviyatı ile güzelleştiren, yaşanılabilir hale getiren, Somuncu Babalar, Hulûsi Efendilerdir. Bu zevat-ı kiramlar Darende'de olmasalardı Darende'nin diğer ilçelerden bir farkı olmazdı.

Aslında bu mekânı şerefliendirmiş, bu vadiye hayat vermiş, canlılık katmıştır. Manevî hayatıyetleri devam ettiği için, asırlardır yüz binlerce insan, onu ziyaret etmekte, adeta evlatlarında vücut bulmuş manevî şahsiyetiyle müşerref olmaktadır. Bu beldenin toprağı emanet edilene sahip çıkan sağlam bir imanı temsil ederken, her dem aydınlık saçan fikirleri bakınız, ülkemizin sınırlarını da aşarak dünyaya yayılmaktadır. İşte onların manevî hayatlarının devam ettiği en büyük işareti bu faaliyetlerdir. Somun-

cu Baba'nın ismi unutulmamıştır, fikirleri unutulmamıştır, canlı olarak ismi de fikirleri de yaşamaktadır.

*Bizim gülşendeki güller
Dururlar taze, solmazlar
Hazan olup dökülmezler
Zemistan ü bahar olmaz*

İşte Somuncu Baba Hazretleri'nin “Bizim gülşendeki güller dururlar taze solmazlar.” ifadesi, o solmayan ‘Gül ve Gönül Medeniyeti’nin bütün asırlar boyunca, kıyame- te kadar İslâm’a ve insanlığa hizmeti temel düstur kabul ettiğine işarettir. Gül kokulu Peygamberimiz’in neslinden olan Somuncu Baba Hazretleri, ömrünün son yıllarını Darende’de geçirmiş ve Darende’de ahirete irtihal etmiştir. Somuncu Baba Hazretleri gül kokulu Darende’de medfun- dur. Osmanlı padişahları tarafından verilen fermanlarda bile “Defin-i hâk-i itirnâk” olarak kayıtlara geçmesi, gül kokulu, güzel kokulu topraklarda defnedildiğinin ifade- sidir. Bu topraklar kokusunu ondan almış, onun neslinin imar ve ihyasıyla hayat bulmuş, ‘Gül ve Gönül Medeniyeti’ onun hizmet felsefesiyle şekillenmiştir.

*Bırak ey Hamîdâ varı
Görsem desen sen ol yârı
Göricek ol tecellâyı
Ondan özge kemâl olmaz*

Somuncu Baba isminin tanıtımına çok önemli bir kat- kı sağlayan Somuncu Baba dergisi 25 yıldır yayın hayatını

devam ettiriyor. Dergimizin kurucusu Ahmet Şemseddin Ateş Ağabey'i rahmetle anıyor, bu vesileyle onun Somuncu Baba dergisi Ocak 2006 sayısında neşredilen bir tespitini burada aktarmakta fayda görüyorum:

“İlim, kültür ve edebiyat alanında gayet içerikli olan Somuncu Baba dergimizin giderek yayın dünyamızdaki tutarlı çizgisini ve yükselişini görenler, bu gayretleri takdirle karşılıyorlar. Bu durum da bizleri sevindiriyor, gayretimizi artırıyor. Geçen günlerde, yazarlarımızla yapılan bir toplantıda bir dostumuzun anlattıklarını naklederek sözümü bağlamak istiyorum.

“19.05.1975 tarihinde ziyaret ettiğim Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi bana, Somuncu Baba kitapçığı hediye etmişti. O günkü sohbetinde, o zat-ı muhterem hatırladığım kadarıyla şöyle buyurmuştu: ‘Eğer hiçbir şey yapmak istemezseniz yerinizde sayar, tembel olursunuz. Biz Darendeyi aşan bir çalışma içine girdik. İnşallah bizden sonra, Türkiye’yi aşanlar da çıkacaktır.’

O sohbette Hulûsi Efendi'nin yüzünde Türkistan'dan Anadolu'ya gelen yol izlerini, Buhara'dan Darendeye yansıyan hâl izlerini görmüştüm. Merhumun yüzünde gördüğüm izleri bugün, evlatlarının sîmasında, aynı çizgide o mânayı taşıyarak uzun bir yolculuğa çıkan Somuncu Baba dergisinde görüyorum. Zamanın şahitliğinde, Hulûsi Efendi'nin kelâmının ortaya çıktığını gördükçe “zamanın sahibi” diye tavsif edilen kâmil insanların neler yaptığını, neler yapacağını daha iyi anlıyorum. O gün duyduklarım, semâda yankılanmaktadır. Bu dergi, bu heyet, bu vakıf, bu

paylaşım duygusu, elbette hızla devam edecektir. Çünkü kaynağı çok temiz ve asildir. Sevinçle geldim, sevince erdim.”

Sevincimiz sizlerle devam edecek, cân okurlarımız...”

1991 yılından itibaren devam eden Somuncu Baba ve Hulûsi Efendi Sempozyumları artık ulusal ve uluslararası katılımların olduğu ilim meclisleri haline geldi.

2 Haziran 2012 tarihinde Bursa'da, 9 Haziran 2012 tarihinde İstanbul'da ve 23 Haziran 2012 tarihinde Darende'de gerçekleştirilen Uluslararası Somuncu Baba ve Hulûsi Efendi Sempozyumlarına on binlerce insanın katılımı bu yüce şahsiyetlerin tasavvufi anlayışlarının merkezinde Gül, Gönül ve İnsan'ın olduğunu çok bariz bir şekilde ortaya koymuştur. Azerbaycan, Bosna-Hersek, İngiltere ve Pakistan'dan katılan ilim adamları bu sempozyumda tebliğler sundu, daha sonra Somuncu Baba ve Hulûsi Efendi'nin tasavvuf anlayışları gönül elçileri vasıtasıyla başka ülkelerde de kurulan ilim meclisleriyle devam etti.

15 Haziran 2013 tarihinde Darende'de düzenlenen Uluslararası Somuncu Baba ve Hulûsi Efendi Sempozyumu, İngiltere, Bosna Hersek, Nijerya, Mısır ve Türkiye'den akademisyen, devlet adamı ve konukların katılımıyla gerçekleşti.

Sempozyuma katılan Saraybosna Senfoni Orkestrası Maestrosu Emir Muhanovic, bir süre önce Türkiye'ye gelen Bosna-Hersek'in önemli din adamlarından General Sheikh Halil Hulusi Brizina'dan Darende intibalarını dinledikten

sonra ilçeyi mutlaka görmesi gerektiğini ve o amaçla etkinliklere katıldığını ifade etti.

Muhanovic; buradaki manevî havayı hiçbir yerde görmediğini belirterek şöyle konuştu: “Somuncu Baba Külliyesi ve etrafında yapılan güzel çalışmalardan etkilendim. Ayrıca, Hulûsi Efendi'nin Divan'ındaki ilahîleri okuyunca o dizelerin yazıldığı yerleri görmek istedim. İnsanların ruhuna hitap eden çok güzel sözler kaleme almış, Somuncu Baba ve Hulûsi Efendi manevî kimlikleriyle Türkiye'nin yanı sıra Balkanları, Orta Doğu'yu ve dünyanın farklı ülkelerini de etkilemiştir. İyi ki burayı ziyaret ederek bu zatları yakından tanıma fırsatı bularak bu gönül sofrasında yer aldım.”

Nijeryalı Büyükelçi Mohammed Yousef Babagindeo ise şunları söyledi: “Her ziyaretim bir öncekinden daha güzel, daha maneviyat dolu ve güzelliklerle geçiyor. Bu, kısmet olursa önümüzdeki yılın bundan daha güzel olacağını habercisidir. Allah, Türkiye'yi de Nijerya'yı da korusun.”

Bosna-Hersek'in başkenti Saraybosna'da “Somuncu Baba ve Hulûsi Efendi” konulu panel düzenlendi.

Hulûsi Efendi Vakfı tarafından Holiday Inn Hotel salonunda 18 Mayıs 2013 Cumartesi günü düzenlenen panelde, Saraybosna Kantonu Başbakanı Suad Zelykoviç, Bosna Hersek Federasyonu (FBIH) Kültür Bakanı Samir Kaplan, Sheikh General Halil Hulûsi Brizina, Hulûsi Efendi Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı Hamid Hamideddin Ateş'in yanı sıra akademisyenler ve çok sayıda konuk katıldı.

Açılış konuşmasını yapan Hulûsi Efendi Vakfı Genel Müdürü Resul Kesenceli Somuncu Baba'nın, Osmanlı coğrafyasının maneviyat güneşi olduğunu belirterek, "Onun yetiştirdiği, ondan feyiz alan mutasavvıflar 15. yüzyıldan sonra, özellikle Osmanlı coğrafyasında çok büyük etkiye sahipti. Eserleri ve fikirleriyle bu dünyanın gelişip büyümesine katkıda bulunmuşlardı." dedi.

FBIH Kültür Bakanı Samir Kaplan, panelin Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı ile Saraybosna Somuncu Baba Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Derneği arasındaki iyi iş birliğinin somut bir adımı olduğunu söyledi.

"Her alanda Türkiye ile iş birliği içinde olmak son derece önemli." diyen Kaplan, "Eğer bu iş birliğini sağlam temeller üzerine kurarsak, ileride yararlı projeler ve somut adımlar doğuracağı yönünde şüphemiz de olmaz." ifadesini kullandı.

Panelde, Saraybosna Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi Doç. Dr. Samir Begleroviç, «Çağdaş Bosna Hersek Gençliği İçin Nakşibendî Geleneğinin Getirdiği Fırsatlar» konulu bir sunum yaptı

Begleroviç; "Somuncu Baba, Bosna'da çok yaygın olan ve belgelerin de bu topraklar üzerinde çok sayıda Halveti tekkesi olduğuna tanıklık ettiği ve Bosna'da ve Osmanlı topraklarının daha da ötesinde faal olan çok sayıda Halvetiye tarikatı şeyhine değindiği üzere, Halvetiye öğretisinin taşıyıcı halkasında önemli bir zincirdir." dedi.

İsmi ile Müsemma / Hamid-i Veli Yaşıyor

“Bir insanın anısını yaşatmak o insanı yaşatmak gibidir.” sözüyle mütenasip, Şeyh Hamid-i Veli/Somuncu Baba Hazretleri'nin isminin, anısının yaşatılması hususunda Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)'nin çok büyük emeğinin olduğu bir hakikattir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, 1960 yılında dünyaya gelen erkek evladının adını “Hamid Hamideddin” koymuştur. Yıllar sonra bir sohbet esnasında: “Ecdâdımız Şeyh Hamîd-i Velî Hazretleri'ne ve ihvana hizmet etmek üzere Hamid'imın yetişmesi için çalışıyoruz, ikinci Hamid'i yetiştiriyoruz inşaallah... Çünkü birinci Hamid “Şeyh Hamid-i Veli”dir, O'nun da asıl ismi Hamid Hamideddin'dir.” buyururlar.

Zaman Osman Hulûsi Efendi'nin şahididir. Onun sözleri yıllar sonra tahakkuk eder. Osman Hulûsi Efendi'nin vefatından sonra (14 Haziran 1990) Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Genel Başkanlığı görevini yürüten Hamid Hamideddin Ateş Efendi, Şeyh Hamid-i Veli Camii başta olmak üzere birçok imar, ihya ve yayın faaliyetlerini gerçekleştirebilir. Vakıf yayınları arasında “Somuncu Baba ve Neseb-i Âlisi” adlı eser yayınlanır. “Somuncu Baba” dergisi neşredilir. Bir külliye hâlini alan cami ve civarı günümüzde, her yıl yüz binlerce yerli-yabancı ziyaretçinin uğrak yeridir.

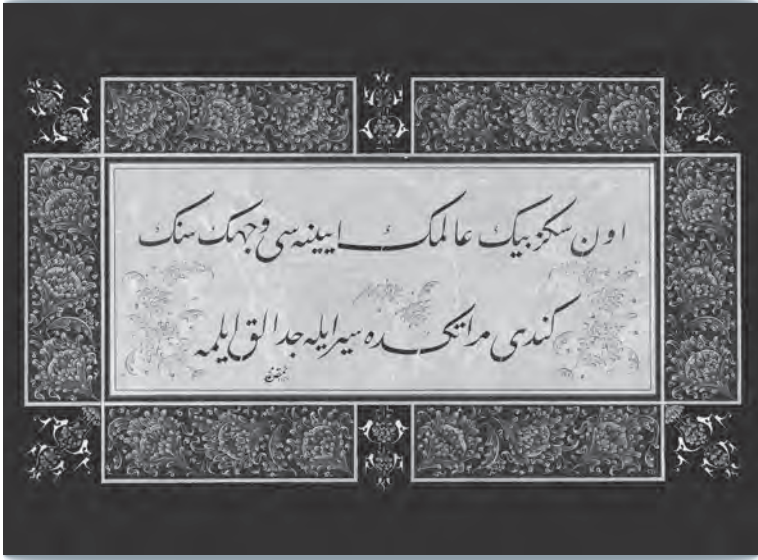
Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi'nin yayınladığı kitapları, dergileri yine on binlerce okur takip etmektedir. Adına sempozyumlar, kültür etkinlikleri düzenlenmekte, mânevî şahsiyeti anlatılmakta, eserleri incelenmektedir.

Hazret'in bir beyti bütün bu saydığımız noktaya işaret etmektedir. Şeyh Hamid-i Veli (Somuncu Baba) ismi her ilde anılan, her dilde bilinen, her gönülde duyulan bir sevgi ışığı olarak yayılmakta ve onun şanına, büyüklüğüne uygun bir biçimde hatırlanmakta, yaşatılmaktadır... El-hamdülillah... Söz Osman Hulûsi Efendi'nin sözü:

Her ellerde anılsa her dillerde anılsa

Lâyıktır o büyüklük şânına Şeyh Hamîd'in

*“On sekiz bin âlemin âyinesi vechin senin
Kendi mir’atında seyreyle cüdâlık eyleme”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

(Yaratılmış olan bütün alemler insanın suretinde bir ayna misali yansımaktadır. Kendi gönül aynanda on sekiz bin alemleri seyretmekten mahrum kalma.)

İNSAN AYNASINDA HAKİKATİ SEYREDEBİLMEK

Eşref-i mahlûkat olan insan, yaratılış gayesini bilerek kulluğunu yapıp acziyetini idrak edince, on sekiz bin âlemin görüntüsünü yansıtan bir ayna olur. On sekiz bin âlemi yansıtan ayna, kâmil insanın gönlüne doğan tecelli ile meydana gelir. Schimmel'in ifadesiyle: "Mutasavvıf, her şeyi kendi bünyesinde içerdğini hisseder; yalnızca kozmik bir bilinçliliği tecrübe etmez, aynı zamanda kendinden önce yaşamış olan herkesle ve hâlâ birlikte yaşadıklarıyla -Musa ve Firavun'la, Yunus ve balıkla, Hallac ve yargıcıyla- birlikte vahdeti de tecrübe eder."¹⁵⁰

On sekiz bin âlem mefhumunu en iyi anlayabilen olgun insandır. Bunca varlık âlemi insan hizmetine ve o varlığın sırrını algılama kudreti de yine insana verilmiştir. Allah, kâinata daimi feyze mazhar olma istidadı vermiş olduğu için bu âlemler içinde Allah'ın tecellisini idrâk etme şansı mikro-kozmoz (âlem-i sugrâ) olan insanındır.¹⁵¹

İbrahim Efendi'nin Tasavvuf Manzumesi'ndeki bir beyit şöyledir:

Tasavvuf on sekiz bin âleme dopdolu olmaktadır

Tasavvuf nüüh felek emrine ferman olmağa derler

(Tasavvuf, kâinattan haberdar olmak, on sekiz bin âlem hakkında bilgi edinmek, eşyanın hakikatine vâkıf olup dokuz feleğin (güneş sistemi) emrine ferman olmaktadır.)

Farsça bir kelime olan âyîne, karşısındaki şekli ve renkleri aksettiren madenî levha veya arkası sırlı düz cam olan süslenme eşyasının adıdır. Arapçası mir'ât, Türkçesi ayna ve gözgüdür. Âyîne ve diğer karşılıkları, mecâzen, bir nesneyi veya bir hali aksettiren ve göz önünde canlandıran şey, kavram ve hal manasına da kullanılmıştır.¹⁵²

Edebiyatımızda ayna, hem gerçek manasında hem de mecaz manalarda, değişik kavramlara sembol olarak, çok çeşitli ifadeler içerisinde kullanılmıştır. Divan edebiyatında parlaklık ve aydınlık yönüyle sevgilinin yüzü, گردanı, sinesi ile ayna arasında benzerlik ilgisi kurulur.

Tasavvufî şiirde ayna "tecellîgâh"tır. Sevgilinin görüldüğü, kendini gösterdiği yerdir. Tüm âlem, âlemdeki eşyanın, yaratılmışın her biri, insan, insan-ı kâmil, mü'min, insanın gönlü, kalbi Allah'ın mazharıdır; görüldüğü yerdir; yani aynadır. Ayna bütün bunların benzetilenidir; sembolüdür.

İnsan nasıl kendini görmek için aynaya bakarsa, Allah da kendi güzelliğini görmek ve göstermek için, ayna durumunda, âlemi meydana getirmiştir.

Âlem, Allah'ın kendini gösterdiği aynadır. Öyle bir ayna ki içinde âlem var, her şey var, ama bu varlık yokluktan ibaret, sadece bir görüntü; gerçek gibi görünüyor fakat gerçekliği yok. Allah'tan başka mevcut yoktur. Tek ve gerçek varlık Allah'tır. Kâinatta gördüğümüz ve var zannettiğimiz eşyanın, aynadaki görüntünün bir cisminin bulunmaması gibi, gerçek ve kendine mahsus bir varlığı yoktur; Allah'ın birer şekilde görüntüsünden ibarettir.¹⁵³

Her tarafı aynadan yapılmış bir eve benzeyen bu âlemde misafir, yani bu aynada geçici bir görüntü olan insan, hangi yöne baksa sevgilinin, Allah'ın tecellilerini göreceklerdir. Sevgilinin güzelliğini bütün yönleriyle görmenin zevki kişiyi hayrete düşürür; ondan başka bir şey göremez ve konuşamaz.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri şöyle buyurur:

On sekiz bin âlemin âyinesi vechin senin

Kendi mir'atında seyreyle cüdâlık eyleme¹⁵⁴

Ayna-İnsan, İnsan-ı Kâmil

Allah'ın halifesi olan insan, Allah'ın zat, sıfat ve fiillerinin en mükemmel şekliyle tecelli ettiği varlıktır. İnsan, O'nu gösteren mükemmel bir aynadır. "Âlemde bulunan her şeyin insanda da bir örneği vardır. Allah kendisinde bulunan bütün isimlerden bir pay da insana vermiştir. O, isimlerini insanda göstererek insan vasıtasıyla âlemde görünmüştür. Yani toptan âlem, Allah'ın isim ve sıfatlarının tümü olduğu gibi insan da kâinatın bir küçük nüshası ola-

rak Allah'ın bütün isim ve sıfatlarının yekûnudur. Onun için Hz. Peygamber (sav.) '*Allah, âdemi kendi suretinde yarattı.*' demiştir. İnsanda bütün ilahî isimleri zuhur ettiğinden insan, gökte değil dünyada halife olmuştur."¹⁵⁵ Allah'ın isim ve sıfatları diğer varlıklarda, âlemde ayrıntılı, fakat dağınık bir şekilde bulunduğu halde, insanda öz, fakat tam olarak toplanmıştır. Âlemde olan her şey insanda da vardır. İnsan, görünüşü bakımından âlem-i asgar, iç dünyası, gönlü bakımından âlem-i ekberdir.¹⁵⁶ Yine Hulûsi Efendi (ks.)'ye kulak verelim:

Gerçi görünüşte cirm-i sağirsin

Âlem-i ekbersin ekvan içinde¹⁵⁷

Bu beyit, Hz. Ali'nin "Sen kendini küçük bir varlık zannedersin, hâlbuki en büyük âlem sende gizlidir." sözünün manzum söylenişi gibidir.

Şeyh Galip de aynı hususla ilgili şunları söyler:

Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen

Merdüm-i dâde-i ekvân olan âdemsin sen

(Kendine dikkatlice bir bak, sen âlemin özüsün, kâinatın göz bebeği olan insansın sen.)

Gönül, insanın ruhî faaliyetlerinin merkezidir. Tasavvuf; bedenî, fizikî varlığı yok farz edip ruhu ve gönlü esas alan bir düşünüş ve yaşayış şeklidir. Âlemin özü ve âlemlerin gözünün bebeği olan "âdem" aynı zamanda gönüldür, ruhtur, candır. Bu terci-bendin ilk üç beytini de yazarsak "insan" ile "gönül" kavramlarının birleştiği görülecektir.

İnsan-ı kâmil, ilahî tecellî sebebiyle bütün hakikatlerin sahibidir. O, Allah'ın gözü ile bakar. Kâmil insan, cihana yukarıdan bakar ve bütün nizamı bir arada görür. İnsan, birbirinden ayrılmış gibi görünen parçaları, âlemi, kesreti bütün olarak göremediği için, bilgileri, kanaatleri de farklı farklı olur. Körlerin fili tarif etmeleri gibi; her biri filin nesine dokunduyorsa ona göre tarif etmişlerdir.¹⁵⁸

İnsan-ı kâmilin gönlü “âyîne-i şeş-cihet, âyîne-i şeş-sû” dur. İnsan-ı kâmil, olağanüstü yahut akıl ötesi idrak düzeyine ulaşan kimsedir. Kâmil insanın görüşü de kâmidir. Yukarıdan bakan tam görür; câm-ı Cem gibi, âyîne-i İskender gibi; tüm savaş alanını haritada görmek gibi; uydudan bakmak gibi. Ama insan-ı kâmilin görüşü bunlardan daha geniş ve daha tamdır. O, gayb âlemleri de dâhil, on sekiz bin âlemi, İlahi nizamın tümünü bütün halinde görür. Bu görüşte bir eksiklik, bir kusur olmadığı gibi, gördüğü nizamın da noksanı, hatası yoktur.¹⁵⁹

*Gönül âyînesinden sil bu mâ-sivâ gubârını
Cemâline olup mir'at bula tâ izz ü gâyâtı¹⁶⁰*

(Ey âşık, gönül aynasındaki bütün kirleri temizleyip mutlak güzel olan Allah'a kalbini yönelterek hakiki sevgiliyi bulmak suretiyle, ebedî bir mertebeye ulaş.)

İnsan, Hakk'ın aynasına baktığında kendi görüntüsünü görür. Allah da kendi kendisini insanda seyredir. Mantıku't-Tayr'daki temel düşünce de budur. Allah'ı arayan kuşlardan ancak otuzu Sîmurg'a ulaşırlar; bu otuz kuş, sıfat ve sûret olarak Sîmurg'da kendilerini, kendilerinde de onu görürler. Yüz kuş ulaşıyorsa hepsi de aynı hali göreceklerdi.

Allah, kendini kalp aynasında temaşa eder; mü'min de Hakk'ı kendi kalp aynasında seyreder. Mü'min adıyla sevgili (Allah) ve mü'min olan âşık, birbirine görüntüsü akse-den karşılıklı iki aynadır. Öyle yakın iki ayna ki birbirinin nefesinden aynalar buğulanıp görüntü kaybolabilir.

Allah'ın cemalinin aracısı olabilirler. Mevlânâ'nın, gönül kavramına ilişkin metaforlar arasında, ayrıca, ayna kavramına özel bir yer verdiğini görmekteyiz. Ayna sembolü, tasavvuf ile diğer dinî ve mistik öğretilerin literatüründe oldukça yaygındır.

Ayna Bir Semboldür

Tasavvufî eserlerde ayna, ilahî nuru yansıtabilen bir nesne olarak sıkça başvurulan bir semboldür. Tasavvufa göre, saf kalp Allah'ın bir aynası ise, kalpleri kötü davranış ve düşüncelerinden tam anlamıyla arınmış ve kemale ermiştir. Tasavvufta ayna, sevgilin görünüşü, kendini gösterdiği yerdir. Tüm âlem, âlemdeki eşyanın, yaratılmışın her biri, insan, insan-ı kâmil, mü'min, insanın gönlü, kalbi Allah Teâlâ'nın mazharıdır; görüldüğü yerdir; yani aynadır. Ayna, bütün bunların benzetilenidir; sembolüdür.¹⁶¹

Mevlânâ, tasavvuf geleneğindeki ayna metaforunun yorumu çerçevesinde kalarak, söz konusu sembolü istenen ve ulaşılmaması gereken bir bilinç halini tanımlamak için kullanmaktadır. Çağrışımlar ile yan anlamlar açısından zengin olan söz konusu sembol, gerçeği yansıtabilmek için cilalanması gereken metal olarak düşünüldüğünde, büyük çaba ve irade ile temizlenen gönlü simgelemektedir.

Divan-ı Kebir'de, "Sen, puta tapanlar gibi, maddî güzelere gönül vermişsin; sen, Yusuf gibi çok güzel bir varlıksın! Fakat kendine bakmıyorsun; dışarıdaki fani güzellere bakıyorsun! Kendi manevî yüzünü aynada görebilsen, Allah hakkı için söylüyorum, kendi sevgilin kendin olursun da, başka sevgili aramazsın!" diyen Mevlânâ'ya göre en doğru görüş, varlıkta sûret ile mânânın farkını kavramayı sağlayan görüştür ki buna ancak içi temiz insanlar ulaşabilmektedirler:

"Gönül aynası saf ve pak bir hale gelince sudan, topraktan hariç sûretler görürsün. Nakşî da müşahede edersin, nakkaşî da. Devlet yaygısını da, onu döşeyeni de."¹⁶²

Yukarıda incelediğimiz gönül-ev metaforunda olduğu gibi, gönül-ayna metaforu da metafizik hakikate göndermede bulunmak için kullanılmaktadır. Şöyle ki, söz konusu gönül aynası, ancak sevgilinin yüzünü yansıtmak sûretiyle varlığına anlam katar: "Can yüzünün aynasıysa çok pahalı, çok değerlidir. Can aynası ancak sevgilinin yüzüdür. O sevgilinin yüzü ki, o diyardan. Dedim ki: 'Ey gönül sen küllî bir ayna ara. Denize git, ırmaktan iş bitmez!'"¹⁶³

Hazret-i Mevlânâ'dan Ayna ile Toprağın Hikâyesi

Toprak, aynaya dedi ki:

"Ey ayna! İmreniyorum sana! Çünkü kim baksa sana, kendini görür; bana bakanlar ise, sadece beni görür!"

Ayna toprağa şöyle cevap verdi:

"Ey kara toprak, ne beyhude bir dert ile dertlenmişsin.

Bilmez misin ki, ben bana bakanların bugününü gösteririm. Oysaki sen, sana bakanların yarınından haber verirsin..." dedi.

Bu cevaptan toprak hoşlanmış olsa da, tekrar aynaya sordu:

"Ey ayna! Belli ki beni rahatlatmak içindir bu sözlerin. Söyler misin bana, sana bakanlar, hiç dönüp bakar mı bana?"

Ayna, toprağın bu sözleri karşısında acı bir gülümseyişle şunları söyledi ona:

"Merak etme toprak ana! Bana bakacak yüzü kalmayanların gözü, gün olup dönecektir hep sana..."

Gün gelecek, ömrü olan her insanın yüzü aynalardan toprak anaya yönelecektir. Ancak birçoğuna bu fırsat da verilmeyecektir. Ecel vakti umulmadık bir anda her şeyi altüst edip imtihan sona erecektir. İşte o zaman dünya hayatının ne kadar önemli olduğu anlaşılacaktır. Zira Peygamber Efendimiz bir hadislerinde;

*"Dünya, ahiretin tarlasıdır. Herkes burada ne ekerse ahirette onu biçer."*¹⁶⁴ buyurdular.

Sofilere padişahlar karşılarında yer verirler. Çünkü onlar can aynasıdır, ayna da insanın karşısında olmalıdır.

Mevlânâ, Şems ile Konya'da buluştuğu zaman tamamıyla kemale ermiş bir şahsiyetti. Şems, Mevlânâ'ya ayna oldu. Mevlânâ, Şems'in aynasında gördüğü kendi eşsiz

güzelliğine hayran oldu. Diğer bir ifadeyle Mevlânâ, gön-
lündeki Allah aşkını Şems'te yaşattı. Mevlânâ'nın Şems'e
olan sevgisi, Allah'a olan aşkının ölçüsüdür. Çünkü Mev-
lânâ, Şems'te Allah cemalinin parlak tecellilerini görüyor-
du. Mevlânâ açılmak üzere olan bir güldü.

Cam ve Ayna

Çok zengin ama cimri bir adam, bir velinin yanına gidip
nasihat almak istedi. Mübarek zat onu pencerenin yanına
götürüp sordu:

“Pencereye baktığında ne görüyorsun?”

“Yoldan gelip geçen insanlar görüyorum. Bir de yolun
kenarında oturmuş dilenen fakir bir adam var.”

Veli zat, yandaki aynayı gösterdi: “Peki, bu aynaya bak-
tığında ne görüyorsun?”

“Kendimi.”

“Yani artık başkalarını görmüyorsun! Pencere camı da
aynı maddeden, yani camdan yapılmıştır. Ama aynanın
camının üstüne incecik bir gümüş tabakası kaplandığı için,
ona baktığında kendinden başkasını göremiyorsun. İşte,
insan kalbi de cam gibi şeffaftır, kendimizi değil, başkala-
rını gösterir. Onlara merhamet ederiz. Ama ne zaman ki,
camı gümüşle kaplayınca ayna oluyor, sadece kendimizi
görüyorsak, altın gümüş gibi dünya süsleriyle kalbimizi
kaplarsak, o zaman sadece kendimizi görürüz. Kalbimiz-
den de merhamet çekilip atılır.”

Ebu Cehil'le Hz. Ebubekir'in Aynaya Bakışı Aynı Değil

Hâşâ huzurdan, “Yâ Muhammed, ne çirkinsin. Senin gibi çirkin adam görmedim.” diyen lanetli Ebu Cehil'e, Peygamber Efendimiz (sav.) “Haklısın.” buyuruyor.

O lâin beşerden sonra, “Yâ Muhammed! Bu dünyada senden güzelini göremedim. Sana baktıkça içime huzur doluyor.” diyen Hz. Ebubekir'e de “Haklısın.” diye hitap buyuruyor.

Sahabeden birisi soruyor: “Yâ Rasûlullah, Ebu Cehil geldi; 'Ne kadar çirkinsin!' dedi, 'Haklısın.' dediniz; Ebubekir geldi; 'Ne kadar güzelsiniz!' dedi, ona da 'Haklısın.' dediniz. Bunun hikmeti nedir?”

Peygamber Efendimiz (sav.)'in cevabı bütün insanlığın gönül evine mesaj hususiyeti taşımaktadır: “Kişi, kendisi nasılsa, karşısındakini de öyle görür. Ben, Allah'ın cilaladığı bir ayna gibiyim. Ebu Cehil baktı, kendisini gördü ve çok çirkinsin dedi, haklıydı. Ebubekir baktı, o da kendisini gördü, çok güzelsin dedi, o da haklıydı.” buyurur.

Aynası kırık, yani gönül gözü kör olan Ebu Cehil, o kutlu zamanda Allah'ın güzelliğinin Hazret-i Peygamberimiz (sav.)'in aynasında görüleceğini bilememiş bir nasipsiz.

Bu ulvî hâdiseden öğreniyoruz ki, Peygamber Efendimiz (sav.)'in aynasında Ebu Cehil'le Hz. Ebubekir'in gördükleri aynı değil. Demek ki aynaya bakmak marifetmiş.

Başkasına ayna olmak da, aynaya bakmak da kalp temizliğiyle alâkalı. Niyâzî-i Mısırî Hazretleri'nin dediği gibi:

Halk içre bir âyîneyim herkes bakar bir ân görür

Her ne görür kendin görür ger yahşi ger yaman görür.

*“Var mâlını koy kâlini koy hâlini koy kim
Yokluk okudur hocaları mekteb-i aşkın”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(Varlık eseri olup seni Allah’tan ve ilahî muhabbetten
uzaklaştıran, dünya malını, sözlerini hatta kendim kazandım
dediğin hallerini bırak. Aşk mektebinin hocası olan mürşid-i
kâmiller sana yokluk dersini okuturlar. O dersi okuyanlar
gerçek varlık sahibini dahi iyi idrak ederler.)*

AŞK MEKTEBİNDE YOKLUK DERSİNİ OKUYABİLMEK

Tasavvufî literatürde ilahî aşk, varlıklar hiyerarşisinde alttaki varlığın bir üstteki varlığa iştiyakı ve sevgisi olarak ifade edilmiştir.¹⁶⁵ Kur'an'da ve sahih hadis kitaplarında aşk yerine "hub", "muhabbet" ya da "meveddet" kelimeleri kullanılır. Sevgi konusunda iki ayet-i kerime maeli şöyledir: *"Allah onları, onlar da Allah'ı severler."*¹⁶⁶, *"De ki: 'Eğer babalarımız, oğullarımız, kardeşleriniz, eşleriniz, kabileniz, elinize geçirdiğiniz mallar, fesada uğramasından korkageldiğiniz bir ticaret ve hoşunuza gitmekte olan meskenler, size Allah'tan, onun peygamberinden ve O'nun yolundaki bir cihaddan daha sevgili ise, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyedurun."*¹⁶⁷

Bu konuda şu hadis-i şerifler de nakledilir: *"Allah, güzeldir, güzeli sever."*¹⁶⁸ Hz. Peygamber (sav.)'in duası: *"Allah'ım, bana, sevgini, seni sevenin sevgisini, sevgine beni yaklaştıracak şey'in sevgisini nasip et ve senin sevgini, soğuk sudan benim için*

daha sevimli kıl."¹⁶⁹ Hz. Ebubekir (ra.) de şöyle buyurmuştur: "Allahu Teâlâ'ya olan hâlis sevginin zevkine varan, dünyalıktan vazgeçer ve bütün insanlardan yüz çevirir."¹⁷⁰

Aşk, Tüm Varlıkları Kuşatan İlahî Prensiptir

İslâm tasavvufunda aşk kavramını ilk kez ciddi bir biçimde inceleyen, Ahmed el-Gazâlî'dir. (ö. 1126)¹⁷¹ Ruzbihân-ı Baklî, "Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi istedim ve bu yüzden bu âlemi yarattım." mealindeki kudsî hadis olarak rivayet edilen sözdeki, bilinmekten kastın "muhabbet" olduğunu söyler; Allah'ın sevgiyle tecelli etmesinden âlem meydana gelmiştir.

İbn Arabî'ye göre, "Aşk, eşyayı birbirine rabteden ve tüm varlıkları kuşatan ilahî prensiptir. Bu, Allah'a ibadetin en üst tezahürünün aşk olduğu anlamına gelir. Başka deyişle evrensel aşk ve evrensel ibadet (kulluk) bir ve aynı olgunun iki yönünü oluşturur."¹⁷²

Yunus Emre, ilahî aşkı en güzel ifade eden Hak âşıklarından:

Yırde vü gökde 'ışkıla 'ışkdan gelür her söz dile

*Bî-çâre Yûnus ne bile ne kara okıdı ne ak*¹⁷³

Her ne kadar akı karayı okumadım dese de söylediklerinden Yûnus'un yüce bir mektepte okuduğunu biliyoruz. O, ilahî aşk mektebinin ankalarından biri olarak edebiyat tarihindeki müstesna yerini almıştır.¹⁷⁴

Leyla ile Mecnûn'un bir mektep sırasında sevgiyi gönülde hissetmelerini metafor olarak kabul edersek, aşk mektebi fedakârlığı, karşılıksız sevmeyi, her şeyden vazgeçebilmeyi öğretir sevene. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri de bir beytinde şöyle buyurur:

*Var mâlını koy kâlini koy hâlini koy kim
Yokluk okudur hocaları mekteb-i aşkın*¹⁷⁵

(Varlık eseri olup seni Allah'tan ve ilahî muhabbetten uzaklaştıran, dünya malını, sözlerini hatta kendim kazandım dediğin hallerini bırak. Aşk mektebinin hocası olan mürşid-i kâmiller sana yokluk dersini okuturlar. O dersi okuyanlar gerçek varlık sahibini dahi iyi idrak ederler.)

Aşk mektebinin hocaları mürşid-i kâmillerdir. Burada öğretilen ilk ders, varlığa sevinmemek ve yokluğa üzülmemektir. Allahu Teâlâ: “Elinizden çıkana tasalanmayasınız, onun size verdiği ile sevinip şıarmayasınız.”¹⁷⁶ diye buyurmuştur. İnsanlar aslında varlığa üzülmekle yokluğa sevinmelidir. İkinci alâmet, zem (bir kimseyi kötüleme) ile medhi (övme) müsavî (eşit) görmektir. Birincisi malda zühdün, ikincisi de makam ve mevkideki zühdün alametidir. Üçüncü alâmet, çoğunlukla tâatın zevkine varmak ve Allah ile ünsiyet etmektir. Zira gönül, sevgiden hâlî olamaz. Ya dünyayı veya Allah'ı sevecektir.¹⁷⁷

Aşk mektebinin terbiye metodunu H. Hamideddin Ateş Efendi şöyle dile getiriyor:

“İnsanların mutlu ve huzurlu olabilmesinin ilk şartı, birbirleriyle kardeşçe, sevgi, saygı ve hoşgörü içerisinde-

de anlaşabilecekleri gönül bağının ve gönül dostluğunun tesis edilmesidir. Tasavvuf yolunu benimseyen sâlikler, bu mektebin sıralarında bu iklimin havasını soludukça, o atmosferde pişerek olgunlaştıkça şekillenirler. Sohbet halkalarında manevî eğitim ve terbiye gördükçe; kendi iç dünyasındaki duygu ve isteklerini en insanî seviyeye oturturken, diğer insanlarla münasebetlerini de sevgi ve saygı kuralları dâhilinde gönül dostluğuna çevirirler.”

Allah Dostları, Dervişleri Fakirlik ve Yokluğa Davet Ederler

Aşkın merkezi olan gönül öyle bir diyar ki sevgiliden başka her şey ona çer çöp mesabesinde. Gönlü sevgiliye musahhar kılmak isteyen gönlün kapısında sevgiliden başka kimseyi oraya koymaz. Gönül sevgiliye yâr olunca, gönül sahibi sevgiliyle boyanır. Onun rengini alır, kendi rengini onun renginde eritir. Kendisi, kendi olmaktan çıkar.

Gönül diyarında sevgilinin aşk-ı muhabbetiyle yokluk diyarına yolculuk başlamıştır artık o âşığa. O âşık, yoluna kalbinin saçtığı ışıkları gecenin karanlığında yıldız diye gökyüzüne diker. Ayaz gecelerin sert rüzgârlarında, sevgilinin cemalinin müşahedesıyla bitmek bilmeyen kış geceleri, serin yaz akşamına döner. Artık beden denilen o cismaniyetin her uzvu sevgiliye dokunurcasına, sevgiliyi görürcesine, sevgiliyi iştircesine Allah der coşar. Allah der ağlar durur, hasretlik bir kez daha gönül diyarını yakar.¹⁷⁸

Allah dostları, dervişleri bütün varlıklarını feda edip fakirlik ve yokluğa davet ederler. Onların davetlerine ica-

bet eden sadıklar samimi olarak Allah'a dönerler. Allahu Teâlâ bana geri dönün, bana teslim olun buyurur. Ona varlığını teslim edenler hakkın nimetlerine kavuşurlar. Aşk mektebinin muallimleri bu dünyanın fâniliğini, dünyanın her şeyini terk etmeyi, soyutlanmayı öğretirler, tam fenayı öğretirler. O cemali gören âşık olur. Sonra ayık olur, nasıl ayık olabilir ki, o zaman isteyen bulunmaz matlub (isteni-len) olur. Yüz gösterir, akıl götürür. Yok olma ve yokluk yolu bulunur.¹⁷⁹

Tasavvuf ehlinin halka ve halkın iltifatına ihtiyacı yoktur. Tasavvuf ehlinin bir kisveye de ihtiyacı yoktur. Bu suretin elbisesi eski olsa bir gam vermez. Çünkü onlarda varlık ile yokluk birdir.

Cüneyd-i Bağdadî Hazretleri'nin: "Tasavvuf, Allah'ın (cc.) seni sende öldürmesi ve kendisiyle diriltmesi... Gayr ile alâkasız olarak Allah ile olmak..." diye tarif ettiği hakikati Hulûsi Efendi Hazretleri: "Yok olmak bulmak / Bulmak yok olmaktır." diye betimler.

Onlar "Hâl" Diliyle Konuşurlardı

Aşk mektebinin üstadı olan kâmil veliler, "hâl" ehli olduklarından, birbirleriyle konuşmaları da "kaal" diliyle değil, "hâl" diliyledir.

"Bir gün Bağdat'dan Mutasavvıf Şeyh Şihabeddin Ömer Suhreverdi Hazretleri'nin Kayseri'ye Hz. Mevlânâ'nın hocalarından Seyyid Burhaneddin Hazretleri'ni ziyarete geleceğini haber verirler. Bir-iki gün sonra Suhreverdi Hazretleri Kayseri'ye gelir, Seyyid Burhaneddin Hazretleri'ni

zaviyesinin önündeki bir toprak yığınının üstünde bularak yanı başına çömeliverir. Saatler geçtiği halde tek kelime konuşmazlar. Sonunda Suhreverdi Hazretleri, Seyyid Hazretleri'nin yanından ayrılır, bu garip ziyareti şaşkın şaşkın seyreden müridleri Seyyid Hazretleri'ne şöyle sorarlar:

- Bu nasıl görüşme böyle? Aranızda hiçbir sual ve cevap vaki olmadı. Tek kelime konuşmadınız. Buna sebep nedir?

Seyyid Burhaneddin Hazretleri şu cevabı verir:

- Hâl ehli yanında "kaal" dili değil, "hâl" dili lâzım. Kur'ân-ı Kerim'de "Susunuz!" hitabı varid oldu. Hakikati görenin huzurunda susmak gerekir. Zira "hâl" olmaksızın "kaal" ile gönül müşkülliği çözülemez."¹⁸⁰

"O'na Malik Olanlar Neden Yoksun, O'ndan Yoksun Olanlar Neye Maliktir?"

Malını tacını tahtını, namını, nişanını bırakıp aşk mektebinin en mühim talebelerinden olan İbrahim b. Edhem Hazretleri deniz kenarında oturmuş dikiş dikmekle uğraşırken; balıkçının biri, İbrahim Edhem Hazretleri'ne:

- Diktin, niye söküyorsun? Söktün, niye dikiyorsun? Ver de ben dikeyim. Ben balıkçıyım, elim yatkındır. Seyrediyorum, uğraşıp duruyorsun, dedi.

- Nefsimi meşgul ediyorum. Ben onu meşgul etmesem o beni meşgul edecek.

- Nedir şu nefis, nefis dediğin şey? Yalnız sende mi var? Senden başka bir şey mi?

- Hem benim, hem ben değilim.
- Ben balıkçıyım, benim kayığım dediğim zaman ben ayrı, kayık ayrı değil mi?
- O, hem sen olursun hem senin dışında bir sen.
- Benim aklımı karıştırma. Nefis, ruh mu yoksa? İbrahim Edhem Hazretleri:
- Ruhun karşısında olan nefis gece ise, ruh gündüzdür. Hakikatte ayağına takılmış bir kelepçe gibidir. Seni, hak yolundan geri koyar. İnsanın hem kazanmasına hem de mahvolmasına sebep olur.
- Ne kadar derin.
- Asıl derinlik onun altında.
- Anlat.
- Vazgeç! Sen, Allah'a perde olanları aralamaya, kaldırmaya çalış. Parmaklarınla, dişlerinle yırt!
- Nasıl yırtılır?
- Onu bir balık ağı gibi parçalamak için, heveslerden vazgeçmek, her şeyi dostun yoluna sermek lazımdır.
- Ben, İbrahim Edhem Hazretleri değilim ki, tacımı, tah-tımı bir vuruşa yerle bir edeyim. Dağlara çekileyim, sırtımda odun taşıyayım.
- Sen, İbrahim Edhem'i nerden biliyorsun?

– Herkesin dilinde onun hikâyesi, saltanatını terk edişi.

İbrahim Edhem Hazretleri:

– Boşuna terk etmiş tacını, tahtını. Meramı, dillere destan olmuştuk. Gayesi yine şöhret. Ha şöyle, ha böyle şöhret. Sahtekâr Edhem! Şöhrette afet vardır, mürâi İbrahim Edhem!

– Niye bu kadar yükleniyorsun? Zavallı ne yapabiliyordu?

İbrahim Edhem Hazretleri:

– Namsız, nişansız kalmanın, silinip gitmenin çaresine bakmalıydı.

– Bir defa sultan olmuş, ondan sonra nasıl gizlesin kendini.

– Gizlenmesini bilseydi, sultan kürkünün içinde bile gizlenirdi. Eksik adammış.

– Öleceğiz, ama sanki hiç ölmeyecekmiş gibiyiz. Birisi ölüyor, fakat hazırlığımızda bir değişiklik yok.

– Her evin bahçesine mezarlık yapılsa, her baktığımız şeyde “Her nefis ölümü tadacaktır.” yazsa yine hakkıyla anlayamayız.

– Peki, nasıl olmalı?

– Son nefeste nasıl olacaksa hep öyle olmalıdır.

– Ölüm deyince; aklıma oğlum geliyor. Beş yaşında bir oğlum vardı. Şu denizin kenarında oynarken denize düş-

tü. Günlerce aradık bulamadık. Bir gün, balık ağımın içinde onu buldum. Bu iş niye böyle oldu diye annesi çıldırdı.

– Sus! Mal sahibi sen misin? Kendi iraden olmadan bedavadan elde ettiklerin elinden alındığı zaman neden isyan ediyorsun? Nasıl oluyor da, Allah'a hesap sormaya kalkıyorsun? Yaratan, yaşatan, rızık veren, alan Allahu Teâlâ'dır. İsyân etmek bizim ne haddimize. Çıldırın anne bilsin ki, merhamet sahibi kendi değil, Allah'tır. Dikenli yavrusunu bağına basan kirpiye, yuvasında çağrıışan yavrularını beslemek için cansiparane uçan şu kuşlara merhameti bağışlayan Rabb'im değil midir? Rahmetinin kuşatmadığı hiçbir yer kalmamışken, kendi kaybımıza üzülmeye hakkımız yok. O'na malik olanlar neden yoksun, O'ndan yoksun olanlar neye maliktir? Ağla, ağla. Ağlamak rahmettir. (Adam ağlıyordu.) Ağlamayan ne bilir, dedi.

– Allah'tan korkmak ve sevmek istiyorum.

İbrahim Edhem Hazretleri:

– Sevgiden büyük korku mu olur? Asıl sevilenden korkulur.

*“Hor hakîr bakma günâhkâr âdemoğluna beğim
Afv olur elbetde bir gün Tanrı’nın gufrânı var”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

(İnsanoğlu günahkâr olsa bile, yani çok günah işleyen biri olsa bile hor ve hakir görülmemeli, ona kötü nazarla bakılmamalı. Allah’ın rahmeti gazabını geçtiğine göre affeden, başıslayan Rabb’imizin mağfiretinin büyüklüğü karşısında her şey küçüktür.)

İNSANOĞLUNU HOR GÖRMEMEK HOŞ GÖREBİLMEK

Tasavvuf; nefsi terbiye ederek ezeldeki birliğe ulaşılabilme yollarını gösteren, kötü ahlaktan insanı alıkoyan bir eğitim sistemidir. Tasavvuf, söz (kal) yolu değil hal (iyi ahlak) yolu, velayet (ilm-ü ledün) vasıtalı bir yol olup, hakikat adı verilen değişmezliğe ulaşmayı amaçlamaktadır. Tasavvuf, zihnini, gönlünü temizleyerek dünyevî meşguliyetleri atmak, elinde ne varsa dağıtmak, önüne dünya kokan ne çıkarsa çıksın ona yüz çevirmemektir. Yani zihni kötü düşüncelerden arındırmak, cömert olup başkalarına ikramda bulunmak, karşına hangi çeşit insan çıkarsa çıksın (iyi-kötü, güzel-çirkin, kadın-erkek) hepsine iyi gözle bakabilmektir. Tasavvuf, herkese dost olmak, kimseye yük olmamak, gül bahçesinin gülü olmak, diken olmamaktır. İbrahim Aslanoğlu, bir makalesinde şu bilgileri verir:

“Tasavvuf, ilahi ahlakla ahlaklanmak, bencillikten kurtulup kendisinden çok başkasını düşünmektir. Bir diğer anlamda tasavvuf, sevgi ve aşk yoludur.” Nitekim Hz. Muhammed (sav.) bir hadis-i şerifinde: *“Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir ise Hakk’ı kabul etmemek ve insanları hor görmektir.”*¹⁸¹ buyurmuştur. Allah, mutlak cemal ve kemal sahibi olarak her türlü güzelliğin kaynağıdır. İnsan, Allah’ı ne kadar tanır (marifeti artarsa) O’na karşı olan sevgi ve aşkı da o oranda artar.

Ebû Hüreyre (ra.), Nebî (sav.)’in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

*“Müslüman kardeşini hor görmesi kişiye kötülük olarak yeter.”*¹⁸²

Aslı topraktan yaratılmış olan insanın kendisi gibi bir başka insanı hor ve hakir görmesi, küçümsemesi, kendi küçüklüğü ve yanlıgısının eseridir. Ancak maalesef bu beşerî zaaf ve yanlgı her devir veya her toplumda çeşitli şekillerde zuhur etmiştir.

Nuh (as.) milletini Allah’a inanmaya ve kulluğa çağırdığı zaman, kavminin ileri gelenleri, *“Bizim ayak takımının sana uyduklarını görüyoruz. Sizin bize üstün bir tarafınız da yok...”* diyerek inananları açıkça küçümserler. Hz. Nuh, bu seviyesiz horlamaları, bütün zamanlara örnek olacak tarzda şöyle cevaplar:

*“Hor gördüğünüz mü’minlere Allah hayr/iyilik vermeyecektir diyemem. Kalplerindeki Allah bilir. Böyle bir şey söyleyecek olursam, o zaman zalimlerden olurum.”*¹⁸³

*“İman edenleri (çevremden) kovamam... Ben onları kovacak olursam, Allah’ın intikamına karşı bana kim yardım edebilir?”*¹⁸⁴

Kur'an tabiriyle Hz. Nuh'un bu sözü Müslüman'ı imanından dolayı küçük görecek, horlayacak olanlara ne güzel cevaptır: *"Hor gördüklerinize Allah hayır/iyilik vermeyecektir diyemem!"*

İnananları hor görmek, neticede onların inandıkları İlahî gerçekleri küçük görmeye, önemsememeye götürür ve neticede şeytanî bir yanılığa düşmelerine vesile olur. Başkalarını hor ve hakir görmek, kendilerinde bir varlık vehmedip kibirlenmekten kaynaklanır. Ebedî mel'un şeytan da Allah'ın emri karşısında *"Ben ondan daha üstünüm, beni ateşten, onu topraktan yarattın."*¹⁸⁵ diye kibirlenmek suretiyle dünyanın en büyük hatasını işlemiştir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri bir beytinde âdemoğlunun hor ve hakir görülmemesi gerektiğini, onu koruyan, bağışlayan yüce Rabb'imizin rahmetinin merhametinin bol olduğunu şöyle dile getirir:

*Hor hakîr bakma günâhkâr âdemoğluna beğim
Afo olur elbetde bir gün Tanrı'nın gufrânı var*¹⁸⁶

(İnsanoğlu günahkâr olsa bile, yani çok günah işleyen biri olsa bile hor ve hakir görülmemeli, ona kötü nazarla bakılmamalı. Allah'ın rahmeti gazabını geçtiğine göre affeden, bağışlayan Rabb'imizin mağfiretinin büyüklüğü karşısında her şey küçüktür.)

Hz. Mevlâna'ya göre, insana saygının ilk basamağı onu hor görmemek, ikinci basamağı da ona hizmet etmektir. O, insanı kendi ölçü ve kabullerinin onayından geçtikten sonra değil, insan olduğu için sever ve hizmetine muhatap kılar. İnsana saygının bir uzantısı olan hizmet, Mevlâna'da karşılıksız hizmettir. Böyle bir hizmete hazır olmayan, in-

sana yol gösteremez, sonsuzluk rehberi olamaz. O şöyle seslenir: "Biz rüşvet ve para padişahı değiliz, paramparça olmuş gönül hırkalarını diken bir padişahız."

Mevlâna, "A yoksul! Hiçbir insanı hor görme! diyerek bütün insanları kucaklamak ister."¹⁸⁷

Konstantiniye (İstanbul)'den bir bilgin rahip vardı. Mevlâna'nın bilimine, yumuşaklığına ve alçak gönüllüğünü duymuş ve ona âşık olmuştu. Mevlâna'yı görmek üzere Konya'ya geldi. Diğer rahipler onu karşılamaya geldiler. Yolda Mevlâna'ya rastladı ve ona üç defa secde etti. Secdeden başını kaldırdırca Mevlâna'nın da secde etmekte olduğunu gördü. Bunun üzerine rahip, elbiselerini yırttı ve: "Ey dinin sultanı, benim gibi zavallı ve kirli birine karşı gösterdiğin bu ne alçak gönüllük ve kendini hor görmektir?" dedi. Bunun üzerine Mevlâna, Hz. Muhammed (s.av.)'in şu hadisini söyledi: "*Ne mutlu o kimseye ki, Allah onu malla, güzellikle, şerefle ve saltanatla rızıklandırdı ve o şerefi ve alçak gönüllüğü ile kendini hor görmektedir.*" Sonra ilave etti: "Allah kullarına karşı nasıl alçak gönüllülük göstermeyeyim ve niçin kendi küçüklüğümü belirtmeyeyim. Eğer bunu yapmazsam, neye ve kime yararım?"¹⁸⁸

Tasavvufta herkesi kendinden üstün göreceksin ki, içindeki gururu, kibri yok edip olgun insan olma yolunda me-safe kat edebilesin. Eğer kendini herkesten üstün görürsen, kendini düzeltme ve olgunlaştırma yönünde bir adım dahi atamaz, ruhsal anlamda en küçük bir geliştirme göstere-mezsın. Tasavvufta, gururlu ve kibirli olmaya şeytan bir örnektir. Başlangıçta meleklere hocalık edecek kadar bilgi ve fazilete sahip olan şeytan, kendi üstünlüğünü dile geti-

rerek Hz. Âdem'e secde etmeyi reddetmiş ve sahip olduğu bütün meziyetleri kaybederek çok aşağı bir dereceye düşmüştür. Bunun için mutasavvıf, bu ibret verici örneği daima göz önünde tutmak zorundadır. Mevlâna'ya göre insan, sadece dışını değil ondan daha fazla içini temiz tutmalıdır. Ancak o zaman olgun bir insan olabilir.¹⁸⁹

Tasavvufî telâkkide insanlar arasındaki ilişkilerin karşılıklı anlayış ve hoşgörü içerisinde gönül kazanmaktan geçmesi esastır. Çünkü Allah, kullarını can ve gönülle istenen bütün keremlere eriştirir. Gönül her dosttan bir gıda ile gıdalanır, her bilgiden bir lezzet alır. Ama insanın gerçek gıdası nûr-ı ilâhidir. Gönülü olgunlaştırmanın yollarından biri de diğer gönüllere değer vermektir. Onları hor görmek ve yıkmak en büyük günah; yapmak ise en büyük sevaptır.¹⁹⁰ Mevlâna der ki: "Senin bir saman çöpü kadar değer vermediğin yıkık gönül, arştan da üstündür, kürsüden de, levhden de, kalemden de. Hor bile olsa gönülü hor tutma, o horluğu ile gene de pek üstündür. Yıkık gönül, Allah'ın baktığı varlıktır. Onu yapan can ne kutludur. Kırılmış, iki yüz parça olmuş gönülü yapmak Allah katında hacdan da, umreden de değerlidir. Sen her kılında iki yüz dil olsa da söyleyen gönül gene anlamaz."¹⁹¹

Yunus Emre de der ki:

Bir kez gönül yıktın ise/ Bu kıldığın namaz değil, Yetmiş iki millet dahi/ Elin yüzün yumaz değil

Gönül Çalab'ın tahtı/ Çalap gönüle baktı /İki cihan bedbahtı/ Kim gönül yıkar ise.¹⁹²

Hacı Bektaş-ı Velî'nin gönül kazanmak, hor görmemek gibi güzel huyları bezenmenin önemine işaret eden

ahlâkî ilkelerini anlayabilmek için, Makâlât-ı Gaybiyye ve Kelimât-ı Ayniyye adlı eserindeki şu tavsiyelerine kulak vermek gerekmektedir: “Herkesi şefkat gözüyle bakmalısın. Hiç kimseyi küçümseme! Dış görünüşünü süsleme! Çünkü dışı süslemek içi harap eder. Halkla mücadele etme! Kimseden kimsenin sırrını isteme! Kimseye hizmet buyurma!.. Dünya ile onun izzeti ve devleti ile gururlanma! Çünkü senin gönlün her zaman hüznü, vücûdun hasta, gözün ağlar, amelin hâlis, duân inilti, elbisen eski, arkadaşın derviş, sermayen başarı, evin mescit ve yoldaşın yüce Allah olmalıdır.”¹⁹³

O, gönlünü tevâzû süpürgesiyle süpürmüş, ayırt etmeyi, dışlamayı, horlamayı gönlünden tamamen temizlemiştir. Allah'ı sevgi ve şefkatin, esirgecilik ve bağışlayıcılığın kaynağı olarak bilen ve kalbini Allah sevgisi ile dolduran Hacı Bektaş-ı Velî, Besmele Tefsiri adlı eserinde Allahu Teâlâ'nın Hazret-i Muhammed (sav.)'e şöyle buyurduğunu nakleder: “*Ey benim Habîb'im! Mü'minlere söyle, gönül evini tevâzuluk süpürgesiyle süpürsünler. Hırsın, cimriliğin, düşmanlığın, hainliğin ve kıskançlığın çerini çöpünü çıkarınlar. Sonra kötü işlerinden dolayı pişman olsunlar. Pişmanlık suyuyla sulasınlar. Sonra deniz halısını (tevhid, hakikat seccadesi) sersinler. Muhabbet sofrasını döşesinler.*”¹⁹⁴

Kibrin insanı nasıl hüsrana uğrattığını bir Kur'an kıssasıyla özetleyelim:

Karun'un Cehenneme Girme Sebebi:

Yüce Rabb'imiz, Kur'an-ı Kerim'de, Allah'a ve insanlara karşı kibirlenip böbürlenmesi (bağy etmesi) sebebiyle helak olan ve cehenneme giren Karun'u olumsuz bir örnek

olarak insanlığın idrakine sunar: “*Karun, Mûsâ'nın kavminden idi. Kavmine karşı böbürlenerek onlara zulmetmişti. Biz ona öyle hazineler vermiştik ki, anahtarlarını güçlü kuvvetli bir topluluk zor taşırdı. Onun kibirlendiğini gören kavmi kendisine şöyle demişti: 'Şımarma! Allah, şımaranları sevmez! Allah'ın sana verdiği bu servetle âhîret yurdunu kazanmaya çalış.*

Dünyadaki nasibini de unutma. Allah sana nasıl iyilik ettiyse, sen de başkalarına iyilik et. Yeryüzünde fesat çıkarmaya çalışma. Allah fesatçıları sevmez.' Karun: ‘*Ben o serveti kendi bilgimle kazandım.*’, dedi. Karun bilmiyor mu ki, Allah daha önceki zamanlarda kendinden daha güçlü, taraftarı daha fazla nice nesilleri helâk etti. (Neler yaptıkları bilindiği için) günahkârlardan günahları sorulmaz bile.

Bir gün Karun bütün debdebesiyle kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını arzulayanlar: 'Karun'a verilen keşke bize de verilseydi! Doğrusu o çok şanslı adam.', dediler. Bilenler ise: ‘*Yazıklar olsun size! İman edip iyi işler yapanlara Allah'ın vereceği sevap daha değerlidir. Bu mükâfata ise ancak sabredenler kavuşur.*’, dediler.

Sonunda biz onu da, sarayını da yerin dibine geçirdik. Allah'a karşı ona yardım edecek bir kimse bulunamadı. Kendisi de kendini savunup kurtaracak durumda değildi.”¹⁹⁵ Hz. Musa'nın (as.) akrabası hatta amcaoğlu olduğu rivayet edilen Karun'un bu ibretli macerası, Allah'ın kendisine lütfettiği nimetlere şükretmeyen, o nimetleri gerektiği şekilde kullanmayan, aksine bu nimetlerle kibirlenen, kendini beğenip böbürlenen kimseler için sayısız derslerle doludur.

*“Sen yürü dil-dâr yolun sür Hulûsi yüzünü
Hiç onulmaz dertlerin ol yârinde dermânı var”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

(Ey Hulûsi, gönülleri alan sevgilinin, Yüce Allah’ın yolunda yürü, tevazu ile o yolun toprağına yüzünü sür. Çünkü nice onulmaz, çaresiz dertlerin dermanı O sevgilinin katındadır.)

DOST YOLUNDA TEVAZU GÖSTERİP DERMANA KAVUŞMAK

Tasavvufî anlayış; özü itibariyle, insanı insan yapan değerler üzerinde önemle durur. Bu değerler manzumesinin ilk basamağı hiç şüphesiz ki insanın kendisini tanıması, kendini bilmesidir. Çünkü kendini bilen kişi, aynı zamanda haddini de bileceğinden kin, nefret, bencillik gibi hususlardan ve bütün kötülüklerden uzak duracaktır. Her türlü kibir ve gururdan arınmış mütevazı bireylerin oluşturduğu toplumda elbette ki hoşgörü, dayanışma, yardımlaşma duyguları daha fazla artar, yüksek değerler olarak topluma güzellikler verir. Bu anlamda tasavvufî anlayış ile mütevazı olmanın gereği olarak “toprak olmak” ifadesi büyük önem arz etmektedir. Çünkü toprak, bağrında bulundurduğu her türlü berekete, güzelliğe ve ihtişamına rağmen yeredir ve çiğnenir. Bu anlamda toprak, tevazuun bir simgesi olarak kabul edilmektedir. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri şöyle buyurur:

Ey gönül hâk idi aslın sen yine hâk olagör

*Derd-i Hak ile yanuban cümleden pâk olagör*¹⁹⁶

(Ey gönül, senin aslın topraktır; o hâlde yine toprak (gibi) ol. Cenâb-ı Hakk'a duyduğun aşk ile yanarak bütün kötülüklerden temizlen.)

Hulûsi Efendi, bu ilk beyitte kendi şahsında bütün insanlığa seslenir. Burada insanoğlunun aslının topraktan yaratılmış olduğuna dikkat çekilmekte, aslı ve menşei toprak olan insanın bu özelliğini kaybetmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Toprağın en önemli özelliği şüphesiz tevâzuudur. İnsan, fıtratında bulunan bu sıfatı kaybetmemeli, özüne sâhip çıkarak yerini bilmeli ve mütevâzı olmalıdır. Eşref-i mahlûkât olmanın yolu buradan geçmektedir: "Mütevâzı olanı rahmet-i Rahmân büyütür."

Hulûsi Efendi'nin şiirlerini, içerdği zengin tahayyül ve tefekkürle gönül denilen esrarlı mefhumu hissedebilir, kabiliyetimize göre anlayabiliriz. Hulûsi Efendi'nin şiirlerinde en geniş, en seçkin yer gönle ayrılmıştır. Tasavvufu, kalb ayağı ile bir ruhanî seyr ü sülûk olarak tarif edersek gönlün ehemmiyeti anlaşılır. Bu manevî yolculukta sâlikin elinden tutacak, onu nefis ve şeytanın hile ve desiselerinden koruyacak en değerli vasıta gönül ve içindeki muhabbettir. Allah, sevgisini arınmış, saf, mücella gönüllere emanet etmiştir.

Toprağın bir başka özelliği de gökten yağın her şeyi; yağmur, kar, dolu demeden itirazsız kabul etmesidir. Bu münasebetle Âdemoğlu da, yaratıcısından gelen emirleri

tam bir teslimiyet içerisinde kabul etmelidir. Beytin ikinci mısrasında ise Yüce Allah'ın rızası dışındaki her şeyi bir kenara bırakarak O'nun aşkı ile yanıp tutuşmak gerektiği; temizlenmenin, arınmanın tek yolunun bu olduğu belirtilir.¹⁹⁷

Tevazu Ahlakî Bir Fazilettir

Türkçe karşılığı alçak gönüllülük anlamını ifade eden tevazu kavramı, genel anlamı itibariyle kendini başkaları ile bir görmek, başkalarından daha üstün ve daha aşağı görmemek, kendini olduğundan daha aşağı görme, büyülenmeme; bir kimsenin, başkalarını kendisinden küçük görmemesi, onlara saygı ve sevgi göstermesi anlamına gelen ahlakî bir fazilet olarak tanımlanmaktadır.¹⁹⁸

Tevazu sahibi kimsenin, kendini başkalarından aşağı görmediği, zelil ve miskin olmadığı vurgulanmaktadır. Yine bu bilgilere ek olarak "Dinî Terimler Sözlüğü", tevazu sahibi kimsenin malını helalden kazanıp çok hediye vereceğini, âlimler ve fen adamları ile tanışacağını, fakirlerle merhamet edeceğini Muhammed Hâdimî'ye atfederek aktarmaktadır. Böylece tevazu kavramını dünya rütbelelerinde kendinden aşağı olanlara büyüklük göstermemek diye tanımlamaktadır. Çünkü kulun eline geçener, Allahu Teâlâ'nın lütfu ve ihsanı olarak değerlendirilmekte ve bunun dışında kendi elinde bir şey olmadığı savunulmaktadır.¹⁹⁹

Tevazu kavramının ahlakî bir erdem olduğu bizzat Kur'an'da geçen Furkan Suresi'nin 63. ayeti ile temellen-

dirilmekte ve Kur'an ahlakı ile terbiye edilen Rasûlullah'ın bütün Müslümanlar karşısında alçak gönüllülüğü değişmez bir hayat prensibine dönüştürdüğü ifade edilmektedir. Dolayısıyla bizzat örnek olan peygamber vesilesiyle tevazu, insanlar arasında haksızlıklar yapılmasını, insanların birbirlerine karşı ululuk taslamalarını önleyen ahlakî bir tedbir olarak değerlendirilmiştir.²⁰⁰

Sen yürü dil-dâr yolun sür Hulûsi yüzünü

*Hiç onulmaz dertlerin ol yârinde dermânı var*²⁰¹

(Ey Hulûsi, gönülleri alan sevgilinin, Yüce Allah'ın yolunda yürü, tevazu ile o yolun toprağına yüzünü sür. Çünkü nice onulmaz, çaresiz dertlerin dermanı O sevgilinin katındadır.)

Tevazu sahibi gönüller dost yolunda erdemli davranışlar sergilediklerinden, her türlü dertlerinin dermanına kavuşur, sıkıntılardan kurtulurlar.

Tasavvuf yolunda dermana erişenler tevazu ile yüce makamlara ermişlerdir. Şah-ı Nakşbend Behâeddîn-i Buhârî Hazretleri şöyle anlatır: "Bir kış günüydü. Beni bir cezbe hâli kapladı. Kendimden geçip, kırlarda, sahrâ ve dağlarda, yalın ayak, başı açık gezip dolaşmaya başladım. Ayaklarım yarılıp parçalandı. Bu hâlde iken bir gece hocam Emîr Külâl ile sohbet etmek arzusu uyandı. Bu arzu ile huzûruna gittim. Talebeler etrâfında toplanmış, hocam da baş tarafta oturuyordu. İçeri girdim, aralarına katıldım. Emîr Külâl; "Bu kimdir?" dedi. "Behâeddîn'dir." dediler. Talebelerine beni meclisten dışarı çıkarmalarını söyledi.

Onlar da beni dışarı çıkardılar. O zaman nefsim son derece azdı ve taşkınlık yapmak istedi. Az kalsın nefsim, irâdeme gâlip geliyordu. Fakat Allahu Teâlâ'nın ihsânıyla, nefsimi serkeşlikten ve îtirazdan menederek; "Ey nefsi! Ben bu horlanmayı Allah için kabûl ettim. Beni, Allahu Teâlâ elbette bundan dolayı mükâfatlandırır." dedim. Sonra başımı Emîr Külâl Hazretleri'nin kapısının eşiğine koydum. Sabaha kadar öyle kaldım. Üzerime kar yağdığı hâlde kalkmadım. Sabah namazı vakti Emîr Külâl, ayağını kapının eşiğine atınca, karlar arasında kalan başıma bastı. Beni o hâlde görünce teveccühte bulunup müjde verdi. İçeri alıp teselli ederek ayaklarımdaki dikenleri mübârek elleriyle çıkardı. Yaralarımı ilâç sürdü. "Oğlum! Bu saâdet libâsı (elbisesi) ancak sana lâyıktır." buyurdu. Rûhânî feyiz, işte bende o zaman hâsıl oldu. Şimdi, her sabah evimden mescide çıkarken, bir talebemi o hâlde görmek isterim; fakat şimdi talebe kalmadı. Hepsî şeyh oldu."

Derdi Veren Allah Dermanı da Yaratmıştır

Şuâra Suresi'nin 80. ayetinde şöyle buyurulmaktadır: "*Hastalandığım zaman bana şifa veren O'dur.*" ayetini tefsir eden Bursevî Hazretleri; "Hastalandığım zaman bana şifa veren, hastalıktan kurtarıp iyileştiren yalnızca O'dur, yoksa doktorlar değil." diye mana vermektedir.

İbrahim (as.)'ın kavmi hastalığın zamandan, gıdalardan geldiğini, şifanın ise doktorlardan ve ilaçlardan olduğunu söylüyorlardı. İşte İbrahim (as.), hasta edenin şifa veren de olduğunu, O'nun da Allahu Teâlâ olduğunu bildirdi. Ancak hastalığı nefesine nisbet etti ve "Beni hastalandırıldığı

zaman." demedi. Şifayı ise Allah'a nisbet etti. Hâlbuki ikisi de Allahu Teâlâ'dandır. İbrahim (as.) burada, ifade açısından hüsn-i edebi gözetmiştir.²⁰²

Dert ve hastalık deyince sadece tıbbî dertleri anlamamak lazımdır. Kâşifi der ki: "İmam Cafer Sadık (ra.)'tan şöyle nakledilmiştir: 'Günah yüzünden hastalandığım zaman tevbe ve istiğfar ile şifa ihsan eder.'" Sülemî (r.h.) da şöyle der: "Hastalık, ağyarı görmekten dolaydır. Şifa ise Vâhid ve Kakhâr olan Allah'ın tecellî nurlarının müşahe-desiyle elde edilir."

Bahru'l-Hakâik'ta şöyle nakledilir: "Hastalık, dünya ve âhirete alâka ve sevgi beslemektendir. Şifa ise bunlardan alâka ve sevgiyi kesmektir.

Bu da Cenâb-ı Hakk'ın inâyet-i ilâhiyyesinin cezbesiyle olur. İnâyet-i ilâhiyye gelince, salık her şeyden (dünya ve âhiretten) ilgi ve alâkasını keser ve tek olan Allah'a bağlar. Yani tecrîd şerbetiyle, alâka ve muhabbet hastalığından kurtulur."

Ne söyleyeyim sana; İsa sıfatlı ne güzel geldin

Bir nefesle bütün dertlerime şifâlar verdin

Bazıları da şöyle demiştir: "O'nun muhabbeti derdiyle hasta olduğumda, O'nun buluşma ve vuslat ateşi ile yandı-ğımda; O visalinin güzelliği ve cemalini keşif ile bana şifa verir.

Senin mübarek gelişinle hastalığım zâil oldu.

Sana kavuşmakla şifam âcil oldu.

Ayette Allah'tan başkasına ilticayı ve herhangi bir şeyle tedaviye güvenmeyi terk etmeye işaret vardır. Bu, teslimiyetin kemalidir.

Keşfü'l-Esrâr da der ki: "Bu, o zamanda bilinen bir hastalık değildi; belki hastalık varmış gibi gösterilen bir durumdu (temaruz). Tıpkı kendisini ziyaret ederler ümidiyle dostların temaruzda bulunması gibi. Hasta olmayı arzu eder, belki

*Süleymâ durumunu işitir de bir elçi/mektup gönderir diye
Eğer hâinler seni beni ziyâret etmekten men ediyorsa*

Hasta ziyareti bahanesiyle yanıma gel

İşaret edilen İbrahim Halil'in gönlünün şifası şudur: Ceb-rail (as.), Hakk'ın fermanıyla zaman zaman gelir ve: "Mev-lâ'n dün gece nasıldın diyor.' derdi. Halil (as.), hal lisanıyla şu cevabı verirdi: "Senin bir defa olsun 'Ey zamanın yorgunu, dün geceyi nasıl geçirdin?' demenden mutlu oldum."

Hikâye edilir ki erenlerden birisi hastalandı, zayıf düştü ve yüzü sarardı. Kendisine: "Senin için bir doktor çağır-
lım da şu hastalığını tedavi etsin mi?" dediler. Bunun üzerine: "Zaten beni tabib hasta etti." dedi. Ardından şu şiiri söyledi:

*Nasıl tabibime durumumu şikâyet ederim?
Başıma gelen bana tabibimden ulaşmışken²⁰³*

Ümmetin tevazu sahibi olan seçkinlerini Peygamberimiz (sav.) şöyle tavsif ediyor: "Ümmetimden bir topluluk

gördüm. Onlar henüz yaratılmadılar, bugünden sonra var olacaklar. Onları ben severim, onlar da beni severler. Onlar samimi kimselerdir, gösterişten uzak, tevazu ehlidirler. İnsanlar arasında Allah'ın nuruyla yavaş yavaş, çekinerek ve sakınarak yürürler. Sabır ve tahammülleri sebebiyle onlar insanlardan selâmette, insanlar da onlardan selâmette ve emniyettedir. Onların kalpleri Allah'ın zikriyle huzura erer, mescidleri namazlarıyla imar olur. Küçüklerine merhamet, büyüklerine saygı ve hürmet gösterirler. Onlar, aralarında eşit davranırlar; zenginleri fakirlerini ziyaret eder, hastalarının yanında olur, cenazelerine iştirak ederler.”²⁰⁴

Orada hazır bulunanlardan biri: “Bu hususlarda kölelerine de yumuşak davranırlar mı?” diye sordu. Rasûlullah (sav.) o kimseye döndü ve şöyle buyurdu: “Hayır, onların köleleri yoktur. Onlar kendi işlerini kendileri görürler. Rableri katında dünya değersiz olduğu için kendilerine maddi genişlik vermekten Allah'a daha değerli ve kıymetlidirler.” dedi ve sonra Peygamber (sav.), “Rahman'ın has kulları onlardır ki...” ayetini okudu.

İşte Dünya Dertleri de Böyledir

Mevlânâ Hazretleri bir gün eve gelir, oğlunu üzgün görür, ona nedenini sorar, oğlu: “Hiç...” der.

Bunun üzerine Mevlânâ Hazretleri dışarı çıkar, kapıda asılı kurt postunu alır, üstüne giyer ve ellerini havaya açıp kurt gibi sesler çıkarmaya başlar. Oğlu gülmeye başlar. Mevlânâ Hazretleri içeri döner ve oğluna:

“Gördün mü, işte dünya dertleri de böyledir. Oysa kurt korkutucu bir hayvandır ama sen arkasında baban oldu-

ğunu bildiğin için korkmadın. İşte bütün dertlerin arkasında da Rabb'inin olduğunu unutma ve Ona güven." der.

Dünya dertleri bir insanın bütün etrafını sarmışsa unutmamalıdır ki; o derdi veren, dermanını da verecek kudrettedir. Allah'a sığınan, tevazu gösteren samimi gönül sahibi, tüm korkularından, dertlerinden kurtulacaktır.²⁰⁵

Dünya Malı Hastalığından Korunmak

Katâde (ra.)'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sav.) şöyle buyurdu:

*"Allah bir kulu severse, sizin hastanızı sudan sakındığımız gibi onu dünya (sevgisi ile ahireti unutmaktan) korur."*²⁰⁶

Bir kişi anlatıyor: İbrahim Edhem'le yürüyordum. Bir kabre uğradık. İbrahim o kabrin yanında durdu. Çokça ağladı. Dua etti. Kendisine:

"Ey İbrahim Edhem! Bu kimin kabridir?" dedim. Bana şunu anlattı:

"Bu şehrin yiğidi idi. Ama dünyada mağrur idi. Günahlar kendisini denizin dibine çekip dururdu. Sonra Allah Teâlâ inayet etti. Tevbe etti ve kurtuldu. Tevbesine sebep olan hadise de şudur: Gece uyurken bir kişi gelir, kedisine bir mektup uzatır. Mektubun içinde şöyle yazar: 'Fânî şeyleri bakî şeylere değişme. Elindeki mülke mağrur olma. Eğer elinde duracak olsaydı mülkün değerli bir mülktü. Eğer sonunda hasretliğin olmayacak olsaydı sürûrun iyi idi. Allah'ın emirlerini yerine getirmekte gevşeklik gösterme. Acele et ki rahmete nail olasın/Mektubu okuyun-

ca korkuyla uyandı. Tevbe ederek dünya malını terk etti. Çıkıp, ömrünün sonuna kadar bir dağda ibadetle meşgul oldu. Bu mezar onun mezarıdır.”²⁰⁷

Yukarıdaki öğüdü okuyunca Hulûsi Efendi Hazretleri'nin şu beyti hatıra gelir:

Fenâ ol ey gönül fânîliğin ahvâlin öğren kim

*Fenâ olanların cânı bekâyı âşiyân eyler*²⁰⁸

Tevazu sahibi dert ehli, haline şükredip, şikâyetçi olmaz. Bir hadis-i kudsîde ise şöyle buyurulmaktadır: “Bir kuluma bir hastalık verdiğim vakitte, geçmiş olsuna gelenlere şikâyet etmezse, ona âfiyet veririm. Hastalıktan erimiş ve eksilmiş olan etinin ve kanının yerine hayırlı et ve kan bağışlarım.”

Ebu'l-Abbas İbnü'l-Arif, Bağdat'ta doksan yaşını geçmiş olduğu halde âzâd edilmemiş köleydi ve Ebu'l-Hayyar diye anılırdı. Vücudunu cüzzam illeti kaplamıştı. Kokması gerekirken, uzağından bile misk kokusu duyulurdu. Bunun su üzerinde batmayarak namaz kıldığını gören bir kimse, Muhammed el-Esfencî Hazretleri'nin de baras illetine tutulmuş olduğunu görünce hayrete düşerek ona:

“Ey evliyanın efendisi, Cenab-ı Hak bu belâyı verecek düşmanlarından kimse bulmadı mı da, keramet sahibi bir veli olduğunuz halde sizi bu hastalığa uğrattı?” diye sorunca ona şöyle buyurdu:

“Sus, edepsizlik etme! Ben Hak Teâlâ'nın ihsan hazinelerinden bilgi sahibi olduğumda, musibet ve belâlardan daha üstün hiçbir nimet görmedim de onu ben kendim

istedim. Eğer sen zâhidlerin seyyidi, evtâd velilerin imamı olan Kutup Hazretleri'nin halini görseydin ne derdin? Tarsus'taki mağarada tutulduğu hastalıktan dolayı vücudundaki etlerin ve derilerin döküldüğünü, göz göz olmuş bedeninin her tarafından kanlar ve irinler aktığını, sinekler ve karıncaların üzerinde dolaştığını ve gecenin girmesiyle birlikte yine bu hale ve zikir şükre kanaat etmeyerek kendisini demir zincirlerle bağlayıp Hak Teâlâ'ya yönelip sabaha kadar oturduğunu ve bütün ömrünü bu şekilde geçirdiğini görseydin acaba ne derdin?"²⁰⁹

*“Kimi cennât ile hûrî kimi gılmân isteği
Kimisi ancak rızâ-yı Hakk ile rü'yetdedir”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

(Kimi sekiz cennetten kendi ameline göre mükâfat olarak verilecek cennet yurtlarını, kimi oradaki birçok nimetleri istemektedir. Ancak hakikate talip olan kimileri de sadece Allah'ın rızasını ister. Bakışları rıza çerçevesi içindedir. Çünkü ilâhî rıza ona celâli gösterir.)

SADECE ALLAH RIZASINA TALİP OLMAK

Tasavvufî hayatın temel kavramlarından biri olan rıza; sözlükte “hoşnut ve memnun olmak, tasvip etmek, beğenmek” anlamını taşır. Kur’an’da ve hadislerde rızâ kavramı üzerinde önemle durulmuş, mü’minler Allah’ın rızâsını kazanmaya teşvik edilmiş, rızâ mertebesine ermenin en büyük mutluluk olduğu ifade edilmiştir. “*Allah onlardan razı oldu, onlar da Allah’tan razı oldular.*” meâlindeki âyetler²¹⁰ Allah ile kul arasındaki rızâ halinin karşılıklı olduğunu gösterir.

Rızânın kaynağı Allah hakkındaki hüsnü zan ve tevekküldür, neticesi iyimserliktir. Tasavvufun ilk dönemlerinden itibaren rızâ kavramına özel bir önem verilmiştir. Cüneyd-i Bağdâdî’ye göre rızâ, ilâhî iradeye tâbi olduğu için kulun kendi iradesini ve tercihini terk etmesidir. Ebû Süleyman ed-Dârânî, ancak bedenî arzularından sıyrılan

kişilerin rızâ mertebesine erebileceğini söylemiş, İbrâhim b. Muhammed en-Nasrâbâdî, rızâ mertebesine ulaşmak isteyenlerin Allah'ın razı olduğu hususlara sıkıca sarılmalarını tavsiye etmiştir. Tasavvufta rızâ zühd hayatının temeli olarak görülmüştür. Sûfîler muhabbetin rızâyı içerdiğini, rızânın muhabbetin semeresi olduğunu, bu sebeple kulun sevdiği Allah'ın her tasarrufuna razı olması gerektiğini söylemişlerdir.²¹¹

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri bir beytinde şöyle buyururlar:

*Kimi cennât ile hûrî kimi gılmân isteği
Kimesi ancak rızâ-yı Hakk ile rü'yetdedir*²¹²

(Kimi sekiz cennetten kendi ameline göre mükâfat olarak verilecek cennet yurtlarını, kimi oradaki birçok nimetleri istemektedir. Ancak hakikate talip olan kimileri de sadece Allah'ın rızasını ister. Bakışları rıza çerçevesi içindedir. Çünkü ilâhî rıza ona celâli gösterir.)

Nakşebendî-Halidî yolunda hafî ders zikri yapılırken nefse fırsat vermemek için, 100 defa "Allah" lafza-i celâl zikrinden sonra bir defa; "İlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî/Allah'ım, Sen benim tek gayem ve Senin rızana ulaşmak da benim yegâne isteğimdir!.." denmesinin hikmeti ilâhî rızayı her an hatırlamak içindir.

Rabia-i Adeviyye (ks.)'den münacâtında şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Yâ Rabbi! Ben sana cehenneminin korkusundan yahut cennetinin rağbetinden dolayı ibadet etmi-

yorum. Belki zât-ı kerîminin kerametine ve muhabbetine ibadet ediyorum.”

Bazı ârifler de şöyle demiştir: Ben Allahu Teâlâ'ya cennet sevabı için ibadet etmekten utanırım. Şu ecir gibi ki, ücreti verilirse iş işler, verilmezse işlemez. Bunun gibi, Allahu Teâlâ'ya nârından korkum dolayısıyla ibadet etmekten de utanırım. Fenâ bir köle gibi ki, korkarsa iş işler, korkmazsa işlemez. Lakin onun ibadete ehliyeti dolayısıyla ibadet ederim.²¹³ Bu manadaki bir beyit de şöyledir:

Cennet-i Huld-ı Berîn'den tama'ın kat' et

Âşık-ı sâdık olup meylini cânâneye dönder²¹⁴

Allah (cc.)'in Arş'ı cennet, cehennem ve bunlarda bulunan her şeyin ötesindedir, yine de insana şah damarından daha yakın olan Rabb'imiz, insan gönlünün derinliklerine yerleşir. Şu hâlde rızâ-yı Îlâhî'ye ulaşmada iki yol vardır: Birincisi Kaf Dağı'na veya daha ötekilere doğru seyahat, diğeri ise insan ruhunun deryalarına seyahat.²¹⁵

Abdulhalik Gucevânî Hazretleri, tasavvufî eğitimde yeni bir usûl takip etmiş, sünnete sarılmaya ve bid'atlerden uzaklaşmaya ısrarla vurgu yapmıştır. Devamlı olarak sıdk ve safaya, şeriat ve nebevî sünnete tâbî olmak, heva ve hevese muhalefet etmek üzerinde durmuştur. Dervişlerinden bir tanesi: “Eğer Hak Teâlâ beni cennetle cehennem ortasında serbest bıraksa ben cehennemi tercih ederim. Çünkü bütün ömrümde nefsin isteklerine karşı mücadele edip durdum. O durumda cenneti istesem nefsin isteği olur. Oysa cehennem Hakk'ın muradıdır.” deyince, Gucevânî:

“Evladım! Kulun tercihle işi ne? Nereye git derlerse gider, nerede ol derlerse olur. Bendelik budur, senin dediğin değildir.” sözleri ile kendisini uyarır. Dolayısıyla onun öngördüğü tasavvuf çizgisi teslimiyet üzerine bina edilmiştir. Ne cennet umudu ne cehennem tasası, onun çağrısı sadece Hak rızasıdır. Hakk'ın takdirine rıza gösterse her daim Rabb'i ile hoşnuttur.” buyurmuştur.²¹⁶ Yine Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî'deki bir beyitte şöyle buyurulmuştur:

Zâhidân ârzû-yı Cennet hûr u gılmân isteyü

Âşıkân seyr-i likâ zevk ü safâsıyla gezer²¹⁷

Yazımızın vurgusu olan ilâhî rıza konusunu Ahmet Mahir Efendî'nin Hikem-i Ataiyye şerhinden tasavvufî nakillerle izaha çalışalım:

Salık, Cenab-ı Hakk'ın katında makbul salihlerden mi yoksa merdûd şakîlerden mi olduğunu bilmek için hususî hâllerine bakmalıdır. Eğer cennetlik ve kabul edilmişlerden ise Allah tarafından çeşitli taatlerde, razı olduğu yerlerde kullanılır. Tersine cehennemliklerden ise mâsiyet ve razı olmadığı hâllerde kalır da kendisine mühlet verilir. Bu, mü'minlerin avamı için geçerli bir ölçüdür. Fakat seçkin, yüksek dereceli yani havas için mukarreblerden midir, değil midir bilmek için doğru ölçü, azamet ve celâlet nurlarının idrakinden doğarak kalp aynasına yansıyan tecellilerin eserlerine bakılmasıdır.

Hadis-i şerifte şu mealde buyurulmuştur:

“Bir kimse Rabb'inin yanındaki derecesini bilmek isterse, kalbindeki Cenab-ı Hakk'ın derecesine baksın, bu onun ölçüsüdür.”

Fudayl bin İyaz Hazretleri: “Kulun Cenab-ı Hakk’a kulluğu, Cenab-ı Hakk’ın nezdindeki derecesinin miktarına göredir.”

Ebu Talib Mekkî Hazretleri buyurdu: “Kul, Mevlâ’sının emirlerini hürmetle karşılar, haramlarına saygı duyar, razı olduğu işleri çabuklaştırır; Mevlâ da o kulun kendisini hürmetli kılar, şanını yükseltir, ona lütfunu çabuklaştırır. Kulun hâli tersine olursa Rabbanî hüküm de aksine zuhur eder.”

Hak Rızasını Gözetmek

Vehb bin Münebbih Hazretleri, Cenab-ı Hakk’ın şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

*“Ey insanoğlu, sana emrettiğim şeylerde bana itaat et de sana layık olan yardımlarımda bana yol gösterme. Zira ben gizli açık her şeyi bilirim. Bana ibadetle ikram edene mükâfat vererek ikram ederim, emirlerimi önemsemeyerek ihanet edeni cezalandırırım. Eğer kulum benim rızamı gözetmezse, ben de onun hakkında lütuf ve mağfiret düşünmem.”*²¹⁸

Cenab-ı Hakk’ın kulundan istediği; “Emrolunduğun gibi doğru ol!”²¹⁹ diye emrettiği gibi kulluk yolunda istikamettir. Vâsıl olanlar için aslında talep caiz değildir. Yani Cenab-ı Hak’tan bir şey istemeleri doğru olmaz. İnsan beşeriyet icabı bir şey istemek zorunda kalırsa, cennet, huri ve cennet nimetleri değil, Cenab-ı Hakk’ın istediği istikamet istenmelidir. Çünkü bu istek nefsanî hazlar ve şahsî dileklerden hayırlıdır, Hakk’ın rızasına uygundur. Nefis hazlarına ve emellere kavuşmak istenirse, bu istek gecikebilir. Vâsıllara

lazım olan hüsn-i edep bu isteklerle kaybolur gider, edebe uygunsuzluk olur.

Ebu Hüseyin Deylemî Hazretleri, Antakya'da bir zencinin kalplerdekini okuyup söylediğini duymuş. Ondan çok övülerek bahsedildiğini görünce kalkıp yürüyerek Antakya'ya gelmiş. Orada o kimseyi satıcı olarak görmüş. Dene-
mek için ondan bir şey almak isteyince o kimse demiş ki:

“Sen iki günlük yoldan geliyorsun. Yorgunsun ve açsın. Otur, biraz sabret, şu sattıklarımın kazancından sana da veririm, ihtiyacını giderirsin!”

Deylemî yine bir malı satın almak ister gibi eline alınca, aynı sözleri tekrarlamış. Deylemî o kimsenin keşif erbabından olduğunu anlayıp oturmuş, biraz bekledikten sonra o şahıs, Deylemî'ye bir miktar para verip gitmiş.

Deylemî onu takip edince, adam dönmüş ve şu sözlerle onu irşad etmiş:

“Ey Ebu Hüseyin, senin bir hacetin olunca onu ilâhî murad derecesine indir. Eğer o hâcette nefis hazzı varsa, o hâcet seni Allah'tan uzaklaştırır.”

Nimeti Görmeden Karşılıksız Bağlılık

Cüneyd-i Bağdadî Hazretleri şöyle dua ederdi:

“Ya Rabbi, senden ne istedimse, bana dua etmemi emrettiğin için istedim. Bari benim istediklerimi sevdiğinin istedikleri gibi kıl ve beni duasıyla nefsin hazlarını isteyen kullarından eyleme. Beni İlâhî vecibenin hukuku

ile kıyamı isteyen âriflerden eyle. Ya Rabbi, ben senden senin sevdiğini isterim ve seni gazaba kırar, her şeyden sana sığınırım. Ya Rabbi, beni sana kavuşmaktan meşgul eden insanların işiyle uğraştırma, meğerki o istek senin sevdiğin istek olsun. Ya Rabbi, beni zikriyle senden ancak senin muradın olan şeyleri dileyen kimsenin zikri gibi seni zikredenlerden eyle. Ya Rabbi, benim sana en yüksek maksadımı senin maksudun olan hâl kıl, benim senden istediğim emeller kılma.”

Ashab-ı kiramdan Adiy bin Hâtem Hazretleri'nden rivayet edilen hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur: “Kıyamet gününde bir fırkanın cennete getirilmeleri, yaklaştırılarak cenneti, huri gılman gibi nimetlerini gördükten sonra cehenneme geri götürülmeleri emredilir. Bunlar büyük bir hasretle Cenab-ı Hakk'a şöyle niyaz ederler:

‘Keşke bizi evliya kullarına hazırladığın bu nimetleri görmeden cehenneme atsaydın. Cehennem azabına bir de hasret eleme eklenmezdi.’

Hak Teâlâ tarafından onlara şöyle cevap gelir:

‘Size diğer cehennemliklerden ziyade azap vermek için bu suretle azap ediyorum. Zira siz tenhalarda büyük günahlar işler; halk arasında küçük günahlardan çekinirsiniz. İnsanlara karşı ikiyüzlü davranmaktan, bana karşı nefis ve hevaya uymaktan kaçınmadınız. Kalplerinizin varidatını halka açmaktan sakındınız da bana göstermekten çekinmediniz. Kendi cinsinize gösterdiğiniz muameleyi bana yapmaktan korkmadınız. Benden ziyade halka saygı

gösterdiniz, bana değil de hep onlara yöneldiniz. Bu yüzden sizi elemli azaba uğrattım.”

Geçmiş ümmetlere şöyle buyurulduğu rivayet olunur:

“Eğer sizin her hal ve hareketinizi gördüğümü bilmiyorsanız, henüz iman-ı kâmil elde edememişsiniz. Yok, eğer biliyorsanız, beni niçin hallerinizi görenlerin ehveni kılar, hafife alırsınız?”

Nefis, Hak Rızası Olmayan İşi Arzu Eder

Nefsin daima Hak rızasına uygun olmayan hallere düşkünlüğünü göstermek bakımından aşağıdaki kıssa ibretli ve önemlidir:

Ebu Talib Mekkî Hazretleri anlatıyor:

Sofilerden birine bir gün bir tarikat sâliki misafir olur. Ev sahibi komşu kebabçıdan kebab satın alıp başka dostlarını da davet ederek misafire ziyafet hazırlar. Sofraya oturup yemeğe başladığında misafir mürid de bir lokma alır fakat çiğneyip yutamaz ve geri çıkarır.

“Kusura bakmayın, ben yiyemeyeceğim. Lütfen siz yemeğe devam buyurun!” diyerek bir kenara çekilir. Sofradakiler yemesi için ısrar ederler:

“Siz yemezseniz biz de yemeyiz!” derler. Ama misafir mürid:

“Benim yememe imkân yok, siz de ister yersiniz, ister yemezsiniz!” diyerek kalkıp yürüyüverir.

Sofradakiler artık misafirsiz yemeğe devam etmek istemezler ve kebabçıyı çağırıp belki bu kebapta mekruh bir sebep vardır düşüncesiyle sorguya çekerler. Kebabçı sıkıştırılınca, bu kebabı ölü bir kuzudan yaptığını, paraya tamah ederek bu işe kalkıştığını, tesadüfen komşusu almak istediğinde gerçeği söyleyemediğini itiraf etmek zorunda kalır.

Bir zaman sonra ev sahibi, o müridin kebabın ölü kuzudan yapıldığını nasıl keşfettiğini merak ederek sorarlar. Bunu sorunca mürid şöyle cevap verir:

“Ben yirmi senedir riyazetle vakit geçirdim, açlık susuzluk çekerek yaşadım. Fakat nefsim hiçbir yemeğe iştah duymadığı halde o kebaba karşı öyle bir istek gösterdi ki o zamana kadar hiç bu kadar iştahlı olduğumu görmemiştim. Nefsim hep Hak rızasına uymayan şeyleri istediği için bu kebaba karşı düşkünlüğünden şüphe ettim. Onda çirkin bir hal olduğuna kanaat getirdim, o yüzden yemekten çekindim.”

Cenab-ı Hakk'ı Dileyip O'nu Seçmek

Sadık bir kulun yaratılmışlardan hiçbirine ihtiyaç arz etmemesi hakiki mabuduna karşı kulluk edebidir; Cenab-ı Hakk'a yakınlık, mâsivadan uzaklaşmaktır. Böyle olduğu halde ihsan edici mabudu bırakıp da kul kapısına sığınmak ve bir şey istemek Hak'tan gafil olmanın, Hak'tan uzak bulunmanın eseri olduğu için kötü sayılır. Hikmetin neticesi kulluk edebine ve Hakk'a itaate uymayan, yokluk ve muhtaçlık içermeyen taleplerin, gerek Hak'tan ve gerekse

halktan istensin, tevhid inancına sahip olanlar tarafından makbul sayılmadığını belirtmektir. Zira onlara göre irade ve ihtiyar, Cenab-ı Hakk'ı dileyip O'nu seçmektir. Onlara göre talepsizlik talep etmenin ta kendisidir. Geçici istekler bâkîye göre edepsizliktir.

İlâhî Rıza İman Mertebesi

Ebu Osman el-Mağribî Hazretleri buyurmuştur: “Halveti sohbetten üstün tutup vahdeti kesrete tercih eden sâlik, zikrullahdan başka bir şey anmaksızın ve Allah'ın rızasından başka hiçbir şey düşünmez. Bütün sebeplerden kesilmedikçe, halvette nefsiyle dostluk kurmaktan ve vahdette kesrette kalmaktan uzaklaşamaz. Bu yüzden de manevî fitne ve belâlara uğramaktan kurtulamaz.”

Ebu Abdullah el-Karşî Hazretleri buyurdu:

“Karşılığını görmek ve Allah katında sevap kazanmak için ibadet eden sâlikin ibadetindeki niyeti kulluk vazifesini ve Allah'ın emirlerini yerine getiren olmadıkça feyizlenmez ve ona fütuhât kapısı açılmaz.” İşte bu şartlarla ibadet etmeyen müridin uzlet etmesi, dünya menfaati için inzivaya çekilen rahiplerin riyazeti gibi değersizdir.

Ebu Talib Mekkî Hazretleri şöyle buyurdu: “Mü'minin iman derecesi, Cenab-ı Hakk'ın rızasını bütün mâsiva ve hevaya tercih etmesinden Cenab-ı Hakk'ı her şeyden fazla sevmesi ile belli olur. Kâmil mü'min Hak rızasını üstün tutan ve Allah'ı her şeyden çok severdir. İman sahipleri muhabbet derecesine ve iman mertebesine göre irfan kazanır.”

Onun için Rabbanî nurların ve sırların tecellisini arzu eden mü'min kalbini mâsiva ilgisinden uzak tutmalıdır ki, ledün manaları kendisine açılsın. Cenab-ı Hakk'ın şu buyruğu yazımızın müjde tâcî olsun: *"Bizim rızamızı kazanmak için maddî ve manevî mücadele eden iman sahiplerine elbette bize ulaştıran yolları gösteririz."*²²⁰

*“Güzellik arz eder dil-ber güzeldir
Güzel görmek göze lutf-ı ezeldir”*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.)

*(Güzeller güzeli olan gönül güzelliği, her şeyi kuşatanı görüp
fark edebilmek göze Allah'ın bir lütfu olarak ezelde yani
yaratılışında verilmiş bir ihsandır.)*

GÜZELLİĞİ GÖREBİLMEK

Yaratılışı, fıtrata, gönlü ve dış varlığıyla da güzelliklerle donatılan insan; Cenab-ı Allah (cc.)'in cemal sıfatının tecellilerini yansıtan bir aynadır. Sevgili Peygamberimiz (sav.)'in *"Allah güzeldir ve güzelliği sever."*²²¹ nebevî öğretisi bunu en güzel şekilde ifade etmektedir. Bu hadis-i şerif, mü'minlerin, fert ve toplum güzelliğini hedeflerken, bütün varlığın özündeki güzellikleri dışa vurması hususunda güçlü bir vurgudur. Yüce Mevlâ'mız, yarattığı her şeyi en güzel bir biçimde, ahenk ve zarafetle, ölçülü bir biçimde yaratmıştır. Güzellik dini olan İslâm, Müslüman bireylerin oluşturduğu, Müslüman toplum ve medeniyetlerin de güzellikle bezenerek kemal bulmasını öğretir.

Allah'ın güzelliği, yerlerin ve göklerin arasında ne varsa hepsini kuşatmıştır. Yaratılmışlar içerisinde güzelliğin tahtına insanı oturtmuş olması, simasının çok güzel nakşe-

dilmiş olması eşref-i mahlûkat olduğunun eseridir. Güzel davranan insanlar kemale ermiş, güzellikten nasibi olmayanlar noksan kalmıştır. Güzellere Cemalullah müjdelenmiş, gönül yapanların ihsana kavuşacakları belirtilmiştir.

Özün güzelliği sözle de ifade edilmeli, davranışlara tesir etmelidir. Güzelliğin en güzel uygulayıcısı âlemlere rahmet Hz. Muhammed (sav.)'dir. Onun her filinde, her kelamında güzellik vardır. İnsanlık dünyasına güzellik tebliğinde bulunan iman önderi, güzellik ufkunun tebliğcisi yine O'dur. Gönüllere güzellik tohumları ekmiş, muhabbet fidanlarını sevgi ile aşlamıştır.

Güzeli Görebilmek İçin Göz Lâzım

*“Güzel söz ve (namaza giderken) atılan her adım, bir sadakadır! Yol göstermek de bir sadakadır.”*²²² Bu nebevî müjdesini kendine buyruk sayan, güzel gören güzel düşünen, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri bir beytinde şöyle buyurur:

Güzellik arz eder dil-ber güzeldir

*Güzel görmek göze lutf-ı ezeldir*²²³

(Güzeller güzeli olan gönül güzelliği, her şeyi kuşatanı görüp fark edebilmek göze Allah'ın bir lütfu olarak ezelde yani yaratılışında verilmiş bir ihsandır.)

Güzeli görebilmek için göz lazım. Mustafa Takî Efendi (ks.), “Tarih-i Nûr-ı Muhammedî” adlı eserinde gözün yaratılış esrarını şöyle zikreder: “Allahu Teâlâ, mahlûkatı yaratmak istediğinde Hz. Peygamber (sav.)'in nurunu

dört parçaya ayırmış. İlk parçasından “Kalem”, ikincisinden “Levh”, üçüncüsünden “Arş”ı yaratmış ve dördüncü parçayı tekrar dört parçaya ayırarak ilkinden “Hamele-i Arş”, ikincisinden “Kürsî”, üçüncüsünden “melekleri” yaratmış. Dördüncü kısmını yine dörde ayırmış ve ilkinden “semavât”, ikincisinden “yerler”, üçüncüsünden “cennet ve cehennem”i yarattıktan sonra bu dördüncü parçayı da dörde ayırmış ve ilkinden “mü’minlerin gözlerinin nurunu”, ikincisinden “kalplerin nurunu -marifetullah-”, üçüncüsünden “lisanlar”ı yaratmıştır.”²²⁴

Biz bu bahiste, Allah dostlarının güzelliklerinden bahsedeceğiz. H. Hamideddin Ateş Efendi, bir sohbetlerinde şöyle buyurmuşlardır:

“Manevî dünyamızı aydınlatan, tasavvuf âleminin parlak yıldızları Allah dostları, Peygamberlik müessesesinin vârisleri sayılan ve yaşadığı topluma emredildiği şekilde intizam veren zamanın önderleridir. Misyon ve görevleri gereği hep güzelin, güzelliğin yanında bulunup gördükleri ve karşılaştıkları kötülükleri de düzeltmeye çalışan örnek ve önder şahsiyetlerdir.

Tasavvuf, insana bütün güzellikleri öğretirken, öncelikle günahlardan sakınmayı öğütler. Buna göre ilk planda sakıncalı görünmeyen bazı davranışlardan bile, günaha girme endişesiyle uzak durmalıdır.”²²⁵

Allah’ın has kulları her türlü iyi hasleti kendilerinde toplamak için çaba sarf eden, yaptıkları işleri de en güzel şekilde yerine getirmek için gayret gösteren kişilerdir.

Çünkü en güzel olanı en güzel şekilde yapan Allah, aynı şekilde insanlardan da işlerini güzel yapanlara muhabbet besler, onlara sevgi ve merhametiyle muamele eder. Bundan dolayı Peygamber Efendimiz (sav.), *"Allah'ım! Benim yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlâkımı da güzelleştir."*²²⁶ şeklinde dua etmiştir. Çünkü en güzel surette yaratılan insanın sorumluluklarını da en iyi şekilde yerine getirmesi sürekli ihsan ile karşılaşması için gereklidir.²²⁷

Gönül Güzelliğinin Konuşmaya Yansıması

Ebü'l-Kâsım Gürgânî Hazretleri, Ebu Ali Fârmedî (ks.)'yi tasavvuf yolunda yetiştirirken bazı imtihanlara tâbî tutar. O da verilen görevleri yerine getirmeye, riyazet ve mücâhede-sinde sebat etmeye çalışır. Şeyhi bir gün Ebu Ali Fârmedî ile diğer müridi Ebûbekir Abdullah Derâverdî'yi Mihene'deki Ebû Said-i Ebü'l-Hayr'ın yanına gönderir. Mihene'ye vardıklarında âdâb ve erkânın gereğini yerine getirirler. Şeyhin huzuruna vardıklarında Şeyh Ebû Said, müridlerinden Hasan Müeddib'e emir buyurup onlara birer bez vermesini söyler. Sonra Fârmedî'ye bu bezle duvardaki tozları silmesini emreder. Ebûbekir Abdullah'a da dervişlerin ayakkabılarını temizleme görevi verir. Üç gün Ebû Said'in hankâhında kalıp görevlerini yerine getirirler. Dördüncü gün Ebû Said, şeyhleri Ebü'l-Kâsım'ın yanına dönmeleri gerektiğini söyler ve onlar da şeyhlerinin yanına varırlar. Aradan bir zaman geçtikten sonra Gürgânî de Ebû Said de vefat ederler. Ebu Ali Fârmedî akıcı bir üslûba, güçlü bir hitabete ve nezih bir konuşma yetisine sahip olur. Etrafı mürid kitleleri ile dolup taşar. Geniş kesimler tarafından büyük bir kabul görür. Ünü

ve ismi cihanın her tarafını kaplar. Olanca saygın ve seçkin konumuna rağmen yoldaşı Ebûbekir Abdullah'ın ise halk arasında ne ismi ne de şöhreti yayılır. Tanınan ve anılan birisi olmaz. Bunun sebebi kendisine sorulduğunda Ebûbekir Abdullah, bu durumu şu şekilde yorumlar:

“Şeyh Ebû Said, Ebû Ali el-Fârmedî'ye bezle duvardaki tozları silmesini emretti. Yani ömür boyu Hak kullarının gönül duvarlarındaki günah tozlarını söz beziyle temizlemesini emretti. Bana ise dervişlerin ayakkabılarını temizlememi emretti. Bu da sıradan biri olmama, anılan ve ünlenen biri olmayacağıma işaret ediyordu.”

Bu rivayetin gereği olarak, Gürgânî, yanında mücâhede ve riyazet dönemini tamamlayan Ebu Ali Fârmedî'ye vaaz ve irşadda bulunma icazeti verir. Dili ve gönülü açıldığından olağanüstü güzel ve etkili konuşmalar yapmaya başlar. Edebinin güzelliği, konuşma sanatındaki eşsiz örnekliliği, yerinde tespitleri, üslûbunun tatlılığı ve gönüllere işleyen sözlerinin rikkati ile dikkat çeker. Dolayısıyla Ebu Ali Fârmedî, vaaz ve irşad faaliyetlerinde son derece tevazu sahibi, gurur ve benlik duygusundan uzak ve kendini görmeyi değil, manevi şahsiyetlerin izinden giderek gönül dünyasını inşa etmeyi esas alan bir üstattır. Kaynaklar, Ebu Ali Fârmedî'nin son derece güzel ve etkileyici konuştuğunu söyleyip onun vaaz meclislerini, çeşit çeşit çiçek açan meyve ağaçlarıyla dolu bir bahçeye benzetmektedirler.²²⁸

Şâh-ı Nakşbend Hazretleri, ileri ufuklara bakmayı, daima yükselmeyi öğütleyen bir mânâ sultanıdır. Müridlerine; “Eğer himmetinizi yüksek tutmaz, oyununuzu büyük

oynamazsanız, size hakkımı helâl etmem. Üstün himmetle öyle olmalısınız ki, ayaklarınızla başıma basmalısınız. Yani sizin mânevî dereceniz, benden daha yukarılara ulaşmalı.” diye öğütler vermiştir. Diğer yandan Şâh-ı Nakşbend Hazretleri'ne göre, müridin üzerinde meydana gelen tüm sıfat ve güzellikler, aslında şeyhin lütuf merdivenleri sayesinde gerçekleşmektedir. Çünkü mürşidin himmeti, müridin himmet burağına bindirilmiş hâli gibidir.²²⁹

Mânevî Güzellikler Gönül Temizliğiyledir

Ubeydullah Ahrâr Hazretleri, tasavvuf eğitiminde bir müddet Kâsım-ı Envâr diye meşhur olan yaşlı Safevîyye ve Sühreverdîyye tarikatı şeyhi Seyyid Kâsım Tebrîzî (ö. 838/1434) ile tanışıp ondan istifade eder. Tebrîzî, dinî kural-lara özen gösteren takva ve irfan sahibi bir zâttır. Ubeydullah Ahrâr (ks.), müşahede ettiği Seyyid Kasım Tebrizî'nin mânevî hallerini bizlere şu şekilde anlatmaktadır:

“Pek çok mürşid-i kâmil ile sohbet ettim. Seyyid Kasım-ı Tebrizî'nin özellikleri bambaşkaıydı. Bu zâttan elde ettiğim mânevî lezzet farklıydı. Onu gördüğüm anda müşahedeye dalıyordum. Bütün kâinatın onun etrafında döndüğünü, daha sonra içine girip yok olduğunu görüyordum. Her gün onun dergâhına gittim. Ama her defasında da huzuruna varmaya çekindim. Günde üç defa yanına gittiğim halde, ancak bir defa içeriye girmeye cesaret edebiliyordum. Dervişler de benim bu halime hayret ediyor ve ‘Neden bu şekilde davranıyorsun? Yanına girmek için sana izin veriyor ama sen yaklaşmıyorsun. Bize bu şekilde izin verilse onun yanından hiç ayrılmayız.’ diyorlardı.

Seyyid Kâsım-ı Tebrizî, halka perde arkasından sohbet ederdi. Ama ben yanına gittiğim zaman perdenin kaldırılmasını isterdi. Bir gün bana: 'Bu zamanda mânevî güzellikler insanlarda neden ortaya çıkmıyor, biliyor musun?' diye sordu.

Sustum. O şöyle cevap verdi: ^{230'}Çünkü bu mânevî güzellikler, insanın gönül temizliğine bağlıdır. Gönül temizliği ise helâl lokma ile elde edilir. Yiyeceklerini helâl yollardan yemeyen insanlarda, marifet ve hakikat nurları görülmez. Gafil, karanlık ve boş şeylerle oyalanan kalplerden, marifet ve hakikat nurları nasıl çıksın?"

Ahlak Güzelliği

Mustafa Takî Hazretleri, hassasiyetle ahlâkî güzelleştirmek veya diğer bir deyişle güzel ahlâk sahibi olmak gerektiğini öğütleyen bir mürşid-i kâmilidir.

Mustafa Taki Efendî'yle aynı duyguları paylaşan Es-Seyyid Oman Hulûsi Efendi Hazretleri şöyle buyurur:

"Müslümanlığın en büyük ehemmiyet verdiği bir şey var, o da ahlâktır, ahlâk güzelliğidir. Ahlâkın yükselmesi İslâm dininin yegâne gayesidir. Müslümanlıkta ahlâkî emirlerin hem dinî esaslarla hem de ibâdetlerle çok sıkı bir münasebeti vardır. O kadar ki, ahlâkî vazifeleri, sırf dinî olan emirlerin, vazifelerin hâricinde tutmak mümkün bile değildir.

Bir Müslüman namaz kılmayı, oruç tutmayı, malının zekâtını vermeyi nasıl dinî bir vazife olarak tanır, dili ile eli ile komşularını incitmemeyi, başkalarına zarar verecek her türlü hareketten sakınmayı, insanlara güler yüz gös-

termeyi, dargınları barıştırmayı, daima insanların iyiliğine, memleket ve milletin yükselmesine çalışmayı, ruh ve beden temizliğini, sıhhatini korumayı, sârî hastalıklardan sakınmayı, ailesiyle hoş geçinmeyi, ailesinin nafakasını kazanmak için çalışmayı da yine dinî bir vazife olarak telakki etmeli ve o suretle çalışmalıdır. Bunların her ikisi de Allahu Teâlâ'nın kitabı ve Hazreti Peygamberimiz'in sünneti ile sabit olan emirlerdir. Ahlâkî olanlar da nâssa müstenidir, dinî mahiyettedir.

Hülâsa: Müslümanlığın en büyük hedefi ahlâk güzelliğidir. Namaz ve oruç gibi hâlis ibâdetlerde de fertlerin ahlâkını yükselterek onlardan muntazam ve kuvvetli bir cemaat teşkil etmek, bunları evvela bu dünyada, sonra da âhirette saâdete kavuşturmak gibi en yüksek hikmetler saklıdır. İşte İslâm'ın ebedî ve cihanşümül bir din olmasının sırrı budur."²³¹

İhramcızade İsmail Hakkı Toprak Efendi (ks.)'nin tasavvuf anlayışında istikamet esastır. Ona göre, önemli olan İslâm'ın ahkâmına uygun bir dinî hayat yaşamaktır. Ayrıca o, tasavvufun ahlâkî boyutuna çok önem veren bir zâttir. Ona göre güzel ahlâk insanı geçimli kılar. Kulların razı olduğu böyle bir mü'min insanı Allah (cc.) da sever. Bu sebeple sûfî olduğunu söyleyen insanlar ahlâkî özelliklerini güzelleştirmelidir. Çünkü büyüklerin bazı sözlerinde "Tasavvuf güzel ahlâktan ibarettir." denilmektedir. O, her işin ya melekî ilham veya şeytanî vesveselerle ilişkili olduğunu ifade eder. Müridlerinden bazısına hitaben yazdığı mektubunda bu görüşünü şöyle açıklar:

“Her işte melâike de şeytan da müessirdir. Adamına göre bazı kimse melâikeden ilham ve bazı şahıs şeytandan vesvese alır. Biz ise muvazene ile yola gideriz. Her kim melâikeye mukarin olursa işlerinde ilham, şeytana yaklaşırsa vesveseden istilzam alır...”²³²

Darende'ye gelen bütün yerli ve yabancı ziyaretçiler, H. Hamideddin Ateş Efendi'nin mânevî himmetleriyle estetik ve mânevî bütünlüğün meczedildiği Somuncu Baba Külliyesi'ni gezerken, proje ve tasarımdan, malzemenin seçimine kadar bütün güzelliklerin bir bütünlük arz ettiğini hemen fark ederler. Bu güzelliğin ve estetiğin sanatsal boyutlarını zihinlerinde canlandırarak, zâhirî güzellikler karşısında hayrete düşerler. Aslında burada görülen şey, hizmet aşkının ve gayretlerin samimiliğinin yansımasından başka bir şey değildir. Güzelliğin örneği gönüller sultanını nitelendiren şu cümlelerle konuyu tamamlayalım:

“Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.) kalp ve niyet temizliği üzerinde önemle durmaktadır. Ona göre bütün hareketlerimizin kaynağı niyetimiz, kalbimiz ve ruhsal temayüllerimizdir. İnsanların kıymeti vücudunun gücü, kılık kıyafetinin gösterişiyle değil iyi niyeti ve temiz kalpli olmasıyla ölçülür. Temiz kalbe sahip olmak ahlâkî güzelleştirip fiilleri ve hareketleri düzeltir.”²³³

DİPNOTLAR

1. Buhârî, Edeb, 96; Müslîm, Birr, 165.
2. Buhârî, Hudûd, 4, 5.
3. 9/Tevbe, 40.
4. M. Necatî Bursalı, *Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed Aleyhisselam*, s. 257-260, Çelik Yay. İstanbul 1998.
5. Süleyman Uludağ, *TDV, İA*, Ayna mad.
6. Zülfi Güler, Şeyh Galib Divanında Ayna Sembolü, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, Sayfa: 103-121, Elazığ 2004.
7. Keşfü'l-Hafâ, 2256.
8. Es-Seyyid Osman Hulûsî Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 297, Nasihat Yayınları, Ankara 2006.
9. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 9.
10. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 197.
11. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 22.
12. 15/Hicr, 29; 21/Enbiya, 91.
13. 89/Fecr, 29.
14. H. Kâmil Yılmaz, Eğitimde Gönül Faktörü Mevlânâ Örneği, *Tasavvuf Dergisi*, s. 13 vd.
15. Fahrüddin Râzî, *Tefsir-i Kebir*, (Terc. S. Yıldırım), C. 4., Ankara 1989, s. 183.
16. Fahrüddin Râzî, a.g.m., s. 183.
17. Mevlâna, *Divan-ı Kebir*, Seçmeler, (Haz: Şefik Can), C. 2, İstanbul 2000, ss. 168-169.
18. 10/Yunus, 62.
19. 33/Ahzap, 36.
20. Beğavî, *Şerhu's-Sünne*, I, 160.
21. Buhârî, İman, 8.
22. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 406.
23. Bkz. İbn Battal, *Şerhu'l-Buhârî-el-Mektebetu's-Şamile*, VIII/80.
24. Süleyman Uludağ, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cemal mad, C. 7, s. 296.
25. Mehmet Göktaş, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 38, Erzurum 2012, s. 149-150.
26. Mevlâna Celaleddin-i Rûmî, *Mesnevî* (Haz: Şefik Can), İstanbul 2002, c. VI. s. 570, (3187-3190).

27. Mevlâna, age. c. VI. s. 571, (3196-3197).
28. İsmail Palakoğlu, *Gönüller Sultanı Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi*, 2005, s. 459.
29. Ebû Dâvûd, Vitir, 25.
30. Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş, *Şeyh Hamid-i Velî Minberinden Hutbeler*, (Haz. Prof. Dr. Mehmet Akkuş-Prof. Dr. Ali Yılmaz), Nasihat Yay., İstanbul 2006, s. 119.
31. Tâhiru'l-Mevlevî, XIII, 525; Konuk, VIII, 44-54; *Mesnevî*, IV, 2002-2015.
32. Konuk, X, 125-127; *Mesnevî*, V, 2470-2479.
33. *Mektubat-ı İmam-ı Rabbani*, (1/169).
34. Ateş, *Hutbeler*, s. 131.
35. 24/Nur, 37.
36. Buhârî, Rikak, 38.
37. 57/Hadid, 4.
38. İskender Pala, *Aşka Dair*, Kapı Yayınları, Aşka Dair, s. 46, 55, İstanbul 2014.
39. Ebu Hüseyin Nuri, *Kalplerin Makamları*, (Haz: Hacı Bayram Başer), Hayy Kitap, s. 125-126, İstanbul 2015.
40. Kastamonulu Seyyid Hafız Ahmet Mahir, *Hikem-i Ataiyye Şerhi*, (Haz: Tahir Galip Seratlı) Sufi Kitap, s. 338, İstanbul 2010.
41. 29/Ankebût, 69.
42. İskender Pala, *Aşka Dair*, Kapı Yayınları, s. 55, İstanbul 2014.
43. Kastamonulu Seyyid Hafız Ahmed Mahir, *Hikem-i Ataiyye Şerhi* (Haz: Tahir Galip Seratlı), s. 36-37, Sufi Yayınları, İstanbul 2010.
44. *Hikem-i Atâiyye Şerhi*, s. 47.
45. 94/İnşirah, 5-8.
46. Buhârî, Cenâiz, 32.
47. 67/Mülk, 1.
48. 18/Kehf, 62.
49. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, Yûnus Suresi 10. âyetin tefsiri.
50. Müslim, Mesacid, 283.
51. 96/Alâk, 19.
52. 29/Ankebût, 45.
53. 17/İsra, 23-39.
54. Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, (Çev.: Salih Tuğ), İstanbul 1980, I, 157-158.
55. Ateş, Osman Hulûsi, *Şeyh Hamid-i Velî Minberinden Hutbeler*, (Haz: Prof. Dr. Mehmet Akkuş-Prof. Dr. Ali Yılmaz), İstanbul 1996, s. 41. Hutbe, s. 129.
56. Tirmizî, İman, 9.
57. Tirmizî, Mevâkît, 188.
58. Ebû Dâvûd, Salât, 9; İbn Mâce, Salât, 94.

59. Buharî, *Mevâkîf*, 16.
60. İbn Mâce, *İkametu's-Salat*, 1403.
61. H. Hamideddin Ateş Efendi, 13.12.2013 tarihli hutbeden.
62. *Ruhu'l-Beyan*, c. 1, s. 149.
63. *Ruhu'l-Beyan*, c. 1, s. 73.
64. İsmail b. Hammad el-Cevherî, *Sihah*, (I-VI), Kahire 1982, c. V, s. 1841; Rağîb el-İsfahânî, *el-Müfredat*, Beyrut tarihsiz, s. 524; İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, (I-VI), Kahire tarihsiz, c. VI, s. 4737; Mütercim Asım Efendi, Okyanus, *Kamusu'l-Mübit Tercümesi*, İstanbul 1333, c. III, s. 374.
65. Tirmizî, *Menâkıb 1*; *Müsned*, II, 265.
66. Buhârî, *Ezan* 8.
67. 3/Âl-i İmrân, 110.
68. İsmail Hakkı Bursevî, *Ruhu'l-Beyan*, Erkam Yayınları, C. 4, s. 542-543, İstanbul 2005.
69. *Ruhu'l-Beyan*, s. 542.
70. *Mesnevî*, C. II, s. 276, b. 3598-3601.
71. *Mesnevî*, C. VI, s. 15, b. 164-171.
72. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 21.
73. Hâkim, *Müstedrek*, no: 4228, 2/672; Beyhâkî, *Delailü'n-Nübüvve* 5/489.
74. Hâkim, *Müstedrek*, a.g.y; Kadı İyaz, *Şifa*, 1/138.
75. Bu konuda geniş bilgi için bk. *Mevahibu'l-Ledünniyye*, s., 2-3./Osmanlıca.
76. Tirmizî, *Deavat*: 119, no: 3578, 5/569; İbni Mace, *İkamet*: 189, no: 1385, 1/441)
77. Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, no: 8311, 9/31.
78. Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, no: 191, 1/153.
79. 67/Mülk, 2.
80. İsa Çelik, *Türk Tasavvuf Düşüncesinde Ölüm*, AÜ, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 40, Erzurum 2009, s. 119-120.
81. Müslim, *Birr*, 105.
82. 10/Yunus, 2.
83. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 9.
84. İbn Abdülber, *Üsdü'l-Gâbe*, I.352.
85. Heyet, *Hadislerle İslâm*, III Sadakat/Sadakat İyiliğe, İyilik de Cennete Götürür, DİB Yayınları, Ankara 2014, Cilt: 3, Sayfa: 239.
86. 5/Maide, 24.
87. Buharî, *Tefsir*, (Maide) 4.
88. Vakidî, *Meğâzî*, I, 48.
89. Buharî, *Tefsir*, (Maide) 4.
90. Vakidî, *Meğâzî*, I, 48-49.
91. 9/Tevbe, 117.
92. Buharî, *Meğâzî*, 79; M4264 Müslim, *Eymân*, 8.

93. 9/Tevbe, 118.
94. Buharî, Meğâzî, 80; Müslim, Tevbe, 53.
95. Heyet, *Hadislerle İslâm*, DİB. Yayınları, Ankara 2014, s. 241.
96. Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Gazâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, Beyrut: Dâru'l-Kalem, t.y., c. 4, s. 275; Kalplerin Keşfi (Mükâşefetu'l-Kulûb), Abdulhalık Duran (çev.), İstanbul, Yeni Şafak, 2005, s. 71. 48; Süleyman Uludağ, "Muhabbet", DİA, c. 30, TDV Yayınları, İstanbul 2005, Ebü'l-Kasım el-Kuşeyrî, er-Risaletü'l-Kuşeyriyye, Abdü'l-Halim Mahmud-Mahmud b. Şerif (tah.) Kahire, Darüş-Şa'b, 1989, s. 520; İbn Arabî, İlahî Aşk, Mahmut Kanık (çev.), İstanbul: İnsan Yayınları, 2006, s. 30.
97. Tosun, Necdet, Yesevî'nin İki Farsça Risâlesi, Ahmet Yesevi Ün. Yay., 2016, s. 67.
98. 5/Maide, 119; 9/Tevbe, 100; 58/Mücadele, 22; 98/Beyyine, 8.
99. Çubukçu, Hatice, Ebû Talib El-Mekkî ve Ebû Hamid Muhammed El-Gazalî'de Muhabbet Anlayışı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Samsun, 2010, s. 143.
100. Çubukçu, age., s. 144.
101. Çubukçu, age., s. 146.
102. Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 159.
103. Sağıroğlu, Ekrem, Şah-ı Nakşbend, Yasin Yayınları, İstanbul 2001, s. 228.
104. Sağıroğlu, age., s. 254.
105. 49/Fetih, 29.
106. Sağıroğlu, age., s. 413.
107. İsa Çelik, "Türk Tasavvuf Düşüncesinde Ölüm", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı. 40, Erzurum 2009, s. 121.
108. Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 79.
109. El-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 2: 29.
110. Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul 1996, s. 332.
111. Çelik, age., s. 127.
112. Selçuk Eraydın, "Ölüm", *Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 89.
113. Tirmizî, Hadis no. 1671, III, 182.
114. Abdülkerim Kuşeyrî, *Tasavvufun İlkeleri: Risale-i Kuşeyrî*, çev. Tahsin Yazıcı, Kervan Kitapçılık Basım Sanayi, İstanbul 1978, s. 126.
115. Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatler*, Marifet Yay., İstanbul 1981, s. 36.
116. Çelik, age., s. 134.
117. Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî*, TDV Yayınları, Ankara 1994, s. 187.
118. 12/Yusuf, 53.
119. 12/Yusuf, 18.
120. 50/Kaf, 16.
121. 59/Haşr, 9.

122. 79/Nâziat, 40-41.
123. Mustafa Çoban, *Kur'an ve Sünnet Rehberliğinde Şeytanla Mücadele Edecek İnsanın Eğitimi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2007, s. 9-10.
124. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 9.
125. Ali, Bolat, "Değerler Eğitiminde Tasavvuf" *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016 Sayı: 40, ss. 33-48, s. 42.
126. El-Muhâsibî, Haris b. Esed, *Şerhu'l-Ma'rife ve Bezlü'n-Nasiha*, Mısır, Dâr-ur's-Sahâbeli't-Türâs, 1993, s. 43-49.
127. Ali, Bolat, "Değerler Eğitiminde Tasavvuf", s. 42.
128. Mekkî, Ebû Tâlib, *Kâtûl-Kulûb*, (çev. Yakup Çiçek-Dilaver Selvi), Semerkand Yay., İstanbul 2004, Cilt: I, s. 77.
129. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s.98.
130. Kuşeyri, Abdulkerim, *Kuşeyri Risalesi*, (Haz. Süleyman Uludağ), Derghay Yay., İstanbul 1999, ss. 151-152.
131. Sühreverdî, Avârifü'l-Meârif, *Avârifü'l-Meârif, Tasavvufun Esasları*, (çev. H. Kamil Yılmaz-İrfanGündüz), Vefa Yay., İstanbul, ts., s. 213.
132. Âdem Yıldız, *İmam Gazzâlî'ye Göre Nefis ve Nefis Eğitimi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007, s. 115.
133. İmam Gazzâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, (Trc. Sıtkı Güllü), Huzur Yay., İstanbul 1998, Cilt: III, s. 65.
134. Âdem Yıldız, *İmam Gazzâlî'ye Göre Nefis ve Nefis Eğitimi*, s. 149.
135. Hasan Kamil Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, s. 184.
136. Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 353.
137. Ebu Abdîrrahman es-Sülemî, *Tasavvufun Ana İlkeleri-Sülemî'nin Risaleleri*, (Çev. Süleyman Ateş), AÜ Basımevi, Ankara 1981, s. 12.
138. Yahya Yaşar, "Mürşid-Mürîd Münasebeti", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 17, Yıl: 2011, s. 34-35.
139. Yaşar, a.g.m, s. 39.
140. Yaşar, a.g.m., s. 41.
141. Ateş, Es-Seyyid Osman Hulûsi, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, (Haz. Prof. Dr. Mehmet Akkuş-Prof. Dr. Ali Yılmaz), Nasihat Yayınları, İstanbul 2006, s. 75.
142. Himmet Konur, "Mesnevî'de Mürîd-Mürşid İlişkisi", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Ankara 2005, Y: 6, S. 14, ss. 149-157.
143. Terğib, c. 5, s. 144.
144. Buharî, c. VII; s. 172. Müslim; Züh t6.
145. Bkz. *Yeni Şafak*, "Kıssadan Hisse; Hz. Ali ve Köylü" 18 Kasım 2003.
146. Kandehevî, *Hayatü's-Sahabe*, c. III, s. 370.
147. Şaban Döğen, *Sahabe-i Kiram: Örnek İnsanlar*, İstanbul 2003, s. 299.
148. Döğen, *Sahabe-i Kiram*, s. 300.

149. İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 4, s. 164.
150. Schimmel, Annemarie, *Mevlânâ ve Mistisizm*, Kırkambar Kitapçılığı, İstanbul 2001, s. 279.
151. Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üniv. Yay., 1997, s. 232.
152. MEB, *Örneklerle Türkçe Sözlük*, İstanbul 2002, Ayna maddesi.
153. Svitlana Nesterova, *Mevlânâ'nın "Mesnevî" İsimli Eserinde Metaforik Anlatımın Metafizik Boyutu*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011, s. 3.
154. Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 416.
155. Ateş, Süleyman, 1992, *İslam Tasavvufu*, Elif Matbaacılık, Ankara 1972, s. 88.
156. Levend, Ağâh Sırrı, 1980, *Divan Edebiyatı (Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar)*, Enderun Kitapevi, İstanbul 1980, s. 20-21.
157. Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 281.
158. Zülfi Güler, "Şeyh Galib Divanında Ayna Sembolü", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, Sayfa: 103-121, Elazığ 2004, s. 11.
159. Güler, agm., s. 12.
160. Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 290.
161. Svitlana Nesterova, *Mevlânâ'nın "Mesnevî" İsimli Eserinde Metaforik Anlatımın Metafizik Boyutu*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011, s. 126, 127.
162. Mevlânâ, *Mesnevî II*, b-t 73-74, s. 6.
163. Mevlânâ, *Mesnevî II*, b-t 95-97, s. 8.
164. Keşfü'l Hafa, C. 1, s. 412.
165. Süleyman Uludağ, "Aşk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul 1994, s. 11.
166. 5/Maide, 54.
167. 9/Tevbe, 24.
168. İmam-ı Gazâlî, *İhyâ'u Ullûm'iddin*, (Ter. Ahmet Serdaroğlu), Bedir Yay., C. 4, İstanbul 2002, s. 542.
169. İmam-ı Gazali, *İhya*, C. 4, s. 536.
170. İmam-ı Gazali, *İhya*, C. 4, s. 537.
171. Uludağ agm., s. 12.
172. A. E. Afifi, "İbn Arabî", *İslâm Düşünce Tarihi*, (Terc. Mustafa Armağan.) C. II, İstanbul 1990, s. 28. Ayrıca Bkz: Mahmut Kaplan, *Gönül ve Aşka Dair*, Nasihat Yayınları, Ank., 2012, s. 68-70.
173. *Yunus Emre Divanı II*, Tenkitli Metin, Haz. Mustafa Tatçı, Ankara 1990, s. 139.
174. Kaplan, *Gönül ve Aşka Dair*, s. 74.
175. Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 149.
176. 57/Hadid, 23.
177. İmam-ı Gazâlî, *İhyâ*, C. 4, s. 441.

178. Ayten Doğru, *Yusuf Hakîkî Baba'nın Hayatı ve Tasavvufî Görüşleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tasavvuf Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2014, s. 190.
179. Ayten Doğru, age., s. 220.
180. Mehmet Önder, *Mevlânâ (Hayatı-Eserleri)*, Tercüman 1001 Temel Eser Yayınları, İstanbul 1987, s. 48.
181. Riyazu's-Salihî, C. II, s. 44.
182. Müslim, *Birr* 32; Ebû Davud, *Edeb* 35; Tirmizî, *Birr* 18.
183. 11/Hûd, 31.
184. 11/Hûd, 30.
185. 7/Âraf, 12.
186. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s.88.
187. *Dîvân-ı Kebîr* II, 2262, 172.
188. Ahmet Eflakî, *Ariflerin Menkıbeleri I*, Çev: Tahsin Yazıcı, İstanbul MEB Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi 62, 1995, s. 573-574.
189. İbrahim Aslanoğlu'nun "Mevlana'nın Aşk ve İnsan Felsefesi" adlı makalesinden istifade edilmiştir.
190. H. Kâmil Yılmaz, *Eğitimde Gönül Faktörü Mevlânâ Örneği*, *Tasavvuf Dergisi*, s. 22.
191. *Dîvân-ı Kebîr*, VII, 609 b. 8077-88.
192. *Yunus Emre Divanı*, s. 139.
193. Hacı Bektaş-ı Velî, *Makâlât-ı Gaybiyye ve Kelimât-ı Ayniyye*, (Haz: Davut Duman), Güham Yayını, Ankara 2004, s. 63-65.
194. Hacı Bektaş-ı Velî, *Makâlât*, (Hazırlayan: Mehmet Akkuş vd.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ankara 2007, s. 133.
195. 28/Kasas, 76-81.
196. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 79.
197. Mahmut Kaplan, *Gönül ve Aşka Dair*, Nasihat Yayınları, Ankara 2012, s. 158.
198. *Ansiklopedik İslam Lügati*, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1982, II, 707.
199. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 718.
200. Toksarı, Ali, *İslam'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV, Yay., İstanbul 2006, s. 2030.
201. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 88.
202. İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, Terc: Heyet, Erkam Yayınları, c: 14, s. 79.
203. İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, Terc: Heyet, Erkam Yayınları, c: 14, s. 80.
204. İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, Terc: Heyet, Erkam Yayınları, c: 13, s. 616.
205. Ferudun Özdemir, *Allah Var Problem Yok*, Az Yayınları, İstanbul 2014, s. 323.
206. Tirmizî, *Tıb*, 1.

207. Darir Mustafa Efendi, *Yüz Hadis Yüz Hikâye*, (Haz: Selahattin Yıldırım-Necdet Yılmaz), Daru'l-Hadis Yayınları, İstanbul 2007, s. 190.
208. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s.78.
209. Ahmet Mahir Efendi, *Hikem-i Ataiyye Şerhi*, (Haz: Tahir Galip Serath), Sufi Yayınları, 2010, s. 32-33.
210. 5/Mâide, 119; 58/Mücâdile, 22; 89/Fecr, 28; 98/Beyyine, 8.
211. Süleyman Uludağ, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Rıza mad., cilt: 35, 2008, sayfa: 56-57.
212. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 59.
213. Mehmet Bahaeddin Efendi, *Tasavvuf ve Menakıp*, (Haz: H. İbrahim Şimşek), Nasihat Yayınları, 2017, s. 25.
214. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 65.
215. Schimmel, *Tanrı'nın İşaretleri*, s. 98.
216. Kadir Özköse-H. İbrahim Şimşek, *Altın Silsileden Altın Halkalar*, Nasihat Yayınları, Ank., s. 175.
217. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 53.
218. Ahmet Mahir Efendi, *Hikem-i Ataiyye Şerhi*, (Haz: Tahir Galip Serath), Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s. 149 vd.
219. 11/Hûd, 112.
220. 29/Ankebût, 69.
221. Müslim, İman, 147.
222. Buhari, Cihad, 72.
223. Ateş, *Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, s. 382.
224. Mustafa Takî Efendi, *Târîh-i Nûr-ı Muhammedî*, (Haz. Fatih Çınar) Ankara 2011, s. 116-17.
225. H. Hamideddin Ateş, *Altın Silsileden Altın Halkalar Takdim Yazısı*, Nasihat Yayınları, 2009, s. 10.
226. İbn-i Hanbel 1, 403.
227. Heyet, *Hadislerle İslam*, DİB Yayınları, Ankara 2013, C. 3, s. 153.
228. Tahsin Yazıcı, "Ebû Ali el-Fârmedî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, c. X, s. 90.
229. Necdet Tosun, *Bahaeddin Nakşbend: Hayatı Görüşleri Tarikatı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2002, s. 112-113.
230. Kadir Özköse-H. İbrahim Şimşek, *Altın Silsileden Altın Halkalar*, Nasihat Yayınları, Ankara 2009, s. 280.
231. Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş, *Şeyh Hamid-i Veli Minberinden Hutbeler*, (Haz: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), Nasihat Yayınları, Ankara 2006, s. 74-75.
232. Lütfi Alıcı, *İhramcı-zâde İsmail Hakkı Toprak Efendi: Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri*, Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2001, s. 51.
233. Özköse-Şimşek, age., s. 464.

BİBLİYOGRAFYA

- Kur'an-ı Kerim Meali*, Diyanet İşler Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2011.
- A. E. Afifi, "İbn Arabî", *İslâm Düşünce Tarihi*,(Terc. Mustafa Armağan.), İstanbul 1990.
- Abdülkerim Kuşeyrî, *Tasavvufun İlkeleri: Risale-i Kuşeyrî*, çev. Tahsin Yazıcı, Kervan Kitapçılık Basım Sanayi, İstanbul 1978.
- Âdem Yıldız, *İmam Gazzâlî'ye Göre Nefis ve Nefis Eğitimi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007.
- Ahmet Eflaki, *Ariflerin Menkıbeleri I*, Çev: Tahsin Yazıcı, İstanbul MEB Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi 62, 1995.
- Ahmet Mahir Efendi, *Hikem-i Ataiyye Şerhi*, (Haz: Tahir Galip Seratlı),Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Ali, Bolat, "Değerler Eğitiminde Tasavvuf" *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016 Sayı: 40, ss. 33.
- Ali Toksarı, *İslam'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV, Yay., İstanbul 2006.
- Ansiklopedik İslam Lüğati*, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1982.
- Ateş, Süleyman, 1992, *İslam Tasavvufu*, Elif Matbaacılık, Ankara 1972.
- Ayten Doğru, *Yusuf Hakîkî Baba'nın Hayatı ve Tasavvufi Görüşleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tasavvuf Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2014.
- Darir Mustafa Efendi, *Yüz Hadis Yüz Hikâye*, (Haz: Selahattin Yıldırım-Necdet Yılmaz), Daru'l-Hadis Yayınları, İstanbul 2007.
- Ebu Abdirrahman es-Sülemi, *Tasavvufun Ana İlkeleri-Sülemi'nin Risaleleri*, (Çev. Süleyman Ateş), AÜ Basımevi, Ankara 1981.

- Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Gazâli, *İhyâuUlûmi'd-Dîn*, Beyrut: Dâru'l-Kalem, t.y.
- Ebu Hüseyin Nuri, *Kalplerin Makamları*, (Haz: Hacı Bayram Başer), Hayy Kitap, İstanbul 2015.
- Ekrem Sağıroğlu, *Şah-ı Nakşbend*, Yasin Yayınları, İstanbul 2001.
- El-Muhâsibî, Haris b. Esed, *Şerhu'l-Ma'rife ve Bezlü'n-Nasîha*, Mısır, Dâru's-Sahâbeli't-Türâs, 1993.
- Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili Yeni Mealli*
- Türkçe Tefsir, Matbaai EbuZZiya, Neşr.:Diyamet İşleri Reisliği, İstanbul 1936.
- Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş, *Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî*, (Haz: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz) Nasihat Yayınları, Ankara 2006.
- Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş, *Mektûbat-ı Hulûsî-i Dârendevî*, (Haz. Prof. Dr. Mehmet Akkuş-Prof. Dr. Ali Yılmaz), Nasihat Yay., İstanbul 2006.
- Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş, *Şeyh Hamid-i Veli Minberinden Hutbeler*, (Haz: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), Nasihat Yayınları, Ankara 2006.
- Fahrudî Râzî, *Tefsir-i Kebir*, (Terc. S. Yıldırım), C. 4., Ankara 1989.
- Ferudun Özdemir, *Allah Var Problem Yok*, Az Yayınları, İstanbul 2014.
- H. Hamideddin Ateş Efendi, 13.12.2013 tarihli hutbeden.
- H. Hamideddin Ateş, *Altın Silsileden Altın Halkalar Takdim Yazısı*, Nasihat Yayınları, 2009.
- H. Kâmil Yılmaz, Eğitimde Gönül Faktörü Mevlânâ Örneği, *Tasavvuf Dergisi*, s. 22.
- Hacı Bektaş-ı Velî, *Makâlât*, (Hazırlayan: Mehmet Akkuş vd.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ankara 2007.
- Hacı Bektaş-ı Velî, *Makâlât-ı Gaybiyye ve Kelimât-ı Ayniye*, (Haz: Davut Duman), Güham Yayını, Ankara 2004.
- Hasan Kamil Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000.

- Hatice Çubukçu, *Ebû Talib El-Mekkî ve Ebû Hamid Muhammed El-Gazalî'de Muhabbet Anlayışı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Samsun, 2010.
- Heyet, *Hadislerle İslam*, DİB Yayınları, Ankara 2013.
- Himmet Konur, "Mesnevî'de Mürîd-Mürşid İlişkisi", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Ankara 2005, Y: 6, S. 14, ss. 149-157.
- İbn Arabî, *İlahi Aşk*, Mahmut Kanık (çev.), İstanbul: İnsan Yayınları, 2006.
- İbn Battal, *Şerhu'l-Buharî-el-Mektebetu's-Şamile*, VIII/80.
- İbn Manzur, *Lisanu 'l-Arab*, (I-VI), Kahire tarihsiz, c. VI, s. 4737;
- İmam Gazzâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, (Trc. Sıtkı Güllü), Huzur Yay., İstanbul 1998.
- İmam-ı Gazâlî, *İhyâ'u Ulûm'iddin*, (Ter. Ahmet Serdaroglu), Bedir Yay., C. 4, İstanbul 2002.
- İmam-ı Gazali, *Kalplerin Keşfi (Mükâşefetu'l-Kulûb)*, Abdulhalık Duran (çev.), İstanbul, Yeni Şafak, 2005.
- İsa Çelik, "Türk Tasavvuf Düşüncesinde Ölüm", A.Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı. 40, Erzurum 2009, s. 121.
- İskender Pala, *Aşka Dair*, Kapı Yayınları, Aşka Dair, İstanbul 2014.
- İsmail b. Hammad el-Cevheri, *Sıhah*, (I-VI), Kahire 1982.
- İsmail Hakkı Bursevî, *Ruhu'l-Beyan*, (Editör: Hasan Kamil Yılmaz), Erkam Yayınları, İstanbul 2005.
- İsmail Palakoğlu, *Gönüller Sultanı Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi*, Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2005.
- Kadir Özköse-H. İbrahim Şimşek, *Altın Silsileden Altın Halkalar*, Nasihat Yayınları, Ank., s. 175.
- Agâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı (Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar)*, Enderun Kitapevi, İstanbul 1980.
- Lütfi Alıcı, *İhramcı-zâde İsmail Hakkı Toprak Efendi: Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri*, Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2001, s. 51.

- M. Necati Bursalı, *Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed Aleyhisselam*, s. 257-260, Çelik Yay. İstanbul 1998.
- Mahmut Kaplan, *Gönül ve Aşka Dair*, Nasihat Yayınları, Ank., 2012.
- MEB, *Örneklerle Türkçe Sözlük*, İstanbul 2002.
- Mehmet Bahaeddin Efendi, *Tasavvuf ve Menakıp*, (Haz: H. İbrahim Şimşek), Nasihat Yayınları, 2017.
- Mehmet Önder, *Mevlânâ (Hayatı-Eserleri)*, Tercüman 1001 Temel Eser Yayınları, İstanbul 1987.
- Mekkî, Ebû Tâlib, *Kûtu'l-Kulûb*, (çev. Yakup Çiçek-Dilaver Selvi), Semerkand Yay., İstanbul 2004.
- Mevlâna Celaleddin-i Rûmî, *Mesnevî* (Haz: Şefik Can), İstanbul 2002, c. VI. s. 570, (3187-3190).
- Mevlâna, *Divan-ı Kebir, Seçmeler*, (Haz: Şefik Can), C. 2, İstanbul 2000.
- Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, (Çev.: Salih Tuğ), İstanbul 1980.
- Mustafa Çoban, *Kur'an ve Sünnet Rehberliğinde Şeytanla Mücadele Edecek İnsanın Eğitimi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2007, s. 9-10.
- Mustafa Takî Efendi, *Târîh-i Nûr-ı Muhammedî*, (Haz. Fatih Çınar), Ankara 2011.
- Mütercim Asım Efendi, Okyanus, *Kamusu'I-Mübit Tercümesi*, İstanbul 1333, c. III.
- Necdet Tosun, *Bahaeddin Nakşbend: Hayatı Görüşleri Tarikatı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2002.
- Necdet Tosun, *Yesevî'nin İki Farsça Risâlesi*, Ahmet Yesevi Üniv. Yay., 2016.
- Schimmel, Annemarie, *Mevlânâ ve Mistisizm*, Kırkambar Kitapçılığı, İstanbul 2001.
- Selçuk Eraydın, "Ölüm", *Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 1997.
- Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üniv. Yay., 1997.

- Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatler*, Marifet Yay., İstanbul 1981.
- Sühreverdi, *Avârifü'l-Meârif, Tasavvufun Esasları*, (çev. H. Kamil Yılmaz-İrfan Gündüz), Vefa Yay., İstanbul, ts.
- Süleyman Uludağ, "Aşk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul 1994.
- Süleyman Uludağ, "Muhabbet", *DİA*, c. 30, TDV Yayınları, İstanbul 2005.
- Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 1994.
- Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul 1996.
- Süleyman Uludağ, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cemal mad, C. 7.
- Süleyman Uludağ, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Rıza mad., cilt: 35, 2008.
- Süleyman Uludağ, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ayna mad.
- Svitlana Nesterova, *Mevlânâ'nın "Mesnevî" İsimli Eserinde Metaforik Anlatımın Metafizik Boyutu*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Şaban Döğen, *Sahabe-i Kiram: Örnek İnsanlar*, İstanbul 2003.
- Tahsin Yazıcı, "Ebû Ali el-Fârmedî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1997.
- Yahya Yaşar, *Mürşid-Mürid Münasebeti, KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 17, Yıl: 2011, s. 34-35.
- Yunus Emre Divanı II, *Tenkitli Metin*, (Haz. Mustafa Tatçı), Ankara 1990.
- Zülfî Güler, "Şeyh Galib Divanında Ayna Sembolü", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, Sayfa: 103-121, Elazığ 2004.

ES-SEYYİD OSMAN HULÛSİ EFENDİ'NİN
(KADDESALLAHU SIRRAHÛ)

Gönül Zaviyesi

Hulûsi Efendi Hazretlerinin “Dîvan-ı Hulûsî-i Darende” adlı eserindeki beyitlerini okuyanlar, onu gönül aynasında hakikati seyre dalıyorlar. Onun gülden, bülbülden, gönülden bahseden ilahîleriyle; solmayan güllerin rayihasını duyup, kokularıyla mest oluyorlar. İsminden ve eserlerinden bahsedilen her zaman diliminde gönül baharını onun etrafında yakalayan canlar var. O iklim girenler, onun ilahî aşk ile yoğrulmuş sînesinde yazılı olan “Yâ Dost” nakşının akislerini levha levha duvarlarda, damla damla sulara ve yaprak yaprak güllerde görüyorlar.

“Kişi sevdiğiyle beraberdir” müjdesinden yola çıkarak, gönüllere taht kuran, gönüllere sultan olan, Es-Seyyid Hulûsi Efendi (ks.) gibi mübarek ve muhterem zevatın anıldığı her yerde onların manevî feyzi vardır. Onlar vefakârdır, dostlarını unutmazlar. Onlar sehâvette su gibidir, herkesin kurumuş dudağına nem verir, her canlının kuruyan toprağına can verirler. Onlar Hakk’a dost olmuştur, kendilerine dost olanları Hakk’a götürürler.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (ks.); Dîvân’ıyla, Mektûbat’ıyla, Hutbeler adlı eseriyle, vakfı, hayratı, hayatı hatta hayru’l-halef evladı H. Hamideddin Ateş Efendi’nin etrafında öbeklenen gönül halkasıyla da binlerce insanın gönül tahtına mihman olmuş bir büyük zâttır. Onun sevgisi yüreklerle genişlik ve ferahlık veren bir iksirdir.

Onun beyitlerine kulak ve gönül verenler hep güzellerle ve güzel işlerle meşgul olmaktadır. Ruhlarını terbiye edip, hoş gönülle insanların içinde yaşayanlar, daima örnek gösterilmektedirler. Yıllarca verilen emeklerin mahsulü olan tasavvufi şiirleri, iyi niyetlerle başlanmış hizmetlerin ürünü olan eserleri, bilgi ve kültür dünyamıza düşen nakışlar gibidir.

ISBN 978-9944-774-55-0

9 789944 774550

